هەرێمی کوردستان - عێراق
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان - عێراق

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆڵەکان

40

سالّی/ 2007 – بەرگی چل

چاپی یەکەم/ سالّی 2007

پێڕیست

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (10) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/4/17 ل5

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (11) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/4/18 ل77

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (12) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/4/24 ل127

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (13) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/4/25 ل181

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (14) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/5/7 ل241

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (15) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/5/9 ل319

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (16) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/5/14 ل361

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (17) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/5/15 ل405

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (18) خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2007/5/27 ل457

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (19) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/5/28 ل519

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (20) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/5/29 ل585

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (18)

یەك شەممە رێکەوتی 2007/5/27

کاتژمێر (11)ی سەر لە بەیانی رۆژی یەك شەممە رێکەوتی 2007/5/27 ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق بە سەرۆکایەتی بەڕێز عدنان رشاد مفتی سەرۆکی ئەنجومەن و, بە ئامادەبوونی بەڕێز

محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكى) جێگرى سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبدالله سكرتێرى ئەنجومەن, دانيشتنى ژمارە (18)ى خولى دووەم, سالّى (2007) ى خۆى بەست.

بەرنامەى كار:

بەپێى حوكمەكانى برگە (1)ى مادده (20) لە پێڕۆى ناوخۆى ژمارە (1)ى هەموارکراوى سالّى 1992ى ئەنجومەنى نيشتمانيى كوردستانى عێراق, دەستەى سەرۆكايەتى ئەنجومەن بڕيارىدرا دانيشتنى ژمارەى (18)ى خولى گرێدانى يەكەمى سالّى سێيەمى خولى هەلّبژاردنى دووەمى پەرلەمانى كوردستان – عێراق, بەرنامەى كار بەم شێوەيە بێت:

1- **خوێندنەوەى يەكەمى پرۆژەى ياساى رێكخستنى خۆپيشاندان وكۆبوونەوەكانى گشتى لە هەرێمى كوردستان.**

2- **خوێندنەوەى يەكەمى پرۆژەى بڕيارى تايبەت بە خانەنشين كردنى سەرپەرشتيارى دادى لەهەرێمى كوردستان.**

3- **خوێندنەوەى يەكەمى پرۆژەى بڕيارێك سەبارەت بە كەسوكارى ئەنفاكراوەكان لەهەرێمى كوردستان.**

4- **خوێندنەوەى يەكەمى پرۆژەى ياساى يەكەم هەموارکردنى ياساى رێكخستنى مولّكيەتى كشتوكالّى ژمارە(90)ى سالّى .1975**

5- **خوێندنەوەى يەكەمى پرۆژەى ياساى داواكارى گشتى لەهەرێمى كوردستان.**

6- **خوێندنەوەى يەكەمى پرۆژەى ياساى بەرەنگاربوونەوەى جگەرەكێشان لەهەرێمى كوردستان.**

7- **خستنەروو وگفتوگۆكردنى پرۆژەى ياساى وەزارەتى داد لەهەرێمى كوردستان.**

8- **خستنەروو وگفتوگۆكردنى پرۆژەى ياساى وەزارەتى تەندروستى لەهەرێمى كوردستان.**

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

بەناوى خواى گەورەو ميهرەبان.

بەناوى گەلى كوردستان دانيشتنى ئەمڕۆمان دەكەينەوە, بەرنامەى كار:

بەپێى حوكمەكانى برگە (1)ى مادده (20) لە پێڕۆى ناوخۆى ژمارە (1)ى هەموار كراوى سالّى 1992ى ئەنجومەنى نيشتمانيى كوردستانى عێراق, دەستەى سەرۆكايەتيى ئەنجومەن بڕياريدا بەرنامەى كارى دانيشتنى ژمارە (18)ى خولى دووەمى هەلّبژاردن لە كات(11)ى پێش نيوەڕۆى رۆژى يەك شەممە رێكەوتى 2007/5/27دا بەم شێوەيە بێت:

1- **خوێندنەوەى يەكەمى پرۆژەى ياساى رێكخستنى خۆپيشاندان وكۆبوونەوەكانى گشتى لە هەرێمى كوردستان.**

2- **خوێندنەوەى يەكەمى پرۆژەى بڕيارى تايبەت بە خانەنشين كردنى سەرپەرشتيارى دادى لەهەرێمى كوردستان.**

3- **خوێندنەوەى يەكەمى پرۆژەى بڕيارێك سەبارەت بە كەسوكارى ئەنفاكراوەكان لەهەرێمى كوردستان.**

4- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژەی یاسای یەکەم هەموارکردنی یاسای ڕێکخستنی مولکیەتی کشتوکاڵی ژمارە(90)ی ساڵی 1975.

5- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژەی یاسای داواکاری گشتی لەهەرێمی کوردستان.

6- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژەی یاسای بەرەنگاربوونەوەی جگەرەکێشان لەهەرێمی کوردستان.

7- خستنەروو وگفتوگۆکردنی پرۆژەی یاسای وەزارەتی داد لەهەرێمی کوردستان.

8- خستنەروو وگفتوگۆکردنی پرۆژەی یاسای وەزارەتی تەندروستی لەهەرێمی کوردستان.

سەرەتا بەخێرهاتنی بەڕێزان كاك فاروق جمیل وەزیری داد وكاك صلاح یعقوبی سەرۆکی دادگای تەمییز دەکەین، هەروەها میوانی هەمیشەییمان كاك سعد وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان، زۆر بەخێر بێن سەرچاوان، دیارە بڕیار بوو كاك فرست وبرادەرانی تر لە سەفەرەکەیان بگەڕێنەوە، کە لەئەڵمانیان، دەبوایە دوێنێ بهاتنایەتەوە، بۆیە لێرە نین، دەبێ بەپێی پەیڕەوی ناوخۆ، سکرتێرێك هەڵبژێرین وەکو جارانی پێشووش کە كاك فرست غایب ئەبوو برادەرێکمان هەڵدەبژارد، من ئەگەر مانعتان نەبێت كاك عونی بەزاز تەرشیح دەکەم بۆ ئەو مەنسەبە ئەگەر کەسێك ئیعترازی نیە، یان خۆی تەرشیح ناکات حەزەکەم ئەو ئیقترَاحەی خۆم دەخەمە دەنگەوە کێی لەگەڵدایە بادەستی بڵند بکات تکایە؟ فەرموون کێی لەگەڵدا نیە؟ بەکۆی دەنگ قبوڵکرا، زۆر سوپاس كاك عونی فەرموو وەرە ئێرە دابنیشە، داوا لەلیژنەی یاسایی دەکەم بێن لەشوێنی خۆیان دابنیشن، نوقتەی نیزامیت هەیە فەرموو دکتۆرە شوکریە.

بەڕێز د.شکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەکو عادەتی هەمیشەیی سەرۆکی پەرلەمان، بەڕێزت هەموو کاتێ کەشتێکی هەڵاوساو یاخود کارەساتێکی دڵتەزێن رووەدات، بەڕێزت ئاماژەی پێئەکەیت ئەو کارەساتەی لەمەندەلی ولەوگوندەی حەمی شەفیت روویدا، حەزمان کرد هەروەکو ئەوانەی پێشوو بەشێکن لەمیللەتی کوردو دونیای خۆیان هەژاند کەئێستا ئەمریکیەکان نایەڵن حەقی خۆیان بسەننەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

راستە ئەوە، بەڵام لەبەر ئەوەی ئیدانەمان کرد، بەتەسریح وبە قسەکردن لەسەر مەسەلەکان من بەناوی پەرلەمانەوە لەپاش رووداوەکە هەمان رۆژ یان رۆژی دواتر بوو لە میدیاکاندا بەناوی پەرلەمانەوە ئیدانەم کرد، وەختی بەسەردا چوو ئەگینا لەبیرمە، ئەگەر دوێنێ رووی دابا ئەمڕۆ پێش ئەوەی هەڵوێستێك وەربگرین بەناوی هەمووتانەوە لێرە باسمان ئەکرد، بۆیە باسم نەکرد، ئەگینا ئێمە هەمیشە ئیدانەی هەموو کارێکی تیرۆریستی دەکەین، کە دژی گەلی عێراق وگەلی کوردستان لەلایەن تیرۆریستانەوە ئەنجام دەدرێن، بەتوندی ئیدانەی ئەکەین سەرەخۆشیش لەکەسوکاری شەهیدان،دەکەین ئومێدی چاکبوونەوە بۆ بریندارەکان دەخوازین، دووپاتی دەکەینەوە کە ئەو کارە تیرۆریستیانە قەت لەئیرادەی گەل کەم ناکاتەوە، میللەتی عێراقیش هەر سەردەکەوێت، بۆ دروستکردنی دەوڵەتێکی دیموکرات وفیدرالێ وئازاد، داوا لەلیژنەی

یاسایی دەکەم کە بڕگەی یەکەم: خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژەی یاسایی ڕێکخستنی خۆپیشاندان وکۆبوونەوەکانی گشتی لە هەرێمی کوردستان. بخوێنێتەوە.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پرۆژەی

یاسای ڕێکخستنی خۆپیشاندان و کۆبوونەوە گشتییەکان

ماددەی یەکەم: مەبەست لەم زاراوانەی خوارەوە لە هەرشوێنێك هاتن ماناکانی بەرامبەریانە لەم یاسایەدا:

وەزیر: وەزیری ناوخۆی هەرێمی کوردستان.

سەرۆکی یەکەی کارگێڕی: پارێزگار – قایمقام – بەڕێوەبەری ناحیە.

کۆبوونەوەی گشتی: ئەو کۆبوونەوەیە کە بۆ مەبەستێکی دیاریکراو ساز دەدرێ کە شێوەیەکی گشتی هەبێت.

خۆپیشاندان: کۆبوونەوەیەکی ڕێکوپێکە یان نیمچە ڕێکوپێکی خەڵکە بە شێوەیەکی ئاشتیانە لە مەیدان و شەقام و شوێنی گشتی دەڕۆن بە مەبەستی خولقاندنی رایەکی گشتی یەکگرتوو بۆ بەدیهێنانی مەبەستێکی دیاریکراو.

لایەنی پەیوەندیدار: ئەو لایەنەیە کە پەیوەندیی ڕاستەوخۆی بە داخوازییەکانی خۆپیشاندەر یان کۆبوونەوەکانەوە هەیە.

ماددەی دووەم:

1- **وەزیر دەستەڵاتی مۆڵەتدانی کۆبوونەوەی گشتی و خۆپیشاندانی هەیە.**

2- **وەزیر بۆی هەیە هەموو یان هەندێك لە دەستەڵاتەکانی کە بەپێی ئەم یاسایە پێیدراوە بدات بە سەرۆکەکانی یەکەی کارگێڕیی هەریەکەیان لەناو یەکەی کارگێڕیی خۆی بە فەرمانێکی وەزاری.**

3- **ناشێ کۆبوونەوەی گشتی یان خۆپیشاندان ڕێك بخرێ بەر لە پێشکەش کردنی داواکارییەك بۆ وەزیر یان ئەوەی دەستەڵاتی پێدەدات و وەرگرتنی ڕەزامەندی بەنووسین.**

4- **وەزیر یا ئەو کەسەی دەستەڵاتی پێدەدات بۆی هەیە داواکاریەکەی ڕێکخستنی کۆبوونەوە گشتییەکە یان خۆپیشاندانەکە ڕەت کاتەوە، ئەگەر بەڕاستی بۆی دەرکەوت زیان بە سیستەم و ئادابی گشتی دەگەیەنێ و ڕاگەیاندنی قەدەغەکردنەکەش بە نووسین دەبێت.**

5- **لیژنەی ڕێکخستنی کۆبوونەوەی گشتی یاخود خۆپیشاندانەکە بۆی هەیە تانە لە بڕیاری وەزیر یا ئەوەی دەستەڵاتی پێدەدات لەلای دادگای تێهەڵچوونەوەی ناوچەی پەیوەندیدار بدات لەماوەی (3) سێ ڕۆژ لەڕۆژی پێڕاگەیاندنی و بڕیاری دادگاش یەکلاکەرەوەیە.**

هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پڕۆتۆکۆڵەکان

54

سالّی/ 2009 – بەرگی پەنجاوچوار

چاپی یەکەم/ سالّی 2009

پێڕیست

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی دەسپێك خولی سێیەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە 2009/8/20 ل 5

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (1)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/9/8 ل 39

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (2)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/9/9 ل97

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (3)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/9/15 ل 155

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (4)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/9/16 ل213

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (5)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/10/6 ل221

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (6)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2009/10/19 ل 245

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (7)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/10/21 ل 273

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (8)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دووشەممە 2009/10/26 ل 339

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (9)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/10/28 ل 441

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (1)ی نائاسایی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2009/11/15 ل 487

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (10)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/11/17 ل 569

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (11)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/12/2 ل 585

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (12)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/12/15 ل 591

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (13)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/12/29 ل 641

رشید، د.پەریهان قوبلای، پەیمان عزالدین، پەیمان عبدالکریم، پێشەوا تۆفیق،د.ڕێباز فەتاح، د.زانا رؤوف، سەرهەنگ فرج، سیوەیل عثمان، د.شاهۆ سعید عدنان عثمان، عزیمه نجم الدین، ڤیان عبدالرحیم،کوێستان محمد، کاردۆ محمد پیرداود، کاروان صالح، نەسرین جمال مصطفی، نەریمان عبدالله، پڕۆژەکەش لە دوو خاڵی سەرەکی پێك هاتووە، وە چەند بڕگەیەکە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەم پڕۆژەیە دەدەینە لیژنەی یاسایی، لیژنەی پێشمەرگە، لیژنەی ناوخۆ، لیژنەی مافی مرۆڤ، حکومەت، ئەندامانیش کە هەیانە، ئێستا بۆ خاڵی چوارەم بەرنامەی کار، فەرموو.

بەڕێز عبدالسلام مصطفی صدیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمە پڕۆژە یاسا نیە، ئەمە پڕۆژە بڕیارێکە بەناوی ئێمە دەربچێت، ئەگەر بیخوێنینەوە لەسەرەتاوە، (بما انه) یەعنی هەندێك حەقایق نووسراوە، من وەکو ئەندامی پەرلەمان، چۆن ئیسپات بکەم ئەو بە دەلیل دەرچووە بڕیارێك هەیە،یان تەحقیقێك کە ئەم شتانە کراون، چونکە ئەوە بڕگەی یاسا نیە بچیتن لیژنەیەك باسی بکاتن.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز سکرتێری پەرلەمان مداخەلەی هەیە، فەرموو.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر پڕۆژەیەك چ بڕیار بێت چ یاسا بێت، بێتە پەرلەمان لە خوێندنی یەکەم مناقەشە ناکرێت، هەر شێکی لەگەڵ بێت، هەر وەسیقەیەك، هەر مەعلوماتێك لە ناو لیژنەکان دێتە مناقەشە کردن، پاشان لیژنەکان رەئی خۆیان بدەن، لەناو پەرلەمان ئەو شتانە دێنە مناقەشە کردن، لە خوێندنی یەکەم هیچ مناقەشەیەك لەسەر ناکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی بۆ خاڵی چوارەمی بەرنامەی کار، نوقتەی نیزامی سۆزان خان، فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببورە ئەگەر نانیزامی بوو پێم ببڕە، سەبارەت هەر بەو پڕۆژە بڕیارە، لە سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان بەڕێز سەرۆکی هەرێمی کوردستان لیژەنەیەکی هین کرد، ئەگەر ئێمە سەیری ئەنجامی لێکۆلینەوەی لیژنەکەی ئەوان بکەین، ئینجا لە دوایدا ئەو بڕیارە هین بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پڕۆتۆکۆڵەکان

60

سالّی/ 2010 – بەرگی شەست

چاپی یەکەم/ سالّی 2010

پێڕیست

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی دەسپێك خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2010/9/7 ل 5

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (1) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2010/9/20 ل 17

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (2) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2010/9/29 ل 83

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (3) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2010/10/4 ل 161

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (4) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوارشەممە 2010/10/6 ل 207

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (5) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2010/10/10 ل

221

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (6) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2010/10/13 ل 225

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (7) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2010/10/26 ل 229

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (8) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2010/10/27 ل 251

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (9) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2010/11/1 ل 291

ب/ راپۆرتی لیژنە

لیژنەی ناوخۆ کۆبوونەوەی خۆی سازدا لە رۆژی سێ شەممە رێکەوتی 2010/4/6 سەعات (11,30) سەبارەت بە پرۆژە یاسای قەرەبوو کردنەوەی راگیراوانی بێ پاساوی یاسایی، کە ئاراستەی لیژنەکەمان کرا بوو لە لایەن بەڕێزتانەوە بەنووسراوی ژمارە (211) لە رێکەوتی 2009/12/30، لە کۆبوونەوەی ئاسایی لیژنەکەمان لە رۆژی دوو شەممە رێکەوتی 2010/4/12، دوای خوێندنەوەی یەکە یەکەی ماددەکانی پرۆژە یاساکە، بۆ جاری دووەم و ئالۆگۆڕ کردنی بیرو ڕاو وتوویژی فراوان، راو پێشنیاری لیژنەکەمان بەم شێوەیەی خوارەوە دەخەینە روو:

1- لیژنە سەبارەت بە گرنگی بابەتەکە، پشتگیری پرۆژە یاسایەکە دەکات.

2- لیژنە هیچ تێبینیەکی لەسەر ماددەکانی یەك و دوو و سێ و چوار نییە.

3- سەبارەت بە ماددەی پێنج، لیژنە پێشنیاز دەکات بەم شێوەیە بێت:

(هیچ لایەنێکی حزبی بۆی نییە زیندانی هەبێت، یان کەسێکی دیاری کراو بە پاساوی یاسایی، یان ئاسایشی ئەمنی دەستگیر بکات، ئەگەر دەستگیری کرد، ئەو کەسە مافی قەرەبوو کردنەوەی هەیە، ئەو کەس و لایەنەش بەرپرسیار دەبن بەرامبەر بە یاساو قەرەبوو کردنەوەکەشی دەکەوێتە ئەستۆی حکومەت).

4- سەبارەت بە ماددەی شەش، لیژنە پێشنیار دەکات بەم شێوەیە بێت:

(رێنمایی پێویست بۆ جێ بەجێ کردنی ئەم یاسایە کە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیران دەبێت، پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنی پەیوەندیدار ئەم یاسایە جێ بەجێ بکەن). لەگەڵ رێزماندا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، لیژنەی دارایی راپۆرتی خۆتان بخوێننەوە.

بەڕێز ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش راپۆرتەکەمان ڕەوانەی سەرۆکایەتی پەرلەمان کردووە بەنووسراوی ژمارە (55) لە 2010/9/20 بەم شێوەیەی خوارەوە:

لیژنەی دارایی و کاروباری ئابووری، کۆنووسی ژمارە (27)، رێکەوتی 2010/9/20

ئاماژە بەنووسراوی بەڕێوەبەرایەتی کاروباری پەرلەمان ژمارە 211 لە 2009/12/30 دەربارەی رەئی لیژنەمان لەسەر پرۆژە یاسای قەرەبوو کردنەوەی راگیراوانی بێ پاساوی یاسایی، لیژنەکەمان بە ئامادە بوونی گشت ئەندامانی کۆبوونەوەی (27)ی خۆی ئەنجامدا، لە بەرواری 2010/9/20 و، دوای لێکۆڵینەوە لە پرۆژە یاسای ناوبراو، لیژنەکەمان گەیشتە ئەم بڕیارانەی خوارەوە:

1-لیژنەکەمان دەقاودەق پشتگیری لە بیرۆکەی قەرەبوو کردنەوەی راگیراوانی بێ پاساوی یاسایی دەکات بە مەبەستی پاراستنی مافی مرۆڤ و سەروەری یاسا.

2- ئەو زانیارییە بەراییانەی کە لەلای لیژنەی دارایییە، ئەم دۆخە پێشتر لە یاسای شارستانیدا چارەسەر کراوە، هەروەها راپۆرتی لیژنەی کاروباری یاسایی ئاماژەی بەو دۆخە داوە.

3- ئەگەر سەلمێنرا کەوا مافی راگیراوانی بێ پاساوی یاسایی پێشتر بە یاسا چارەسەر نەکراوە، ئەوە لیژنەی دارایی پشتگیری دەکات لە هەر پرۆژە یاسایەك بۆ قەرەبوو کردنەوەی راگیراوانی بەبێ هیچ بەهانەیەکی یاسایی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابتان، بەڕێزان، دیارە لە راپۆرتەکان، هی یاسایی و ناوخۆ و دارایی، کە رەئی جیاواز هەیە، لە هەمان کاتدا ئەو پرۆژەیە زۆر زۆر گرنگەو ئیختیلاف لە بۆچوونی لیژنەی دارایی و ناوخۆ هەیە، وە ئەمەش پەیوەندی بە گشت تاکێکی ئەم هەرێمەوە هەیە، ئێمە دەمانەوێ لە هەرێمی کوردستان مرۆڤ ئازاد بێت، زوڵمی لێ نەکرێت، لە پرۆژەکەش بەڕاستی ئەو حەقەی بە جوانی ورد نەکردووەتەوە، ئیحتمالە لەگەڵ هەندێك بابەتی یاسایی تەناقوزات هەبێت، باس لە زیندانی سیاسی دەکات لەناو کوردستان، هیچ دادگایەکی ئێمە بەناوی سیاسەتەوە کەس موجازات ناکات، ئێمە ئیحترامان بۆ ڕەئی ئەو خوشك و برایانە هەیە و تەعبیر لە رەئیان دەکات جێی ئیحترامە، بۆیە ئێمە لە سەرۆکایەتی بە گرنگمان زانی ئەم پرۆژەیە دووبارە بگەڕێتەوە بۆ ئەوەی لیژنەی یاسایی و لیژنەی ناوخۆ و لیژنەی دارایی ڕاپۆرتێکی موشتەرەکیان هەبێت، وەزیاتر دیراسەتی بکەن بۆ ئەوەی مەعارز نەبێت لەگەڵ قانونەکان، ئینجا ئێمە ئەمە دەخەینە بەر دەنگدانەوە، کێ لەگەڵە تکایە دەست بەرز بکاتەوە؟ ئەوە پێشنیاری سەرۆکایەتیە، حەزدەکەن دەنگی بۆ مەدەن، ئەگەر دەنگی بۆ نادەن، ئەوا دەنگی بۆ مەدەن، ئەگەر دەنگی بۆ دەدەن بۆ ئەوەی لیژنەکان زیاتر دابنیشن، باشتر دەوڵەمەندی بکەن، باشتر وردی بکەنەوە، بۆ ئەوەی شتێك بێت تاکی ئەم هەرێمە زوڵمی لێ نەکرێت، زۆر سوپاس، رجائەن لە وەختی تەسویت نیزامی نیە، ئیتر لەم دەقیقەیەوە هیچ کاتێك لە لە وەختی تەسویت. نیزامی نیە، کێ لەگەڵە، دەستی بەرز بکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ بڕیار درا ئەو پرۆژەیە بگەڕێتەوە بۆ لیژنەکان دووبارە، ئێستا بۆ خاڵی 2 ی بەرنامەی کار، رجائەن ئەمە پەرلەمانە ئیحترامم بۆ گشتتان هەیە، ئسولێك هەیە ئیلتیزام بە نیزامەکە دەکەینەوە، بەڕێزان لیژنەی مافی مرۆڤیش ئەو ڕاپۆرتەی ئاراستە بکرێت، بۆ ئەوەی ئەوانیش دیراسەی بکەن، زۆر سوپاس، ئێستا داوا لە لیژنەی یاسایی و لیژنەی مافی مرۆڤ و لیژنەی ناوخۆ و کۆمەڵگای مەدەنی کەرەمکەن فەموون بۆ ئێرە، لیژنەی یاسایی کەرەمکەن فەرموون.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

(پرۆژە یاسای ڕێکخستنی خۆپیشاندان و کۆبوونەوە گشتیەکان)

بەڕێزان دوو پرۆژە پێشکەش کراوە، هەردوو پررۆژە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە، ئەوە پرۆژەی یەکەمە:

پرۆژە یاسای ڕێکخستنی خۆپیشاندان و کۆبوونەوە گشتیەکان

ماددەی یەکەم:

مەبەست لەم زاراوانەی خوارەوە لە هەرشوێنێك هاتن ماناکانی بەرامبەریانە لەم یاسایەدا:

وەزیر: وەزیری ناوخۆی هەرێمی کوردستان.

سەرۆکی یەکەی کارگێڕی: پارێزگار ـ قایمقام ـ بەڕێوبەری ناحیە.

کۆبوونەوەی گشتی: ئەو کۆبوونەوەیە کە بۆ مەبەستێکی دیاریکراو ساز دەدرێ کە شێوەیەکی گشتی هەبێت.

خۆپیشاندان: کۆبوونەوەیەکی ڕێکوپێکە یان نیمچە ڕێکوپێکی خەڵکە بە شێوەیەکی ئاشتیانە لە مەیدان و شەقام و شوێنی گشتی دەڕۆن بە مەبەستی خولقاندنی ڕایەکی گشتی یەکگرتوو بۆ بەدیهێنانی مەبەستێکی دیاریکراو.

لایەنی پەیوەندیدار: ئەو لایەنەیە کە پەیوەندی ڕاستەوخۆی بە داخوازییەکانی خۆپیشاندەر یان کۆبوونەوەکانەوە هەیە.

ماددەی دووەم:

1. **وەزیر دەسەلاتی مۆڵەتدانی کۆبوونەوەی گشتی و خۆ پیشاندانی هەیە.**

2. **وەزیر بۆی هەیە هەموو یان هەندێك لە دەسەلاتەکانی کە بە پێی ئەم یاسایە پێیدراوە بدات بە سەرۆکایەتی یەکەی کارگێری هەریەکەیان لەناو یەکەی کارگێری خۆی بە فەرمانێکی وەزاری.**

3. **ناشێ کۆبوونەوەی گشتی یان خۆپیشاندان ڕێك بخرێت بەر لە پێشکەش کردنی داواکارییەك بۆ وەزیر یان ئەوەی دەسەلاتی پێدەدات و وەرگرتنی ڕەزامەندی بە نووسراو.**

4. **وەزیر یان ئەو کەسەی دەسەلاتی پێ دەدرێت بۆی هەیە داواکاری ڕێکخستنی کۆبوونەوە گشتیەکە یان خۆپیشاندانەکە ڕەت بکاتەوە، ئەگەر بەڕاستی بۆی دەرکەوت زیان بە سیستەم و ئادابی گشتی دەگەیەنێ و ڕاگەیاندنی قەدەغەکردنەکەش بە نووسراو دەبێت.**

5. **لیژنەی ڕێکخستنی کۆبوونەوەی گشتی یا خۆپیشاندانەکە بۆی هەیە تانە لە بڕیاری وەزیر یان ئەوەی دەسەلاتی پێدەدات لەلای دادگای تێ هەڵچوونەوەی ناوچەی پەیوەندار بدات لەماوەی 3 ڕۆژ لەڕۆژی ڕاگەیاندنی و بڕیاری دادگاش یەکلاکەرەوەیە.**

6. **دەرچوونی خەڵکەکە بە شێوەیەکی تاك یاخود بە کۆمەڵ بۆ مەیدان و شەقام و شوێنی گشتی لە بۆنەی نیشتمانی و نەتەوەیی و ئایینی بە پێی داب و دەستووری خۆجێیەتی بەدەر دەبن لە وەرگرتنی ڕەزامەندی.**

ماددەی سێیەم:

1ـ داواکاری ڕێکخستنی کۆبوونەوەی گشتی یان خۆپیشاندان لەلایەن لیژنەیەکەوە پێشکەش دەکرێ کە نوێنەریان بن و لە 3 کەس کەمتر نەبن و لەڕووی یاساییەوە شیاو بن، ئەمەش بەر لەوادەی دیاریکراو دەبێت بەلانی کەم بە 48 کاتژمێر و دەبێ لەمەش رۆژانی پشووی فەرمی ڕەچاو بکرێت.

2ـ داواکارییەکە دەبێ ناو و ناونیشان و واژووی لیژنەی سەرپەرشتیاری ڕێکخستنی کۆبوونەوە گشتیەکە یا خۆپیشاندانەکە بگرێتە خۆ لەگەڵ دەرخستنی ئامانجیان لەو کارە و دەبێ ڕێرەو و کات و و شوێنی دیاری کراو دیاری بکرێت.

3ـ ئەگەر وەڵامی ئەو داواکارییەی کە لەلایەن لیژنەی ناوبراو لە بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە دوای تێپەڕبوونی 48 کاتژمێر لە ڕۆژی پێشکەش کردنی داواکارییەکە وەڵام نەدرایەوە ئەمە ئەوە دەگەیەنێ کە ڕەزامەندی لەسەر ڕێکخستنی کۆبوونەوە گشتیەکە یا خۆپیشاندانەکە نیشاندراوە.

ماددەی چوارەم:

1 ـ حزبە سیاسیەکان و ڕێکخراوە جەماوەریەکان و سەندیکا و یەکێتی و کۆمەڵەکان، لە ڕێکخراوە مۆڵەتدراوەکان بە شێوەیەکی یاسایی و کەسەکان بۆیان هەیە خۆپیشاندان و کۆبوونەوەی گشتی ئەنجام بدەن دوای وەرگرتنی ڕەزامەندی نووسراو.

2ـ پێویستە لەسەر هێزی ئاسایشی ناوخۆ گرنگی بە بە پاراستنی خۆپیشاندەران و کۆبوونەوەکان بدەن.

3ـ پێویستە لەسەر لایەنی پەیوەندار گوێ لە داخوازییەکانی خۆپیشاندەران و کۆبوونەوەکان بگرن بۆ دۆزینەوەی چارەسەری شیاو بۆیان.

ماددەی پێنجەم:

وەزیر یان ئەو کەسەی دەسەڵاتی پێدەدات دەبێت هەموو کارێکی پێویست ئەنجام بدات بۆ پارێزگاری کردن لە سیستەم و ئادابی گشتی و پاراستنی کەسەکان و مالْ و سامانی گشتی بە تایبەتی لە کاتی ڕێکخستنی کۆبوونەوە گشتیەکان یا خۆپیشاندانەکان.

ماددەی شەشەم:

1ـ هەڵگرتن و هەبوونی چەك یا ماددەی تەقینەوە یان ژەهراوی یا سووتێنەر لەلایەن بەشداربووان لە کاتی ڕێکخستنی کۆبوونەوە گشتیەکان یا خۆپیشاندانەکان بە تەواوی قەدەغە دەکرێت.

2ـ هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ دەبێ ڕێگە لە هەر کەسێك بگرن کە چەکیان بە ئاشکرا هەڵگرتبێ یا بە نهێنی یان هەر ئامێرێکی بریندار کەر یاخود ئەو ماددانەی کە لە برگەی یەکەمی ئەم ماددەیەدا هاتووە هەڵگرتبێت بچێتە نا ڕێکخستنی کۆبوونەوە گشتیەکان یا خۆپیشاندانەکان و مافی ئەوەیان هەیە هەموو کارێکی یاساییان لە بەرامبەریان ئەنجام بدەن.

ماددەی حەتەم:

1ـ نابێ کۆبوونەوەی گشتی یان خۆپیشاندان تاکو دوای رۆژئاوا بوون یا ئەو کاتەی کە بۆی دەستنیشان کراوە بەردەوام بێت.

2. وەزیر یان ئەوەی دەسەڵاتی پێدەدات بۆی هەیە فەرمان دەربکات بە بڵاوە لێکردنی خۆپیشاندانەکە یاخود کۆبوونەوە گشتیەکە، لە کاتێکدا کە لە چوارچێوەی گشتی ئەم مەبەستەی بۆی سازدراوە یاخود ئەو کاتەی کە بۆی دەستنیشان کراوە دەربچێت.

ماددەی هەشتەم:

ئەگەر هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ لە بڵاوە پێکردنی کۆبوونەوەکان یا خۆپیشاندەرەکان لەگەڵ ئەوەی کە داوایان لێکراوە بڵاوەی لێ بکەن و هەر مکوڕ بوون و سووربن لەسەری ئەوەی کە بۆیان هەیە ئەو کارانەی خوارەوە ئەنجام بدرێ.

1. رشاندیان بە سۆندەی ئاو.

2. بەکارهێنانی ماددەی فرمێسک ڕژێن یاخود هۆی تایبەتی دیکە کە شێوەیەکی شارستانی هەبێت بۆ بڵاوەپێکردنی خۆپیشاندەران و بەشداربووانی کۆبوونەوە گشتیەکان.

3. گرتنی ئەو کەسانەی ئاژاوە بەرپا دەکەن لە کاتی کۆبوونەوەی گشتی یا خۆپیشاندان لەگەڵ ئەنجامدانی کاری یاسایی یاخود ڕێکاری یاسایی لە بەرامبەریان.

ماددەی نۆیەم:

ئەگەر لە کاتی کۆبوونەوەی گشتی یان خۆپیشاندان باری ئاسایش و سیستەم و ئادابی گشتی تێکدرا یاخود زیان بە خەڵکی تر و بە مالّ و سامانی گشتی یان تایبەتی گەیشت یان خۆپیشاندان یاخود ئەوانەی کە کۆبوونەوەی گشتی ئەنجام دەدەن بەکاری ئەو کەسانەی پێی هەڵساون لە ئامانجی خۆیان لایاندا ئەوا داواکارانی ڕێکخستنی کۆبوونەوە گشتیەکان یان خۆپیشاندانەکان بەرپرسیاریەتی تەواوی یاساییان دەکەوێتە ئەستۆ بە هاوکاری و دەستەبەرکردن لەگەڵ ئەو کەسانەی بوونەتە هۆی ڕوودانی ئەو زیانانە دەبێ قەرەبووی ئەو زیانانەی کە لێیان کەوتووە بکەنەوە و ڕێکاری یاسایی لە حەقیان بگرێتەبەر بە پێی یاسا کارپێکراوەکان.

ماددەی دەیەم:

1. هەر کەسێك سەرپێچی حوکمەکانی ئەم یاسایە بکات سزا دەدرێت بە بەندکردن بۆ ماوەیەك کە لە 6 مانگ تێپەر نەکات و یان غەرامەیەك لە پەنجا هەزار دینار کەمتر نەبێ و لە پێنج سەد هەزار دینار زیاتر نەبێت. (لە 6 مانگ تێ پەڕ نەکات ماوەی زیندانیەکە و غەرامەکەش 50 هەزار دینار کەمتر نەبێ و لە 500 هەزار دینار زیاتر نەبێت یان بە هەردوو ئەو سزایە سزا دەدرێت).

2. لەکاتی بەکارهێنانی توندوتیژی یان هێز یان زیان گەیاندن بە کەس و مولّك و مالّی گشتی و تایبەتی لەلایەن بەشداربووانی کۆبوونەوەی گشتی یاخود خۆپیشاندانەکە ئەوا سەرپێچی کەر بە پێی یاسای سزاکانی کارپێکراو بە گوێرەی بارەکە سزا دەدرێت.

ماددەی یازدەم:

1. لەو حاڵەتەی کە هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ سنووری بەکارهێنانی دەسەڵاتیان بەزاند بە بەکارهێنانی هێزی لەپڕادە بەدەر لە دژی کۆبوونەوەکان یان خۆپیشاندەران، ئەوا کاری یاساییان بەرامبەر دەکرێت بە پێی یاسا کارپێکراوەکان.

2. حکومەت دەبێ قەرەبووی ئەو زیان لێکەوتوانە بکاتەوە کە لە ئەنجامی بەزاندنی هێزەکانی ئاسایشی گشتی سنووردکان دەبەزێنن و ئەو ئەرکەی پێیان سپێردراوە بە پێی بڕیارێك کە لە دادگای تایبەت دەردەچێ جێ بەجێ دەکرێت.

ماددەی دوازدەم:

حوکمەکانی ئەم یاسایە لەسەر هەموو بارەکانی مانگرتن و پەناگیری پیادە دەکرێت لە کاتی دەرچوونیان بۆ مەیدان و شەقامە گشتیەکاندا.

ماددەی سێزدەم:

نابێ هیچ کۆبوونەوەیەکی گشتی یا خۆپیشاندانێك بە پێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە ڕێك بخرێت.

ماددەی چواردەم:

پێویستە ئەنجومەنی وەزیران حوکمەکانی ئەم یاسایە جێ بەجێ بکات.

ماددەی پازدەم:

وەزیری ناوخۆ بۆی هەیە ڕێنمایی پێویست بۆ ئاسانکاری جێ بەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربچوێنێ.

ماددەی شازدەم:

ئەم یاسایە لەڕۆژی بڵاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقائیعی کوردستان) جێ بەجێ دەکرێت.

هۆیە پێویستیەکانی دەرچووانی ئەم یاسایە

سەبارەت بە نەبوونی یاسایەکی تایبەت بۆ ڕێکخستنی بارەکانی خۆپیشاندان و کۆبوونەوەی گشتی و مانگرتن و پەناگیری بۆ دابین کردنی هێنانەدی ژیانی دیموکراتی و لە پێناوی گۆڕانکاری کۆمەڵگای شارستانی و ڕێزگرتنی ئازادی و مافەکانی مرۆڤ لە پێناوی دەربڕینی ڕای جەماوەر و دەرخستنی داواکاریە ڕەواکانیان بە شێوەیەکی ئاشتیانە و ڕاستەوخۆ دوور لە ئاژاوە بۆ پاراستنی بەرژەوەندی گشتی و تایبەتی لە هەموو زیانێك و ڕەچاو کردنی پرەنسیپە دەستوورییەکان لە کوردستان و پرنسیپ و ڕێسا دەوڵەتیەکانی پەیوەندار بە مافەکانی مرۆڤ، ئەم یاسایە دەرچووێنرا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا پرۆژەکە بە زمانی عەرەبی دەیخوێنمەوە.

مشروع قانون تنظيم المظاهرات والاجتماعات العامة

الماده الاولى:

يقصد بالكلمات والعبارات التالية حيثما وردت فى هذا القانون المعانى المذكورة ازاءها:

الوزير: وزير داخلية اقليم كوردستان.

رئيس الوحدة الادارية: المحافظ ـ القائمقام ـ مدير الناحية.

الاجتماع العام: التجمع الذى يتم تنظيمه لتحقيق غرض معين ذى طابع عام.

المظاهرة: جمع منظم أو شبه منظم من الناس يسير بشكل سلمى فى الميادين والشوارع والاماكن العامة يهدف الى خلق راى عام موحد لتحقيق غرض معين.

الجهة المعينة: الجهة ذات العلاقة المباشرة بمطالب المتظاهرين او المجتمعين.

المادة الثانية:

1. **للوزير سلطة اجازة الاجتماع العام أو المظاهرة.**
2. **للوزير تخويل جميع او بعض الصلاحيات الممنوحة له وفق هذا القانون لرؤساء الوحدات الادارية كل ضمن وحدته الادارية بامر وزارى.**
3. **لايجوز تنظيم الاجتماع العام او المظاهرة الا بعد تقديم طلب الى الوزير او من يخوله واستحصال الموافقة التحريرية.**
4. **للوزير او من يخوله ان يرفض طلب تنظيم الاجتماع العام او القيام بالمظاهرة اذا تحقق لديه بانها سوف تخل بالنظام والاداب العامة ويتم ابلاغ الطلب بالمنع تحريريا.**
5. **للجنة تنظيم الاجتماع العام والمظاهرة الاعتراض على قرار الوزير او من يخوله بالمنع لدى محكمة استئناف المنطقة المختصة خلال ثلاثة ايام من تاريخ التبليغ ويكون قرارها باتا.**
6. **يستثنى من حصول الموافقة خروج الناس افرادا او جماعات الى الميادين والشوارع والاماكن العامة فى المناسبات الوطنية والقومية والدينية طبقا للاعراف المحلية السائدة وللاغراض اعلاه فقط.**

المادة الثالثة:

1. **يقدم طلب تنظيم الاجتماع العام او المظاهرة من قبل لجنة تمثلهم لا تقل عن ثلاثة اشخاص متمتعين بالاهلية القانونية قبل الموعد المعين لاجراءها بثمانية واربعين ساعة على الاقل على ان يرعى فى ذلك أيام العطل الرسمية.**

2ـ ان يتضمن الطلب اسماء وعناوين وتواقيع اللجنة المشرفة على تنظيم الاجتماع العام أو المظاهرة وبيان الغاية منها وتحديد مسارها والزمان والمكان المحددين.

3ـ اذا لم يتم الرد على الطلب المقدم من قبل اللجنة المشار اليها فى الفقرة الاولى من هذه المادة بعد انقضاء ثمانية واربعين ساعة من تاريخ التقديم تعتبر ذلك موافقة على تنظيم الاجتماع العام او المظاهرة.

المادة الرابعة:

1ـ للاحزاب السياسية والمنظمات الجماهيرية والنقابات والاتحادات والجمعيات وغيرها من التنظيمات المجازة قانونا وللافراد القيام بالمظاهرات وتنفيذ الاجتماعات العامة بعد استحصال الموافقة التحريرية.

2ـ على قوى الامن الداخلى الاهتمام بحماية المتظاهرين او المجتمعين.

3ـ على الجهات المعنية الاستماع الى مطالب المتظاهرين او المجتمعين لايجاد الحلول المناسبة لها.

المادة الخامسة:

على الوزير او من يخوله اصدار الاوامر باتخاذ جميع الاجراءات الضرورية للمحافظة على النظام والاداب العامة وحماية الاشخاص والاموال العامة والخاصة اثناء تنظيم الاجتماع العام او المظاهرة.

المادة السادسة:

1ـ يمنع منعا باتا حمل او حيازة اي سلاح او مواد متفجرة او سامة أو حارقة من قبل المشاركين اثناء تنظيم الاجتماع العام أو المظاهرة.

2ـ على قوى الامن الداخلى منع اي شخص يحمل سلاحا ظاهرا او خفيا او اية الة جارحة او المواد المشار اليها فى الفقرة الاولى من هذه المادة الدخول الى مكان تنظيم الاجتماع العام او المظاهرة ولها حق اتخاذ الاجراءات القانونية بحقه.

المادة السابعة:

1ـ لايجوز ان يستمر الاجتماع العام او المظاهرة الى ما بعد غروب الشمس او الوقت المحدد لها.

2ـ للوزير او من يخوله ان يأمر بتفريق المظاهرة او الاجتماع العام فى حالة خروجهما عن الاطار العام للغاية او الوقت المحدد لهما.

المادة الثامنة:

اذا وجدت قوى الامن الداخلى صعوبة فى تفريق المجتمعين او المتظاهرين رغم الطلب منهم واصرارهم على ذلك يحق لها اتخاذ الاجراءات التالية:

1ـ الرش بخراطيم المياه بحسب الاحوال.

2ـ استعمال المواد المسيلة للدموع او الوسائل الخاصة الاخرى ذات الطابع المدنى بتفريق المظاهرات والاجتماعات العامة.

3ـ القبض على مثيري الشغب اثناء الاجتماع العام او المظاهرة واتخاذ الاجراءات القانونية بحقهم.

المادة التاسعة:

اذا وقع اثناء الاجتماع العام او المظاهرة اخلال بالامن والنظام والاداب العامة او حصل اضرار بالغير أو بالاموال العامة او الخاصة او خرجت المظاهرة او الاجتماع العام وبفعل القائمين عليها عن اهدافهما او غايتهما المحددة يتحمل طالبوا تنظيم الاجتماع العام او المظاهرة المسؤولية القانونية الكاملة بالتكافل والتضامن مع الذين تسببوا فى احداث الاضرار بتعويض الاضرار الناجمة عن ذلك واتخاذ الاجراءات القانونية بحقهم وفق القوانين النافذة.

المادة العاشرة:

1. يعاقب كل من يخالف احكام هذا القانون بالحبس مدة لا تزيد على ستة اشهر أو بغرامة لا تقل عن خمسين ألف دينار ولا تزيد على خمسمائة الف دينار او بكلتا العقوبتين.

2. فى حالة استخدام العنف او القوة او الاضرار بالاشخاص او الممتلكات العامة او الخاصة من قبل المشاركين فى الاجتماع العام او المظاهرة يعاقب المخالف وفق قانون العقوبات النافذ بحسب الاحوال.

المادة الحادية عشرة:

1. في حالة تجاوز قوى الامن الداخلى حدود استعمال السلطة باستخدامها القوة المفرطة ضد المجتمعين او المتظاهرين تتخذ الاجراءات القانونية بحقهم وفق القوانين النافذة.

2. تلزم الحكومة بدفع التعويض للمتضررين عن الاضرار الناجمة جراء تجاوز قوى الامن الداخلى حدود واجابتها المكلفة بها استنادا الى قرار صادر من المحكمة المختصة.

المادة الثانية عشرة:

يطبق احكام هذا القانون على جميع حالات الاضراب والاعتصام عند خروجهما الميادين والشوارع العامة.

المادة الثالثة عشرة:

لايجوز تنظيم اى اجتماع عام او اية مظاهرة خلافا لاحكام هذا القانون.

المادة الرابعة عشرة:

على مجلس الوزراء تنفيذ احكام هذا القانون.

المادة الخامسة عشرة:

لوزير الداخلية اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون.

المادة السادسة عشرة:

ينفذ هذا القانون من تاريخ نشره فى الجريدة الرسمية (وقائع كوردستان).

الاسباب الموجبة

بالنظر لعدم وجود تشريع خاص ينظم حالات المظاهرات والاجتماعات العامة والاضراب والاعتصام وضمانا لتحقيق الحياة الديمقراطية وحفاظا على التحول نحو المجتمع المدنى واحترام الحريات و حقوق الانسان ومن اجل تعبير الجماهير عن رأيها وبيان مطالبها المشروعة بشكل سلمى ومباشر بعيدا عن اثارة الفوضى وحماية

للمصالح العامة والخاصة من الاضرار والاخذ بنظر الاعتبار المبادىء الدستورية فى اقليم كوردستان والمبادىء و القواعد الدولية ذات الصلة بحقوق الانسان تم اصدار هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی ناوخۆ کەرەمکەن، کاك دانا فەرموو.

بەڕێز د.دانا سعید صۆفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو پرۆژە یاسای دووەم کە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە ئیمزا کراوە:

پرۆژەی یاسای ڕێکخستنی خۆپیشاندان

مادەی یەکەم: ئەم زاراوانەی خوارەوە لەهەر شوێنێکی ئەم یاسایەدا بێت مەبەست لە واتاکانی بەرامبەریانە:

1. ئەنجومەن: ئەنجومەنی یەکەی کارگێڕی هەڵبژێردراو (ئەنجومەنی پارێزگا ـ ئەنجومەنی شارەوانی ـ ئەنجومەنی شارەوانی ناحیە).

2ـ خۆپیشاندان/ چالاکیەکی مەدەنیە و لەلایەن کەسایەتیە مەعنەوی و سروشتیەکانی نیشتەجێی هەرێمەوە لە شوێنە گشتیەکانی هەرێم ڕێك دەخرێت بە مەبەستی دروست کردنی ڕایەکی گشتی و بەدیهێنانی داخوازیەکی دیاری کراو، کە ئەم شێوازانە دەگرێتەوە، خۆپیشاندان ـ خۆپیشاندانی لەناکاو ـ مانگرتن ـ ڕێپێوان.

3ـ خۆپیشاندانی لەناکاو پەرچەکردارێکی خێرایە و ڕێکخستنی پێش وەختی بۆ نەکراوە و بەرامبەر بارودۆخێکی نائاسایی و کتوپڕ دێتە کایەوە و کە بواری ئاگادار کردنەوەی ئەنجومەنی تێدا نیە و پراوە کردنی کردەیکی سورشتیە و ئاساییە.

4ـ ئاگادار کردنەوە/ ئاگادارکردنەوەی ئەنجومەنی یەکەی کارگێری هەڵبژێردراو لەلایەن ڕێکخەرانی خۆپیشاندانەوە بە مەبەستی گرتنەبەری ڕێوشوێنی پێویست بە ئامانجی پاراستنی گیانی خۆپیشاندەران.

مادەی دووەم:

1 ـ خۆپیشاندان مافێکی سروشتی و دەستوورییە ئەنجومەن مافی ئەوەی نیە ڕێگە لە ئەنجامدانی خۆپیشاندان بگرێت.

2ـ هەموو ئەو ڕێوشوێنانەی کە لەلایەنی پەیوەندارەوە دەگرێتە بەر نابێت ڕێگر بن لەبەردەم بەدیهێنانی ئامانج و مەبەستەکانی خۆپیشاندانەکەدا.

3ـ لەکاتی ڕووداندا خۆپیشاندانی لەناکاو دا پێویستە لایەنی پەیوەندار ڕێ و شوێنی مەدەنیانەی لەبەرامبەردا بگرێتە بەر

ماددەی سێیەم:

1. ڕێکخەرانی خۆپیشاندان لە کەسانی سروشتی و مەعنەوی پێك دێن و نابێت ژمارەشیان لە سێ کەس کەمتر بێت.

2. ڕێکخەرانی خۆپیشاندان لایەنی کەم بە 48 کاتژمێر بەر لە ئەنجامدانی خۆپیشاندانەکە لە ڕێگەی ئاگاداری نامەیەکەوە کە بۆ ئەم مەبەستە پێشکەش دەکرێت ئەنجومەن ئاگادار دەکەنەوە، پێویستە ئاگاداری نامەکە ئەم زانیاریانەی خوارەوەی لەخۆ گرتبێت:

أ ـ کات و شوێنی خۆپیشاندانەکە.

ب ـ ئامانج و مەبەستی خۆپیشاندانەکە.

ج ـ ژمارەی بەشدار بووانی خەملێنراوی خۆپیشاندانەکە.

د ـ ناو و واژووی ڕێکخەرانی خۆپیشاندانەکە کە نابێت لە سێ کەس کەمتر بێت، یا نووسراوێکی فەرمی کە ئەو کەسایەتیە مەعنەویە خۆپیشاندانەکە ڕێك دەخات.

هـ ـ هەر سەرنج و تێبینیەکی تری پێویست.

3 ـ ئەگەر ئەنجومەن بە پاساوی دروستی بەلگەدار و لە پێناو بەرژەوەندی گشتی دا بە باشی زانی کات و شوێنی خۆپیشاندانەکە بگۆڕێت ئەوا پێویستە بە نووسراوی ڕەسمی ئاگاداری ڕێکخرانی خۆپیشاندانەکە بکاتەوە و ماوەی وەلامدانەوەکەشی لە 24 کاتژمێر بەر لە دەست پێ کردنی خۆپیشاندانەکە کەمتر نەبێت، ئەگەر نا ئەوا خۆپیشاندانەکە لەڕووی کات و شوێنەوە شیاو و گونجاوە.

4. ئەنجومەن تەنها یەك جار مافی ئەوەی هەیە کات و شوێنی خۆپیشاندان بگۆڕێت.

5. ڕێکخەرانی خۆپیشاندان مافی دانوستانیان لەبارەی کات و شوێنی خۆپیشاندانەکەوە لەگەڵ ئەنجومەندا هەیە، ئەگەر ئەمەی دوایی پێشنیاری گۆڕینی کات و شوێنی خۆپیشاندانەکەی کرد.

ماددەی چوارەم:

پێویستە بەر لە دەست پێ کردنی خۆپیشاندانەکە ئەنجومەن هەموو ڕێوشوێنێکی پێویست بگرێتە بەر بۆ پارێزگاری کردن لە سیستەمی گشتی و پاراستنی خۆ پیشاندان و مالْ و سامانی گشتی و تایبەتی.

ماددەی پێنجەم:

1. دەبێت ڕێکخەرانی خۆپیشاندان کە ئاگاداری ئەنجومەن دەکەنەوە کەسانی نوێنەر بن.

2. ئەو ئاگاداری نامەیەی بۆ ئەنجدامدانی خۆپیشاندان پێشکەش بە ئەنجومەن دەکرێت دەبێت لەڕێگەی نوێنەرانی ئاماژە بۆ کراوی بڕگەی 1 ی ئەم ماددەیە بێت.

ماددەی شەشەم:

پێویستە تەنها پۆلیسی چالاکیە مەدەنیەکان ئامادەی خۆپیشاندانەکان بن و لەلای خۆیانەوە لیژنەیەکی سێ کەسی پێك بهێنن بۆ پەیوەندی گرتن و ئالْوگۆڕی زانیاری لەگەڵ لیژنەی ڕێکخەرانی خۆپیشاندانەکە لە کاتی ئەنجامدانی خۆپیشاندانەکەدا.

ماددەی حەوتەم:

1ـ پۆلیسی چالاکی مەدەنی بەرپرسن لە پاراستنی گیان و سەلامەتی خۆپیشاندەران.

2ـ لە کاتی دروست بوونی پشێوی دا پۆلیسی چالاکی مەدەنی دەتوانێ ئەم شێوانە بگرێتە بەر:

ئاو ڕشاندن، بەکارهێنانی قەڵغان بۆ خۆ پاراستن، دوورخستنەوەی ئەو کەسانەی لە شوێنی خۆپیشاندانەکە پشێوی دەنێنەوە تا کۆتایی خۆ پیشاندانەکە.

ماددەی هەشتەم:

لەکاتی خۆپیشاندان دا هەڵگرتنی هەموو جۆرە چەکێك یان ماددەی تەقینەوە و ژەهراوی یان سوتێنەر قەدەغەیە.

ماددەی نۆیەم:

هەر کارێکی تاوان ئامێز یان ئاژاوەگێڕی کە لە ناو خۆپیشاندانەکە ڕوو بدات بەرپرسیاریەتێکی کەسیە و تەنها ئەنجامدەرەکەی ڕووبەڕووی لێپرسینەوە و ڕێوشوێنی یاسایی دەبێتەوە.

ماددەی دەیەم:

لەکاتی بەکارهێنانی توندوتیژی هێز یان زیان گەیاندن بە کەس و موڵك و ماڵی گشتی و تایبەتی لەناو خۆپیشاندانەکەدا کەسی سەرپێچی کەر بە پێی یاسای سزاکانی کارپێکرا و سزا دەدرێت.

ماددەی یازدەم:

1ـ ئەگەر پۆلیسی چالاکیە مەدەنیەکان لە میانەی مامەڵە کردنیان لەگەڵ خۆپیشاندەران دا سنووری یاسایی دەسەلاتیان بەزاند، ئەوا بە پێی یاسا کارپێکراوەکان ڕووبەڕووی بەرپرسیاریەتی یاسایی دەبنەوە.

2ـ پێویستە سەرجەم ئەندامانی ئەندامانی چالاکیە مەدەنیەکان باجی تایبەت بە سنگیانەوە بێت، کە تێیدا ناویان و ژمارەی تایبەت و بنکەکانیان بەشێوەیەکی ئاشکراو ڕوون لەسەری نووسرابێ، بۆ ناسینەوەیان لەکاتی ئەنجامدانی پێشێلکاریدا،

3- دەبێت وەزارەتی ناوخۆ قەرەبووی ماددی و مەعنەوی ئەو زیان لێکەوتووانە بکاتەوە، کە پۆلیسی چالاکیە مەدەنیەکان لەدەرەوەی سنووری ئەرکی پێسپێردراویان ئەنجامیان داوە، ئەمەش بەپێی بڕیارێك جێبەجێ دەکرێت، کە لەدادگاوە دەردەچێت.

ماددەی 12:

پێویستە وەزارەتی ناوخۆ ڕێنمایی پێویست بۆ ئاسانکاری جێبەجێکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربکات.

ماددەی 13:

ئەم یاسایە لەڕۆژی بڵاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقائیعی کوردستان) جێبەجێ دەکرێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی تکایە ڕای لێژنەکەتان بخوێننەوە، فەرموو.

بەڕێز عونى كمال سعيد بەزاز:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

الى/ رئاسة برلمان كوردستان_العراق

م/ تقرير اللجنة القانونية حول مشروع قانون تنظيم المظاهرات و الاجتماعات العامة في اقليم كوردستان - العراق

اجتمعت لجنة الشؤون القانونية يوم الاحد31/خەرمانان/2710 كوردي المصادف ليوم 22/ 8/2010 **الميلادية لدراسة مشروع قانون تنظيم المظاهرات و الاجتماعات العامة في اقليم كوردستان - العراق وقدم مشروعان بهذا الصدد من قبل العدد القانوني لاعضاء البرلمان و المحال الى لجنتنا بعد القراءة الاولى له في البرلمان بجلسته الاعتيادية المرقمة (10) في 17 / 11 / 2009 و بعد الدراسة و المناقشة تقدم اللجنة مقترحاتها بهذا الشكل :**

اولا: نظرا لتقديم مشروعين بخصوص موضوع تنظيم المظاهرات و الاجتماعات العامة نرى ان يتم توحيدهما و اعداد تقريرنا على هذا الاساس .

ثانيا: تقترح اللجنة تبديل اسم القانون بـ(قانون تنظيم المظاهرات و التجمعات العامة في اقليم كوردستان – العراق) .

ثالثا: تقترح اللجنة بالاغلبية الصياغة التالية لمشروع القانون ليكون بديلا عن المشروعين و ليكون اساسا للمناقشة :

رابعا: المادة الاولى : يقصد بالمصطلحات و التعابير الآتية المعاني المبنية ازاءها لاغراض هذا القانون:

1- **الوزير**: وزير داخلية اقليم كوردستان .

2- **رئيس الوحدة الادارية**: المحافظ – القائمقام – مدير الناحية .

3- **المظاهرة**: تظاهر الناس او جماعة منها او مسيرتهم بشكل منظم او شبه منظم و سلمي في الميادين و الشوارع و الاماكن العامة او بالقرب منها لوقت معين بهدف تحقيق غرض معين .

4- **التجمع العام**: التجمع الذي يتم تنظيمه لتحقيق غرض معين ذي طابع عام في مكان معين و لوقت معين .

5- **اللجنة**: اللجنة المنظمة للمظاهرة او التجمع العام و تتكون من ثلاثة اشخاص يتمتعون بالاهلية القانونية و يتولون ادارة و تنظيم المظاهرة او التجمع العام .

6- الجهة المعنية: الجهة ذات العلاقة المباشرة بمطالب المتظاهرين او المتجمعين.

خامسا: المادة الثانية :

اولا: للوزير او لرئيس الوحدة الادارية سلطة اجازة المظاهرة .

ثانيا: للوزير تخويل جميع او بعض الصلاحيات المنوحة له وفق احكام هذا القانون لرؤوساء الوحدات الادارية كل ضمن وحدته الادارية بأمر وزاري .

ثالثا: المظاهرة حق طبيعي و دستوري يتم تنظيمها بعد تقديم طلب الى الوزير او رئيس الوحدة الادارية و استحصال الموافقة التحريرية .

رابعا: للوزير او لرئيس الوحدة الادارية رفض طلب تنظيم المظاهرة اذا تحقق لديه بانها سوف تخل بالنظام او الاداب العامة و يتم ابلاغ رفض الطلب تحريريا .

خامسا: للجنة الاعتراض على قرار الرفض لدى محكمة استئناف المنطقة خلال ثلاثة ايام من تاريخ التبليغ و على المحكمة البت في الاعتراض خلال مدة (48) ساعة و يكون قرارها باتا .

سادسا: المادة الثالثة:

اولا: يقدم طلب تنظيم المظاهرة من قبل اللجنة قبل الموعد المعين لاجرائها بـ(48) ثمان و اربعون ساعة على الاقل على ان يراعي في ذلك ايام العطل الرسمية .

ثانيا: يجب ان يتضمن الطلب اسماء و عناوين و تواقيع اعضاء اللجنة المشرفة على تنظيم المظاهرة و بيان الغاية منها و تحديد مسارها و الزمان و المكان المحددين لها .

ثالثا: في حالة عدم الرد على الطلب المقدم من قبل اللجنة بعد مضي (48) ساعة على تاريخ تقديم الطلب ، يعد ذلك موافقة على تنظيم المظاهرة .

سابعا: المادة الرابعة :

اولا: لكل المواطنين في اقليم كوردستان و للاحزاب السياسية و منظمات المجتمع المدني و النقابات المهنية و الاتحادات و الجمعيات و غيرها من التنظيمات المجازة قانونيا حرية تنظيم المظاهرات بعد استحصال الموافقة التحريرية .

ثانيا: تتولى قوى الامن الداخلي الاهتمام بحماية المتظاهرين او المتجمعين .

ثالثا: على الجهات المعنية الاستماع الى مطالب المتظاهرين او المتجمعين لايجاد الحلول المناسبة .

ثامنا: المادة الخامسة :

للاحزاب السياسية و منظمات المجتمع المدني و النقابات و الاتحادات و الجمعيات و غيرها من التنظيمات المجازة قانونيا و للافراد حق تنظيم التجمعات العامة بعد اشعار رئيس الوحدة الادارية المختصة بذلك .

تاسعا: المادة السادسة:

لا يجوز اجبار احد على المشاركة في المظاهرة او التجمع العام لاي سبب كان .

عاشرا: المادة السابعة :

على الوزير او رئيس الوحدة الادارية اتخاذ جميع الاجراءات القانونية الضرورية للمحافظة على النظام و الاداب العامة و حماية الاشخاص و الاموال العامة و الخاصة اثناء تنظيم المظاهرة او التجمع العام .

حادي عشر: المادة الثامنة :

اولا: يمنع منعا باتا حمل او حيازة سلاح او مواد متفجرة او سامة او حارقة من قبل المشاركين حتى اذا كانوا مرخصين قانونيا بحيازتها و ذلك اثناء المظاهرة او المسيرة .

ثانيا: على قوى الامن الداخلي منع اي شخص يحمل سلاحا ظاهرا او خفيا او اية آلة جارحة او المواد المشار اليها في الفقرة (اولا) من هذه المادة ، الدخول الى مكان تنظيم الاجتماع العام او المظاهرة و لها حق اتخاذ الاجراءات القانونية بحقه .

ثاني عشر: المادة التاسعة :

اولا: لا يجوز ان يستمر الاجتماع العام او المظاهرة الى ما بعد الوقت المحدد لها.

ثانيا: للوزير او من يخوله ان يأمر بتفريق المظاهرة او الاجتماع العام في حالة خروجهما عن الاطار العام للغاية او الوقت المحدد لهما .

ثالث عشر: المادة العاشرة :

اذا وجدت قوى الامن الداخلي صعوبة في تفريق المتجمعين او المتظاهرين رغم الطلب منهم و اصرارهم على ذلك يحق لها اتخاذ الاجراءات التالية :

1- **الرش بخراطيم المياه حسب الاحوال .**

2- **استخدام المواد المسيلة للدموع او الوسائل الخاصة الاخرى ذات الطابع المدني بتفريق المتظاهرات و التجمعات العامة .**

3- **القبض على مثيري الشغب اثناء التجمع العام او المظاهرة و اتخاذ الاجراءات القانونية بحقهم .**

رابع عشر :المادة الحادية عشرة :

اذا وقع اثناء التجمع العام او المظاهرة اخلال بالامن او النظام و الاداب العامة او حصل اضرار بالغير او بالاموال العامة اوالخاصة او خرجت المظاهرة او التجمع العام و بفعل القائمين عليها عن اهدافهما او غايتهما المحددة يتحمل طالبوا تنظيم التجمع العام او المظاهرة المسؤولية القانونية الكاملة بالتكافل و التضامن مع الذين تسببوا في احداث الاضرار بتعويض الاضرار الناجمة عن ذلك و اتخاذ الاجراءات القانونية بحقهم وفق القوانين النافذة.

خامس عشر: المادة الثانية عشرة:

1- **يعاقب كل من يخالف احكام هذا القانون بالحبس مدة لا تزيد على ستة اشهر او بغرامة لا تقل عن خمسين الف دينار و لاتزيد على خمسمائة الف دينار او بكلتا العقوبتين .**

2- **في حالة استخدام العنف او القوة او الاضرار بالاشخاص او الممتلكات العامة او الخاصة من قبل المشاركين في التجمع العام او المظاهرة يعاقب المخالف وفق قانون العقوبات النافذة بحسب الاحوال.**

سادس عشر: المادة الثالثة عشرة:

1- في حالة تجاوز قوى الامن الداخلي حدود السلطة باستخدامها القوة المفرطة ضد المتجمعين او المتظاهرين تتخذ الاجراءات القانونية بحقهم وفق القوانين النافذة.

2- تلتزم الحكومة بدفع التعويض للمتضررين عن الاضرار الناجمة جراء تجاوز قوى الامن الداخلي حدود واجباتها المكلفة بها استنادا الى قرار صادر من المحكمة المختصة.

سابع عشر : المادة الرابعة عشرة:

يطبق احكام هذا القانون على جميع حالات الاضراب و الاعتصام عند خروجهما الى الميادين و الشوارع العامة.

ثامن عشر: المادة الخامسة عشرة:

لا يجوز تنظيم اي تجمع عام او اية مظاهرة خلافا لاحكام هذا القانون.

تاسع عشر: المادة السادسة عشرة:

على مجلس الوزراء و الجهات ذات العلاقة تنفيذ احكام هذا القانون.

عشرون: المادة السابعة عشرة:

للوزير اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون.

حادي و عشرون : المادة الثامنة عشرة:

ينفذ هذا القانون اعتباراً من تاريخ نشره في الجريدة الرسمية (وقائع كوردستان).

الاسباب الموجبة

بالنظر لعدم وجود قانون خاص ينظم المظاهرات و التجمعات العامة و الاضراب و الاعتصام و ضماناً لتحقيق الحياة الديمقراطية و حفاظا على التحول نحو المجتمع المدني و احترام الحريات و حقوق الانسان و من اجل تعبير الجماهير عن رأيها و بيان مطالبها المشروعة بشكل سلمي و مباشر بعيدا عن اثارة الفوضى و حماية للمصالح العامة و الخاصة من الاضرار و الاخذ بنظر الاعتبار المبادىء و القواعد الدولية الخاصة بالحقوق و الحريات ، فقد شرع هذا القانون .

راجين التفضل بالاطلاع وعرض أصل المشروع ورأي اللجنة القانونية بشأنه على البرلمان للمناقشة وابداء الرأى المناسب والتصويت.

مع التقدير

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە بە کوردیش بیخوێننەوە، فەرموون.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ/ سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان_عێراق

بابەت/ راپۆرت دەربارەی پرۆژە یاسای ڕێکخستنی خۆپیشاندان و کۆبوونەوەکانی گشتی لە هەرێمی کوردستان – عێراق

لیژنەی کاروباری یاسایی ڕۆژی یەك شەممە 31 / خەرمانان / 2710 ی کوردی بەرامبەربە 22/ 8 / 2010 زایینی کۆبووە بۆ تاوتوێ کردنی دوو پرۆژە یاسای ڕێکخستنی خۆپیشاندان و کۆبوونەوەکانی گشتی لە هەرێمی کوردستان کە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراوە و دوای خوێندنەوەی یەکەمی لە پەرلەمان لە دانیشتنی ئاسایی ژمارە (10) ی ڕۆژی 11/17/ 2009دا ئاڕاستەی لێژنەکەمان کرا . دوای گفتوگۆکردن ، لیژنە پێشنیازەکانی خۆی بەم شێوەیە پێشکەش دەکات :

یەکەم: هەروەکو ئاماژەم پێکرد دوو پرۆژە یاسا بوو، وا ڕێککەوتین لە لیژنەی کاروباری یاسایی، کە هەردوو پرۆژە یەك بخەین و بەیەك پرۆژە دووبارە دایبڕێژینەوە، هەر لەسەرەتای ناوی پرۆژەکە تاکو ماددە کۆتاییەکان و هۆکاری دەرکردنی یاساکە،

دووەم: لیژنە پێشنیاز دەکات ناوی یاساکە بگۆڕدرێ بە (یاسای ڕێکخستنی خۆپیشاندان و کۆبوونەوە گشتیەکان لە هەرێمی کوردستان – عێراق) .

سێیەم: لێژنە بە زۆرینەی دەنگ پێشنیاز دەکات بەم جۆرە پرۆژە یاساکە دابڕێژرێ تاکو ببێتە بەدیلی هەردوو پرۆژەکە و ببێتە بنەمای وتووێژکردن .

ماددەی یەکەم: مەبەست لەم زاراوە و دەربڕینانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە بۆ مەبەستی ئەم یاسایە :

1- **وەزیر:** وەزیری ناوخۆی هەرێمی کوردستان .

2- **سەرۆکی یەکەی کارگێڕی:** پارێزگار – قایمقام – بەڕێوەبەری ناحیە .

3- **خۆپیشاندان:** خوپیشاندانی خەڵك یا کۆمەڵێك یا ڕێڕۆشتنیان بە شێوەیەکی ڕێك و پێك یا نیمچە ڕێك و پێك و بە ئاشتیانە لە مەیدانەکان و شەقام و شوێنە گشتیەکان یا نزیك لەوانە بۆ کاتێکی دیاریکراو بە ئامانجی هێنانەدی مەبەستێکی دیاریکراو .

4- **کۆبوونەوی گشتی:** ئەو کۆبوونەوەیە کە ڕێکەوخرێ بۆ هێنانەدی مەبەستێکی دیاریکراو کە مۆرکێکی گشتی هەبێ لە شوێن و کاتێکی دیاریکراو .

5- **لیژنە** : لیژنەی ڕێکخەری خۆپیشاندان یان کۆبوونەوە گشتیەکەیە و لە سێ کەس پێك دێ کە شیاوی یاساییان هەبێ و بەڕێوەبردن و ڕێکخستنی خۆپیشاندانەکە یان کۆبوونەوە گشتیەکە لە ئەستۆ دەگرن .

6- **لایەنی پەیوەندیدار:** ئەو لایەنەیە کە ڕاستەوخۆ پەیوەندیدارە بە داخوازییەکانی خۆپیشاندەران و کۆبووان.

پێنجەم: ماددەی دووەم :

یەکەم: وەزیر یاخود سەرۆکی یەکەی کارگێڕی دەسەلاتی مولەتدانی خۆپیشاندانی هەیە.

دووەم: وەزیر بۆی هەیە هەموو یا هەندێك لە دەسەلاتەکانی کە پێیدراوە بەپێ ی حوکمەکانی ئەم یاسایە بدات بە سەرۆکەکانی یەکە کارگێڕییەکان هەریەکەیان لە ناو یەکە کارگێڕییەکەی خۆیدا ، ئەمەش بە فەرمانێکی وەزاری دەبێ .

سێیەم: خوپیشاندان مافێکی سروشتی و دەستوریە و دوای پێشکەشکردنی داواکاری بۆ وەزیر یان سەرۆکی یەکەی کارگێڕی و وەرگرتنی ڕەزامەندی بە نووسین ڕێکدەخرێ .

چوارەم: وەزیر یان سەرۆکی یەکەی کارگێڕی بۆی هەیە داواکاری ڕێکخستنی خۆپیشاندان رەت بکاتەوە ئەگەر بۆی ساغ بووەوە کە زیان بە سیستم و ئاکاری گشتی دەگەیەنێ و پێڕاگەیاندنی ڕەتکردنەوەکەش بە نووسین دەبێت .

پێنجەم: لیژنە بۆی هەیە تانە لە بڕیاری ڕەتکردنەوە بگرێ لەلای دادگای تێهەڵچوونەوەی ناوچەکە لە ماوەی سێ ڕۆژ لە مێژووی پێڕاگەیاندن و دادگاش پێوستە لە ماوەی (48) کاتژمێر تانەکە یەکلابکاتەوە و بڕیارەکەش یەکلاکەرەوەیە .

شەشەم: ماددەی سێیەم :

یەکەم: داواکاری ڕێکخستنی خۆپیشاندان بە لایەنی کەم (48) کاتژمێر پێش وادەی دیاریکراو بۆ جێبەجێکردنی لە لایەن لیژنەوە پێشکەش دەکرێ بە مەرجێك ڕەچاوی ڕۆژانی پشووی فەرمی بکرێ .

دووەم: پێوستە داواکارییەکە ناو وناونیشان و واژووەکانی ئەندامانی سەرپەرشتی کردنی ڕێکخستنی خۆپیشاندانەکەی تێدابێت لەگەڵ مەبەست و دەستنیشانکردنی ڕێڕۆشتنەکەی و کات و شوێنە دیاریکراوەکە.

سێیەم: کاتی وەلأم نەدانەوەی داواکارییەکەی کە پێشکەشکراوە لەلایەن لیژنەی سەرپەرشتیارەوە دوای تێپەڕبوونی (48) کاتژمێر لە مێژووی پێشکەشکردنی داواکارییەکە ئەمە بە ڕەزامەندی لەسەر ڕێکخستنی خۆپیشاندانەکە دادەنرێ .

حەوتەم: ماددەی چوارەم:

یەکەم: هەموو دانیشتوانی هەرێمی کوردستان و حزبە سیاسیەکان و ڕێکخراوەکانی کۆمەڵی مەدەنی و سەندیکاکانی پیشەیی و یەکێتیەکان و کۆمەڵەکان و هی تر لە ڕێکخراوە مولّەتدراوەکان ئازادی ڕێکخستنی خۆپیشاندانیان هەیە ، ئەمەش دوای وەرگرتنی ڕەزامەندی بە نووسراو دەبێت .

دووەم: هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ گرنگی دان بە پاراستنی خۆپیشاندان یان کۆبووان دەگرنە ئەستۆ.

سێیەم: پێویستە لەسەر لایەنە پەیوەندیدارەکان گوێ لە داخوازیەکانی خۆپیشاندان یان کۆبوونەوەکان بگرن بۆ دۆزینەوەی چارەسەری گونجاو .

هەشتەم: ماددەی پێنجەم:

حزبە سیاسیەکان و ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی و سەندیکاکان و یەکیتییەکان و کۆمەڵەکان و هی تر لە ڕێکخراوە مۆڵەتدراوەکان لە ڕووی یاساییەوە و هەروەها کەسەکانیش مافی ڕێکخستنی کۆبوونەوی گشتیان هەیە دوای ئاگادارکردنەوەی سەرۆکی یەکەی تایبەتمەندی کارگێڕیەوە .

نۆیەم: ماددەی شەشەم:

نابێ کەس بۆ بەشداریکردن لە خۆپیشاندان یان کۆبوونەوەی گشتی ناچار بکرێ بۆ هەر هۆیەك بێت.

دەیەم: ماددەی حەوتەم:

پێویستە وەزیر یان سەرۆکی کارگێری هەموو ڕێکارێکی یاسایی پێویست بگرێتە بەر بۆ پاراستنی سیستم و ئاکاری گشتی و پاراستنی کەسەکان و مالّی گشتی و تایبەتی لە کاتی ڕێکخستنی خۆپیشاندان یان کۆبوونەوەی گشتی دا .

یازدەم: ماددەی هەشتەم :

یەکەم: هەڵگرتنی چەك و هەبوونی تەقەمەنی یا چەکی ژەهراوی یان سووتێنەر لەلای بەشداربووان بە تەواوی قەدەغە دەکرێن لە کاتی خۆپیشاندانەکە یا ڕێڕۆیشتنەکەدا تەنانەت ئەگەر بۆ هەڵگرتنیان مۆڵەتی یاسایشیان هەبێ.

دووەم: پێوستە لەسەر هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ ڕێگە لە هەر کەسێك بگرن کە چەك بە ئاشکرا و شاردراوە یان هەر ئامێرێکی بریندارکەر کە لە برگەی (یەکەم) ی ئەم ماددەیە ئاماژەیان بۆ کراوە هەڵگرێ و بچێتە شوێنی ڕێکخستنی کۆبوونەوی گشتی یان خۆپیشاندان ، و مافی ئەوەیان هەیە کە هەر ڕێکارێکی یاسایی بەرامبەریان بگرنە بەر .

دوازدەم: ماددەی نۆیەم:

یەکەم: نابێت کۆبوونەوی گشتی یان خۆپیشاندانەکە تا دوای ئەو کاتەی بۆی دیاریکراوە بەردەوام بێت.

دووەم: وەزیر یان ئەوەی دەسەلاّتی پێدەدات بۆی هەیە فەرمان بدات بە بلاّوپێکردنی خۆپیشاندانەکە یاخود کۆبوونەوە گشتیەکە لە حاڵەتێکدا کە لە چوارچێوەی گشتی مەبەستەکەی یاخود کاتی دیاریکراو دەرچوون.

سێزدەیەم: ماددەی دەیەم:

ئەگەر هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ هەستیان بە زەحمەتیەك کرد لە بلاّوپێکردنی کۆبوونەوەکان یان خۆپیشاندەران هەرچەندە داوایان لێکرا و سووربوون لەسەر ئەو کارەیان ، ئەوا بۆیان هەیە ئەم ڕێکارانە وەرگرن:

1- بەکارهێنانی ئاوڕشاندن بەپێ ی حاڵەتەکان.

2- بەکارهێنانی ماددەی فرمێسك ڕژێن یان هۆی تایبەتی دیکە کە شێوەیەکی مەدەنی هەبێ لە بارەی بلاوپێکردنی خۆپیشاندان یان کۆبوونەوەی گشتی.

3- گرتنی ئەوانەی ئاژاوە دەخولقێنن لە کاتی کۆبوونەوە گشتیەکە یان خۆپیشاندانەکە و هەموو ڕێکارێکی یاسایی لەبارەیانەوە وەرگرێ.

چواردەم: ماددەی پازدەم:

ئەگەر لە کاتی کۆبوونەوی گشتی یان خۆپیشاندان زیان بە ئاسایش یان سیستم و ئاکاری گشتی گەیشت و هەروەها زیان بە خەڵکی یان ماڵی گشتی یان تایبەتی گەیشت و خۆپیشاندانەکە یان کۆبوونەوە گشتیەکە بەکاری ئەوانەی سەرپەرشتی دەکەن لە ئامانجی خۆی دەرچوو ، ئەو کاتە ئەوانەی داوای ڕێکخستنی کۆبوونەوە گشتیەکان یان خۆپیشاندانەکەیان کردووە بەرپرسیارێتی تەواوی یاساییان دەکەوێتە ئەستۆ بە دەستەبەر و بە تێکڕایی لەگەڵ ئەوانەی دەبنە هۆی بەرپاکردنی زیانەکان بۆ قەرەبوکردنەوەی ئەو زیانانەی لەوەوە دەکەونەوە و هەموو ڕێکارێکی یاساییان بەپێی یاسا کارپێکراوەکان لەبارەوە وەردەگیرێ.

پازدەم: ماددەی دوازدەیەم:

1- هەر کەسێك سەرپێچی حوکمەکانی ئەم یاسایە بکات سزا دەدرێ بە بەندکردن بۆ ماوەیەك لە شەش مانگ زیاتر نەبێ یاخود بە غەرامەیەك لە پەنجا هەزار دینار کەمتر نەبێ و لە پێنج سەد هەزار دیناریش زیاتر نەبێ یان بە هەردوو سزاکان.

2- لە حاڵەتی بەکارهێنانی توند و تیژی یان هێز یان زیان گەیان بە کەسەکان یان ماڵی گشتی یان تایبەتی لەلایەن بەشداربوان لە کۆبوونەوە گشتیەکە یان لە خۆپیشاندانەکەدا، سەرپێچیکەر بەپێی (یاسای سزاکان) ی کارپێکراو بە پێی حاڵەتەکان سزا دەدرێ.

شازدەم: ماددەی سێزدەم:

1- لە حاڵەتێك هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ لە سنووری دەسەلاتی خۆیان دەرچوون بە بەکارهێنانی هێزێکی زۆر لە دژی کۆبووەوەکان یان خۆپیشاندەران ، ئەوا ڕێکاری یاساییان لەبارەیەوە وەردەگیرێ و ئەمەش بەپێی یاسا کارپێکراوەکان دەبێ.

2- حکومەت قەرەبووکردنەوەی زیان لێکەوتووان دەگرێتە ئەستۆ لەو زیانانەی کە کەوتۆتەوە لە ئەنجامی تێپەڕاندنی هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ لە سنووری ئەو ئەرکەی پیان سپێردراوە بەپێی ئەو بڕیارەی کە لە دادگای تایبەتەوە دەرچووە.

حەڤدەم: ماددەی چواردەم:

حوکمەکانی ئەم یاسایە پیادەدەکرێ لەسەر هەموو حاڵەتەکانی مانگرتن و پەناگیری لە کاتی چوونە دەرەوەیان بۆ مەیدانەکان و شەقامە گشتیەکان .

هەژدەم : ماددەی پازدەم:

نابێ هیچ کۆبوونەوەیەکی گشتی یان خۆپیشاندانێك بە پێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە ڕێك بخرێت.

نۆزدەم: ماددەی شازدەم:

پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

بیستەم: ماددەی حەفدەم:

وەزیر بۆی هەیە ڕێنمایی پێویست بۆ ئاسانکاری جێبەجێکردنی ئەم یاسایە دەربچوێنێ .

بیست و یەك: ماددەی هەژدەم:

ئەم یاسایە لە مێژووی بلاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقایعی کوردستان) جێبەجێ دەکرێ.

هۆکاری پێویست

سەبارەت بەوەی یاسایەکی تایبەتی نیە تاکو خۆپیشاندانەکان و کۆبوونەوە گشتیەکان و مانگرتن و پەناگیری ڕێك بخات ، لە پێناوی بەدیهێنانی ژیانی دیموکراتی و بۆ پاراستنی بارەکە بۆ گۆڕانکاری بەرەو کۆمەڵگای مەدەنی و ڕێزلێنان لە ئازادییەکان و مافی مرۆڤ و لە پێناوی ئەوەی جەماوەر بتوانێ ڕای خۆی دەربڕێ و داخوازییە ڕەواکانی بە شێوەیەکی ئاشتییانە و ڕاستەوخۆ بخاتە ڕوو دوور لە هەڵگیرسانی ئاژاوە و هەروەها بۆ پاراستنی بەرژەوەندی گشتی و تایبەتی لە زیان لێکەوتن و ڕەچاوکردنی پرنسیپەکان و بنچینەکانی نێودەوڵەتی تایبەت بە ماف و ئازادیەکان ، بۆیە ئەم یاسایە دەرچوێنرا.

تکایە ئاگاداری بفەرموون و ئەسڵی پڕۆژەکە و ڕای لیژنەی یاسایی لە بارەیەوە بخرێتە بەردەم پەرلەمان بۆ گفتوگۆ لەسەرکردنی و دەڕبڕینی ڕای گونجاو لەبارەیەوە و دەنگدان لەسەری.

لەگەڵ ڕێزماندا

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە لیژنەی ناوخۆ ڕاپۆرتەکەتان بخوێننەوە، فەرموون.

بەڕێز اسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ/ سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان_عێراق

بابەت/ ڕاپۆرتی لیژنە

لیژنەکەمان لە ڕۆژی دوو شەممە ڕێکەوتی 2010/7/26 پاش (5) پێنج کۆبوونەوە بۆ وتوویژ کردن لە سەر پڕۆژە یاسای(ڕێکخستنی خۆپیشاندان وکۆبوونەوە گشتیەکان)،کە لە ڕۆژی 2009/11/19 بە نووسراوی ژمارە(160)ئاراستەی لیژنەکەمان کرابوو لەلایەن سەرۆکایەتی پەرلەمانی بەڕێزەوە،دوای ئالۆگۆڕ کردنی بیروڕا وتوویژی فراوان ڕاو پێشنیازەکانی لیژنە بەم جۆرەی خوارەوەیە:

1 - **لیژنە پێشنیازدەکات ناوی یاسەکە بگۆڕدرێ بە یاسای(ڕێکخستنی خۆپێشاندان لە هەرێمی کوردستان-عێراق)**

2 - ماددەی یەکەم :

أ- وەکو خۆی تەنها وشەی کۆبوونەوەی گشتی لا ببرێت لە هەرشوێنێك هاتبێت.

ب- گۆڕینی پێناسەی خۆپێشاندان بۆ(کۆبوونەوەیەکی رێکوپێکە یان نیمچە رێکوپێکە بە شێوەیەکی ئاشتیانە لە گۆڕەپان وشەقام وشوێنی گشتی دەڕۆن یان دەوەستن بە مەبەستی دروست کردنی ڕایەکی گشتی یەکگرتوو بۆ بەدیهێنانی ئامانجێکی دیاریکراو،کە ئەم شێوازانە دەگرێتەوە(خۆپێشاندان،خۆپێشاندانی لە ناکاو،مان گرتن).

ج- پێناسەی خۆپێشاندانی لە ناکاو(پەرچەکردارێکی خێرایەو رێکخستنی پێش وەختی بۆ نەکراوە وبەرانبەر بارو دۆخێکی نائاسایی وکتوپڕ دێتەکایەوە کە بواری ئاگادارکردنەوەی دەسەلآتی تێدا نیە،پەیرەوکردنی کردارێکی سروشتی وئاساییە بەمەرجێك شارستانیانە بێت).

3 - ماددەی دووەم:

أ. وەزیر دەسەلآتی مۆڵەتی خۆپیشاندانی سەرەتاسەری هەیە.

ب. سەرۆکی یەکە کارگێڕییەکان لە سنووری خۆیاندا دەسەلآتی مۆڵەتدانیان هەیە بەراوێژ لەگەڵ ئەنجومەنی پارێزگا وقەزاو ناحیەکان وسەروی خۆیان.

4 - ماددەی سێ یەم:

کۆبوونەوەی گشتی لابببرێت، بڕگەکانی تر وەکو خۆی.

ماددەی چوارەم:

بڕگەی (2،1)وەکو خۆی تەنها لە بڕگەی (2)وشەی (ئاسایش) بکرێتە(پۆلیس).

5 - ماددەی پێنجەم:

لیژنە پێشنیازدەکات بەم شێوەیەی خوارەوە دابڕێژرێتەوە:-

(پێویستە لە سەر لایەنی مۆڵەتدەر بەر لە خۆپیشاندانەکە هەمووکارێکی پێویست ئەنجام بدات پێش وەخت بۆ پارێزگاریکردن لە سیستەم وئادابی گشتی وپاراستنی کەسەکان ومالٌ وسامانی گشتی وتایبەتی لە کاتی خۆپێشاندانداا).

6 - ماددەی شەشەم:

أ. وەکو خۆی بمێنێتەوە.

ب. (هێزەکانی ئاسایش بکرێتە هێزەکانی پۆلیس) دەقەکە بەم شێوەیەی خوارەوەی لێ دێت:

هێزەکانی پۆلیس دەبێ رێگە لە هەر کەسێك بگرن کە چەکیان بە ئاشکرا هەلگرتبێ یا بە نهێنی یا هەر ئامێرێکی بریندارکەر یاخود ئەو ماددانەی کەلە بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە داهاتووە هەلبگرێت وبچێتە

ناو خۆپێشاندانەکە ومافی ئەوەیان هەیە هەموو رێ وشوێنێکی یاسایی بگرنە بەر وبەپێی یاسا هەڵس وکەوتیان لەگەڵ بکەن.

7 - ماددەی حەوتەم:

أ. کۆبوونەوەی گشتی لابرێت.

ب. لایەنی مۆلەتدەر لەحیاتی(وەزیر یان ئەوەی دەسەلاتی دەداتێ).

8 - ماددەی هەشتەم:

أ. وەکو خۆی بە زیادکردنی رستەی(راوێژ لەگەڵ رێکخەرانی خۆپێشاندانەکە)لە دوای ئەنجام بدرێ.

ب. هێزەکانی پۆلیس هەڵگری باج وجل وبەرگی تایبەت دەبن کە ناو ناونیشانیانی لەسەربێت.

9 - ماددەی نۆیەم:

وەکو خۆی تەنها(ئەنجامدەرانی تاوانەکە بەر پرسیارە لە بەردەم یاسادا)لە حیاتی(رێکخەرانی خۆپێشاندانەکە).

10 - ماددەی دەیەم:

أ. وەکو خۆی بمێنێتەوە.

ب. (کۆبوونەوەی گشتی) لابرێت و وەکو خۆی بمێنێتەوە.

11 - ماددەی یانزەهەم:

أ. وەکو خۆی بمێنێتەوە.

ب. وەکو خۆی بمێنێتەوە،(تایبەت)لە دادگابکرێتەوە.

12 - ماددەی دوانزەهەم:

وەکو خۆی بمێنێتەوە.

13 - ماددەی سیانزەهەم:

وەکو خۆی تەنها(کۆبوونەوەی گشتی)لابرێت.

14 - ماددەی چواردەهەم:

وەکو خۆی بمێنێتەوە.

15 - ماددەی پانزەهەم:

وەکو خۆی بمێنێتەوە.

16 - ماددەی شانزەهەم:

وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی مافی مرۆڤ تکایە ڕاپۆرتتان بخوێننەوە، فەرموو.

بەڕێز بەفرین حسین خلیفە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر مۆڵەت بدەیت ڕوونکردنەوەیەکی بچووک دەربارەی پڕۆژە یاساکە بخەمە ڕوو، ئەو دوو پڕۆژە یاسایەی کەوا خوێندنەوەی یەکەمیان بۆکراوە، ئێمە وەکو لیژنەی مافی مرۆڤ، یەکێك لەو پڕۆژە یاسایەمان دەست کەوتووەو بۆمان نێردراوە، ئەویش ڕێکخستنی خۆپیشاندان و کۆبوونەوە گشتیەکانە، بەزوویش ئێمە ڕاپۆرتی خۆمان لەو بارەیەوە ئامادە کردووە، زیاتر لە شەش مانگ دەبێت، جا ئەو ڕاپۆرتەی کە من دەیخوێنمەوە، دەڵالەتە لە پڕۆژە یاسای ڕێکخستنی خۆپیشاندان و کۆبوونەوە گشتیەکانە نەوەك ڕێکخستنی خۆپیشاندان.

بۆ/ سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان_عێراق

بابەت/ ڕاپۆرتی لیژنە

لیژنەکەمان سەبارەت بە پڕۆژە یاسای ڕێکخستنی خۆپیشاندان و کۆبوونەوە گشتیەکان کۆبوونەوە، دوای ئەوەی کە خوێندنەوەی یەکەمی بۆ کرا، لەدانیشتنی ئاسایی ژمارە(10)ی ڕۆژی 2009/11/17، دواتر ئاراستەی لیژنەکەمان کرا. دوای گفتوگۆ و ڕاگۆڕینەوە لە نێوان زۆربەی ئەندامانی ئامادەبوو بەو تێبینی و داڕشتنانەی خوارەوە پڕۆژەکەمان لاپەسندبوو:

1- بەکۆی دەنگی ئەندامانی ئامادەبوو بڕیاردرا کە دەستەواژەی کۆبوونەوەی گشتی لە پڕۆژە یاساکان لابرێت.

2- ماددەی (1) پێناسەی خۆپێشاندان لە پڕۆژە یاساکە لابرێ بەو شێوەیە دابڕێژرێتەوە:

(خۆپێشاندان چالاکییەکی ڕێکخراو یان نیمچە ڕێکخراوە لەلایەن کەسایەتی یە مەعنەوی و سروشتیەکان لە شوێنە گشتییەکان دا ڕێك دەخرێت، بە مەبەستی دروستکردنی ڕایەکی گشتی و بەدیهێنانی داخوازییەکی دیاریکراو) و لابردنی دەستەواژەی لایەنی پەیوەندیدار.

3- ماددەی (2) بڕگەی (1) و (2) و (3) وەك خۆی بمێنێتەوە، بڕگەی (4) لابردنی دەستەواژەی (ئەگەر بەڕاستی) و (لە سیستەم و ئادابی گشتی) و دانانی ئاسایشی نیشتمانی، زیادکردنی ماوەی (24) کاتژمێر، واتا بەو شێوەیەی لێبێت:

وەزیر/ ئەو کەسەیە دەسەڵاتی پێدەدات، بۆی هەیە داواکاری ڕێکخستنی خۆپێشاندانەکە ڕەت بکاتەوە ئەگەر بۆی دەرکەوت زیان بە ئاسایشی نیشتمانی دەگەیەنێت و ڕاگەیاندنی قەدەغەکردنەکەش بە نووسین دەبێت لە ماوەی (24) کاتژمێردا.

بڕگەی (5) و (6) وەك خۆی بمێنێتەوە.

4- ماددەی (3) بڕگە (1) لابردنی ڕۆژانی پشووی فەرمی، بڕگەی (2) وەك خۆی بمێنێتەوە، بڕگەی (3) گۆڕینی (48) کاتژمێر بە (24) کاتژمێر.

5- ماددەی (4) بڕگەی (2) هێزی ئاسایشی ناوخۆ لابرێت و بکرێت بە هێزی پۆلیس و بەو شێوەیە: (پێویستە لەسەر هێزەکانی پۆلیس گرنگی بە پاراستنی خۆپێشاندەران بدەن)، ماددەی (4) بەو شێوەیەی لێدێت:

هێزەکانی پۆلیس لەبری ئەو کەسەی کە دەسەڵاتی پێدەدات.

6- ماددەی (6) بڕگەی (1) وەك خۆی بمێنێتەوە، بڕگەی (2) هێزەکانی ئاسایش لابرێ لەبری هێزەکانی پۆلیس دابنرێت.

7- ماددەی (7) بڕگەی (1) ئەو بڕگەیە لابرێت، بڕگەی (2) دەستەواژەی وەزیر/ یان ئەوەی دەسەڵاتی پێدەدات لابرێت.

8- ماددەی (8)، لابردنی هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ و دانانی هێزەکانی پۆلیس، بڕگە (1)ی ماددە (8) بەو شێوەیەی لێکرا، بەڵاو ڕشاندنیان، بڕگەی (2) بەو جۆرەیەی لێبکرێت (بەکارهێنانی ماددەی فرمێسك ڕژین بۆ بڵاوەپێکردنی خۆپێشاندەران)، بڕگەی (3) لابرێت و ئەوە لە جێگەی دابنرێت (دوورخستنەوەی ئەو کەسانەی کە لە شوێنی خۆ پێشاندانەکە پشێوی دەنێنەوە تا کۆتایی خۆپێشاندانەکە)، زیادکردنی بڕگەیەك بۆ ماددەی (8) بەم شێوەیە: (هەر کارێکی ئاژاوەگێڕی لەناو خۆپێشاندانەکە ڕووبدات، ئەنجامدەرەکەی ڕووبەڕووی گرتن و ڕێوشوێنی یاسایی دەبێتەوە.

9- ماددەی (9) بەم جۆرە دابڕێژرێتەوە: (ئەگەر لەکاتی خۆپێشاندان باری ئاسایش تێکدرا یاخود زیان بە خەڵکی تر و مالّ و سامانی گشتی یان تایبەتی گەیشت، یان خۆپێشاندان بەکاری ئەو کەسانەی پێ هەستاون لە ئامانجی خۆیان لایاندا، ئەوا داواکارانی ڕێکخستنی خۆپێشاندانەکە و ئەو کەسانەی بەو کارە هەڵدەستن بەرپرسیارێتی تەواوی یاساییان دەکەوێتە ئەستۆ.

10- ماددەی (10) بڕگەی (1) لابدرێت، بڕگەی (2) وەك خۆی بمێنێتەوە، ماددەی (11) لەبڕگە (1) و بڕگەی (2) لابردنی دەستەواژەی هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ و دانانی هێزەکانی پۆلیس.

11- ماددەی (12) زیادکردنی ڕێ پێوان و دانانی شوێنە گشتییەکان لەبڕی مەیدان و شەقامە گشتییەکان.

12- ماددەکانی (13)، (14)، (15)، (16) وەکو خۆی بمێنێتەوە، هۆیە پێویستییەکانی دەرچواندنی یاساکە، لابردنی دەستەواژەی (یاساکارییەکی) و، دانانی دەستەواژەی (یاسایەکی تایبەت) و، زیادکردنی دەستەواژەی ڕێپێوان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، لێژنەی کۆمەڵگای مەدەنی فەرموو.

بەڕێز د.دانا سعید صوفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاپۆرتی لێژنەی کاروباری کۆمەڵگەی مەدەنی سەبارەت بە پرۆژە یاساکانی ڕێکخستنی خۆپیشاندان و کۆبوونەوە گشتییەکان:

لێژنەی کاروباری کۆمەڵگەی مەدەنی لە ڕۆژی سێشەممە (2009/12/22) کۆبوونەوە، بۆ وتووێژکردن لە بارەی هەردوو پرۆژە یاسای ڕێکخستنی خۆپیشاندان و ڕێکخستنی خۆپیشاندان و کۆبوونەوە گشتییەکان، کە دوای خوێندنەوەی یەکەم بۆ هەردوو پرۆژەکە لە کۆبوونەوەی پەرلەمان لە ڕۆژی چوارشەممە لە ڕێککەوتی (2009/12/2) بۆ لێژنەکەمان هاتبوو، لەبەر ئەوەی لێژنەکەمان دوو پرۆژە یاسای بۆ هاتبوو لەبارەی ڕێکخستنی خۆپیشاندان، لێژنەکەمان بە چاکی زانی کە یەك ڕاپۆرت لەسەر هەردوو پرۆژە یاساکە ئامادە بکات، چونکە تاوتوێ کردن و گفتوگۆکردنی دوو ڕاپۆرت لەسەر یەك بابەت لە هۆڵی پەرلەمان سەخت و ئاڵۆز دەبێت، ئەوە جگە لەوەی کە نەدەکرا هیچ یەك لە پرۆژە یاساکان بکەین بە بنەمای گفتوگۆکانمان بەهۆی هەندێ کەم و کوڕی لەهەردوو پرۆژە یاساکەدا، بۆیە دوای ئاڵوگۆڕکردنی بیروڕا و وتووێژ لە کۆبوونەوەی لێژنەکەماندا، یەك پرۆژە یاسای ڕێکخستنی خۆپیشاندانمان دارشت، بۆ ئەو مەسەلەیە ڕاوێژمان بە لێژنەی یاسایی کرد، ئەوانیش پەسندیان کرد، بۆ دارشتنی ئەو پرۆژە یاسایەی کە لە خوارەوە هاتووە سوود لە هەردوو پرۆژە یاسای ناوبراو وەرگیراوە، هەروەها ڕێنماییەکانی وەزارەتی ناوخۆش لەبەرچاو گیراوە کە بۆ ڕێکخستنی خۆپیشاندان و کۆبوونەوە گشتییەکان لەبەروای (2010/4/20) دەرچووە، داوا لە سەرۆکایەتی پەرلەمان دەکەین کە ئەو پرۆژە یاسایەی لێژنەکەمان ئامادەی کردووە، وەك لە خوارەوە هاتووە، بکات بە بنەمای گفتوگۆکانی ناو پەرلەمان بۆ دەرچواندنی یاساکە.

بەڕێز سەرگوڵ رضا حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی یەکەم:

ئەو زاراوانەی خوارەوە لە هەر شوێنێکی ئەو یاسایەدا هات مەبەست ماناکانی بەرامبەریانە:

1 - **خۆپیشاندان: چالاکییەکی مەدەنییە لە شێوەی کۆبوونەوەیەکی ڕێك و پێك، یان نیمچە ڕێك و پێك، بە شێوەیەکی ئاشتیانە لەلایەن خەڵکەوە لە شوێنە گشتییەکاندا ڕێك دەخرێت بە مەبەستی دروستکردنی ڕایەکی گشتی بۆ بەدیهێنانی داخوازییەکی دیاریکراو، کە ئەو شێوازانە دەگرێتەوە: (خۆپیشاندان، ڕێ پێوان، مانگرتن).**

2 - **سەرۆکی یەکەی کارگێڕی، پارێزگار، قایمقام، بەرپرسی ناحیە.**

3 - وەزارەتی ناوخۆ، وەزارەتی ناوخۆی حکومەتی هەرێمی کوردستان.

4 - ئەنجومەنی وەزیران، ئەنجومەنی وەزیرانی حکومەتی هەرێمی کوردستان.

5 -

ماددەی دووەم:

بڕگەی (1):

خۆپیشاندان مافێکی سروشتی و دەستوورییە، دەبێ بە پێی ڕێ و شوێنی یاسایی ئەنجام بدرێت.

بڕگەی (2):

لایەنە پەیوەندیدارەکان نابێ ڕێگربن لە ئەنجامدانی خۆپیشاندان لە چوارچێوەی یاسایی خۆیدا.

بڕگەی (3):

خۆپیشاندان نابێ بە مەبەستی دژایەتی گروپێکی دیاری کراو (ئایینی، ئینتی، نەتەوەیی)، یان هاندانی گروپێك لە دژی گروپێکی تر ئەنجام بدرێت.

ماددەی سێیەم:

بڕگەی (1):

سەرۆکی یەکەی کارگێری دەسەڵاتی مۆڵەتدانی خۆپیشاندانی هەیە.

بڕگەی (2):

سەرۆکی یەکەی کارگێری بۆی هەیە دەسەڵاتی مۆڵەتدانی خۆپیشاندان بدات بە جێگرەوەکەی خۆی بە فەرمانی ڕەسمی.

بڕگەی (3):

خۆپیشاندان بەر لە پێشکەش کردنی داواکاری لەلایەن لێژنەی ڕێکخەرانی خۆپیشاندان و وەرگرتنی مۆڵەت لەلایەن سەرۆکی یەکەی کارگێڕی، یان ئەوەی کە دەسەڵاتی پێ دەدات نابێ ئەنجام بدرێت.

ماددەی چوارەم:

بڕگەی (1):

ڕێکخەرانی خۆپیشاندان، ڕێپێوان و مانگرتنی بە کۆمەڵ نابێ ژمارەیان لە سێ کەس کەمتر بێت، بۆ مانگرتنی تاکە کەسی دەکرێ یەك کەس بێ.

بڕگەی (2):

ڕێکخەرانی خۆپیشاندان لایەنی کەم (48) کاتژمێر بەر لە ئەنجامدانی خۆپیشاندانەکە، داواکارییەك پێشکەش بە سەرۆکی یەکەی کارگێڕی دەکەن، داواکارییەکە پێویستە ئەو زانیارییانە لە خۆبگرێت:

أ - کات و شوێنی خۆپیشاندانەکە .

ب - ئامانج و مەبەستی خۆپیشاندانەکە.

ج- ژمارەی خەملێندراوی خۆپێشاندانەکە.
د- ناو و واژووی ڕێکخەرانی خۆپێشاندانەکە، یان نووسراوێکی فەرمی ئەو کەسایەتییە مەعنەوییەی کە خۆپێشاندانەکە ڕێك دەخات.

بڕگەی (3):
ئەگەر سەرۆکی یەکەی کارگێڕی بە پاساوی دروستی بەلگەدار، لە پێناوی بەرژەوەندی گشتیدا بە باشی زانی کات و شوێنی خۆپێشاندانەکە بگۆڕێت، ئەوا پێویستە بە نووسراوی فەرمی ئاگاداری ڕێکخەرانی خۆپێشاندانەکە بکاتەوە، ماوەی وەڵامدانەوەکەشی (24) کاتژمێر بەر لە دەستپێکردنی خۆپێشاندانەکە کەمتر نەبێت، ئەگەر نا ئەوا خۆپێشاندانەکە لە ڕووی کات و شوێن شیاو و گونجاوە.
بڕگەی (4):
سەرۆکی یەکەی کارگێڕی یان جێگرەوەکەی تەنیا یەکجار مافی هەیە کات و شوێنی خۆپێشاندان بگۆڕێت.

بڕگەی (5):
ڕێکخەرانی خۆپێشاندان مافی دانوستانیان لە بارەی کات و شوێنی خۆپێشاندانەوەکە هەیە، ئەگەر سەرۆکی یەکەی کارگێڕی یان جێگرەوەکەی پێشنیاری گۆڕینی کات و شوێنی خۆپێشاندانەکەی کرد.
ماددەی پێنجەم:
پێویستە بەر لە دەست پێکردنی خۆپێشاندانەکە سەرۆکی یەکەی کارگێڕی یان جێگرەوەکەی هەموو ڕێ و شوێنێکی پێویست بگرێتە بەر بۆ پارێزگاری کردن لە سیستەمی گشتی و پاراستنی خۆپێشاندەران و مالّ و سامانی گشتی و تایبەتی.
ماددەی شەشەم:
1 - ڕێکخەرانی خۆپێشاندان کە داواکاری پێشکەش بە سەرۆکی یەکەی کارگێڕی یان جێگرەوەکەی دەکەن، دەبێ کەسانی نوێنەربن.
2 - ئەو داواکارییەی کە بۆ ئەنجامدانی خۆپێشاندان پێشکەش بە سەرۆکی یەکەی کارگێڕی یان جێگرەوەکەی دەکرێت، دەبێ لە ڕێگەی نوێنەرانی ئاماژە بۆکراوی بڕگە (1)ی ئەو ماددەیەوە بێت.
ماددەی حەوتەم:
1 - پێویستە هێزەکانی پۆلیس ئامادەی خۆپێشاندانەکان بن و لەلای خۆیانەوە لێژنەیەکی سێ کەسی پێك بهێنن بۆ پەیوەندی گرتن و ئالّوگۆڕی زانیاری لەگەلّ لێژنەی ڕێکخەرانی خۆپێشاندانەکە لە کاتی ئەنجامدانی خۆپێشاندانەکە.
2 - هێزەکانی پۆلیس بەرپرسن لە پاراستنی گیان و سەلامەتی خۆپێشاندەران.

3 - له کاتی دروستبوونی پشێویدا، هێزەکانی پۆلیس دەتوانن ئەو شێوازانە بگرنە بەر:

أ - ئاو ڕشاندن.

ب - بەکارهێنانی قەڵغان بۆ خۆپاراستن.

ج- بەکارهێنانی گازی فرمێسك ڕژێن تەنیا لە کاتێکدا ئەگەر خۆپیشاندەران پەنایان بۆ تونـد و تیـژی برد، نابێ لە بەکارهێنانی زێدەڕۆیی بکرێت.

دووەم: دوورخستنەوەی ئـەو کەسـانەی کـە لـە شـوێنی خۆپیشـاندانەکە پشـێوی دەنێنـەوە تـا کۆتـایی خۆپیشاندانەکە.

ماددەی هەشتەم:

لە کاتی خۆپیشاندان دا هەڵگرتنی هەموو جۆرە چەکێك یان ماددەی تەقینەوە و ژەهـراوی، یـان سـووتێنەر قەدەغەیە.

ماددەی نۆیەم:

1 - هەرکارێکی تاوان ئامێز، یان ئاژاوە گێڕی کـە لـەناو خۆپیشـاندانەکە ڕووبـدات بەرپرسـیاریەتیەکی کەسییە، تەنیا ئەنجامدەرەکەی ڕووبەڕووی لێپرسینەوە و ڕێ و شوێنی یاسایی دەبێتەوە.

2 - لـە کـاتی بـەکارهێنانی تونـد و تیـژی هێـز یـان زیـان گەیانـدن بـە کـەس و مووڵك و مـاڵی گشتی و تایبـەتی لـە نـاو خۆپیشـاندانەکە کەسـی سەرپێچی کـەر بـە پێـی یاسـای سـزاکانی کـارپێکراو سـزا دەدرێت.

ماددەی دەیەم:

1 - ئەگەر هێزەکانی پـۆلیس لـە میانـەی مامەڵـە کردنیـان لەگـەڵ خۆپیشـاندەران دا سـنووری یاسـایی دەسەڵاتیان بەزاند، ئەوا بە پێی یاسا کارپێکراوەکان ڕووبەڕووی بەرپرسیارێتی یاسایی دەبنەوە.

2 - پێویستە سەرجەم ئەندامانی هێزەکانی پۆلیس باجی تایبەت بە سینگیانەوە بێت، بـە شـێوەیەکی ئاشکراو ڕوون بۆ ناسینەوەیان.

3 - دەبێ وەزارەتی ناوخۆ قەرەبووی ماددی و مەعنەوی ئەو زیان لێکەوتووانە بکاتـەوە کـە هێزەکـانی پۆلیس لە دەرەوەی ئەرکی پێ سپێردراویان ئەنجامیان داوە، ئەمـەش بـە پێـی بڕیارێـك جێبـەجێ دەکرێ کە لە دادگاوە دەردەچێت.

ماددەی یازدە:

پێویستە ئەنجومەنی وەزیران حوکمەکانی ئەو یاسایە جێبەجێ بکات.

ماددەی دوانزە:

پێویسـتە وەزارەتـی نـاوخۆ ڕێنمـایی پێویسـت بـۆ ئاسـانکاری جێبـەجێ کردنـی حوکمـەکانی ئـەو یاسـایە دەربکات.

دەربچێتن، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، ئەو فەقەرەیە راگیرا، بەڕێز کاك فرسەت موداخەلەی هەیە، کەرەم بکە.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کێشەی سەرەکی ئەوەیە نەفازی ئەو قانونەیە، نەفازەکە کێشەیەکی پەیدا کردووە، گرنگ ئەوەیە چارەسەر بکرێت، چۆن چارەسەری دەکەیت؟ قانونەکە رادەگری، پاش ئەوە ئەگەر برادەران هەموار کردنێك هەبێت لەسەر هەموو قانونەکە، دەتوانیت هەنگاوی دووەم ئەوە موناقەشە بکەیت، موناقەشەی پرۆژەکە بکەیت، لەبەر ئەوە گرنگ ئەوەیە تۆ ئاساری ئەو قانونە رابگری، تاکو کێشەکە بەردەوام نەبێت، ئەوە موهیمە، بە رەئی من ئێمە بەردەوام بین لەسەر ئەو فەقەرەیە، خوێندنەوەی یەکەمی بۆ بکرێت، تەحویلی لیژنەکانی بکەین و رەئی ئەوان وەربگرین، پاشان هەنگاوی دووەم چ هەموار کردنەکەمان هەبێت لەسەر ئەو قانونە، قانونی ئەسڵی و پرۆژەکە، دەتوانین بیخەینە بەردەم بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، با رەئی خۆیان لەسەر بدەن، یەعنی ناحیەی تەسەلسولییش مەنتقی تێدایە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کەرەم بکە.

بەڕێز د.زانا رؤوف حمە کریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری لە تەئجیل کردن دەکەم، پرۆژەکەی حکومەت تەئجیل بکرێت، بەڵام بە مەرجێك سوود لەو کاتە وەربگرین لەپێناوی هەموار کردنەکە، یەعنی ئێمە سەرەتا بڕیار بدەین لەسەر تەئجیل کردن لەماوەی تەئجیل کردنەکەدا ئێمە بتوانین هەمواری بکەینەوە، یەعنی ئەو پرۆژەیە بێتەوە ناو بەرنامەی کار، بۆ ئەوەی هەموار بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا دەیخەینە دەنگدانەوە، جارێ تەئجیلی دەکەین هەتاوەکو ئەو ئیشکالیەتە چاك دەکرێت، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ کەرەم بکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خوشك و برایانی ئەندامانی پەرلەمان.

ئەو خاڵەی عیلاقەی بە قانونی ئیجارەوە هەیە، ئێستا خوێندنەوەی یەکەمی بۆ دەکرێت، ئەو پرۆژەیە لە حکومەتەوە هاتووە، پێویستە ئیحالەی لیژنەکان بکرێت، بەنیسبەت پرۆژەی دووەمیشەوە پەیوەندی هەیە بە کارنامەی سەرۆکایەتی پەرلەمان، لە کۆبوونەوەی داهاتوو داخیلی بکات و خوێندنەوەی یەکەمی بۆ

بکرێت، با ئەویش ئیحالەی لیژنەکان بکرێت، بۆ ئەوەی لیژنەکان بتوانن گفتوگۆ بکەن و راپۆرتی گونجاوی لەسەر بدەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەئیدی ئەو ڕەئیە دەکەم، بەڕاستی ئەمە ئێستا تەئجیل بکرێت و بدرێت بە لیژنەکان و نافیزەکەی رابگیرێت، بەڵام لە کۆبوونەوەی داهاتوو، ئەو پرۆژەی هەموار کردنە بخرێتە بەرنامەی کارەوە، بۆ؟ یەك ڕوون کردنەوەم هەیە، دیارە ئەم یاسایە کاتی کە خۆی دەرکراوە، نافز نەکراوە تا دوو ساڵ، من ترسم هەیە ئەگەر ئێستاش هەموارەکە نەکەین، تا دوای دوو ساڵەکە جارێکی تر نافز بکرێت و تووشی هەمان کێشە ببینەوە، بۆیە ئەرکی ئێمە ئەوەیە لە ماوەیەکی کورت، تا ئێمە ئەو هەموارە بکەین، بۆ ئەوەی دوای ئەو دوو ساڵە تووشی ئەو ئیشکالە نەبین، بۆیە پشتگیری ئەو ڕەئیەی کاك شێروان دەکەم کە لە کۆبوونەوەی داهاتوو سەرۆکایەتی هەموارەکە بخاتە بەرنامەی کارەوە، خوێندنەوەی یەکەمی بۆ بکرێت، بۆ ئەوەی لەو کاتەدا کە ڕاگیراوە، ئێمە هەمواری یاساکە بکەین و، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کەرەم بکە بیخوێنەوە فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا ئەو پرۆژەیەی کە لەلایەن حکومەتەوە هاتووە بەو شێوەیە دووبارە دەیخوێنمەوە، داواکارم لە جەنابتان ئەمر بفەرموون بە ڕەوانە کردنی لیژنەی تایبەتمەند، بۆ ئەوەی ئیشی لەسەر بکەین.

"تعدل الفقرة (الثانية) من المادة (الثالثة) من قانون رقم (9) لسنة 2008 وتكون كما يلي:

تمتد عقود ايجار العقار المؤجر لغير اغراض السكن المبرم قبل نفاذ هذا القانون لغاية 2011/7/15 اعتباراً من تاريخ انتهاء مدة العقد وتخضع في ايجاره لاحكام القانون المدني بعد انتهاء المدة المذكورة"

الاسباب الموجبة

بغية منح المستأجر فترة اخرى ليكون على دراية بالاوضاع القانونية الجديدة للمأجور لتدبير اموره وكذلك عدم قطع ارزاق هذا الصنف من المستأجرين بسبب التخلية واعطاء المهلة الكافية لوسائل الاعلام لنشر الوعي القانوني في هذا المجال.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوەی کە ئێستا خوێندرایەوە ئاراستەی لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی و ئەندامە بەڕێزەکان دەکەین، تکایە فەقەرەکەی تر.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز؛

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕگەی دوایی/ گفتوگۆ کردن لەسەر پڕۆژە یاسای خۆپێشاندان و کۆبوونەوە گشتییەکان لە هەرێمی کوردستان – عێراق.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان؛

بەڕێزان، لیژنەی ناوخۆ و لیژنەی مافی مرۆڤ و لیژنەی کۆمەڵەی مەدەنی بێنە شوێنی خۆیان بۆ موناقەشە کردن، کەرەم بکەن لیژنەی یاسایی.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری؛

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خوشك و برایانی بەڕێز ئەندامانی پەرلەمان.

دیارە لە ئاخیر کۆبوونەوەی پەرلەمان بڕیار درا کە پڕۆژە یاسای خۆپێشاندان دووبارە لیژنەکان لەسەری کۆببنەوە، لیژنەی یاساو مافی مرۆڤ و ناوخۆ و کۆمەڵەی مەدەنی، لەسەر رۆشنایی ئەو بڕیارە ئێمە کۆبوونەوەیەکی هاوبەشمان ئەنجامدا، لەو کۆبوونەوە هاوبەشەدا، بەڕاستی ماددە بە ماددە ئەو پڕۆژەیەمان موناقەشە کردووە، لە یەکەم ماددەوە تا کۆتایی ماددە، چەند خاڵێکی سەرەکی هەبوو، کە کۆی دەنگی هەرچوار لیژنەی لەسەر بوو و لەناو راپۆرتەکەی خۆمان ئیشارەتمان پێداوە، لە هەمان کاتدا چەند خاڵێکیش هەبوو خیلافی لەسەر بوو، خیلافەکەشمان لەناو راپۆرتەکەدا نیشانداوە، واتا ئەو نوقاتانەی کە خیلافیان لەسەر هەیە بە دوو رەئی هاتینە ناو پەرلەمان، بۆ ئەوەی لەناو پەرلەماندا یەکلا ببێتەوە، لەهەمان کاتیشدا ئێمە لە لیژنەکان بڕیارماندا لەسەر رۆشنایی بڕیاری سەرۆکایەتی پەرلەمان بە تەوحید کردنی ئەو دوو پڕۆژەیەی کە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراوە، هەوڵماندا لە یەك پڕۆژە گەلاڵەی بکەین، چ بە خاڵە هاوبەشەکانەوە، چ بەوخالانەی کە خیلافی لەسەر هەیە، بۆیە ئەگەر رێگام پێ بدەن من بەناوی لیژنەی هاوبەشەوە راپۆرتی لیژنە پێشکەش بە بەڕێزتان دەکەم بە زمانی عەرەبی، پاشان برایانی بەڕێزم بە زمانی کوردی دەیخوێننەوە، زۆر سوپاس.

الی/ رئاسة برلمان کوردستان_العراق

م/ تقریر مشترك

بناء على اقتراح رئاسة برلمان كوردستان في الجلسة الاعتيادية المرقمة (8) ليوم 2010/10/27 بتوحيد المشروعين المقدمين من قبل العدد القانوني لاعضاء البرلمان، الخاصين بمشروع قانون تنظيم المظاهرات وتقديم تقرير مشترك من قبل اللجان الاربعة المعنية بالمشروع وموافقة البرلمان على ذلك. فقد اجتمعت لجان الشؤون القانونية والداخلية والامن والمجالس المحلية وحقوق الانسان وشؤون المجتمع المدني يوم الخميس المصادف 6/گەلاڕێزان/2710 كوردى المصادف ليوم 2010/10/28 ميلادي بصورة مشتركة وبعد المناقشة والمداولة، توصلت اللجان الى ما يلي:

اولاً: بالنسبة لتسمية مشروع القانون تقترح اللجان بالاجماع تسميته بـ(قانون تنظيم المظاهرات في اقليم كوردستان–العراق).

ثانياً: تقترح اللجان الصياغة التالية لمشروع القانون ليكون بديلا عن المشروعين وليكون اساسا للمناقشة وتسهيلا للمناقشات والتصويت وحسب ماهو مبين ازاء الحالات المتروك ابداء الرأي بشأنها.

المادة الاولى: يقصد بالمصطلحات والتعابير الآتية المعاني المبينة ازاءها لاغراض هذا القانون:

أولاً: الوزير: وزير داخلية اقليم كوردستان.

ثانياً: رئيس الوحدة الادارية: المحافظ – القائمقام – مدير الناحية.

ثالثاً: المظاهرة: جمع منظم او شبه منظم من الناس يسير بشكل سلمي في الميادين والشوارع والاماكن العامة يهدف الى خلق رأي عام موحد لتحقيق غرض معين ولوقت معين.

هناك رأي بإضافة فقرة الى المادة بالشكل الآتي {المظاهرة المفاجئة: هي رد فعل سريع وغير منظم ناجم عن احداث مفاجئة دون توفر الوقت الكافي لإشعار الوحدة الادارية} .

رابعاً: التجمع العام: التجمع الذي يتم تنظيمه لتحقيق غرض معين ذي طابع عام في مكان معين ولوقت معين.

هناك رأي بإلغاء (التجمع العام من التعريف ومضمون القانون).

خامساً: اللجنة: اللجنة المنظمة للمظاهرة او التجمع العام وتتكون من عدد لا تقل عن ثلاثة اشخاص ولا تزيد على خمسة يتمتعون بالاهلية القانونية ويتولون ادارة وتنظيم المظاهرة او التجمع العام.

سادساً: الجهة المعنية: الجهة ذات العلاقة المباشرة بمطالب المتظاهرين او المتجمعين.

المادة الثانية:

هناك رأيان حول تنظيم المظاهرات، الرأي الاول: يشترط الحصول على الاجازة وتكون الصياغة كالآتي:

اولاً:

1- للوزير صلاحية اجازة المظاهرة او التجمع العام اذا كانت على مستوى الاقليم.

2- لرئيس الوحدة الادارية صلاحية اجازة المظاهرة او التجمع العام كل ضمن وحدته الادارية.

ثانياً: لا يجوز تنظيم المظاهرة او التجمع العام الا بعد تقديم طلب الى الوزير او رئيس الوحدة الادارية واستحصال الموافقة التحريرية.

ثالثاً: للوزير او لرئيس الوحدة الادارية رفض طلب تنظيم المظاهرة او التجمع العام اذا تحقق لديه بانها سوف تخل بالنظام او الاداب العامة ويتم ابلاغ رفض الطلب تحريريا ومسبباً.

رابعاً: للجنة الاعتراض على قرار الرفض لدى محكمة استئناف المنطقة خلال (3) ثلاثة ايام من تاريخ التبليغ وعلى المحكمة البت في الاعتراض خلال مدة (48) ساعة ويكون قرارها باتا.

خامساً: يستثنى من حصول الموافقة خروج الناس افرادا او جماعات الى الميادين والشوراع والاماكن العامة في المناسبات الوطنية والقومية والدينية طبقا للاعراف المحلية السائدة وللاغراض اعلاه.

سادساً: للوزير تخويل جميع او بعض الصلاحيات الممنوحة له وفق احكام هذا القانون لرؤوساء الوحدات الادارية كل ضمن وحدته الادارية.

الرأي الثاني: يكتفي باشعار الجهات المعنية وتكون الصياغة بالشكل الآتي في حالة الأخذ بهذا الرأي:

(على اللجنة اشعار وزير الداخلية او رئيس الوحدة الادارية كل ضمن وحدته الادارية، للقيام بتنظيم المظاهرة).

المادة الثالثة:

اولاً: يقدم طلب تنظيم المظاهرة من قبل اللجنة قبل الموعد المعين لاجرائها بـ(48) ثمان واربعين ساعة على الاقل على ان يراعي في ذلك ايام العطل الرسمية. (الرأي الآخر يقدم اشعار تنظيم المظاهرة).

ثانياً: يجب ان يتضمن الطلب اسماء وعناوين وتواقيع اعضاء اللجنة المشرفة على تنظيم المظاهرة او التجمع العام وبيان الغاية منها وتحديد مسارها والزمان والمكان المحددين لها.

ثالثاً: يجب ان تكون المظاهرة او التجمع العام سلمية وخالية من اعمال العنف ويحظر رفع شعارات تحرض على العنف.

رابعاً: في حالة عدم الرد على الطلب المقدم من قبل اللجنة بعد مضي (48) ثمان واربعين ساعة على تاريخ تقديم الطلب، يعد ذلك موافقة على تنظيم المظاهرة او التجمع العام.

المادة الرابعة:

اولاً: لكل المواطنين في اقليم كوردستان والاحزاب السياسية ومنظمات المجتمع المدني والنقابات المهنية والاتحادات والجمعيات وغيرها من التنظيمات المجازة قانوناً حرية تنظيم المظاهرات او التجمعات العامة بعد استحصال الموافقة التحريرية.

{الرأي الثاني: بعد اشعار الوزير او رئيس الوحدة الادارية دون استحصال الموافقة}.

ثانياً: تتولى اجهزة الشرطة الاهتمام بحماية المتظاهرين او المتجمعين.

ثالثاً: على الجهات المعنية الاستماع الى مطالب المتظاهرين او المتجمعين لايجاد الحلول المناسبة لها.

المادة الخامسة:

لا يجوز اجبار احد على المشاركة أو عدم المشاركة في المظاهرة او التجمع العام لاي سبب كان.

المادة السادسة:

على الوزير او رئيس الوحدة الادارية اتخاذ جميع الاجراءات القانونية الضرورية للمحافظة على النظام والاداب العامة وحماية الاشخاص والاموال العامة والخاصة اثناء تنظيم المظاهرة او التجمع العام.

المادة السابعة:

اولاً: يمنع منعا باتا حمل او حيازة سلاح او مواد متفجرة او سامة او حارقة من قبل المشاركين حتى اذا كانوا مرخصين قانوناً بحيازتها وذلك اثناء المظاهرة او التجمع العام .

ثانياً: على اجهزة الشرطة منع اي شخص يحمل سلاحا ظاهرا او خفيا او اية آلة جارحة او المواد المشار اليها في الفقرة (اولا) من هذه المادة، الدخول الى مكان تنظيم المظاهرة او التجمع العام ولها حق اتخاذ الاجراءات القانونية بحقه.

المادة الثامنة:

اولاً: لا يجوز ان تستمر المظاهرة او التجمع العام الى ما بعد الوقت المحدد لها.

ثانياً: للوزير او رئيس الوحدة الادارية ان يأمر بتفريق المظاهرة او التجمع العام في حالة خروجهما عن الاطار العام للغاية او الوقت المحدد لهما.

المادة التاسعة:

اذا وجدت اجهزة الشرطة صعوبة في تفريق المتظاهرين او المتجمعين رغم الطلب منهم واصرارهم على ذلك يحق لها اتخاذ الاجراءات التالية:

1- الرش بخراطيم المياه حسب الاحوال.

2- استخدام المواد المسيلة للدموع او الوسائل الخاصة الاخرى ذات الطابع المدني بتفريق المظاهرات والتجمعات العامة.

3- القبض على مثيري الشغب اثناء المظاهرة او التجمع العام واتخاذ الاجراءات القانونية بحقهم.

المادة العاشرة:

هناك رأيان بشأن هذه المادة : الرأي الاول تؤيد هذه الصياغة:

اذا وقع اثناء المظاهرة او التجمع العام اخلال بالامن او النظام والاداب العامة او حصل اضرار بالغير او بالاموال العامة اوالخاصة او خرجت المظاهرة او التجمع العام وبفعل القائمين عليها عن اهدافهما او غايتهما المحددة يتحمل طالبوا تنظيم المظاهرة او التجمع العام المسؤولية القانونية الكاملة بالتكافل والتضامن مع الذين تسببوا في احداث ضرر بتعويض الاضرار الناجمة عن ذلك وتتخذ الاجراءات القانونية بحقهم وفق القوانين النافذة.

والرأي الثاني يدعو الى أن تكون المسؤولية شخصية وليست على عاتق منظمي المظاهرة، أي أن مسبب الضرر هو الذي يتحمل مسؤولية دفع التعويض.

المادة الحادية عشرة:

1- يعاقب كل من يخالف احكام هذا القانون بالحبس مدة لا تزيد على ستة اشهر أو بغرامة لا تقل عن خمسين الف دينار ولاتزيد على خمسمائة الف دينار او بكلتا العقوبتين.

هناك رأي بإلغاء هذه الفقرة.

2- في حالة استخدام العنف او القوة او الاضرار بالاشخاص او الممتلكات العامة او الخاصة من قبل المشاركين في المظاهرة او التجمع العام يعاقب المخالف وفق قانون العقوبات النافذ بحسب الاحوال.

المادة الثانية عشرة:

1- في حالة تجاوز أجهزة الشرطة حدود السلطة باستخدامها القوة المفرطة ضد المتظاهرين او المتجمعين تتخذ الاجراءات القانونية بحقها وفق القوانين النافذة.

2- تلتزم الحكومة بدفع التعويض للمتضررين عن الاضرار الناجمة جراء تجاوز أجهزة الشرطة حدود واجباتها المكلفة بها استنادا الى قرار صادر من المحكمة المختصة.

المادة الثالثة عشرة:

يطبق احكام هذا القانون على جميع حالات الاضراب و الاعتصام عند خروج المضربين أو المعتصمين الى الميادين والشوارع العامة.

هناك رأي بإلغاء الاعتصام من هذه المادة.

المادة الرابعة عشرة:

لا يجوز تنظيم اي مظاهرة او تجمع عام خلافا لاحكام هذا القانون.

المادة الخامسة عشرة:

على مجلس الوزراء والجهات ذات العلاقة تنفيذ احكام هذا القانون.

المادة السادسة عشرة:

للوزير اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون.

المادة السابعة عشرة:

ينفذ هذا القانون اعتباراً من تاريخ نشره في الجريدة الرسمية (وقائع كوردستان).

الاسباب الموجبة

بما ان المظاهرة حق دستوري وضماناً لتحقيق الحياة الديمقراطية وحفاظا على التحول نحو المجتمع المدني واحترام الحريات وحقوق الانسان ومن اجل ضمان تعبير الجماهير عن رأيها وبيان مطالبها المشروعة بشكل سلمي ومباشر بعيدا عن اثارة الفوضى وحماية للمصالح العامة والخاصة من الاضرار والاخذ بنظر الاعتبار المبادىء والقواعد الدولية الخاصة بالحقوق والحريات، وبالنظر لعدم وجود قانون خاص لتنظيم المظاهرات والتجمعات العامة والاضراب والاعتصام فقد شرع هذا القانون. زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەکوردیش بخوێننەوە تکایە.

بەڕێز د.دانا سعید صۆفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

راپۆرتی هاوبەش بە کوردی.

بۆ/ سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان _ عێراق

بابەت/ راپۆرتی هاوبەش

لەسەر پێشنیاری سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان لە دانیشتنی ژمارە (8)ی ڕۆژی 2010/10/27 بۆ یەکخستنی دوو پرۆژە پێشکەش کراوەکە لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان، کە تایبەتن بە پرۆژە یاسای (ڕێکخستنی خۆپیشاندانەکان)و پێشکەش کردنی ڕاپۆرتی هاوبەش لەلایەن هەر چوار لیژنە دیاریکراوەکە لە پرۆژەکەداو بڕیاردانی پەرلەمان لەسەری. لیژنەکانی کاروباری یاسایی و ناوخۆ و ئاسایش و ئەنجومەنە خۆجییەکان و مافی مرۆڤ و کاروباری کۆمەڵەی مەدەنی ڕۆژی پێنج شەممە 5/گەلاوێژان/2710 کوردی بەرامبەر بە 2010/10/28ی زایینی بەشێوەیەکی هاوبەش کۆبوونەوەو دوای وتوێژو تاوتوێ کردن، لیژنەکان گەیشتە ئەمانەی خوارەوە:

یەکەم: بەنسیبەت ناوی پرۆژە یاساکە، لیژنەکان بە تێکڕا پێشنیاز دەکەن ناو بنرێ (یاسای ڕێکخستنی خۆپیشاندانەکان لە هەرێمی کوردستان – عێراق).

دووەم: لیژنەکان پێشنیاز دەکەن پرۆژە یاساکە بەم جۆرە دابڕێژرێ تاکو جێی هەردوو پرۆژەکە بگرێتەوەو ببێتە بنچینەی بۆ وتوێژکردن و ئاسانکاریی وتوێژکردنەکان و دەنگدان لەسەری و، بەگوێرەی ئەوەی دەرخراوە بەرامبەر ئەو حاڵەتانەی جێهێڵراون تاکو ڕایان لەبارەیەوە لەسەر بدرێ.

ماددەی یەکەم: مەبەست لەم زاراوەو دەربڕینانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە بۆ مەبەستی ئەم یاسایە:

یەکەم: وەزیر: وەزیری ناوخۆی هەرێمی کوردستان.

دووەم: سەرۆکی یەکەی کارگێڕی: پارێزگار - قائیمقام - بەڕێوەبەری ناحیە.

سێ یەم: خۆپیشاندان: کۆمەڵێکی ڕێکخراو، یا نیمچە ڕێکخراوە لە خەڵک بەشێوەیەکی ئاشتیانە لە گۆڕپان و شەقام و شوێنی گشتی دەرۆن بەمەبەستی خولقاندنی ڕای گشتی یەکگرتوو، بۆ بەدیهێنانی مەبەستێکی دیاریکراو، بۆ کاتێکی دیاریکراو.

لێرەدا رایەك هەیە بۆ زیاد کردنی بڕگەیەك بۆ ماددەکەو بەم شێوەیەی خوارەوە:

{خۆپیشاندانی لەناکاو: ئەمە کاردانەوەیەکی خێراو ناڕێکخراوە لە ئەنجامی ڕووداوی کتوپڕ دروست دەبێ، بەبێ ئەوەی کاتێکی تەواو هەبێ، بۆ ئاگادارکردنەوەی یەکەی کارگێڕی}.

چوارەم: کۆبوونەوەی گشتی: ئەو کۆبوونەوەیە کە ڕێکدەخرێ بۆ هێنانەدی مەبەستێکی دیاریکراو، کە مۆرکێکی گشتی هەبێ لە شوێنیکی دیاریکراو و بۆ کاتێکی دیاریکراو.

لێرەدا رایەك هەیە بۆ هەڵوەشاندنەوەی {کۆبوونەوەی گشتی لە پێناسەو ناوەڕۆکی یاسادا}.

پێنجەم: لیژنەی ڕێکخەری خۆپیشاندانەکە، یاخود کۆبوونەوە گشتیەکەیەو لە ژمارەیەك پێکدێ، کە لە سێ کەس کەمتر نەبن و لە پێنجیش زیاتر نەبێ و شیاویی یاساییان هەبێ و بەڕێوەبردن و ڕێکخستنی خۆپیشاندانەکە، یاخود کۆبوونەوە گشتیەکە دەگرنە ئەستۆ.

شەشەم: لایەنی پەیوەندیدار: ئەو لایەنەیە کە ڕاستەوخۆ پەیوەندیدارە بە داخوازییەکانی خۆپیشاندەران و کۆبووان.

ماددەی دووەم:

دوو ڕا هەیە لە بارەی ڕێکخستنی خۆپیشاندان:

ڕای یەکەم: مەرجی وەرگرتنی مۆڵەتدان دادەنێت و داڕشتنی بەم جۆرە دەبێ:

یەکەم:

1- **وەزیر دەسەلاتی مۆڵەتدانی خۆپیشاندان، یان کۆبوونەوەی گشتی هەیە، ئەگەر لەسەر ئاستی هەرێم بێت.**

2- **سەرۆکی یەکەی کارگێڕی دەسەلاتی مولەتدانی خۆپیشاندان، یان کۆبوونەوەی گشتی هەیە، هەریەکەیان لەناو یەکە کارگێڕییەکەی.**

دووەم: ناشێ خۆپیشاندان، یان کۆبوونەوەی گشتی ڕێك بخرێ، مەگەر دوای پێشکەش کردنی داواکاری بێت بۆ وەزیر، یاخود سەرۆکی یەکەی کارگێڕیی و وەرگرتنی ڕەزامەندی بە نووسین.

سێیەم: وەزیر، یان سەرۆکی یەکەی کارگێڕی، بۆی هەیە داواکاری ڕێکخستنی خۆپیشاندان، یان کۆبوونەوەی گشتی ڕەت بکاتەوە، ئەگەر بۆی ساغ بووەوە کە زیان بە سیستم و ئاکاری گشتی دەگەیەنێ و پێڕاگەیاندنی ڕەتکردنەوەکەش بەنووسین دەبێت و هۆکارەکەش دیاری بکرێت.

چوارەم: لیژنە بۆی هەیە تانە لە بڕیاری ڕەتکردنەوە بگرێ لەلای دادگای تێهەڵچوونەوەی ناوچەکە لە ماوەی (3) سێ ڕۆژ لە مێژووی پێڕاگەیاندن و دادگاش پێویستە لە ماوەی (48) کاتژمێر تانەکە یەکلابکاتەوەو بڕیارەکەش یەکلاکەرەوەیە.

پێنجەم: دەرچوونی خەڵك بە تاك، یان بە کۆمەڵ بۆ گۆڕەپان و شەقامەکان و شوێنی گشتی لە بۆنەی نیشتمانی و نەتەوەیی وئایینی، بەپێی دابو دەستووری خۆجێیی باو بەدەردەکرێ لە وەرگرتنی مۆڵەت، بۆ مەبەستەکانی سەرەوە.

شەشەم: وەزیر بۆی هەیە هەموو، یان هەندێك لە دەسەلاتەکانی کە بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسا پێیدراوە بدات بەسەرۆکەکانی یەکە کارگێریەکان، هەریەکە لەناو یەکە کارگێرییەکەی خۆیدا.

ڕای دووەم: ئاگادارکردنەوەی لایەنی پەیوەندار، داڕشتنەوەکەی بەم شێوەیەی خوارەوە دەبێ لە حاڵەتێکدا کە ئەم ڕایە پەسندکرا:

{پێویستە لیژنە ئاگاداری وەزیری ناوخۆ، یان سەرۆکی یەکە کارگێرییەکان بکات، هەریەکەیان لەناو یەکە کارگێرییەکەی خۆی بەڕێکخستنی خۆپیشاندانەکە}.

ماددەی سێیەم:

یەکەم: داواکاریی رێکخستنی خۆپیشاندان لە لایەن لیژنەوە پێش وادەی کردنی بە (48) چل وهەشت کاتژمێر بەلایەنی کەم، بەمەرجێك رۆژانی پشووی فەرمی رەچاو بکرێ. ڕایەکی دی: (ئاگادارکردنەوەی رێکخستن خۆپیشاندانەکە پێشکەش دەکرێ).

دووەم: پێویستە داواکارییەکە ناو و ناونیشان و ئیمزای ئەندامانی لیژنەی سەرپەرشتیکاری رێکخستنی خۆپیشاندانەکە، یان کۆبوونەوە گشتیەکە بگرێتەخۆ و مەبەستەکەشیان لەبارەیەوە ڕوون بکرێتەوە ورێگای رۆیشتنەکەیان وکات وشوێنی دەستنیشان بکرێ.

سێیەم: پێویستە خۆپیشاندانەکەو کۆبوونەوە گشتیەکە ئاشتیانە بێ و دووربێ لە کاری توندوتیژی و بەرزکردنەوەی دروشمێ، کە خەڵکی هانبدات بۆ توندوتیژی قەدەغە دەکرێ.

چوارەم: لە حاڵەتی وەلاّم نەدانەوەی داواکارییەکەی، کە لەلایەن لیژنەوە پێشکەشکراوە دوای تێپەربوونی (48) چل وهەشت کاتژمێر بەسەرمێژووی پیشکەشکردنی داواکارییەکە، ئەمە بەڕەزامەندی لەسەر رێکخستنی خۆپیشاندانەکە، یان کۆبونەوە گشتیەکە دادەندرێ.

ماددەی چوارەم:

یەکەم: هەموو هاوولاّتیەك لە ناو هەرێمی کوردستان وحزبە سیاسیە کان و رێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی و سەندیکای پیشەیی و یەکێتیەکان و کۆمەڵەکان و غەیری ئەمانە لە رێکخراوە مۆلە تپێدراوەکان بەشێوەیەکی یاسایی ئازادی رێکخستنی خۆپیشاندان، یان کۆبوونەوەی گشتیان هەیە، بەلاّم دوای وەرگرتنی رەزامەندیی بەنووسین.

{ڕای دووەم: دوای ئاگادارکردنەوەی وەزیر، یان سەرۆکی یەکەی کارگیریی بەبێ وەرگرتنی رەزامەندیی} .

دووەم: دەزگای پۆلیس گرنگی دان بە پاراستنی خۆپیشاندەر، یان کۆبوونەوەکان دەگرێتە ئەستۆ.

سێیەم: لایەنی پەیوەندار دەبێ گوێ لە داواکارییەکانی خۆپیشاندەران، یان کۆبوونەوە گشتیەکان بگرێ، بۆ دۆزینەوەی چارەسەری گونجاو بۆیان.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی پێنجەم:

نابێ کەس ناچاربکرێ بۆ بەشداریی کردن، یان بە شداریی نەکردن لە خۆپیشاندان، یان کۆبوونەوەی گشتی بۆ هەر هۆیەك بێت.

ماددەی شەشەم:

پێویستە لەسەر وەزیر، یان سەرۆکی یەکەی کارگێڕیی هەموو ڕێکارێکی یاسایی بگرێتە بەر، بۆ پارێزگاریی کردن لە سیستم و ئادابی گشتی و پاراستنی کەسەکان ومالّی گشتی وتایبەتی لە کاتی ڕێکخستنی خۆپیشاندان، یان کۆبوونەوەی گشتیدا.

ماددەی حەوتەم:

یەکەم: هەڵگرتن و حیازەی چەك و ماددەی تەقینەوە، یان ژەهراوی، یان سووتێنەر لەلایەن بەشداربووان بەتەواوی قەدەغەیە، تەنانەت ئەگەر بەشێوەیەکی یاسایش مۆڵەتیان پێدرا بێ بۆ حیازەیان، ئەمەش لەکاتی خۆ پێشاندان، یان کۆبوونەوەی گشتی پەیڕەو دەکرێ.

دووەم: پێویستە لەسەر دەزگاکانی پۆلیس نەیەڵن هیچ کەسێك چەك بە ئاشکرا، یان بەنهێنی هەڵگرێ، یاخود هەر ئامێرێکی بریندارکەر، یان ئەو ماددانەی کە لە بڕگەی (یەکەم)ی ئەم ماددەیەدا ئاماژەیان پێکراوە هەڵگرێ و بچێتە شوێنی ڕێکخستنی خۆپێشاندانەکە، یاخود کۆبوونەوە گشتیەکەو بۆیان هەیە هەموو ڕێکارێکی یاسایی لە بەرامبەری وەرگرن.

ماددەی هەشتەم:

یەکەم: نابێ خۆپێشاندان، یان کۆبوونەوەی گشتی تا دوای کاتی دیاری کراوی بەردەوام بێت.

دووەم: وەزیر، یان سەرۆکی یەکەی کارگێڕی، بۆی هەیە فەرمان بدات بە بلاّوبوونەوەی خۆپێشاندان، یان کۆبوونەوەی گشتی لە حاڵەتێکدا کە لە چوارچێوەی گشتی ئەو ئامانجەی بۆی دانراوە، یان ئەو کاتەی بۆی دەستنیشان کراوە دەرچوو.

ماددەی نۆیەم:

ئەگەر دەزگاکانی پۆلیس بلاّوە پێ کردنی خۆپێشاندانەکە، یان کۆبوونەوە گشتیەکەی بە کارێکی گران زانی هەرچەندە داواشیان لێکراو سوور بوون لەسەری، بۆیان هەیە ئەم ڕێکارانەی خوارەوە بگرنەبەر:

1- ڕشاندن بە بۆڕی ئاو بەپێی حاڵەتەکە.

2- بەکارهێنانی ماددەی فرمێسك ڕژێن، یان هۆی تایبەتی تر، کە بەشێوەیەکی مەدەنی هەبێ بۆ بلاّوە پێ کردنی خۆ پێشاندانەکان، یان کۆبوونەوە گشتیەکان.

3- گرتنی ئەوانەی گێرەشێوێنی لەکاتی خۆپێشاندان، یان کۆبوونەوەی گشتی دەکەن، لەگەڵ وەرگرتنی ڕێکاری یاسایی بەرامبەریان.

ماددەی دەیەم: دوو ڕا لەبارەی ئەم ماددەیەوە هەنە:

ڕای یەکەم: پشتگیری ئەم ڕایە دەکەن: ئەگەر لەکاتی خۆپێشاندان، یان کۆبوونەوەی گشتیدا زیان بە ئاسایش و سیستم و ئادابی گشتی گەیشت، یان زیان بە خەڵکی تر گەیشت، یان بە مالّی گشتی و تایبەتی، یاخود خۆپێشاندانەکە، یان کۆبوونەوە گشتیەکە بەکاری ئەوانەی پێی هەستاون لە ئامانجەکانیان و مەبەستە دیاریکراوەکانیان لایاندا، ئەو کاتە ئەوانەی داوای ڕێکخستنی خۆپێشاندانەکە، یان کۆبوونەوە گشتیەکەیان کردووە بەرپرسیاریەتی یاسایی تەواو بە تەکافول و تەزامون دەکەوێتە ئەستۆیان لەگەڵ

ئەوانەی بوونەتە هۆی زیان گەیاندن قەرەبووکردنەوەی ئەو زیانانەی لە ئەنجامی ئەوە کەوتوونەتەوە دەکەوێتە ئەستۆیان و ڕێکاری یاسایی بەرامبەریان بەپێی یاسای جێبەجێ کراو وەردەگیرێ.

ڕای دووەم: داوا دەکات بەرپرسیاریەتی کەسایەتی بێ، نەکەوێتە سەرشانی ڕێکخەرەکانی خۆپیشاندانەکە، واتە ئەوەی بۆتە هۆی زیانەکە خۆی بەرپرس دەبێ لە قەرەبووکردنەوە.

ماددەی یازدەم:

1- هەر کەسێك سەرپێچی حوکمەکانی ئەم یاسایە بکات سزا دەدرێ بە گرتن بۆ ماوەیەك لەشەش مانگ زیاتر نەبێ، یاخود بە غەرامەیەك، کە لە پەنجا هەزار دینارکەمتر نەبێ و لە پێنج سەد هەزار دیناریش زیاتر نەبێ، یاخود بە هەردوو سزاکە، لێرەدا ڕایەك هەیە بە هەڵوەشاندنەوەی ئەم بڕگەیە.

2- لەحاڵەتی بەکارهێنانی تۆندوتیژی، یان هێز، یان زیان گەیاندن بە کەسەکان، یان بە مالّ و مولکی گشتی، یان تایبەتی لەلایەن بەشداربووانی خۆپێشاندانەکە، یان کۆبوونەوە گشتیەکە، ئەوا سەرپێچیکەر سزا دەدرێ بەپێی یاسای سزاکانی جێبەجێ کراو، بەپێی حاڵەتەکان.

ماددەی دوازدەم:

1- لەحاڵەتێکدا کە دەزگاکانی پۆلیس لە سنووری دەسەلّات دەرچوون، بۆ بەکارهێنانی هێزی لەڕادەبەدەر لە دژی خۆپێشاندەران و کۆبوونەوەکان، ئەوا ڕێکاری یاسایی بەرامبەریان وەردەگیرێ، بەپێی یاسا جێبەجێ کراوەکان.

2- حکومەت پابەند دەبێ بەدانانی قەرەبوو بۆ زیانلێکەوتووان، کە لە ئەنجامی دەرچوونی دەزگاکانی پۆلیس لە سنووری ئەرکی پێسپێردراوی خۆیان ڕوویان داوە، ئەمەش بەپێی بڕیارێك دەبێ کە لە دادگای تایبەتی دەرچووبێ.

ماددەی سێزدەم:

حوکمەکانی ئەم یاسایە لەسەر هەموو حاڵەتەکانی مانگرتن و پەناگیری لەکاتی دەرچوونی مانگرتووان، یان پەناگیران بۆ گۆڕەپان و شەقامەکان پیادە دەکرێ.

لێرەدا ڕایەکیش هەیە بە لادانی وشەی (پەناگیری) لە ماددەکەدا.

ماددەی چواردەم:

نابێ هیچ خۆپێشاندان، یان کۆبوونەوەیەکی گشتی بەپێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە ڕێك بخرێت.

ماددەی پازدەم:

پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

ماددەی شازدەم:

وەزیر بۆی هەیە ڕێنمایی پێویست بۆ ئاسانکاری جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربچوێنێ.

ماددەی حەڤدەم:

ئەم یاسایە لە ڕۆژی بلاّوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقائیعی کوردستان) جێبەجێ دەکرێ.

(هۆیە پێویستیەکانی)

لەبەر ئەوەی خۆپیشاندان مافێکی دەستوورییە و گرەنتی بۆ گەیشتن بە ژیانێکی دیموکراتی و لە پێناو گۆڕانکاری بەرەو کۆمەڵگای مەدەنی و ڕێز گرتنی ئازادییەکان و مافەکانی مرۆڤ و لە پێناوی مسۆگەرکردنی ئەوەی کە جەماوەر ڕای خۆی دەربڕی و داخوازییە ڕەواکانی خۆی بەشێوەیەکی ئاشتیانەو ڕاستەوخۆ دەربخات دوور لەو ڕووژاندنی کاری نابەجێ و لە پێناوی پاراستنی بەرژەوەندی گشتی و تایبەتی لە زیان و پەرەنسیپە نێو دەوڵەتیەکانی تایبەت بەماف و ئازادی ڕەچاو بکرێن و لەبەر ئەوەی یاسایەکی تایبەت بە ڕێکخستنی خۆپێشاندانەکان و کۆبوونەوە گشتیەکان و مانگرتن و پەناگیریی نییە، بۆیەئەم یاسایە دەرچوێنرا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دەستخۆش، بەڕێزان، ئێستا وازیح بوو بۆ هەموتان، ئەو لیژنانەی کە بەشدار بوون، چوار لیژنە بوو چل و چوار ئەندامی پەرلەمان لەو گفتوگۆیانە بەشدار بووینە، ڕەئیەکان هەندێکی تەوافوق هەیە، هەندێکیان ئیختیلافیان هەیە، ماددە دەخوێندرێتەوە، ئێوەی بەڕێز ئەوەی ویستی ڕەئی خۆی ئەدات، پاشان ئەو شوێنانەی خیلافی هەبێت، ئەوانەی دژن، لە هەردوولا لەسەری قسە بکەن و ئەخرێتە دەنگدانەوە، لیژنەی یاسایی ئێستا بۆ ماددەی یەکەم کەرەمکە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قانون تنظيم المظاهرات في اقليم كوردستان-العرق.

المادة الاولى: يقصد بالمصطلحات والتعابير الآتية المعانى المبينة ازائها لاغراض هذا القانون:

اولاً:الوزير: وزير داخلية اقليم كوردستان.

ثانياً: رئيس الوحدة الادارية، المحافظ، القائمقام، مدير الناحية.

ثالثاً: المظاهرة: جمع منظم او شبه منظم من الناس يسير بشكل سلمى في الميادين والشوارع والاماكن العامة يهدف الى خلق راى عام موحد لتحقيق غرض معين ولوقت معين.

رابعاً: التجمع العام: التجمع الذى يتم تنظيمه لتحقيق غرض معين ذى طابع عام في مكان معين ولوقت معين.

خامساً: اللجنة: اللجنة المنظمة للمظاهرة او التجمع العام: وتتكون من عدد لاتقل عن ثلاثة اشخاص ولاتزيد على خمسة يتمتعون بالاهلية القانونية يتولون ادارة وتنظيم المظاهرة او التجمع العام.

سادساً: الجهة المعنية: الجهة ذات العلاقة المباشرة بمطالب المتظاهرين او المتجمعين.

جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، ئەوە ڕەئی یەکەمە لەسەر پڕۆژەکە، ڕەئی دووەم، سەبارەت ناونیشانی یاسایەکە، بەکۆی دەنگ پەسەند کراوە، کە بگۆڕدرێت، ببێتە یاسای ڕێکخستنی خۆپیشاندانەکان لە هەرێمی

کوردستان، سەبارەت بڕگەکانی یەکەم، دووەم، سێیەم، گفتوگۆیەکی زۆری لەسەر کراوە، رای جیاواز دەڵێت، مظاهرة مفاجئە، لەناو فەقەرەك ئیزافە بکرێت، بۆ فەقەرەکانی ماددەکە، بەم شێوەیە:

المظاهرة المفاجئة: هي رد فعل سريع وغير منظم ناجم عن اهداف مفاجئة دون توفر الوقت الكافى لاشعار الوحدة الادارية.

سەبارەت بە بڕگەی چوارەم التجمع العام، ڕای جیاواز ئەوەیە کە دەڵێ، التجمع العام، لەناو پێناسەکەدا، وەهەروەها لەناو یاسایەکەدا نەمێنێتەوە، ئەوە خاڵەکانی جیاوازی لە نێوان ئەندامانی پەرلەمان، کەلەسەر پڕۆژەکە بەتایبەتی ماددەکە بەم شێوەیە بوو.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە بە کوردیش بخوێنن، پاشان تەفسیرات لەسەری بدرێتن، رەجائەن، بە کوردیش بخوێنن.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم: بە نیسبەت ناوی پڕۆژەکە لیژنەکان بە تێکڕا پێشنیاز دەکەن، ناوی بنرێت یاسای ڕێکخستنی خۆ پیشاندانەکان لە هەرێمی کوردستان-عیراق.

ماددەی یەکەم: مەبەست لەم زاراوەو دەربڕینانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە بۆ مەبەستی ئەم یاسایە:

یەکەم: وەزیر: وەزیری ناوخۆی هەرێمی کوردستان.

دووەم: سەرۆکی یەکەی کارگێڕی: پارێزگار، قائمقام، بەڕێوەبەری ناحیە.

سێیەم: خۆپیشاندان: کۆمەڵێکی ڕێکخراو یان نیمچە ڕێکخراوە لە خەڵك بەشێوەیەکی ئاشتیانە لە گۆڕەپارن و شەقام و شوێنی گشتی دەڕۆن، بەمەبەستی خولقاندنی ڕای گشتی یەکگرتوو، بۆ بەدیهێنانی مەبەستێکی دیاریکراو بۆ کاتێکی دیاریکراو.

لێرەدا رایەك هەیە بۆ زیاد کردنی بڕگەیەك بۆ ماددەی یەك، بۆ ماددەکەو بەم شێوەیەی خوارەوە:

خۆپیشاندانی لەناکاو: ئەمە کاردانەوەیەکی خێراو نا ڕێکخراوە لە ئەنجامی ڕووداوی کت و پڕ دروست دەبێت، بەبێ ئەوەی کاتێکی تەواو هەبێت بۆ ئاگادار کردنەوەی یەکەی کارگێڕی.

چوارەم: کۆبوونەوەی گشتیی: ئەو کۆبوونەوەیە کە ڕێك دەخرێتن بۆ بەدیهێنانی مەبەستێکی دیاریکراو، کە مۆرکێکی گشتی هەبێت لە شوێنێکی دیاریکراو، بۆ کاتێکی دیاریکراو.

لێرەدا رایەك هەیە، بۆ هەڵوەشاندنەوەی کۆبوونەوەی گشتی لە پێناسەو ناوەڕۆکی یاسادا.

پێنجەم: لیژنەی ڕێکخەری خۆپیشاندانەکان یاخود کۆبوونەوە گشتیەکە، لە ژمارەیەك پێك دێك کە لە سێ کەس کەمتر نەبن و لە پێنج کەس زیاتر نەبن، شیاوی یاساییان هەبێت، بەڕێوەبردن و ڕێکخستنی خۆپیشاندانەکە یاخود کۆبوونەوە گشتیەکە دەگرنە ئەستۆ.

شەشەم: لایەنی پەیوەندیدار: ئەو لایەنەیە کە ڕاستەوخۆ پەیوەندیدارە بە داخوازیەکانی خۆپیشاندەران و کۆبووان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا گوێتان لێی بوو، ئەوەش رەئی لێژنەکانە خۆیان، بۆیە داوا لە سکرتێری پەرلەمان دەکەم، ئەو بەڕێزانەی کە ئەیانەوێت قسە بکەن، ناویان تۆمار بکات، خۆیان بڵێن و تۆماری بکات، چونکە ڕێکخراوی ئاسك ئەو پێشنیارەی کردووە، بە ئیحتیرامەوە وەری دەگرین، هەقی خۆیانە، کەرەمکە، فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من یەك تەوزیح و یەك پێشنیارم هەیە، ئەگەر لێم قبوڵ بکەن، ئەویش ئەوەیە هەروەکو جەنابت ئیشارەتت پێیدا، ئەو خاڵانەی کە ئیتیفاقمان لەسەر کردووە، چل و چوار ئەندامی پەرلەمان بەشدار بووە، لەو چوار لیژنەیە، وە هەموو پێکهاتەکانی ناو پەرلەمانیشی تێدابووە، ئەگەر تەنزیمی مناقەشەو تەحدیدی مناقەشەکە لەو خاڵانە بکرێت، وابزانم ئێمە ئیستیفادە لە وەقت دەکەین زیاتر، خاڵەکانی خیلاف اعتیادیە، دەرگای مناقەشەکە تەبعی و اعتیادیە، بەس بە نیسبەت ئەوانی تر، ئەگەر تەحدیدی مناقەشە بکرێت، پێم شتێکی زۆر باشە، سوپاس.

بەڕێز فرست احمد عبدالله/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە پەرلەماناتی عالەم کورسیەکان ژمارەیان هەیە، سکرتێری پەرلەمان بێت، سەرۆکی پەرلەمان بێت، جێگر بێت، تەماشای ژمارەکە دەکات، و قائیمە تەئشیر دەکات، لێرە ئەوەمان نیە، لەو لەحزەیە هەندێك جار ناوی نزیکترین انسان لەبیری دەکات، لەبەر ئەوە رەجا دەکەم، ئەگەر وابیتن من ناو بنووسم دەنگی خۆتان بڕەك بەرز بکەن، عمر عبدالعزیز، کاك احمد، بیلال سلیمان، ئەڤین عمر، سۆزان شهاب، ئاراس حسین، برهان رشید، اسماعیل، کوێستان محمد، زانا رؤوف، پەیمان عزالدین، پەیام احمد، جعفر علی، بێریڤان سەرهەنگ، تارا اسعدی، جمال طاهر،حسن محمد، خورسید احمد، ناسك تۆفیق، شوان کریم، سەرهەنگ فەرەج، ڕیباز فتاح، عبدالله مەلا نوری، کاردۆ محمد، نەسرین جمال، نەریمان عبدالله، حاکم رزگار، هاوڕاز خۆشناو، ئاشتی عزیز، محمد شارەزووری، گۆران ئازاد، فاضل بەشارەتی، عمر هەورامی، سیوەیل عثمان، عبدالرحمن حسین، سەرگوڵ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نیزامی چیە؟ کەرەمکە.

بەڕێز عمر صدیق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەر ئەوەی لیژنەکانی مەعنی تایبەت بە گفتوگۆ کەر لەسەر ئەم پڕۆژە یاسایە، وە زائیدەن ڕاپۆرتی موشتەرەکیشمان هەیە دەربارەی ئەوە، من تەسەور دەکەم پێش ئەوەی، ئەندامانی پەرلەمان مناقەشەی پڕۆژەکە بکەن، ئەو ماددەیە بکەن، رەئی بەڕێزان وەزارەتی مەعنی وەربگیرێت، دوای ئەوە مناقەشە بکرێت باشترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر رەئیتان لەسەر پرۆژەکە، چونکە ئێمە لیژنەکان بە موشتەرەکی، ئەوەیان کردەوە، ئەگەر رەئیتان بدەن لەسەر ئەوە.

بەڕێز سمیر عبدالله ئاکرەیی/ وەزیری ناوخۆ بەوەکالەت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمانی کوردستان، زۆر سوپاستان دەکەم، کە ئەمڕۆ بانگهێشت کردنی من بۆ مناقەشە کردن لەسەرقانون، یاسایی قانونی مزاهەرات لەهەرێمی کوردستان، من چەند تێبینیەکی بچووکم هەیە، بەنیسبەت ئەو ماددەی یەکەم، حەزم دەکرد ئەو تێبینیانە بۆ ئێوەی بەڕێز بیلێمەوە، یەکێکیان بە نیسبەت، نووسراوە (اولا: لتسمية مشروع العراق طرح لجان بالاجماع تسميته بقانون تنظيم المظاهرات في اقليم كوردستان - العراق) لە هەموو ماددەکان نووسراوە(تنظيم المظاهرات والتجمعات)، بۆچی نەنووسراوە تجمعات لەگەڵی، کە نووسراوە لە هەموو ماددەکان و خاڵەکان، المظاهرة او التجمع، کەئەگەر ئەوە ئیزافە بکرێت، وابزانم خاڵێك خراپ نیە، بە نیسبەت ماددەی یەکەم خاڵی سێیەم، هناك راى باضافة فقرة الى المادة بالشكل الاتي، المظاهرة المفاجئة: هي رد فعل سريع وغير منظم ناجم عن اهداف مفاجئة دون توفر الوقت الكافى لاشعار الوحدة الادارية، کە لێرە بۆخۆی هەر شەرحی بۆ خۆی دەکاتن، غير منزەمە بەراستی، فەوزایەك چاك دەبێت، ئەگەر ئێمە ئیجازە بدەین، موزاهەرات پێك بهێندرێت، وە ئەوەی کە ئاگاداری سولتاتی مەعنی نەکرابێتن، کۆنترۆلیش ناکرێتن، لەبەر ئەوە پێموایە ئەو رەئیە حەزف بکرێت، سوپاستان دەکەم، پێنجەم: : اللجنة: اللجنة المنظمة للمظاهرة او التجمع العام: وتتكون من عدد لاتقل عن ثلاثة اشخاص ولاتزيد على خمسة يتمتعون بالاهلية القانونية يتولونه ادارة وتنظيم المظاهرة او التجمع العام.

سادساً: الجهة المعنية، لەبەر ئەوەی کە لێرە لەشەش تیکراراە تەقریبەن، الجهة المعنية: الجهة ذات العلاقة المباشرة بمطالب المتظاهرين او المتجمعين، لەبەر چی لیژنە چاك بکرێت مادەم جهەی مەعنی هەیە، تێبینیم لەسەر ئەوە هەیە پێنجەم زیادە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز عمر عبدالعزیز، فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاء الدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا تێبنیەکی گشتی عەرز دەکەم، کە باسی ئەو چل و چوار ئەندامەی لیژنەکانتان کرد، دەبێت ئەوەشمان لەبیر بێت، کە لەو چل وچوار ئەندامە، نزیکەی 10 ئەندام هەر ئیمزای نەکردووە، نزیکەی حەوت تا هەشت ئەندام تەحەفوزی هەیە، تەنانەت ئەندامی واهەیە نووسیویەتی هەر لە ئەساسەوە دژی ئەو یاسایەم، کە ئەندامی لیژنەی یاسایشەو، ئەندامی خۆشی یاسایی بێت، لەبەر ئەوە چل و چوار کەس ئیمزای نەکردووە لەسەر ئەو یاسایە، وەکو تێبینیەکی گشتی، بەنیسبەت ماددەی یەکەوە، من دوو تێبینی عەرز دەکەم، یەکێکیان پەیوەندی بە پێشنیارەکەوە هەیە، کە ناو نراوە ڕای جیاواز، کە باسی خۆ پیشاندانی لە ناکاوە، منیش هاوڕام لەگەڵ ئەوڕەئیە، چونکە بەڕاستی هەندێکجار کێشەیەك ڕوو دەدات، یان پرسێکی سیاسی، کە پەیوەندی بە هەرێمەوە هەیە، یان هەرێم وەکو کیانی سیاسی، یان جەماوەری کوردستان، خەڵکی کوردستان، پێویست دەکات خۆ پیشاندانێکی خێرای بۆ بکرێت، بەبێ وەستان بەدیار مۆڵەتەوە یان ڕەزامەندی جیهەتی پەیوەندیدارەوە، بۆیە گرنگە ئەو بڕگەیەی تێدابێت، ئێمە هەموو جار نابێت هینمان بکات، کە ئەو یاسایە دائەڕێژین یەکسەر بۆ ئەو لایەنانە بچێت کە خۆ پیشاندان ئەکەن، بۆ مەوزوعێك کە پەیوەندی بە ڕەخنە لە دەسەلآت، یان داواکاری هاوولآتیان کە زەحمەتەو پێویستی بە کات هەیە، ئەبێت هەندێکجار ئەوەشمان لە بیر بێت، کە ئێمە ناچار دەبین وەکو خەڵکی کوردستان، خۆپیشاندانی لەناکاو بکەین، بۆ هەندێك مەسەلەی گرنگی سیاسی کە پێویستی بە پشتگیری خەڵکی کوردستان هەیە بۆی، لەبەر ئەوە من زۆر داکۆکی ئەکەم لەو بڕگەیە کە ئیزافە بکرێت، خۆپیشاندانی لەناکاوی تیا بێت، خاڵی دووەم لە ماددەکە، بڕگەی چوارە، باسی کۆبوونەوەی گشتی، منیش بە زیادی ئەبینم بەڕاستی، چونکە کۆبوونەوی گشتی مافێکی تەواو ئاسایی و ساکارە، وە موتەبەعیشە، یەعنی بوەتە نەریتێك یا ریتمێك لە کوردستان، ئێمە دەیان شوێنی گشتیمان هەیە، وەکو پارك و وەکو باخچەی گشتی، وەکو گۆڕەپانی گشتی و شوێنی گشتی، بە شێوەیەکی گشتی زۆرن، پێویستی ناکات بەڕاستی تەنزیم بکرێت، وە بلکێندرێت بە خۆپیشاندانەوە، زۆر جار بۆ دەربڕینی شادیە، بۆ دەربڕینی خۆشیە، بۆ مەوزوعێکە کە هیچ پەیوەندی بە لایەنی سیاسیەوە نەبێت، لەبەر ئەوە منیش پشتگیری ئەو ڕایە دەکەم، کە تەواوی ئەو وشانەو دەستەواژانەی کە باسی کۆبوونەوەی گشتیە، لەو بڕگەیە لابرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار د.احمد فەرموو.

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی ماددەی یەکەم، ثالثا، دەربارەی مزاهەرە، من پێشنیار دەکەم، بەو شێوەیە دابڕێژرێتەوە، لەبەر ئەوەی کە لێرە مەوزوعی تەجەموع، مەوزوعی مزاهەرەی لەناکاو هەیە، وە ڕای جیاوازیشی لەسەر بوو، لە نێوان لیژنەکاندا، من تەنها پێشنیار دەکەم بەو شێوەیە دابڕێژرێتەوە، المظاهرة: نشاط مدني يتم تنظيمه من قبل جمع منظم او شبه منظم من الناس بشكل سلمى، يه عنى بدون كلمة يسير، بشكل سلمى في الميادين

والشوارع والاماكن العامة ويهدف الى خلق راى عام موحد لتحقيق غرض معين و يشمل هذا النشاط و المظاهرات المفاجئة، الاضراب والمسيرات، ئەوکاتە لەوەش ڕزگارمان ئەبێت کەوا، مەوزوعی مزارهەرەی موفاجئ یان تەجەموع بخەینە ناوی، چونکە لێرە دەڵێت، جمع منظم او شبه منظم من الناس يسير، ئەمە لێرە يسير، مەعنای ڕێ پێدانەکە دەگرێت بەڕاستی، بەڵام ئەوەی دەرنەخستووە لێرە، کە ئایا ئەگەر ڕاوەستابن، ئەمە مزاهەرەیە یان مزاهەرە نیە، بۆیە ئەم (يسير) پێویست ناکات بەرەئی من تێدابێت، ئەگەر هەم ڕۆیشتن بێت کە مەسیرەکە ئەگرێتەوە، ڕێ پێوان، ئەگەر ڕاوەستابن هەرئەی گرێتەوە، بەڵام من ئەو پێشنیارە دەکەم، بەو شێوەیە بێت ئەو کاتە پێویست بە تەجەموعیش ناکات، من لەگەڵ ئەو ڕەئیەدام، دەربارەی خامسا: اللجنة: اللجنة المنظمة للمظاهرة او التجمع العام: وتتكون من عدد لايقل، لە بری لاتقل، ڕەنگە ئەوە هەڵەی مەتبەعی بێت، ولاتزيد على خمسة، من لەگەڵ ئەوەمە تەنها لایەنی حەدی ئەدناکەی گرنگترە، لايقل عن ثلاثة اشخاص، بەڵام ئەو لاتزيد على خمسەی تێدا نەبێت، ئەمە حەزف بکرێت، ئەمە پێویست ناکات حەدی اقصایەکەی دیاری بکرێت بەڕاستی، من ڕەئیشم وابوو لە کۆبوونەوەی لیژنەکانا، بەلایەنی کەم سێ کەسێك بێت، ئەوی ڕێکخەری خۆ پیشاندانەکان، لایەنی زۆرەکەی تۆ بۆ دیاری بکەی، پێنج کەسە، دە کەسە، گرنگ ئەوەیە مەواقعیان دیارە، شوێن و مەکانی مزاهەرە دیاری دەکەن، لەگەڵ هەدەفی مزاهەرەکەو زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار کاك بیلال فەرموو.

بەڕێز احمد سليمان عبدالله(بلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەو ماددەیە بەڕاستی من دوو تێبینیم هەیە، وەکو چۆن لە ڕاپۆتەکەشا هاتووە، بەخاڵی ئیختیلاف ناوی هاتووە، سەبارەت بە خۆپیشاندانی لەناکاو، خۆپیشاندانی لەناکاو، بەڕاستی واقعێکە ئێمە بمانەوێت و نەمانەوێت هەیە، ئەگەر ئێمە ئەو واقعەی کەهەیە، پێویستە یاسای بۆ دیاری بکەین، ئێمە بۆیە یاسا دادەنێین، بۆ ئەوەی کە شتێك وجودی هەیە، پێویستی بە ڕێکخستنە، ڕێکخستنەکەش هەیە، خۆپیشاندانی لەناکاو، ئێمە بمانەوێت و یان نەمانەوێ واقعێکە کە هەیە، نموونەش بۆ ئەوە، هەر دوێنێ کە چووبوونە بەر دەرگای بانك، داوای ئەوەیان دەکرد کە پارەیان پێبدرێت بۆ 100 مەتری، کە کاتێك لەوێ ناویان نەهاتبۆوە، مشکیلەیان هەبوو، هەر لەوێ مزاهەرەکە دروست بوو، ئەوە واقعێکە، یەعنی ئەی چیان لێدەکەی لەو خەڵکە؟، نابێت ڕێك بخرێت ئەوە؟، ئەو واقعێکە کە هەیە، پێویستی بە ڕێکخستنە، جا ئەوە ناوی لێدەنێی خۆپیشاندانی لەناکاو، ناوی لێدەنێی خۆپیشاندانی سروشتی، هەرچی ناوی لێدەنێی، یەعنی تۆ واقعێکە کە هەیە، پێویستی بە ڕێکخستن هەیە، پێویستە لەناو ئەو یاسایەشدا جێی بکرێتەوە، سەبارەت بە کۆبوونەوی گشتی، وەکو ماموستا عمریش باسی کرد، کۆبوونەوەی گشتیش مافی هەر کەسێکەکە کۆبوونەوە دەکات، 10 کەسە یان 15 کەسە، بەیەکەوە کۆدەبێتەوە، شتێك دەڵێت، یان هەرچی

دەڵێت، دەتوانم بڵێم لە 99٪ سیاسی نەبن، لەوانەیە شتێك بێت کۆبوونەوەی گشتیەك، زۆرجار کۆبوونەوەی گشتی بەوە دروست دەبێت، کە کابرا دەیەوێت ئاهەنگێکی ژن هێنان پێك بێنێت، یەعنی ئەوە لەو کاتە ئەوەش دەگرێتەوە، ئایا پێویستی بەوە دەکات بچێت ئیجازەی بۆ وەربگرێت، لەبەر ئەوە من پێموایە کۆبوونەوەی گشتی بە شێوەیەکی گشتی کە دیاری کراوە، ئەوە هەڵەیە، وە من پێموایە دەبێت لابرێت، زۆر سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار ئەڤین خان فەرموو.

بەڕێز ئەڤین عمر احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنها تێبینیم لەسەر خاڵی سێهەم هەیە، کە ڕەئیەك هاتووە، کەوا المظاهرة المفاجئة، تەعریف بکرێت، بەڕاستی من لێرەدا ئەیبینم کەوا تەعریف کردنی موزاهەرەی موفاجئ، بەم شێوەیەی کە لێرەش کراوە، کە ڕەد فعلێکی سەریع و غیر مونەزەمە، شتێکی غیر دەستوری ئەبێت، لەدەستووری عیراقیدا، لە ماددەی 38 لە خاڵی سێیەم هاتووە، وەهەروەها لە دەستوری کوردستانیش لەماددەی نۆزدەهەم هاتووە، کە خاڵی 17، باسی ئەوە دەکات کە ئەبێت موزاهەرەو تەجەموعات، ئەبێت بەیاسا ڕێك بخرێت، ئەگەر هاتو لێرەدا ئێمە بەم شێوەیە موزاهەرەی لە ناکاومان تەعریف کرد، کە غیر مونەزەمە، کەواتە ئەم یاسایە شوملی ناکات، ئەو موزاهەرەیە یاخود ئەو تەجەموعە، ئەم موزاهەرەیە ئەگەر ئەم یاسایە شوملی نەکرد، بەپێی دەستورەکان نەبوو، مانای وایە غیر یاساییە، بۆیە بەرەئی من ئەسلەن موزاهەرەی لە ناکاوی تیا نەبێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار سۆزان خان، فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، وەك هاوڕێم ئەڤین خان باسی کرد، گەر لەبەر ئەوەی ئەوە لە دەستوری عیراق و لە دەستوری کوردستان هاتووە، کە ئەمە دەبێ تەنزیم بکرێت بە یاسا، هەتا ئێستا بە یاسا نەکراوە، پێویستە چەند خاڵێك بخەینە بەرچاوی خۆمان، وە ئەم یاسایە بە شێوازە تەقلیدیەکەی یاساکانی تر، دانەڕێژینەوە، چونکە ئێمە مەبەستمان لەم یاسایە، ڕێکخستنی بەشێك لە بەشەکانی ژیانی ئەم کۆمەڵگایەیە، بمانەوێت و نەمانەوێت لە هەموو دونیا ئەم حاڵەتە هەیە، وەبەیاسا ڕێکخراوە، بۆیە من ڕەئیم وایە، پێش باس کردنی هەموو شتێك، ئەبێ پرێنسیپەکانی بخەینە بەرچاو، بڵێین، ئەم یاسایە دارێژراوە لەسەر ئەم پرێنسیپانە، یەك، دوو، سێ چەند دائەنرێت پرێیسیپەکان، بۆ ئەوەی مەجالی هیچ تەفسیرێك نەمێنێتەوە بۆ دوای ئەوەی کە بێت بڵێت، هی ناکاو من لەگەڵیم، هی ناکاو من لەگەڵی نیم، شتەکە ببێتە دوو بەرە، کە بەشێوەیە تەفسیری بدرێتێ، کە بەشێك لەگەڵ ئەوەدان کە لەناکاو بێت،

بەشێك لەگەڵ ئەوەدان كە لەناكاو نەبێت، ئەبێت مەبدەئەكەی جارێ چەسپ بكەین، بڵێین ئێمە دەمانەوێت، لەگەڵ حوریەتی هیناین، بەپێی دەستور، بەڵام دەبێت ڕێك بخرێت، بۆیە من رەئیم وایە، احتیماله رەئیەكەشم بەنەزەری اعتبار وەرنەگیرێت، چونكە ئەمە ئەبێتە شێوازێكی زۆر نوێ لەیاساكانا، بەڵام ئەم یاسایە ئەوە ئەهێنێت، خەڵك بە شێوازێكی نوێ دایڕێژێت، قەیچیەكا، لە پێشا پرێنسیپەكانی بنووسە، كە ئیتر لەمەودوا لەسەر ئەو خاڵانە و لەسەر ئەو پرێنسیپانە هەموو گفتوگۆكانمان ئەكەین، ئیتر هیچ كێشەیەك دروست نابێت، پێموایە لەنێوان رەئیە جیاوازەكان، چونكە لە پرێنسیپەكەیا خۆی ئەبینێتەوە، ئەگەر مەجالم بدەن من پرێنسیپەكان بخوێنمەوە، بۆ ئەوەی بۆتان بێت،

یەكەم: خۆپیشاندان مافێكی سروشتی و دەستوورییە، نابێت ڕێگای لی بگیرێت لە بەكارهێنانی.

دووەم: ڕێكخەران مافیانە جێگاو كات و، شێوازەكەی هەڵبژێرن، بەمەرجێك زیان نەگەیەنن بە مومتەلەكاتی گشتی و تایبەتی و ئازادی و ژیانی كەسێتی تاكەكانی كۆمەڵگا پێ شێل نەكات.

یەعنی تۆ لێرە دێیت باسی ئەكەیت، هەر چ لایەك هینەكانی چیە، ئەوەی كە لە سەرشانیەتی، ئەركەكانی چیە،

سێهەم: هێزەكانی پۆلیس ئەركیانە كۆبونەوەو خۆ پیشاندانەكان بپارێزن، وە دابین كردنی هەل و مەرجی گونجاو بۆ ئەنجامدەرانی، هەروەها ڕێگە گرتن لە دەرچوون لە ئامانجەكانی، هەروەها بەپرسە لە پاراستنی ئازادی و مافی تایبەتی گشتیەكان، لێرەدا كە ئێمە ئەم سێ پرێنسیپەمان دانا، لەسەر ئەساسی ئەم سێ پرێنسیپە، ئەتوانین لە دوایدا درێژە بە مناقەشاتەكانمان بدەین، چونكە ئێستا پرێنسیپەكە وازح نیە، هەركەسێك بەگومانەوە سەیری هەرچی رستەیەك دەكات، لەناو ئەو یاسایەدا، بۆیە لە پێشا ئەگەر پرێنسیپەكان جێگیر بكەین، هەموومان موتەفقین لەسەری، ئەوە ئەوسا قسە كردن و بەڕێوەبردنی ئەم جەلسەیەو مناقەشە كردن تیایە زۆر ئاسان تر دەبێت، ئەمە رای منە، وەلەهەمان كاتدا، لە دوایدا كە دێیتە سەر تەعریفەكان، چونكە كەتۆ وتت من ئیمانم بەوە هەیە، خۆ پیشاندان بكرێت، وەمافێكی سروشتی و دەستوریە، ئیتر لەمەودوا هیچ كەسێك بەبێ ئاگادار كردنەوەو، بەبێ هین لەخۆیەوە ئەم حاڵەتە دروست نابێت، چونكە، تۆ پێی دەڵێی من ئیمانم بەوە هەیە، كە مافی تۆیە، بەس ڕێكخستنەكەی هەیە، سەبارەت بە ئیجتیماع، تەبعەن موزاهەرە تەعبیر كراوە، لێرە بڵێین بە شێوازێكی جوان كراوە، بەڵام لێرە تەجەموعیش هەیە، جا بەڕێزان من حەز دەكەم لێرە یەك خاڵتان عەرز بكەم بۆ ئەوەی ڕوون بێت لەلاتان، تەجەموع، مەبەست لەوە نیە یەعنی تۆ هەر دە كەس تا پانزە كەس كۆبووەوە، ئەمە پێی بوترێت تەجەموع، ئەبێ ئەو تەجەموعە ئامانجێكی لێ بكەوێتەوە، ئەبێت ئامانجێكی هەبێت، یەعنی مەعقول نیە من سبەی دەعوەتێك بكەم 30 كەسی تیا بێت، بڵێم وەڵلاّ ئەمە تەجەموعە، ئەچێتە ژێر چوار چێوەی تەجەموعەوە، نە، مەبەست لەوەنیە، تەجەموع دەكرێت جارێكی تر بەشێوازێكی تر، ئەوە بكرێت، بڵێین پێناسەی بكرێت، ئەوترێ، تجموع ثابت او متحرك لمجموعة من الافراد بهدف الى ابداء معارضة ازاء موضوع معین او دعایة له او محاولة ایقاف عمل بتشریع معین او قرار معین بهدف حشد دعم عام، یەعنی كەواتە

ئەوەی لەناو چوار چێوەی ئەم تەعریفەدایە، ئەوەی چووە دەرەوەی ئەو موباحە، خاڵێکی تریش کە بەڕاستی من لەناو ئەم یاسایەدا رەچاوم کردووە، هەموو ئەم یاسایە، ئیباحەکەو مەنعەکە ئەبێت جۆرێك لەتەوازونی تیا بکرێت، لەکوێ ئیباحەی ئەکەم،لە کوێ مەنعی دەکەم، بۆ ئەوەی ئەو کەسانەی کە دەزانن، کە دەڵێ: بۆیان هەیە ڕێپێوان لەو حاڵەتانەدا بکەن، دیار بێت و، بۆیان نیە لەو حاڵەتانەدا بیکەن، ئەویش دیار بێت، بۆ ئەوەی هەموو کەسێك فێر بێت، عیلمی بە قانون هەبێت، پێش ئەوەی دەست بکات بە موزاهەرەیەك، بە کارێك لەبەرچاوی بێت کە ئەوە دەچێتە چوارچێوەی یاساوە، هیچ گرفتێکیش نایەتە پێشەوە بۆی، من هەر ئەوەندەم قسە هەبوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان تکایە لە قسەکردن تەوجیهی سەرۆکایەتی بکەن، ئەندامان، هەر ئەندامێك ئازادە ڕەئی خۆی بدات، بۆچوونەکەشت بە نووسراو پێشنیارەکەت بنووسە بۆ لێژنەی یاسایی بدرێتە دەستیان، ڕێزدار ئاراز، فەرموو.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە حەقەت دا من زۆر بە کورتی یەك، دوو تێبینیم هەیە هەرچەندە پێش من ئەو بابەتانە باس کران، بە ڕای من ئەگەر هاتوو کۆبوونەوە، تەجەموعات بوو بە ئەمری واقیع لە تەسبیتمان کرد، پێویستە تەسمیە بکرێ لە ناو قانونەکە بە قانونی (تنظیم المظاهرات و التجمعات العامة)، دەبێ جیاوازی بکەین لە بەینی تەجەموعاتی عام و تەجەموعاتی خاص، لێرە ئەو یاسایە پەیوەندی نیە بە تەجەموعاتی خاصە، وەك هاوڕێکانم باسیان کرد، دەربارەی خاڵی (3) لە ماددەی (1) (خۆپیشاندانی ناکاو)، ئەگەر ئەصڵی یاسا بۆ ئەوە هاتبێ، بۆ تەنزیمی کارێك، کەواتە خۆپیشاندانی لە ناکاو ئەساسەن تێکدانی یاساکەیە، ئێمە بۆیە ئەو یاسایەمان داناوە بۆ تەنزیمی کارێك، ئەگەر تۆ خۆپیشاندانی لە ناکاوت هێنا، تەشریعت کرد بە یاسایەك، مەعنای ئەوەیە یاساکە خۆی ئیپتاڵ دەبێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێزان هەر بڕیارێك لێرە دەربچێت بۆ دانانی یاساکە تەنزیمە، ئینجا ئەگەر ئیجازە بدەی بە کەیفی خۆی بێ، کە پەرلەمان کردییە قانون، ئیصدار کرا تەنزیمە، ئەویش تەنزیمە، ئەگەر قەراریشی نەدا بەشێوەیەکی تر بوو، ئەویش تەنزیمە، یەعنی بۆ ئەوەی ئەو تێکەڵییە نەکەین، ئەگەر بڕیارێکمان دا، بە ناکاو بێ، بڵێین ئەوە تێکدەرە، ئەوە تێکدەر نیە، مادام لێرە لەو پەرلەمانە بە قانون بە نیزام دەری دەکەی، هەرچیت دانا تەنزیمە، داوای لێبووردن دەکەم، ڕێزدار برهان، کەرەمکە.

بەڕێز برهان رشید حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵا من تەعقیبی خۆم لەسەر ئەو یاسایە لە چەند خاڵێکدا دەخەمە ڕوو، جارێ پێش ئەوەی تەعقیب لەسەر ماددەی (1) بدەم، حەز دەکەم ئەوە ڕوون بکەمەوە، من وەکو شەخصی خۆم، وەك ئەندام پەرلەمانێ هەرگیز لەگەڵ ئەوەدا نیم خۆپیشاندان بە یاسا تەنزیم بکرێ، ئینسان بە ئازادی لە دایك دەبێ، بە ئازادی دەژی و بە ئازادیش دەمرێ، تەقییدکردنی ئەو حەقەشی بەڕای من حەقێکە کە خوا پێی بەخشیوە، لێی بسەندرێتەوە، دووەم نوقتەم: ئەگەر هەر یاساکە دادەنرێ، من پێم باشە کۆمەڵێك پرینسیپ بێ، هەر دادەنرێ وەکو هاوڕێیەکم وتی، ئەگەر هەر دادەنرێ من لەسەر ماددەی (1) هەندێ تەعقیبم هەیە، ماددەی (1) کە باس لە خۆپیشاندانی لەناکاو دەکرێ، من ڕەئیم وایە ئەو خۆپیشاندانی لە ناکاوە، بەڵێ بەو شێوەیە بێت، پێویستی بە ئیجازە نەبێ، چونکە ئێمە بینیومانە لە کۆتایی ساڵی 2007 دا، وەختێ دەوڵەتی تورکیا هەڕەشەی کرد، حکومەت و دەوائیرەکانی نەیاندەتوانی موزاهەرە بکەن، لە ناکاو کۆمەڵێك خوێندکاری زانکۆ هاتنە سەر جادەدە، زۆرجار دیقەتمان داوە لە زانکۆکاندا حادیسەیەك دەبێ، خوێندکار دێتە سەر جادەدە، گەڕەکێ ئاوی نیە بە موفاجیئی دێنە سەر جادەدە، دوێنێ وەکو هاوڕێیەکم وتی دائیرەی لە سلفەی عەقاری دا خۆپیشاندانێکی موفاجیء بووە، لە یۆنان، لە دەوڵەتانی تریش، لە یۆنان چەند وەختە بارهەلگرەکان مانیان گرتووە، داوای ئیجازەشیان لێ ناکەن، ئەوە دەربارەی خۆپیشاندانی لە ناکاو، دەربارەی تەجەموعی عام، من داواکارم ئەوە نەخرێتە ناو پرۆژەکەوە، لەبەر ئەوەی من یەك نموونەی بۆ بەڕێزتان دێنمەوە، لە سلێمانی شوێنێك هەیە پێی دەڵێن پارکی ئازادی، لەو جێگەیە جێگەیەکی خاص هەیە، کە سەکۆی ئازادە، بەڕێزان ڕۆژی وا هەیە سێ جار، تا چوار جار تەجەموعی تێدا ڕوو دەدات، نووسەرەکانن، ڕۆژنامەنووسەکان، یان حاڵەتێك دەبێ، یەعنی من نازانم کە ئەمە حاڵەتێکە ڕۆژانە ڕووەدات، شتێکی ئەوتۆش نیە، یان شاعیرێ دەچی لەوێ شیعر دەخوێنێتەوە، یان یەکێ وتارێك دەخوێنێتەوە، یان مەقالەیەك، ئەمە پێویستی بە ئیجازە چیە؟ من داواکارم تەجەموع هەر لە یاساکان نەبێ، سێیەم خاڵم دەربارەی ئەمە، دەربارەی خۆپیشاندان کە تەعریفی کراوە، دەڵێ کۆمەڵەیەکی ڕێکخراو یان نیمچە ڕێکخراو لە خەڵك، بە شێوەیەکی ئاشتیانە لە گۆڕەپان و شەقام و شوێنی گشتی دەڕۆن بە مەبەستی خولقاندنی ڕای گشتی یەکگرتوو، بۆ بەدیهێنانی مەبەستێکی دیاریکراو بۆ کاتێکی دیاریکراو، بەڕێز من دەربارەی کاتێکی دیاریکراو، یەعنی (لوقت معین)، تەعقیبێکم هەیە، وشەی (کاتێکی دیاریکراو) بە ڕەئی یاسایی من پێچەوانەی حوریەتە ئەساسیەکانی ئینسانە، کە وەختی بۆ دیاری بکەی، ئەگەر سەیری ماددەی (37)ی دەستووری دائیمی عیراقیش بکەیت، دەڵێت: دەوڵەت زەمان و کەفالەتی پاراستنی تاك دەکات لە ئیکراهی فیکری، بەڕاستی وەقت فەڕز کردن بەسەر خەڵکدا سەعاتێ، یان دوو سەعات، یان ئەوەندە سەعاتە دەبێ لەوێ بێت، یان دواتر ناتوانین درێژەی پێ بدەین، نەوعێکە لە ئیکراهی فیکری، ماددەی (38)، ڕاستە لە ماددەی (38)ی دەستووردا هاتووە دەڵێ: دەوڵەت کەفالەتی ئازادی ئیجتیماع و خۆپیشاندان دەکات، بە یاساش ڕێك دەخرێت کە پێچەوانەی نیزام و ئادابی عام نەبێ، بەڵام لە ماددەی (46)ی هەمان دەستووردا هاتووە، ماف و ئازادییەکان، لە نێوانیشیاندا مافی خۆپیشاندان تەقید ناکرێ، بە

قانون نەبێ یان (بناءاً علیه)، بە مەرجێك ئەو دیاری كردنە، ئەو تەقیدە مەساس بە جەوهەری حەقەكە و ئازادییەكە نەكات، جەوهەری حەق و ئازادییەكەش حەقێكە بۆت نیە بە ڕای من وەختی بەسەردا فەڕزكەی بڵێی: (لوقت معین)، زۆر سوپاستان دەكەم.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار ئیسماعیل، فەرموو.

بەڕێز إسماعیل سعید گەڵاڵی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وەكو لە سەرەتا مامۆستا عمر ئیشارەتی پێدا، ئەگەر تەماشای ئیمزاكان بكەی، یەك دنیا تەحەفوز هەیە، یەك دنیا ڕای جیاواز هەیە، من پێموابێ بەدرێژایی سااڵێكی ئەو خولەی ئێمە، ئەمە یەكەم پرۆژە یاسایە كە بە ڕای جیاواز دێتەوە ناو هوڵی پەرلەمان، بە بێ ئەوەی لایەنی كەم، یەعنی نزیك بوونەوەیەك هەبێ لەسەر پرۆژە یاساكە، من پرسیارەكەم لە سەرۆكایەتی پەرلەمان ئەوەیە كە یاسایەك ئەوەندە گرنگە بۆ پەلەی لێ بكرێ، یەعنی با هەفتەیەك، با (10) ڕۆژی تر لە ناو ئەو لێژنانە بەڕاستی گفتوگۆی لەسەر بكرایە، ڕێكخراوەكانی كۆمەڵگەی مەدەنی زیاتر ئەو پرۆژە یاسایەیان دەوڵەمەند بكردایە، لەسەر خۆپێشاندانی لە ناكاویش بە هەمان شێوە، پێموایە خۆپێشاندانی لە ناكاو ئەمری واقیعە، یەعنی شتێك نیە بەرنامەت دابڕێژراو بێ، تۆ یاسای بۆ دەردەكەی، یان یاسای بۆ دەرناكەی، قەید و شەرتی بۆ دانێ، قەید و شەرتی بۆ دانەنێ، ئەوە شتێكی موفاجیئە دێتە پێشەوە، لەبەر ئەوە كە تۆ دەیخەیتە ناو یاساكەوە، لە حاڵەتی دروست بوونی، ئەو حاڵەتانە كە دێتە پێشەوە، جیهەتی مەعنی ئۆتۆماتیكی دەبێ بێتە سەرخەت، بۆ چارەسەركردنی ئەو حاڵەتە لێرەدا تۆ یاسایەكت دەركردووە، كێشەت دروست كرد لەجیاتی ئەوەی كە كێشەیەك چارەسەر بكەی، لەبەر ئەوە بە قەناعەتی منیش خۆپێشاندانی لە ناكاو لە ناو پرۆژە یاساكەدا دەربهێنرێ، چونكە ئۆتۆماتیكی دروست دەبێ، شتێكی عەفەوییە، كە دروستیش بوو جیهەتی مەعنی بە هەمان شێوە دەبێ ئیجرائاتی قانونی خۆی بكات بە پێی یاساكە، لەو حاڵەتەدا كێشە دروست دەبێ، چونكە خۆپێشاندانی لە ناكاو عادەتەن جۆرێ توند و تیژی پێوە دیارە، سەبارەت بە كۆبوونەوەی گشتی، منیش بە هەمان شێوە پێموایە كۆبوونەوەی گشتی بەڕاستی پێویستی بە ئیجازە و بەو شتانە نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز پەرلەمان لێ نەكردووە، بۆ ئاگاداری بەڕێزت، لە (2009/11/17) خوێندنەوەی بۆ كراوە، لە (2009/11/19) ئاراستەی لێژنەكان كراوە، ئێستا (2010/11/1)یە خوا سەلامەتت بكات، سوپاس، ڕێزدار پەیمان خان، كەرەمكە.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕاستی من سەرەتا لەسەر ڕاپۆرتە هاوبەشەکە قسە دەکەم، پێموابێ قسەکردنێکی زۆری ئێمە تۆزێك بابڵێین تێکەڵاوی پێوە دیار دەبێ، لەسەر مەسەلەی تەجەموع، لە ئەصلدا لە ڕاپۆرتەکەوە هاتووە، چونکە تاکە خاڵێك کە لەو ڕاپۆرتەدا ئیشارەتی پێدرابێ کە ئیجماع هەبووە لەسەری، ناوی پرۆژەکە بووە کە تەجەموعاتی عاممە، کۆبوونەوە گشتییەکانی لێ دەرهێندراوە، بەڵام لەگەڵ ئەوەی کە ئیشارەتیشی پێدراوە کە ئەوە دەرهاتووە بە ئیجماعی هەرچوار لێژنەکە، لە هەموو خاڵەکاندا دانراوە تۆ وەکو ئەوەی ئەو (أولاً)ی دانراوە هیچ ئیعتیبارێکی نەبووبێ لە کۆبوونەوەکاندا، بۆیە ناچار هەموومان بچینەوە سەر ئەوەی کە قسە لەسەر کۆبوونەوە گشتییەکان بکەینەوە، من سەرەتا قسەم لەسەر ناوەکە هەیە، کە پێمواید دەبێ وەکو ئەو ئیجماعەی هاتووە بە تەنیا هی خۆپێشاندان بێت، چونکە کۆبوونەوەی گشتی دەمانباتە بەردەمی زۆر حاڵاتی تر، کە ڕەنگە وەکو هاوڕێکانی پێش خۆم باسیان کرد، هەندێ کۆبوونەوەی ئەدەبی و ڕۆشنبیری و کلتووری و هەموو ئەوانەی لێ بکەوێتەوە، کە ئەوانە ئیمە چوارچێوەیەکی بابڵێین کە خۆی لە ئەصڵدا حەق نیە چوارچێوەیەکی ناحەق بۆ هەندێ کۆبوونەوە دادەنێین کە لە ئەصڵدا پێویستی بە قانونێك نیە چوارچێوەی بۆ دابنێ، لە دوای ئەوەوە من قسەم لەسەر بابڵێین پێناسەی خۆپێشاندان هەیە، کە ئەگەر ئێمە خۆپێشاندانی لە ناکاوی لێ دەربکەین، یەکەم: ئەو مافە دەستوورییە بۆ خۆپێشاندان بابڵێین بەر تەسك دەکاتەوە، چونکە ئێمە هەموومان دەزانین وەکو ئەوەی بابڵێین لە ئەسباب موجەبەکەشدا ئیشارەی پێدراوە، خۆپێشاندان مافێکی دەستوورییە، کەواتە تۆ ئەگەر بە تەنیا لەو ڕێکخراو، یان نیمچە ڕێکخراوەدا بیهێڵیتەوە، بە تەواوەتی مەسەلەی مافە دەستوورییەکان کە بۆ خۆپێشاندان دەیخەیتە ژێر پرسیارەوە بە قانون، جگە لەوەی کە ئێمە دەبێ ئیعتیراف بە واقعێك بکەین کە خۆپێشاندانی لە ناکاو ئەمرێکی واقعە، مەرج نیە هەموو خۆپێشادانێکی لەناکاویش بۆ مەبەستێکی سیاسی بێ، لەوەدا من دێمە سەرخاڵێك، کاتێ کە قانون، بۆ نموونە قانونی عقوبات کە دارێژراوە، بۆ خراپترین جۆری تاوانەکان کە کوشتنە، عونصوری ئیستیفزاز بە نەزەری ئیعتیبار وەرگیراوە، ئەحکامی تایبەتیشی پێ دەرکراوە، باشە ئێمە بۆ بۆ خۆپێشاندان؟ بۆ عونصوری ئیستیفزاز بە دوور بگرین؟ بۆ تەصەور نەکەین؟ ڕەنگە کۆمەڵێك کرێکار، ڕەنگە کۆمەڵێك خوێندکار، ڕەنگە کۆمەڵێك ژن، ڕەنگە کۆمەڵێك گەنج، کۆمەڵێك لە چین و تووێژەکانی جیا جیا لە بەرامبەر بڕیارێکی ئیداری، لە بەرامبەر بڕیارێکی سیاسی بکەونە ژێر عونصوری ئیستیفزازەوە، لەو دەقەیەدا بێ با بڵێین خۆ ئامادە کردن بە بێ تەنزیم کردن قەراری خۆپێشاندان بدەن، مەعقولە ئێمە لە تاوانێکی گەورەی وەکو کوشتندا، عونصوری ئیستیفزاز بە نەزەری ئیعتیبار وەربگرین و ئەحکامی موخەففەفەی بۆ دابندرێ، بەڵام لێرە لە خۆپێشاندان دا ئەگەر کۆمەڵێك کرێکار کەوتنە بەر هەڕەشەی دەرکردنەوە لە کارگەکەیان، ئێمە عونصوری ئیستیفزازیان لێ وەربگرینەوە، بڵێین جارێك بڕۆنەوە ماڵەوە گوێ لە دەرکردن و نان بڕینەکەتان مەگرن، قەرار بدەن دوای (48) سەعات، دوای مانگێگ قەراری خۆپێشاندان بدەن، ئەوە مومکین نیە لە قانوندا تۆ ئەو عونصورە بێنیتە دەرەوە، مومکین نیە تەصەور بکەی هەموو خۆپێشاندانێکی لە ناکاو مەسەلە لێی فەوزایە، چونکە ئێمە ڕەنگە شتێك لە باگگراوندی

فیکریمان دا چەسپیبێ، کە هەموو خۆپیشاندانێکی لە ناکاو دژی دەسەڵاتە، یان مەبەستێکی سیاسی لە دواوەیە، ئێمە تەڵەبە و کرێکار و ژن، ئەوانەمان هەموو لە مێشکی خۆماندا کردۆتە دەرەوە کە موناقەشەی ئەو قانونە دەکەین، جگە لەوەی کە باس لەوەکرا کە هاوڕێیەکم پێموابێ سۆزان خان بوو باسی ئەوەی کرد کە مەفرووزە ئێمە پرینسیپ دابنێین، بەڕاستی وایە، ئەگەر ئێمە بگەڕێینەوە بۆ ڕاپۆرتەکەی لێژنەی کاروباری کۆمەڵگەی مەدەنی، بە وازحی، بە ڕۆشنی پرینسیپی داناوە بۆ مەبادیئی خۆپیشاندان کە ئێمە لە چ چوارچێوەیەك دا قسە لەسەر خۆپیشاندان دەکەین؟ سوپاس، من قسەکانم تەواو بوو.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار کوێستان خان، کەرەمکە.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە وەك هاوڕێکانم پێش خۆم ئیشارەتیان پێدا، کە مەسەلەی خۆپیشاندان مافێکی دەستوورییە بە پێی برگەی (3)ی ماددەی (38)ی دەستوور، بە پێی یاسا ڕێك دەخرێ، دیارە لەو یاسایەدا دەتوانێ تەعریفی خۆپیشاندان بکات، لە خۆپیشاندانی لە ناکاویش بکات، واتە یاساکە تەنها بە گشتی بۆ خۆپیشاندانێکی موعەیەن نیە، دەکرێ لەو یاسایە، یاخود خۆپیشاندانی لە ناکاویش تەعریف بکات، بۆیە ڕێگری دەستووری نیە لەوەی کە خۆپیشاندانی لە ناکاو لە ناو ئەو یاسایەدا بوترێ، منیش هەمان ڕای هاوڕێکانم هەیە، کە پێویستە خۆپیشاندانی لە ناکاو بنووسرێ، چونکە واقعێکە و هەیە، چ بە نیسبەت ئەوەی کە هاوڕێم مامۆستا عمر باسی کرد، زۆرجار مەسەلەیەکی نیشتمانی و نەتەوایەتی دێتە پێشەوە کە پێویستی بە کۆبوونەوەیەکی جەماوەری لە هەرێم هەیە کە ڕەنگە فریای مۆڵەت و ئاگادارکردنەوە نەکەوێ، زۆرجاریش وەك ئەوەی هاوڕێکانم باسیان کرد، مەسەلەیەکی (طارىء) بێتە پێشەوە کە ئەو کەسانە واقعێکە کە ئاگاداری لایەنە پەیوەندیدارەکان ناکەنەوە، ئایا ئەوانە سزا دەدرێن؟ بۆیە من بە تەواوەتی لەگەڵ ئەوەدام کە دەبێ خۆپیشاندانی لە ناکاو هەبێ و هیچ ڕێگریەکیش نەبێ لەسەر ئەو مەسەلەیە، بۆ مەسەلەی کۆبوونەوەی گشتی، دیارە منیش پێموایە کە کۆبوونەوەی گشتی لە یاساکە دەربکرێ، چونکە ئەو تەعریفە کە کراوە کۆبوونەوەی گشتی ئامانجێکی تایبەتی هەبێ، جاری وا هەیە حیزب کۆبوونەوە دەکات، ئامانجێکی گشتی هەیە، ئایا ئەوەش دەبێ ئیجازە وەرگرێ، لە زۆربەی حاڵەتەکاندا کۆبوونەوە سیمینارەکانی ڕێکخراوەکانی کۆمەڵەی مەدەنی بۆ ئامانجی گشتی یە، ئایا هەموو کۆبوونەوەیەك کە ڕێکخراوێك دەیکات پێویستی بەوە هەیە ئاگاداری لایەنی پەیوەندیدار دەکاتەوە؟ جا وەرە سەر کۆڕی شیعری و کۆڕی ئەدەبی و هەموو ئەوانە، کە ئامانجی گشتی تێدایە، بۆ هەموو ئەوانە پێویستە لایەنی پەیوەندیدار ئاگادار بکرێتەوە، بۆیە ئەوە دەمانخاتە بەردەمی مەسەلەیەك کە لەو هەرێمەدا هیچ کۆبوونەوەیەکی گشتی نەکرێ، زۆرجار بە کۆبوونەوەی حیزبی و ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنیشەوە، بۆیە من پشتگیری ئەوە دەکەم کە کۆبوونەوەی گشتی لە یاساکە لابدرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار پەیام خان، کەرەمکە.

بەڕێز پەیام أحمد محمدامین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من قسەکانم زۆر بە کورتی دەکەم، چونکە هاوڕێکانم هەموو شتەکانیان بە وازحی باس کرد، یەك لەگەڵ ئەو پێشنیارەی وەزیر، کە باسی عینوانی یاساکە لەگەڵ ناوەڕۆکەکەدا جیاوازی هەیە، ئەو تەجەموعاتە کە موتەفیق بوون هەرچوار لێژنەکە کە خۆپیشاندان تەجەموعاتی لەگەڵ دا نەبێ، دوو: لەسەر ئەوەی خۆپیشاندانی کت و پڕ، ئەوە دیارە واقعێکە هەیە، ئەو واقعە من هەر ئەوەندە دەڵێم دیارە برادەران زۆر بە وازحی باسی ئەو واقعەیان کرد، ئەوە واقعێکە هەیە و دەبێ لە یاساکەدا چارەسەری بکەین، کەواتە زەڕووڕە ئێمە لەو یاسایە پێناسەیەکی بکەین ئەو خۆپیشاندانە چۆنە؟ کە ئەوە لەسەر حکومەتە لە هەموو شتێکدا خۆی پارێزگاری لەو مەسەلەیەدا بکات، سێ: لەگەڵ ئەوەدا نیم کۆبوونەوەی گشتی لە زیمنی یاساکەدا بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار جعفر کەرەمکە.

بەڕێز جعفر علی رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە منیش پشتیوانی لەو هاوڕێیانەم دەکەم کە لەگەڵ ئەوەن خۆپیشاندانی لە ناکاو لە ناو یاساکەدا هەبێت، ئێمە بۆ خۆپیشاندانی لەناکاو مەرج نیە تەنها دیوە سلبیەکەی ببینین، بەڵکو ڕوویەکی ئیجابی و دیوێکی ئیجابیشی هەیە، زۆر نموونە باس کران کە لەواقیعی ئەورۆی سیاسی هەرێمی کوردستان دا زۆرجار خۆپیشاندانی لەناکاو دەکرێ، جار هەیە لە مانگێك دا چەند جار دووبارە ببێتەوە ئەو جۆرە خۆپیشاندانانە، چ زیانێکی ئەوتۆشی نە بە سیستەم و نە بە ئادابی گشتی لەو ولاتەدا نەگەیاندبێ، من یەك نموونەی ترتان دەدەمێ، کاتێك بڕیاری ڕووخاندنی قوتابخانەیەك دەدرێ کە لە یادەوەری سەدان و هەزاران کەسی خەڵکی سلێمانی دا جێگایەکی گەورە و گرنگی داگیر کردووە، لە زاکیرەی ئەوان دا ماوەتەوە، کاتێك ئەو بڕیارە دەدرێ ئەگەر تۆ بەتەما بیت لە ماوەی (48) سەعاتدا تاوەکو مۆڵەت وەردەگری، تاوەکو ڕێگات پێ دەدرا بەرپرسیەکەی ئیداریەوە، قوتابخانەکە لە شەودا دەرووخێندرێ، یەعنی کەمتر لە ماوەی ئەو مۆڵەت وەرگرتنە قوتابخانەکە دەڕووخێندرێ، بۆیە حاڵەتی وا دێتە پێشت لە کوردستان دا، کە هەندێك جار ڕەنگە لە عەقلی ئێمەش دا نەبێت بەڕاستی، بۆیە خۆپیشاندانی لە ناکاو ئێمە لەگەڵ ئەوەین ڕووە

ئیجابییەکەی وەربگرین، نەک ڕووە سلبیەکە، مەرجیش نیە هەموو خۆپیشاندانێکی لە ناکاو سلبیاتی زۆری هەبێ، زۆرجار ئیجابیاتی زۆری هەبووە، هەروەها بەشێکە لە ئازادییەکانی ئینسان، مەسەلەی تەجەموعیش من پشتیوانی لەو ڕایە دەکەم، لە عینوانی یاساکەدا لادراوە، هیچ زەڕوور نیە لە مەزموون و ناو قانونەکاندا بەڕاستی جارێکی تر ناویان بهێنرێتەوە، لەگەڵ ئەوەم تەجەموع مافێکی هەر ئینسانێکە، هەر گروپێکی کۆمەڵایەتی، چینێکی کۆمەڵایەتی، سیاسی، ئاینی یە کە تەجەموع بکات بە مەبەستێکی دیاری کراو، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار زانا کەرەمکە.

بەڕێز د. زانا رؤوف حمه کریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەرەتا دەمەوێ خاڵەکان و تێبینیەکان کۆبکەمەوە سەر ئەو دوو تەوەرە سەرەکییەی کە ناکۆکی زیاتر هەیە، جۆرە خیلافێکی ڕەئی هەیە لەسەر ئەو تەوەرانە، من پێش وەخت پشتگیری لە پرۆژە یاساکە دەکەم، لەبەر هۆیەکی زۆر سەرەکی، یەک: لەبەر ئەوەی لە ڕووی دەستوورییەوە ڕێگەت پێ دەدرێ کە تۆ بە یاسا ڕێکی بخەی، دوو: بەڕاستی بۆ ئەوەی دەربازیش بین لەوەی کە چیتر وەزارەتی ناوخۆ ڕێنمایی دەرنەکات، چونکە ئەو ڕێنماییە لە (4/20)دا دەرکرواوە، ڕەنگە بە شێوەیەک لە شێوەکان قوڕستر بێ لەوەی کە بتوانی بە ڕێنماییەک تەنها تۆ ئەرکی ڕێکخستنی خۆپیشاندانێك کە مافێکی دەستوورییە ڕێکخرابێ، بە بڕوای من جوانترین ئەسباب موجەبە کە تا ئێستا نووسرابێت، بۆ ئەو یاسایە نووسرابێت، یەعنی ئەوە شتێکی زۆر زۆر باشە کە بە بڕوای من بەرچاو ڕۆشنێکی زۆر باشی داوە، کە ئامانج لە دەرکردنی ئەو یاسایە هەموو ئەهدافەکانی تیادا تەحدید کردووە، دەکرێت ئێمە لەسەر ئەوە کۆببین، کە ببێتە پەیامێکی زۆر سەرەکی وەکو حەقێکی دەستووری بیناسێنێ، لە هەمان کاتدا ڕێگەی داوە بۆ زەمانەتێك بۆ حەیاتی دیموکراتی، زەمانەت کردنی ئەوەی هاوواڵاتیانیش بەرژەوەندییەکانی خۆیان، یاخود تەعبیر کردن لە ڕایەکانی خۆیان، وەکو بەشێك لە پێکهاتەکانی کۆمەڵگا لە هەمان کاتدا وەکو بەشێك لە موشارەکەی سیاسی لە کۆمەڵگادا، بێینە سەر باس کردنی دوو تەوەرە سەرەکییەکان، یەکێکیان تەجەموعی عام و دووەمیان موزاهەرەی (مفاجيء)، من لەگەڵ هاوڕێیانم لە هەرچوار لێژنەکەدا بەڕاستی گفتوگۆی زۆری لەسەر ئەو بابەتەمان کرد، دەبێت ئێمە تەجەموعی عام لە مەوزووعی موزاهەرە جیا بکەینەوە، ئەگەر تەجەموعی عام بەشێکە، بەشێکی دانەبڕاوە لە زیمنی موزاهەرەکە، قەی چی دەکات؟ با تەجەموعەکە هەبێت، یەعنی هەموو کاتێك موزاهەرە تەجەموع لە خۆ دەگرێت، بەڵام مانای ئەوە نیە هەموو کاتێك تەجەموع موزاهەرە بێت، یەعنی ئەو بەراوردە بکەین، تەبیعەتی موزاهەرە صیفەتێکی موتەحەریکی هەیە، لە پێناسەکەشدا ئەوها نووسراوە دەڵێ: یسیر، واتا خەڵکەکە دەڕوات تەجەموع دەکات، واتا خەڵکەکە کۆ دەبێتەوە، موزاهەرە دەکات، دەچێ لە شوێنێکدا کۆ دەبێتەوە بۆ ئەوەی پەیامێکی خۆی بگەیەنێتە دەست

جیهەتێکی دیاری کراو، بەڵام تەجەموع صیفەتێکی سابتی هەیە، یەعنی ئەگەر تەجەموع هەبوو لە پێناوی تەجـەموع دا بـە هـیچ شـێوەیەك نـابێ لـە نـاو ئـەو یاسـایەدا جێگـەی بـۆ بکرێتـەوە، بـەڵام ئەگـەر تەجەموعێکمان هەیە وەکو جوزئێك لە موزاهەرە، بە من دەڵێ سبەی سەعات ئەوەندە کۆ دەبینەوە لێـرەدا بۆ ئەوەی کە بچین بۆ موزاهەرەکە، ڕێپێوانەکە دەکرێت و پاشان لە شوێنێکی تـردا کـۆ دەبنـەوە، ئـەوە زۆر ئاساییە، واتا تۆ لە هـەردوو حاڵەتەکـە پێویستت بـە کەلیمـەی تەجـەموع نیـە، یـەك لەبـەر ئـەوەی ئەگـەر تەجەموع وەك بەشێك لە موزاهەرەکە بێت کە لە ناو پێناسەکەی موزاهەرەکەدا خـۆی ئیشارەتی پێـدراوە، دووەمیان: ئەگەر تەجەموعێك بەشێك بێت، واتا من بۆیە کۆدەبمەوە بۆ ئەوەی کـۆ ببمـەوە، لـەو حاڵەتـەدا تۆ هیچ زەڕووڕەتێك ناکات، چونکە صیفەتێکی سابتی هەیە، لەو کاتەدا بوونی هێزەکانی پۆلیس و ئاسایش لەبەر هەر سەبەبێك بێت، واتـا ئیشعار کردنەکـەی چ ئەهمیـەتێکی نـامێنێ، کـە تـۆ ئاگـادری بکەیتـەوە بـۆ ئەوەی کە بۆ ئەو تەجەموعە دەکرێت؟ بۆیە من زۆر پشتگیری لەو ڕەئیە دەکەم کە (إذا کان التجمع لغـرض التجمـع فهـو لایحتـاج إلی تعریـف)، یـەعنی پێویستمان بـە تـەعریف نیـە لەسـەر ئـەو حاڵەتـە، بـەڵام ئەگـەر تەجەموعەکە بەشێك بوو لە موزاهەرەکە، کەواتـە بەشـیك بـوو لەسـەر عەمەلیـە موتەحەریکەکـە، ئـەگینا کۆبوونەوەی خەڵکێك لە پارکێك دا، کۆبوونەوەی خەڵکێك لە مەیدانێك دا، بۆ نموونە هونەرمەنـدێك بێـت ئاهەنگێك بکات، بـەڵام ئاهەنگەکـە لەوانەیـە پـەیامی سیاسـی هـەبێت، خـۆ تـۆ ناکرێـت بڵێـی ئـەوە شـتێکی تایبـەتە، دووەمیشیان: جیاوازی کردن لە نێوان تەجەموعی عام و تەجەموعی خاص تەنها بـە هەدەفەکـەی جیادەکرێتەوە، من بە چی بزانم ئەو تەجەموعە خاصە؟ یان ئەو تەجەموعە عامە؟ بێگومان هـەدەف لـەو شـتە چـیە؟ بـە نەتیجەکـەی؟ بـەڵام لـە کۆتـایی دا ئـەو خەڵکـە لەوێـدا کۆبۆتـەوە، یـەعنی ئـەوە تـەجاوزی شوێنێکی نەکردووە بڕوات و وەکو ئەوەی بڵێی هەدەف لە قانونەکـە ئەوەیـە کـە نـەوەکو ئـیخلال بکـات بـە نیزامی عام، ئەوە ئیخلال کردن بە نیزامی عامی تیایدا دروست نابێت، دووەمیان: بـە نیسـبەت عونصـوری موفاجەئە کە باسی موزاهەرەی موفاجیئە دەکرێ، ئەوەش یەکێکە لەو پرسە گرنگانەی کە دەبێ مونـاقەشە بکرێ، واقیعە و وجودی هەیە، من پشتگیری ئەو ڕایانە دەکەم کە دەڵێ: واقیعە و وجودی هەیە، لـە هـەمان کاتدا بۆ ئێمە ئەو شتە وەکو جسمێکی غەریب سەیر دەکەین، لە قانونی عقوباتی عیراقیـدا ئەگـەر سـەیری حاڵەتێك بکەین پێی دەوترێ ئەسبابی ئیباحە، یەکێك لە حاڵەتەکان پێی دەوترێ حەقی دیفاعی شـەرعی، دەڵێ: ئەگەر یەکێك هجومی کرایە سەر مەجالی نەبوو سوڵتات ئاگـادار بکاتـەوە، خـۆی دەتـوانێ ئـەو ئیشـە بکات، مانای ئەوەیە دەتوانێ ئەو کەسەی هێڕش دەکاتە سەری بیکوژێ، واتا ئەو تەصـەروفە قـانون ڕێگـەت پێ دەدات، لە کاتێکدا تەصەروفەکە نەتیجـەی کوشـتنە، واتـا خـۆی جەریمەیـە، بـەڵام تـۆ باسـی عونصـوری موفاجەئە دەکەی لە حاڵەتی موزاهەرە کردندا، یەعنی ئەصڵەن ئەو ئیشەی کە تۆ بەکاری دەهێنی موباحە، واتا شتێك نیە ڕێگە پێ نەدراو بێ، ئەصڵەن بابەتەکە ڕێگە پێدراوە، بەڵام لە هەمان کاتدا تۆ ناتوانی وەکو پێویست ئیبلاغی جیهاتی مەعنی بکەی، واتا تـۆ مـافێکی خۆشـت بـە کـار دەهـێنی، بـەڵام نـاتوانی ئاگـاداری بکەیتـەوە، دەکرێـت تەقیـدی بکـەی، بڵێـی بـە مـەرجێ عونصـوری موفاجەئـە موتـەوەفیر بـێ، عونصـوری

موفاجەئە لە ڕووی قانونییەوە تەنزیم کراوە، واتا ئەوە ئەوەندە شتێکی غەریب نیە لای ئێمە بڵێین کامەیە عونصوری موفاجەئە، لەوانەیە هەر چ کەسەك بێت و بڵێت موفاجەئە، نەخێر لە قانوندا عونصوری موفاجەئە عەناصرەکانی تەحدید کراوە کە تۆ ناتوانی وەکو پێویست ئاگاداری جیهاتی مەعنی بکەیتەوە، ئاخیر قسەشم لەسەر ئەو بابەتە، ئێمە بۆ زۆر بێین قسە بکەین لەسەر عونصەری موفاجەئە؟ خۆ ئێمە جارێ نەکەوتووینە سەر ئەوەی ئایا ئەصڵەن خودی موزاهەرەکەش پێویستی بە ئیجازە هەیە؟ یاخود پێویستی بە ئیجازە نیە؟ چونکە ئەوەش ڕەئیەکی تر‌ە کە مەحەلی خیلافە لە بەینی خۆماندا، ئەگەر ئێمە ئەصڵەن دوایی ئەگەر توانیمان کۆدەنگییەك دروست بکەین لەسەر ئەوەی کە ئێمە ئەصڵەن لە خۆپێشاندانداپێویستمان بە ئیجازەش نیە، کەواتە ئەو بابەتە بەرە بەرە سەرە داوەکانیمان بۆ ڕوون دەبێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار بێریڤان خان، کەرەمکە.

بەڕێز بێریڤان إسماعیل سەرهەنگ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببووڕە زۆر لە قسەکانم کران، بە نیسبەت ناوی پرۆژە یاساکە دەڵێم: من لەگەڵ ئەوەم کە ڕێکخستنی خۆپێشاندان و کۆبوونەوە گشتییەکان بمێنێتەوە، چونکە لەبەر ئەوەی لە ناو پرۆژە یاساکە زۆر باسی کۆبوونەوە گشتییەکان کراوە، بەڵام بە نیسبەت پێناسەی کۆبوونەوە گشتییەکان کەم دەبینم، زۆر ڕوون نەکراوەتەوە، چونکە کۆبوونەوەی گشتی زۆر شت دەگرێتەوە، کۆنگرەیە، سیمیناڕە، ئەوانەش ئەگەر هاتو نەما، پێویستە ئەوەش نەمینێت لە ناویدا، ئەگەر نەماش پێویستە یاساکە هەبێ دەربارەی کۆبوونەوەی گشتی، بە نیسبەت ئەوەش خۆپێشاندانی لە ناکاو، ڕاستە خۆپێشاندانی لە ناکاو هەیە، بەڵام لەگەڵ ئەوەنیم کە عوزرێك ببینەوە بڵێن کاتمان نەبوو ئێمە بۆیە خۆپێشاندان دەکەین، ئێمە مەبەستمان ئەوەیە فێرکردنی خەڵکە لەسەر پلان و بەرنامە بڕۆن، کە بەڕێز کاك زانا دەڵێ: هێشتا باسی مۆڵەت و ئەوە نەکراوە، بەڵام باسی ئەوە کراوە کە دەڵێ: کاتمان نیە بچین مۆڵەت وەربگرین، بۆیە بۆ من خۆپێشاندان ئەگەر لە ناکاو بێ یان لە ناکاو نەبێ هەر خۆپێشاندانە، پێویستی بە مۆڵەت و ئاگادارکردنەوە هەیە، ئەوەش بۆ پاراستنی ژیانی ئاسایی مرۆڤ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار تارا خان کەرەمکە.

بەڕێز تارا تحسین ئەسعەدی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو یاسایە من دەیبینم لە یاسا هەرە زیندووەکانە کە تا ئێستا ئەو سالّ پێشکەشی پەرلەمانی کوردستان کراوە، لەبەر ئەوەی ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی بەشێکی گرنگی دیموکراسین، لەبەر ئەوەی ڕۆڵێکی

گرنگیان هەیە لە دەوڵەمەند کردنی ژیانی سیاسی و کۆمەڵایەتی و کلتووری، وامان بە باش زانی هەریەکێکمان بەش بە حاڵی خۆمان بە ڕا وەرگرتنی لێژنەکان و کۆمەڵگای مەدەنی ئیشکردن لەسەر مافێکی سروشتی ئەو مرۆڤانەی کە لە دەستووردا هاتووە، چۆن ئێمە موزاهەرە بکەین؟ موزاهەرە بۆ دەکرێ؟ وشەی موزاهەرە لەگەڵ تەزاهور خۆی فەرقی هەیە هەروەکو باس کراوە، فەرقیشی هەیە لەگەڵ تەجەموعات، ئێمە لێرەدا دێین، بەڕای من لێرە لەگەڵ ئەوەم کە تەنزیمی موزاهەرات بە یاسا بکرێت، هیچ کۆبوونەوەیەك کە دەکرێت، کە مەبەستی هەبێ ئەگەر بێت و تەنزیم نەکرێت، ئەو ئامانجە ناپێکێت کە ئێمە بۆی دەستەبەر دەکەین، لەبەر ئەوە ئەگەر تەنزیمی موزاهەرات و ئیحتیجاجی سلمی بێتە ناوی، وابزانم مومکینە هەندێ شتی پێویستی بە قسەکردن و گفتوگۆکردنی زیاتر دەبێ، بەس ئەگەر ئەوە بکرێ باشە، لەلایەکی تر من پشتگیری لە سۆزان خان دەکەم لە هەموو ئەو پرینسیپانەی کە باسیان کرد و خاڵەکانی کە دابندرێت، بەڕاستی لێرەدا بۆ دانانێکی یاسایی، بۆ خزمەتکردنی ئەو تەوەرە گرنگە کە لەناو کوردستاندا بە زاهیرەیەکی زۆر زۆر سلمی و دیموکراتی لە قەلەم دەدرێ، لە زۆر ووڵاتان سەرۆکی پەرلەمان موزاهەرە بە دوای نیوەڕۆیان دەکرێ، کات زۆر زۆر گرنگە بۆ موزاهەرە، شوێن گرنگە، کە زۆرجار ڕا هەیە کە دەڵێ: ئەوانە زۆر زۆر گرنگ نیە، نەخێر، من هەر ئەوە نیە کۆمەڵە گەنجێك وا لێ بکەن چەواشەی بکەم و بیهێنمە سەر جاددەکە، چ وەختێك دەیهێنم؟ لە کولیەیە، شتی هەیە، ئامانجی هەیە، حەقێك و مافێکی سروشتی خۆیەتی، بەڵام لەو ووڵاتانە بۆ لە دوای نیوەڕۆ دەیکەن؟ نایانەوێ کار کردنەکەیان تێك بچێ، نایانەوێ ئیشەکەیان تێك بچێ، نایانەوێ پێشکەوتنی ووڵاتەکەیان بە شێوەیەك ئاراستە بکرێ، من لەگەڵ ئەوەم تەنزیم هەبێ لە هەموو شتێکدا، کە دەڵێین لە ناکاو، موزاهەرەی لە ناکاو من نازانم یەعنی دەتوانم بڵێم هەیە ڕاستە، بەڵام ئایا هەموو بوونێك تەواوە؟ دەبێ ئێمە بڵێین ئەوە شتێکی باشە هەیە؟ نەخێر من دەڵێم لە ناکاو زۆرجار هەیە ئینسان ئیستیفزاز دەبێ، کارێك دەبێ، بەڵام هەموو لە هەر شوێنێك ئیستیفزاز بووبێ، گەورەیەك لەو شوێنە هەیە، کە دەبێ تۆ لە پێشدا لە مێشکی خۆتدا لێکت داوەتەوە بۆ تۆ موزاهەرە دەکەی؟ مومکین نیە وەکو ئەوەی کە دەڵێن یەعنی هەرچەندە نامەوێ بچمە دەرەوە لە تەوەرەکە، ئەوەیان بۆچوونێکی هەیە، ئەوەیان بۆچوونێکی هەیە، ئەوەیان حیزبێکە، خەڵکی سەربەخۆنە، من لەگەڵ ئەوەنیم سەربەخۆیی، سەربەخۆیی هەیە لە بیرکردنەوەی ئازاد، عەفوو، لەبەر ئەوە لە ناکاو، ناوی لە ناکاو لە ئەصڵی پرۆژەکەدا دەبێ بە یاسا دابندرێ، چونکە دەبێ (علی الأقل) شەش سەعاتێك هەبێ کە بوترێ بابە ئێمە لەبەر ئەو شتە دەمانەوێت بکەین، لەبەر ئەوە ئەگەر وجودی نەهێڵین، من لەگەڵ ئەوەنیم کە وجودی نەبێ، هەیە بەڵام دەبێت لە ژێر ئەو شیعارە نەبین، هەر شتێکمان ویست بیکەین و ئیشعار نەکەین بڵێین وەڵا لە ناکاو من بە عەقڵم داهات بیکەم، باشە ئەی ئەگەر ئەوانەی کە کۆدەبنەوە لەگەڵ یەکترێ بۆ ماددەیەکی هۆشبەر، عەقڵیان گرتیە هەموو لەگەڵ یەك تەجەموع بکەن بەیەکەوە، ئایا ئەوە تەجەموعە ناوی چی لێدەنێین؟ لەبەر ئەوە ئەگەر بێت و یاسایەکی تایبەت بۆ تەجەموع هەبێ خراپ نیە، ئەگەر لە ناو ئەوەشدا لەگەڵی ئەوەبین هەبێت، دەبێت لە ناو یاساکە

دەستنیشان بکرێ چۆن تەجەموع دەکرێ؟ تەجەموع لە خۆیەوە هەر بۆ تەجەموع کردن، بۆ ئەمنیەتی ولات و بۆ پێشێلکردنی مافەکانی هەر کەسێ کە دەیەوێت بچێت تەجەموع بکات بۆ کارێك، دەبێت پرینسیپێکی تایبەتی خۆی هەبێت، من ئەوەندە بوو پێشنیازەکانی کە هەمبوو، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار جمال تاهیر، کەرەمکە.

بەڕێز جمال طاهر إبراهيم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە شێوەیەکی گشتی، ئەو یاسایە یاسایەکی زۆر باشە، ئەگەر بێت و پەسند بکرێت لای پەرلەمان، چونکە ئەگەر سەیری کۆمەڵ بکەن زۆر بیرو بۆچوون هەنە سەبارەت بە کۆمەڵ، من ناڕۆمە تەفاصیلی بابەت و کۆمەڵایەتی، شکل عام من لەگەڵ ئەوەمە صیغەی (التجمعات العامە) لەگەڵ ئەو پرۆژە بێتە خوارەوە، یەعنی قانون (المظاهرة و التجمعات العام) بێت، چونکە ئەگەر بێن و دیارە کە پێناسە لێرە درا، ئەوەیە کە دەڵێت (حشد من الناس) أو (جمع من الناس)، تەجەموعیش (جمع من الناس)ە، ئێمە ئەگەر بڕێین سەیری دەستووری عیراقیش بکەین بابەتی کۆبوونەوە گشتییەکان تێدا، (التجمعات العامة)ی تیایە، بۆیە پێویستە ئەو دەستەواژە لە ناو ئەو یاسایە بمێنێت، ئێمە لە ئەصڵدا ئەگەر بێن و سەیر بکەن، (مظاهرة) کە شتیکمان لەبیر چوو، هەرچەندە لەناو یاسا زۆر نەهاتووە، (التظاهر والمظاهرات)ئالێرەدا وشەی (تظاهر)مان لەبیر چووە، (مظاهرة) تەحصیل حاصلە، بۆیە من پێشنیار دەکەم، خاڵیکی تەعریفی، لەگەڵ ماددەی یەکەم ئیزافە بکرێت، بڵێین، (التظاهر حق دستوري لجميع مواطني الاقليم، والفعاليات السياسية، والاجتماعية المجازة قانوناً، التمتع بهذه واللجوء اليه للتعبير عن ارادتها في اطار القانون والاداب والنظام العام) ئەمە خاڵی یەکەم کە بێتە خوارێ، ئەگەر بێت و تەعریفی موزاهەرە بکەین، ئەوە زۆر باسی باری لەناکاو کرا، من دەڵێم موزاهەرە ئەگەر بێت و بێتە پێناسە کردن، ئەوە (جمع منظم او شبه منظم، من الناس يأخذ شكله الاعتيادي او المفاجىء) لێرە ئەتۆ موفاجیئی و ئیعتیادی دەخەیتە ناو بابەت،(في الميادين والشوارع والاماكن العامة، بشكل سلمي لتحقيق هدف معين ويزول بزوال هذا الهدف) ئەگەر هاتو ئارمانجەکە جێ بەجێ کرا، دەبێت ئەم موزاهەرەیە تەفریق ببێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، پێشنیارەکەت بە نووسین ئاراستەی لیژنەی یاسایی بکە، دکتۆر حەسەن، فەرموو.

بەڕێز د. حسن محمد سورە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا دەمەوێت ئەوە بڵێم هەرکارێك پەیوەندی بە مافی چەند لایەنێکەوە هەبێت، ئەبێ بەیاسا ڕێك بخرێت، بۆ ئەوەی هیچ لایەك حەقی لایەنەکەی تر نەخوات، لەم یاسایەدا چوارلایەن مافیان هەیە، یەکەمیان: مافێکی گشتی کە مافی سروشتی و دەستووریە، کە هەموو خەڵك بەتاك و بە کۆمەڵ حەقی

خۆپیشاندانیان هەیە، دووەم: ئەوانەی کە خۆپیشاندان دەکەن، هەروەکو لەیاساکەدا هاتووە مافیان هەیە کە کیانیان پارێزراو بێت و بگەنە شوێنی مەبەستی خۆیان، سێیەمیان: لایەنی پەیوەندیدار کە وەزارەتی ناوخۆیە بەپێی یاسا مولزەم کراوە کە ئەمنیەت بپارێزێت، پێویستە ئەویش ئەم ئەرکەی خۆی جێبەجێ بکات، چوارەم: خەڵك بەگشتی کە پێویستە گیانیان و مالّ و مولکیان پارێزراو بێت، دوو: مەسەلەی بوونی یاسا مەبدەئی دیموکراسیەت لەکەدار ناکات، بەڵکو لەهەموو ولاتانی دیموکراسی یاسا سەروەرەو پێویستە شتەکان بەیاسا ڕێك بخرێت، خاڵێکی تر بەنیسبەت ئەوەی کە دوو پڕۆژەمان هەیە، لەسەر ناوەکەی یەکێکیان بە خۆپیشاندان و ئەوی تریشیان بە خۆپیشاندان و کۆبوونەوە گشتیەکان هاتووە، من دەڵێم ئەگەر هاتو بە خۆپیشاندا هاتبێت، کەواتە پێویستە هەروەکو هەندێ لەهاوکارانم ئیشارەتیان پێدا هەندێ لەکۆبوونەوە گشتیەکانیش شێوەی خۆپیشاندان وەردەگرێت، بۆیە ئەگەر خۆپیشاندان بەتەنها بێت ئەبێت لەناو یاساکەدا، ئەوە بەخاڵێك دەستنیشان بکەین، کە یاساکەمان ئەو کۆبوونەوەگشتیانەش دەگرێتەوە کە شێوەی خۆپیشاندان دەگرێتە خۆی، ئەگەر بێت و لەناوەکەی خۆپیشاندان و کۆبوونەوە گشتیەکان بێت، لەو حاڵەتەدا ئەبێت ئەو بۆنانەو کۆمەڵێك لەلای من سێ خاڵم دیاری کردووە، کە پێویستە لەناو یاساکەدا بێت و دوور بخرێتەوە لەم یاسایە، یەکێکیان: مەسەلەی کۆبوونەوەی گشتی کە ڕێکخراو و حزبەکان دەیکەن لەسنووری تەنزیماتی خۆیان، دووەم: کۆبوونەوەی گشتی کە موتابیقە بۆ عادات و موناسەباتی هەرێم، هەوەها موناسەباتی کۆمەڵایەتی، سێیەمیان: نەدوات و موناسەبات کە هەر لایەنێك دەیکات، لەناو پەرژینی بارەگاکانی خۆیان یاخود هەرشوێنێك کە پەرژین کراو بێت، خاڵێکی تر بەنیسبەت خۆپیشاندانی لەناکاو، ئەگەر ئێمە مەبدەئی وەرگرتنی مۆڵەت و کاتمان قبوڵ کرد، بێگومان ئەو وەختە مەبدەئی خۆپیشاندانی لەناکاو مانای نامێنێ، بۆیە بەڕاستی پێویستە ئێمە لێرەدا ئەوە بڵێین ئایا لەڕووی ئەمنیەوە ئەمە قبوڵ دەکرێت، کە مەسەلەی مۆڵەت و کات لەیاسای خۆپیشاندان بهێنینە دەرەوە، لەو حاڵەتەدا دەتوانین خۆپیشاندانی لەناکاو بە یەك شت چارەسەر بکەین، کە ئەویش ئەوەیە کە مۆڵەت و کات دانان بۆ خۆپیشاندانەکە کەمتر بێت لەو وەختەی کە دادەندرێت بۆ خۆپیشاندانێکی گشتی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك خورشید، فەرموو.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشی ئەز پشتەوانیەکا باش، بۆ بۆچوونا سۆزان خانێ دکەم، کو ئەم پرێنسیپا دانێین بۆ یاسای خۆ پیشاندانێ، چونکە ب ڕاستی ئەگەر ل سەر وان پرێنسیپا ڕێکەفتین، کارێ دانانا یاسایێ گەلەك ل دەف مە هەمیا ب سانایی کەوی، تەقریبەن بۆ چوونەك ل دەف مە پەیدابیت، دوو: من تەعدیلەکا هەی ل سەر (جمع منظم او شبه منظم من الناس یسیر بشکل سلمي فی المیادین والشوارع)، نابیت بە کەیفێ خۆ بیت، دیارە لازمە لە یاسادا هەبیت، (وفق المسارات المحدد لها مسبقا)، خۆ نابیت مەسیرەکە بە کەیفا بچیت، فی

شەقامی بۆ ڤی شەقامی، ڤێ جهێ بۆ ڤی جهێ، پێش وەخت لازمە ڕێکەفتنەك هەبیت، ناڤ بەینا ئەوێت کو خۆ پیشاندانێت تەنزیم کەن، نابەینا وەزارەتا ناڤخۆ، مەساری یێ مزاهەرێ دێ کیڤە چی، ل کیرێ دەست پـێ کـەت، دگەهیتـە کـیرێ؟، لـەوما دڤێـت یاسـایێ دا هـەبیت، وفـق المسـارات المحـدد لهـا مسـبقا، ئەگـەرنا پیشاندانەکا دێ بکەیفێ خـۆ بیـت، ل جهـەکێ دێچیتە جهـەکێ، احتیمالـە بەرژەوەنـدیا گشـتی تێـك بـدات، نسبەت مزاهەرەی مفاجئی، مزاهەرەی لەناکاو، ڤێرە ئیشکالەك دێ بۆ وەزارەتا ناڤخۆ چێبیت، ئەو جهێ کو دڤیت خەلکەکی بپارێزیـت، ئەڤـە یـەك، یـا دوێ، بـارا پـترێ ئـەڤ خـۆ پیشـاندانێت یێـت مفـاجئ چـێ بیـت، هەندەك جارا شکلێ توندو تیژیێ ب خۆوە دبینن، لەوما ڤێرە ڤێت هشیاری مامەلە دگەل ڤێ خـالێ بکـەین، وەیادیژی ئەڤ خالّە نەبیتە بەهانەی بۆ وێ خەلّکێ، کو دڤێت خۆ ژێ یاسایێ ڤەدزی، هـەمی گاڤا بێـت خـۆ پیشاندانەکا تەرتیب بکەتن ل بن پەردا، بلێت وێ خۆ پیشاندانا ل ناکاو بوو، لەوما بێژم ئەڤ خـالێ لـەناکاو، بێت ئەم ل سەر ڕاستین، وە پتر دیراسەت بکەین، نسبەت تەجەمعێ، تێکـەل بوونـەك چـێ بـوو ل مابـەینا برادەران، ناڤ بەینا تەجەموعا یا عـام، یـا کـو هەدەفـەکا سیاسـی یـان کۆمەلاێـەتێت هـەی، وە تەجەموعـەکا عـادی، خەلکـەکێ ل نـەورۆزێ تەجـەموعا دکـەت، پێویستی ب هـیچ یاسـایەك و هـیچ ئیجازەیـەك نابیـت، وەختێ ل شاهیانەکا یان مناسەبەکا تایبەت، جەژنا ڕەمەزان، ل جـەژنا قوربـانی، یـا ل جـەژنا سـەری سـاڵی، هیچ ئیجازەیەك پـێ نـەڤێت، ئەوە فەرقە ل وێ ڤێری کو دەهەزار مرۆڤا، ل یاریگەها فرەنسۆ حـەریری کـۆم کەین، بۆ هەدەفەکا سیاسی ئان یا کۆمەلاێەتی، ئەرێ ڤێ خـەلّکی پاراسـتن پـێ نـەڤێت، ڤـێ خـەلکی نـەڤێت وەزارەتـا نـاڤخۆ قوەتـەکا دابـین بکـات بـۆ وێـرێ، دا ئـەڤ دا ئـەو تەجەمەعـەش مەسـارێ خـۆ ڤـێ نەئاشـتی نەدەرکـەڤین، وە نـەبیتـە سـەبەبەکێ کـو چـەندێ ئـاژاوەکی بـاژارێ بگێـرن، ئـەڤ خـەلکێ کـۆمبی پێویسـتی بەچەندێ ناکات، کو حیمایە کرن تەعەدا نێتە کرن، لەوما ڤێرە، تێکەل بوونەکا هەی ل مابەینا تەجەمەعا گشتی، تەجەموعەکا بۆ هەدەفـەکا سیاسـی یـان کۆمەلاێـەتی، ئـەڤ خـەلکا کۆمبیـت، ل جهـەکێ معەیـەن، بـۆ هەدەفەکا معەین، لەوما ڤێرە دڤێت جیاوازیێ بکەین و تێکەل نەکـەین، بێـژین ئەگـەر چار مـرۆڤ یـان دەه مرۆڤ کۆمبونەکا بکەن، پێویستی بیت، دەه مرۆڤا پێویستی ب یازدە ناکات، تەجـەموع یـا دیـارە، پێناسـاوی دیارە، وە هەدەف ژی یا دیارە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار ناسك تۆفیق، فەرموو.

بەڕێز ناسك تۆفیق عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە هەموومان موتەفقین لەسەر ئەوەی کە خۆپێشاندان مافێکی بنەڕەتی و لەڕیزی مافە سروشـتیەکان و سـەرەکیەکانی مرۆڤـە، بـۆ دروسـتکردنی کۆمەلگـەی مـەدەنی و دیموکراسـی، بـەڵام وەکـو وتمـان هـەموومان ئەزانین کە مرۆڤ ئازادەو بەئازادی لەدایك بووە، بەڵام خۆپێشـاندان پێویسـتی بـە ڕێکخسـتن هەیـە، ئـەرکی ڕێکخستنەکەش لە ئەستۆی ئێمەدایە وەکو پەرلەمان، کە یاسایەك دەربکەین بۆ ڕێکخستنی، لەبەر ئەوە من

پێم وایە ئەم یاسایە، ئەبێتە یەکێک لەخاڵە جیاکەرەوەکان بۆ خولی سێیەمی پەرلەمان، ئومێدەوارم ئەم یاسایە وابێت، زۆرترین ئەرکی ڕێکخستنی خۆپیشاندان بێت نەک لەقاڵبدان و قورس کردنی خۆپیشاندانەکان، بۆیە سەبارەت بەو دوو خاڵەی کە زۆربەی خیلافی لەسەرە، خاڵی کۆبوونەوەکە من قسەم هەیە لەسەری، پشتگیری ئەو ڕایەی کاك دکتۆر زانا دەکەم، کە خۆی بەڕاستی هەموو خۆپیشاندانێك کۆبوونەوەیە، بەس مەرج نیە هەموو کۆبوونەوەیەك خۆپیشاندان بێت، بۆیە ئێستا ئێمە لە حاڵی حازردا، ئەم کۆبوونەوەیە زۆر دەکرێت، چ لەلایەن پارتە سیاسیەکانەوە یان لەلایەن ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی چەندین جار بۆ پرسی زۆر گرنگ، ڕێکخراوەکانی ژنان و ڕێکخراوەکانی لاوان کۆبوونەوە دەکەن، 20 ڕێکخراو یان 30 ڕێکخراو تا 40 ڕێکخراو زۆر خزمەت دەکەن بە پرسی کۆمەڵگای مەدەنی و پێشخستنی سیستمی دیموکراسیەت، بۆیە ئەگەر بێت و ئێمە کۆبوونەوەش بخەینە زمنی خۆپیشاندان و ئەویش ئاگادارکردنەوەو مۆڵەتی بوێت کە ئەصڵەن خۆی هەر پێم وایە، ئەگەر ئەم یاسایە ئیقراری بکات کە تەنها ئاگادار کردنەوە بێت بۆ ڕێکخستنی خۆپیشاندانەکە باشترە نەك مۆڵەت پێم وایە ئەو کاتە ئیشی قورس ئەکەین، یەعنی لەقاڵب دانی ئیشی لایەنەکان دەکەین، زۆربەی ڕێکخراوەکان ئیشیان قورس ئەبێت، حەتا ڕۆشنبیران ئیشیان قورس ئەبێت، کە هەتا ئێستا لە ئەرزی واقیعدا تەجەموعیان کردووە بۆ ئیشی زۆر باش پێویستیشی کردووە، هیچ شتێکی واش ڕووی نەداوە جگە لەبەرهەمی باش نەبێت، خاڵێکی تر خۆپیشاندانی لەناکاو من پێم وایە، وەك جۆرێك لەجۆرەکانی خۆپیشاندان دیاری بکرێت لەناو ئەم یاسایەدا، چونکە نەبوونی ئەبێتە کەلێنێکی گەورە لەناو ئەم یاسایەدا، بۆیە من پێم وایە ئەم دوو ڕەئیە کە موخالفەو ئێستا هەست دەکەین لەناو هۆڵی پەرلەمانیش نیقاشی لەسەر ئەکرێت، پشتگیری کراوە لەلایەن ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنیەوە، کە خۆیان لەئەصڵدا ئەم پرۆژەیان تەرح کردووە، زیاتر لە 20 تا 30 ڕێکخراوی کۆمەڵگای مەدەنی زۆر ئیصرار دەکەن لەسەر ئەم دوو خاڵە بۆیە حەقی خۆیەتی بەچاوی ئیعتیبارەوە وەربگیرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

هەر شتێك کە کۆبوونەوەو هاتبێتە ناو ئەم پرۆژەیە جێگای ڕێزە لەهەر لایەکەوە هاتبێ، بەس لێرە پەرلەمان قەرار دەدات، بۆ خۆتانە بۆ ئێوەی بەڕێز، ڕێزدار شوان کەریم، فەرموو.

بەڕێز شوان عبدالکریم جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەرەتا لەگەڵ ئەو مافەم کەلەدەستووریشدا سەلێندراوە بۆ هەموو هاوواڵتیان، کەمافی خۆپیشاندانیان هەیە، دەربڕینی ڕای خۆیان بۆ هەر مەسەلەیەك کە پێیان وابێ بە پێچەوانەی بەرژەوەندی ئەوانە لەوێوە دەست پێدەکەم، من سێ تێبینیم هەیە لەسەر ماددەی یەکەمی یاساکە، سەرەتا لەگەڵ ئەو پێشنیارەی کاك خورشیدم کە دەڵێت، بڕگەیەك زیاد بکرێت بۆ ماددەی یەکەم، ببورە سەرۆکی پەرلەمان من وەزعێکی نا تەبیعیم هەیە، بۆیە ناتوانم قسە بکەم لوتم خوێنی بەربووە، ببورە ناتوانم، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو، ڕێزدار سەرهەنگ، فەرموو.

بەڕێز سەرهەنگ فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە لە ماددەی (38)ی دەستووری عێراقی لە بڕگەی سێ‌ەدا هاتووە، باسی ئازادی کۆبوونەوەو خۆپیشاندانی ئاشتیانە دەکات، دەڵێت بەیاسا ڕێکبخرێت، منیش لەوێوە داخڵ دەبم، ئەمە مافێکی دەستووری هەموو خەڵکە، ئەم مافەش ئەبێت تەنها بەیاسا ڕێکبخرێت، نەوەك بەرتەسك بکرێتەوە بەڕاستی، بە تەسەوری من لەبەر هیچ نا لەبەر ئەوەی کە لە ڕەشنووسدا لە ئەسبابی موجیبەی خودی یاساکەدا هاتووە، بەتەسەوری من ئەم یاسایە یاسایەکی گرنگە، بۆ بەرەوپیش بردنی کۆمەڵگاو چەسپاندنی بنەماکانی دیموکراسی، زۆر لەهاوڕێیانم باسی خۆپیشاندانی لەناکاویان کرد، با ئێمە ئەو تەسەورە لابەرین، بەڕاستی لەدیدی ئەمنیەوە باسی ئەو حاڵەتە نەکەین، با ئێمە سەیری خۆپیشاندانی لەناکاو بکەین، کە مافێکی سروشتی و دەستووریە و یاساییە، بەتەسەوری من هەر ڕێکخستنێکی بەیاسا بەتەسەوری من نا واقعی و نا مومکینە، چونکە ناکرێت ئەوە بەیاسا ڕێکبخرێت، باسی مەسەلەی تەجەموعیش کرا، من ڕام وایە بەڕاستی تەجەموع لەیاساکەدا دەربکرێت، ئەسباب زۆر باسکرا، تەنها لەبەر ئەو ئەسبابانەی کە زۆر لە هاوڕێکانم باسیان کرد، من قسەکانی ئەوان دووبارە ناکەمەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار دکتۆر ڕێباز، فەرموو.

بەڕێز د. ڕێباز فتاح محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵڵا من تەنها لەسەر خۆپیشاندانی لەناکاو قسە دەکەم، برادەران باسی ئەوەیان کرد، کە ئەوە ئەمرێکی واقیعە، بەڵام لەڕاستیدا بۆ ئەمە ئەمری واقیعە، لەبەر ئەوەی کە من تەصەور ئەکەم، قسەکەی من تازە بێت لەهەموویان، چونکە ئەو قسانەی کەکراوە من نایانکەمەوە، بەشێکە لە سایکۆلۆژیەتی ئینسان ڕەد فیعلی سەریع، یەعنی هیچ کەسێك لەناو هۆڵی پەرلەمان، کە ئێستا دانیشتووە، بەدەر نیە لەوەی کە ڕۆژێك لەڕۆژان ڕەد فیعلێکی سەریعی هەبێت، ئیتر لەهەر بابەتێك بێت، بۆیە خۆپیشاندانی لەناکاویش ڕەد فیعلێکی سەریعە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لەناو پەرلەمان هەبێت ماددەی (59) لەسەرتان تەتبیق دەکەم، ئینجا کەیفی خۆتانە، هەرکەسێك بێت و لە هەر لیستێك بێت، بۆیە ئاگادار بن.

بەڕێز د. ڕێباز فتاح محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خۆی سایکۆلۆژیەتی ئینسان بەو شێوەیە کە لەزۆر حاڵەتدا ڕەد فیعلێکی سەریعت ئەبێت، هەندێجار لەوانەیە کەسێتی یەکێك لە هی یەکێکی تر جیاواز بێت، بەڵام کەسێك لە ڕەد فیعلێکی سەریعدا لەسەر بابەتێك لەوانەیە بگری، خۆ ناکرێت تۆ یاسایەکی بۆ دەربکەی بڵێیت نابێ بگریت، یەعنی ئەم پێکهاتەی لەشی ئینسانە، من پێم سەیرە کە تۆ باسی ئەوە بکەی کە خۆپیشاندانی لەناکاو کارێکی ناشیاوە، ئەگەر ئەم خۆپیشاندانە لەناکاوە تووندو تیژی لێکەوتەوە، کارێکی نەشیاوی لێکەوتەوە، ئەوکاتە تۆ بەپێی ئەو یاسایانەی تر کە داتناوە ئەتوانی قسەی لەگەڵ بکەیت و لەگەڵی بجوڵێیتەوە، بەڵام نەك بەو شێوەی کە تۆ بەشێك لەسایکۆلۆژیەتی ئینسان بتەوێ بەیاسایەك لێی بسەنیتەوە، من تەنها قسەکەم ئەوەیە کە ئەگەر بمانەوێت ئەمە بەیاسا چارەسەر بکەین، چارەسەر نابێت و بەردەوامیش ئەبێت، تەنها ئەبێ تۆ پێکهاتەی لەشی ئینسان بگۆڕی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار عبدالله مەلا نوری، فەرموو.

بەڕێز عبدالله محمد نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای ئەوەی کە من پشتگیری تەواوی بۆچوونی ئەو خوشك وبرا بەڕێزانە دەکەم، کە داوای ئەوەیان کرد، خۆپیشاندانی لەناکاو لەناو یاساکەدا هەبێت، وەکو ئەوەی کەهاتووە لەڕاپۆرتەکەدا لەپێشنیاری دووەمدا، دیارە ئەو برا بەڕێزانە بەتایبەتی کاك حاجی بیلال ئاماژەی بەوە کرد، مەسەلەی خۆپیشاندانی لەناکاو بابەتێکە هەیە، یەعنی ئێمە ڕۆژانە ئەیبینین بەچاوی خۆمان، بەدڵنیایشەوە ڕەنگە هەر ئەمڕۆ لەهەندێ شوێن خۆپیشاندانی لەناکاو هەبێت، بۆیە خۆپیشاندانی لەناکاو ئەکرێ ئێمە وەکو شتێکی سروشتی سەیری بکەین، لەبیرمان نەچێت هەندێجار دەستەبەر کردنی هەندێك ماف، هەندێك ئازادی، ئەگەر چی ڕەنگە خوێندنەوەی هەڵەی بۆ بکرێت، بەڵام دیوی ئیجابی زیاترە، ئێمە لەبیرمان نەچێت کاتێ کە قسە لەسەر دەستەبەر کردنی کاری ئازادی ڕاگەیاندن دەکرێ، هەرچەند هەندێجار لەئەنجامی ئەم ئازادییە دەرکەوتەو دەرئەنجامی سلبی هەیە، بەڵام بەدیوێکی تردا، دەرئەنجامی ئیجابی زیاترە، ئەمە وادەکات هەندێجار ئەوشتانەی کەتۆ ناتوانی بابڵێین لەوڵاتە دیکتاتۆرییەکاندا وتنیان قەدەغە کراوە، عقوبەی لەسەرە، ئەمە وادەکات وردە وردە کۆمەڵگا پەنا بۆ تووندوتیژی بەرێت، لەڕێگای هەندێ لەم دەربڕینانە تۆ ئەتوانی ناخی خۆت خاڵی بکەی، بەدیوێکی تردا کە ئێمە قسە لەسەر هەبوونی خۆپیشاندانی لەناکاو دەکەین، بەڕەئی من بوونی ئەم خۆپیشاندانە مادام ئەمڕۆ لەواقیعی هەرێمی کوردستاندا، واقیعێکەو هەیە، بەردەوام دووبارە دەبێتەوە، بوونی لەناو یاساکەدا گرنگە، من پێم وایە بوونی ئەم بڕگەیە، بوونی ئەم پێناسەیە، بەشێوەیەك لەشێوەکان، هۆکارێکی ئیجابی ئەبێت بۆ هەڵمژینی هەندێك لەڕق و تووڕەیی هاوولاتیان، ئێمە لەبیرمان نەچێت، با تۆزێك واقیعی قسە بکەین، هەندێجار لەبەردەم بەنزینخانەکاندا خۆپیشاندان ئەکرێت، هەندێجار کابرا نزیکەی 20 شوفێر سەرەیان گرتووە، ئەبینی مەسئولێك سەرە بڕی ئەکات،

لەناچاریدا ئەم کەسانە بۆ خاڵی کردنەوەی ڕق و تووڕەییەکەیان خۆپیشاندانێك ئەنجام دەدەن، هەندێجار خوێندکاران بەیانی سەعات 8 هەڵدەستن ئەیانەوێت بچن بۆ کولیە ئاو نیە، خۆپیشاندانێك دەکەن، تۆ بڵێیت ئەم حەقە سروشتیە کە وەکو دکتۆر ڕێباز ئاماژەی پێدا، بەشێکە لە غەریزەی ئینسان بڵێیت ئەم حەقەی لێ وەربگریتەوە، ئەمە وردە وردە بەجۆرێك لەڕووی نەفسیەوە، کەڵەکە بوونێکی خراپ لەناخی تاکەکانی کۆمەڵگا دروست ئەکات، ئەمە بەدڵنیاییەوە، بەشێوەیەك لە شێوەکان زەمینە سازی ئەکات بۆ هەڵچوونی جەماوەری، ڕەنگە پەلکێشمان بکات بۆ هەندێك دەرئەنجامی خراپتر و قورستر، ئەمە حیکمەتێکی تری ئەم مەسەلەیە، دەستەبەرکردنی ئەم ئازادیەیە، بۆیە من داواکارم، وشەی خۆپیشاندانی لەناکاو، هەروەها پیناسەکەی بەو شێوەی کە برادەران ئاماژەیان پێدا لەناو ڕاپۆرتە هاوبەشەکەدا تەسبیت بکرێت، بەدڵنیاییەوە ئێمە لەوخاڵەدا ئەبێ بەرچاومان ڕوون بێت، ئێمە ئەزموونی 20 ساڵی ڕابردوومان هێندەی خۆپیشاندانەکان بۆ شتی سەرەتایی بۆ مافە سروشتی وسەرەتاییەکانی ئینسان بووە، بۆ شتی سیاسی نەبووە، ئیتر بۆچی ئێمە بترسین لەوەی کە بڵێین ئەم دەرفەتە، یاخود ئەم دێرە یاخود ئەم وشەیە، ئەقۆزرێتەوە بۆ مەسائیلی سیاسی من پێم وایە ئەمە بەدیوێکی تردا بەڕوویەکی گەش و جوان بەحکومەتی هەرێمی کوردستان دەبەخشێت، کە ئینسان ئازادە لەهەرکاتێکدا بیەوێت خۆپیشاندان بکات، بۆ ئەوەی ئێمە ئەم وشەیە، لەگەڵ وشەی ڕێکخستنەکە، جۆرێك لەدەمج هەبێت، ئێمە ئەتوانین پاشکۆیەك دابنێین بۆ ئەو پێناسەیە بڵێین هەرکاتێك خۆپیشاندانی لەناکاو ڕوویدا، پێویست ئەکات لەسەر لایەنە پەیوەندیدارەکان لەو شوێنە ئامادە بن، جا پۆلیسە، یان ئیسعاف و ئەوانەیە بۆ هەرشتێك، ئەوەشی پەیوەندی بە کۆبوونەوەی گشتیەوە هەیە، بەڕەئی من وەکو کاك دکتۆر زانا ئاماژەی پێدا، من قسەکانی ئەو دووبارە ناکەمەوە، پێوست ئەکات نەبێت لەناو یاساکەدا، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار کاك کاردۆ، فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ ئەو ڕایەدام، لەگەڵ ئەو هۆکارەی بنەمای پێویستی دەرچوونی یاساکەی پێدەرچووە، کە ئەویش ئامانج لەدەرچوونی یاساکە، کە خۆپیشاندان مافێکی دەستوورییە، ئامانجیش لیی گۆڕانکارییە بۆ ژیانێکی دیموکراتی، ڕێزگرتن لەئازادی، مافی مرۆڤ، پێم وایە هەموومان کۆکین لەسەر ئەوەی دیاردەی خۆپیشاندانی لەناکاو هەیە، کە هەیە پێویستە یاساکە بەرپرسیار بێت لە ڕێکخستنی، یەعنی ئەو ڕێکارە یاساییانەی کە دەسەڵات دەیگرێتە بەر لەبەرامبەریان، پێویستیشە ئەم خۆپیشاندانە، خۆپیشاندانێکی شارستانی بێت، چونکە ڕەنگە تۆ ئەم ڕێکارە یاساییانەی بۆ نەگریتەبەر، ڕەد فیعلەکە دەبێت، لەسەر کێشەی ئامانجێکی زۆر بچووك و دیاری کراو، دەبێتە توندو تیژی یان مەشاکیلی گەورە، کە دەسەڵات نەتوانێ ئەو پاراستنە بکات کە پێویستەو لەیاساکەدا دیارە، بۆ نموونە، ئەگەر لە پڕ لە پەرچە کردارێکدا کۆمەڵێك خەڵك هاتنە دەرەوەو، ناوی خۆپیشاندانی لێنراو تووشی گرفت بوون، لەماددەی 11ی ئەم پڕۆژەیە کە پێشنیارە، ئەڵێت(هەرکەسێك بەپێچەوانەی ئەم یاسایەبێت ئەبێت تا شەش مانگ حوکم بدرێت) یەعنی ئەمە ئیشکالیاتێکە کە دەبێت ئێمە لێرەدا ڕێکیبخەین، خاڵێکی تر من پێم وایە، پێناسەی خۆپیشاندانەکە، وردەکاری زیاتری تێدا بکەین، ڕێگا دەگرێت لەو کۆبوونەوە

گشتیەش کە ئێمە پێما ن وایە کۆبوونەوەی گشتی مافێکی زۆر ئاساییەو ڕووی خۆپیشاندانی نیە، ڕەنگە بۆ زۆر ئامانجی ئەدەبی یان فەرهەنگی، خەڵک کە تابعێکی گشتیشی هەیە، وەکو لە پێناسەکەی دیارە کۆببێتەوە، پێویستی پێ نیە کۆببێتەوە، یان ئاگادار کردنەوەی حکومەتی تێدا بکات، بەهەر بارێك کە پەرلەمانتاران دوایی ئیتیفاقی لەسەر دەکەن، بەلای منەوە ئەگەر پێناسەکە وا لێ بکەین، ڕەنگە کێشەی کۆبوونەوە گشتیەکەمان بۆ چارەسەر بکات، لەگەڵ خۆپیشاندانە لەناکاوەکەش، وەکو کاتی خۆی لیژنەی ناوخۆ لەسەری کۆك بوون خۆپیشاندان نەك وەکو دەڵێیت کۆمەڵێکی ڕێکخراوە، بەڵکو کۆبوونەوەیەکی ڕێکوپێکە، یان نیمچە ڕێکوپێکە، بەشێوەیەکی ئاشتیانە لە گۆڕەپان و شەقام و شوێنی گشتی کۆدەبنەوە یان دەڕۆن، یان دەوەستن بەمەبەستی دروست کردنی ڕایەکی گشتی یەکگرتوو بۆ بەدیهێنانی ئامانجێکی دیاریکراو، کە ئەم شێوازانە دەگرێتەوە: خۆپیشاندان، خۆپیشاندانی لەناکاو، مانگرتن، یەعنی ئەمە چارەسەری ئەم کێشەیەی کۆبوونەوەی گشتی کە ڕەنگە من پێم وایە ئەم کەمپینەی کە دەمانەوێت دروستی بکەین لەبەرامبەر دیاردەیەك کە کۆمەڵێك نووسەر یان ڕۆژنامەنووس تۆ بڵێی ئەوە کۆبوونەوەیەکی گشتیەو بۆت نیە و ئەبێ ئیجازە وەربگری، بەڵام ئەگەر ئەم پێناسەیە بەم شێوە بێت، چارەسەری ئەم کێشەیە دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار نەسرین جمال، فەرموو.

بەڕێز نەسرین جمال مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە هاوڕێیانم زۆر قسەو باسیان لەسەر دوو خاڵی زۆر ئەساسی کرد ئەویش خۆپیشاندانی لەناکاو وکۆبوونەوەی گشتیە، لای هەموشمان ڕوون وئاشکرایە، کە زۆر تەرکیز کرایە سەر ئەو دووخاڵە، یەکەمیان: ئەوە ئەمری واقیعەو برادەرەکانیشمان نموونەی زۆر زیندوویان لەسەر هەردوو خاڵەکە هێنایەوە، کەواتە پێویست بەوە ئەکات کەخۆپیشاندانی لەناکاو لەو یاساکە تەسبیت بکرێت، بەهەر صیغەیەك بێت، ئەبێ بیرێکی لێ بکرێتەوە، دووەمیان: بەنیسبەت کۆبوونەوەی گشتیش مادام پڕۆژە یاساکە، ناوەکەی خۆی بەخۆیەوەیەتی پڕۆژە یاسای خۆپیشاندان، حەقە ئەو گشتیەی لێبکرێتەوە، چونکە وەکو وتم، برادەرەکانم نموونەی زۆر زیندوویان لەسەری هێنایەوە، پشتیوانی ئەو دوو ڕایە دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار نەریمان، فەرموو.

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە زۆربەی ڕاو بۆچوونەکان وتران، بەڵام ئەوەی من ئەمەوێت ئاماژەی پێبدەم، ئەو مافە دەستووریە بوو کە بەحوکمی قانون دراوە بەهەر هاوولاتیەك لە هەرێمی کوردستان کە موماڕەسەی بکات، بۆیە هەر مافێکیش کە بەحوکمی قانون درا ناکرێت تۆ لەمپەر دروست بکەیت بۆ ڕوونەدانی، بەڵام ئەکرێت تەنزیمی بکەیت، وەکو لەناو پڕۆژەکەدا هاتووە بۆ ڕێکخستنی خۆپیشاندان، ئەوەش مافێکە ڕێکخستنی پێویستە، ئەگەر بێت و ئێمە لەمپەری زیاتری بۆ دابنێین، کەواتە یاساکەمان لە تەنزیمەوە لەوانەیە بگۆڕێت بۆ ڕێگا

گرتن له خۆپیشاندان زیاتر تا ئەوەندەی کە تەنزیم کردن بێت، بۆیە ئەوە مافێکە بەحوکمی قانون دراوە، ئەگەر بێت و باس لە مەسەلەی کۆبوونەوەی گشتی بکەین، ئێمە باسمان کرد لە لیژنەکەمان هەموومان بەکۆی دەنگ، تەنها لەسەر ئەو خاڵە کۆکین کە ئەوە نەمێنێت لەناو نیشانی یاساکە، کە لەناو نیشانەکەشدا نەما، کەواتە ئەگەر لەخوارەوە دایبنێین ئەوە پیچەوانەی ناوەرۆکەکەیەتی، هەموو خۆپیشاندانێك، کۆبوونەوەیە، بەس هەموو کۆبوونەوەیەك خۆپیشاندان نیە، بۆیە من پێم وایە داعی ناکات ئەو کۆبوونەوەیە هەبێت، لە پێناسەکەشدا ئێمە ئەگەر لەجیاتی ئەوە بنووسین (جمع منظم) بڵێین (تجمع منظم) هەر کۆبوونەوە گشتیەکە شمولی ئەکات، من لەگەڵ ئەوەش نیم کە وەختی دیاری کراویشی بۆ دابندرێت، ئێمە لە لیژنەی ناوخۆ چەند دیراسەیەکمان کردبوو بۆ خۆپیشاندانی لەناکاو، بەداخەوە ئێمە وامان ئیتیفاق کرد، کە نەفسی ئەو پێناسەیە تەرجومە بکرێتە ئێرە، بەڵام ئەو پێناسەیە هەر بە کەموکورتی تەرجومە کراوە، بۆیە من پێم وایە ئیلتیباسێکی دروست کردووەو لەوانەیە هەندێ تەحەفوزاتی دروست کردبێ، پێناسەکەی ئێمە ئەو مەخاوفانە ئەرەوێنێتەوە کە هەندێ لەبەرێزان ئاماژەیان پێکرد، ئەگەر بێت و هەر نەفسی ئەوە پیناسە بکەین کۆتاییەکەی پێناسە نەکراوە، مەبەستم ئەوەیە تەواو نەکراوە، نازانم هەڵەی تەبعە یان شتێکی تر، ئەگەر بێت وئێمە (بشرط ان یکون سلمیاً او مدنیاً) کە لە پرۆژەکەی لیژنەی ناوخۆ هاتووە، بەڵام لێرەدا نەهاتووە، ئێمە لەوێ نووسیومانە، پەرچە کردارێکی خێرایەو ڕێکخستنی پێش وەختی بۆ نەکراوە، بەرامبەر بارودۆخێکی نائاسایی و کتوپڕ، ئەو نووسیویەتی (احداث) بارودۆخ جیاوازە، کە بواری ئاگادارکردنەوەی دەسەڵاتی تێدا نیە، پەیڕەو کردنێکی کردارێکی سروشتی و ئاساییە، بەمەرجێك شارستانیانە بێت، کەوتمان شارستانیانە بێت ئەوە ئێمە لەو هەموو مەخاوفانە ڕزگارمان دەبێت، بەڵام بەداخەوە لە پێناسەکەی ئێرەدا نەهاتووە، بۆیە داواکارم کە ئەوە ئیزافە بکرێت، کۆبوونەوەکەش لابرێت، چونکە پێویست ناکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار حاکم رزگار، فەرموو.

بەڕێز رزگار محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ئێستا لەسەر تەعریفاتەکان قسە ئەکەین، لەڕاستیدا ئەم یاسایە لە بابی ماف و ئازادییەکان هاتووە لە دەستووری عێراق کە باس ئەکات، یەکێکە لە فەرعەکان، یەکێکە لە فەصڵەکانی، کەواتە ئەم یاسایە، کە ئێستا ئێمە بەدەستمانەوەیە، کۆی قانونەکە لە ماددەی یەکەم کە باسی لێوە دەکەین، تەعبیر کردنە، جۆرێ تەعبیر کردنە کە باسی خۆپیشاندان دەکەین، باسی ئیزراب دەکەین، باسی تەجەموع دەکەین، باسی ئیعتیصام دەکەین، باسی ئەو چوار، پێنج حاڵەتە دەکەین کە لەیاساکەدا هەمووی دووبارە دەبێتەوە، من پێم باشە، تەعریفەکان هیچ زەرەرێکی نیە، تەنانەت ئەگەر تەعریفی ئیعتیصامیش بکەین، تەعریفی ئیزرابیش بکەین، چونکە ئەمە تەعبیرە لە یەکێك لە مەزاهیری ئازادی و دیموکراسیەت، ئەمە کە خەڵك

دەری دەبڕێت بەجۆرێك لە جۆرەكان، ئەكرێت بۆ مەتڵەبێكی تایبەت بێت، ئەكرێت مەتڵەبەكە پەیوەندی بەهەموو كوردستانەوە هەبێت، ئەكرێت ڕووبەڕووی دەسەڵاتی خۆمان بێت لەكوردستاندا، ئەكرێت مەتڵەبەكە لەدەرەوە داوا بكرێت، لەكۆمەڵگای نێودەوڵەتی داوا بكرێت، مەتڵەبەكە ئەیگۆڕێت و جۆری تەعبیرەكەش ئەیگۆڕێت، بۆیە من پێم باشە ئەو شتانە هەمووی تەعریف بكەین، دوایش مولاحەزەم هەیە لەسەر (فی المیادین والشوارع والاماكن العامه)، باشە مەیادین و شەوارع شوێنی گشتی نیە، من پێم باشە (الاماكن العامه) پێناسە بكەین، ئەگەر ئێمە (المیادین و الشوارع) مان جیا كردەوە، مادام وایە ئەبێ (میادین و شوارع) جیاواز بێت لە (الاماكن العامە)ڕەنگە هەندێجار، ئیعتیصام لەناو دائیرەیەكدا هەبێت، بۆیە تەعریفی (الاماكن العامه)ئەگەر كردمان ڕەنگە ئیتر ئیشمان بەو شوێنانە نەمێنێ، چونكە ئەگەر تەشخیصی بكەین، ئەو خۆپیشاندانە شەرت نیە هەر لە میادین و شوارع بێت، ڕەنگە لەزۆر شوێنی تریش هەبێت، تەعریفی مەیدانی گشتی (الاماكن العامە)ی تێدا بێت، بۆیە من ئیقتراح دەكەم كە تۆزێك تەعاریفەكان فراوانتر بكەین، كە (الاماكن العامه) لەخۆ بگرێت، خۆپیشاندانیش لەخۆ بگرێت، لەكاتێكدا كە خۆپیشاندان ئەو وشەی لەناكاوەشی تێ بكەوێت، یەعنی خۆپیشاندانێكی لەناكاو بەشێوەی ڕێكخستن یان كتوپڕ هەردوو حاڵەتەكەی تێدا كۆبكەیتەوە ئەوە دەتوانی، یان ئەگەر بتەوێ بڵێی(خۆپیشاندان و ئیعتیصام و ئیزراب) ڕەنگە جاری وا هەبێ یەك شەخص ئیعتیصام ئەكات، تەنها یەك كەسە، مەتڵەبێكی هەیە لەسەر قەرارێكی ئیداری بۆ نموونە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، كاك شوان حازری، فەرموو.

بەڕێز شوان عبدالكریم جلال:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من لەوەوە دەست پێدەكەم خاڵی یەكەم پشتگیری لەو پێشنیارەی هاوكارم كاك خورشید دەكەم، كە ئەو بڕگەیەی بۆ زیاد بكرێت(وفق المسارات المحدده لها مسبقاً) ئەمە بەپلەی یەكەم بە قازانجی خۆپیشاندەران دێت بەڕاستی، ئەو ڕێڕەوە كە دیاری كرا، لایەنی بەرپرس باشتر ئەتوانێ پارێزگاری لێ بكات و ڕێگە بە خەڵكانی تر لە دەرەوەی ئەم خۆپیشاندانە بیانەوێ ڕێگری بكەن یاخود كێشەیەك دروست بكەن، بە پلەی یەكەم لە قازانجی خۆپیشاندەرانە، دواتریش لە قازانجی گشتیە، خاڵی دووەم/ من بەڕاستی لەگەڵ ئەوە نیم كە مزاهەرەی موفاجئی لە یاساكە دابندرێت، بەڕێزان، ئەندامانی تری پەرلەمان هەندێك باسیان لەوە كرد كە خۆپیشاندانی كتوپڕ بووە، بەڵێ بووە، بوونەكەشی ئەوە بووە كە یاسایەك نەبووە ڕێكی بخات، من پێموایە ئەگەر خەڵك تێ بگات كە یاسایەك هەیە خۆپیشاندان ڕێك دەخات ئەوەندە فرسەتی هەیە كە وەكو لە دواتردا لە ماددەكانی تردا هاتووە ئەوەندە فرسەتی هەیە داوایەك پێشكەش بكات بۆ ئەوەی ئەو ناڕەزاییەی كە هەیەتی و لەهەر شوێنێك بیەوێ دەری ببڕێت و ڕێگریشی لێ نەكرێت، هەندێك جار ڕاستە مەسەلەن چەند كەسێك لە شتێك ناڕازین، ئەوە ناچێتە بواری خۆپیشاندانەوە، چونكە عادەتەن

خۆپیشاندان بەوە دەوترێ کە ژمارەیەکی زۆر خەڵك لە شوێنێکی دیاری کراو بەشداری تیا بکەن و بە کۆمەڵێك داواکاری بە تایبەتی نووسراویان هەبێت و لەوانەیە بەیاننامەشی تیا دەرچێت لە خۆپیشاندانەکاندا، ناڕەزایی ناچێتە ئەو قالبەوە، دیارە زۆر جاریش داواکاریەکان داواکاری مەشروعن و مافی خۆیانە، بەڵام چەند کەسێك بە کتوپڕ لە وەزعێك یان حاڵەتێك ناڕازاین من پێم وانیە ئەوە بچێتە ئەو قالبی مزاهەرەوە یان خۆپیشاندانەوە، دواتر ئەگەر ئێمە ئەمەمان چەسپاند مانا بۆ تەعریفەکەی پێش ئەو نامێنێ کە لە خاڵی دووەمی ماددەکەدا هاتووە، ئەو کاتە من هەر وەختێك بمەوێت بە بێ ئەوەی ئیجازە وەربگرم دەڵێم ئەمە کتوپڕە و مافی خۆشمە ئێوە یاسایەکتان دەرکردووە و تیایەتی، لەبەرئەوە ناتوانن ڕێگریم لێ بکەن یان من داوای وەخت بکەم یان پێش 48 سەعات یان پێش 24 سەعات داوای مۆڵەتی ئەوە بکەم کە من خۆپیشاندان بکەم، لەبەرئەوە من پێموایە لە یاسایەکەدا نەبێ، سێیەم/ پشتگیری ئەو ڕایەی کاك کاردۆ دەکەم کە تەجەموع بخرێتە سێیەمەوە، بەڵام بۆ؟ چونکە بۆ خۆی لەوێدا تەجەموعەکە بە شێوەیەك و بە سیغەیەکی تری لوغەوی هاتووە، باسی جەمع دەکات، (جمع منظم)، لەبەرئەوە ئەگەر لاش نەبرێت، چوارەم، ئەو پێشنیارەی کاك کاردۆ کە منیش پشتگیری دەکەم نەخرێتە سێیەمەوە، من داواکارم کە چوارەم بەڕاستی ورد تر بکرێتەوە، چونکە بە حەقیقەت خوشك و برایان هەندێك تێبینیان هەبوو جیێ خۆیەتی کە ئەمە لەوانەیە وا تەسەور بکرێت کە ئێمە ئەم یاسایە ڕێگری دەکات لە هەموو کۆبوونەوەیەك، چونکە ئەنواع و ئەشکاڵ کۆبوونەوە هەیە بۆ زۆر بۆنەی تایبەت و زۆر بۆنەی گشتیش، لەبەرئەوە ئەمە ئەگەر ئەو پێشنیارەش قبوڵ نەبوو و لاش نەبرا ئەو خاڵی چوارەمە پێویست وایە ورد تر بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی ئەم پڕۆژە گرنگیەکی تایبەتی خۆی هەیە، بە مەبەستی چەسپاندن و جێ بەجێ کردنی بنەماکانی دیموکراتی لە هەرێمی کوردستان، بەڵام ئەگەر ئێمە بێین سەیری بکەین خۆپیشاندان لە چیەوە دێت یان چۆن دروست دەبێت؟ ئەمە دەبێتە ردد فعلێك یان ڕەئی دەربڕینێك هی خەڵك لە جادە کە پێش وەخت دروست بووە لە بەینی خەڵك و لەبەینی لایەنە پەیوەندارەکان، چەندەها جار داوای پێداویستیان کردیەکە بۆیان جێ بەجێ نەبوویە هەستاون بەم خۆپیشاندانە کە بەم شێوەیە تەعبیری لێ ئەکەن و دەیگەیەنن بەو لایەنەی کە پەیوەندارە بەو مەسەلەیە، بۆیە من پێم وایە لە ئەوەی کە باسی لە تەجەموع دەکات کە تەجەموع جیایە لێی، چونکە زۆر کەس هەیە کە خەڵکی ڕەفیقی خۆی دەعوەت دەکات بۆ جێیەکی 30.20.10 کەسە ئەویش دەبێتە تەجەموع، یان کەسانێك لە مالّی خۆی شاییەك دەکات یان دەچێتە داوەتی ژنێك دەکات و یەکێك خزمەکانی خۆی کۆ دەکاتەوە ئەویش دەبێتە تەجەموع، تەجەموع

زۆر لایەن دەگرێتەوە، بۆیە لێرە من پێم باشە ئەو تەجەموعە لەناوی نەمێنێت، بە نیسبەت ئەوەی کە موزاهەراتی کتوپڕ ئەوە زۆر موهیمە، چونکە تۆ نازانی ئەگەر ئێمە ئەم کتوپڕەمان لەناو برد کەواتە ئێمەهیچ تامی خۆپیشاندانمان نەهێشت، بوونی نەما، خۆپیشاندان ئەوەیە کە ئینسان لەخۆیەوە دەربچێت و ردد فعلی ببێت و بێتە سەر جادە و کۆببنەوە، ئەگەر ئەتو ڕێکت خستن، ئێمە هەموو خۆپیشاندانێك ڕێك بخەین، مانای ئەوەیە کە موستەنعە دروستی دەکەین و دەچینە مەکتەبەکان دەردێنین و مامۆستاکان دەردێنین و هەموو کەسێك لە خۆمان کۆدەکەینەوە، ئەوە دەڵێن موزاهەرەیە، یانیش ڕێپێوانێك، یەعنی خەڵك ڕێپێوان دەکەن و لەسەر جادە دەچن ردد فعلێکە، جەوابێکە بۆ کەسانێك یان بۆ لایەنێك یان بۆ دەوڵەتێك یان بۆ هەر تەعدیل کردنێك لەهەر جێیەکی تر کە کەسانێکی تر بێن بەو شێوەیە تەعدیلی دەکەن، نابێت ئێمە ڕێگە لەو ڕێپێوانە بگرین یان لەو موزاهەرەیە بگرین کەوا بە عەفەوی هاتووەتە سەر جادە، خۆی هەموو موزاهەرەیەك عەفەویە، کە ڕێکمان خست ئەوە عەفەویە و دروست کردنە، بەڵام ماددەی 13 کە باس لە سزاکان دەکات کە بۆ شتێکە لە یاسا دەرچوویە یان لە تەنزیم کردنی ئەم یاسایە دەرچوو، ئەوە سزا دەدرێ و ئیتر خۆی بە خۆیەوە دەگاتە سزای خۆی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، مەجالم دا پێتان، بەس هەمووتان لە ماددەی 56 فەقەرەی 1 دەردەچن، چونکە هەموو قسەکانتان تیکراری قسەی چەند خوشك و برایەکە، تکایە موراعاتی ئەوە بکەن بۆ جارێکی تر، ئاشتی خان فەرموو.

بەڕێز ئاشتی عزیز صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من چەند تێبینیەکم هەیە کە چەند هاوکارێك پێشتر قسەیان لەسەر ئەوە کرد کە ئازادی خۆپیشاندان مافێکە لە دەستوور دا شوێنی بووەتەوە، من خۆم بەرگری لەو ڕایە کە یاسا دەرکردن یەکێکە لەو ڕێگایانەی بۆ ڕێکخستنی ژیانی خەڵکە، بەڵام تەحەول کردنی ئازادی لە دەقێکی دەستووریەوە بۆ یاسا مانای ئەوە نیە کە تۆ ماف بە یاسا بدەی کە تەقیدی ژیانی خەڵك بکات، چونکە ئەوەی کە لەناو ئەو ڕاپۆرتەیە کە زۆرینەی دەنگەکانی لەپاڵ دا کۆبووەتەوە تێبینی ئەوە دەکەین کە زیاتر مەساری یاسایەکە بەرەو تەقید کردن دەڕوات، وەکو پێشتر وتم من بەرگری لەوە دەکەم کە یاسا بۆ ڕێکخستنی ژیانی خەڵکە، بەڵام لەگەڵ ئەوە نیم کە بە گومانەوە موعامەلە لەگەڵ خەڵك دا بکرێت، چونکە ئەگەر یاسا ئیشی سەرەکی ئەوە بێت کە ژیانی خەڵك لە پشێوی رزگار بکات، بەڕاستی بۆ ڕێکخستن بیبات، ناکرێت یاسا موعامەلەیەکی زۆر بە گوماناوی لەگەڵ خەڵکدا بکات کە ئەم یاسایە زۆر تر هاووڵاتی و خەڵکی موعامەلەیەکی گوماناوی لەگەڵ دا کردوون، لەبەرئەوەی ئەوەندەی تەسەوری پشێوی کراوە ئەوەندە تەسەوری ئەوە نەکراوە کە چ وەکو ماف موعامەلە بکرێت لەگەڵی دا چ وەکو مافێکی سروشتی لەگەڵ ئەو خەڵکەدا کە دەکرێت وەکو هەندێك لە برادەران گوتیان ئەنجامی زۆر ئیجابی هەبێت و دەکرێت ئەمە

بەڕاستی بۆ ئاسایشی نەتەوەیی زۆر جاران موزاهەرە یان تەجەموع دروست ببێ، سەرەڕای دەست خۆشی لە ڕاپۆرتە هاوبەشەکە و کە کۆمەڵێك ئەرکی زۆر کێشراوە بەڕاستی بۆ نووسینەوەی بە تایبەتی بۆ تۆمار کردنی ڕایە جیاوازەکان، بەڵام چەند خاڵێکی تیا هەیە کە تەناقوزە، بەڕاستی یەکێك لەوانە ناوی پرۆژەکەیە، ئەگەر لە ناوەکەی دا تەجەموع کۆتایی پێ هێنراوە و لابراوە کەزەرورەتێك نیە کە لە خوارەوە جارێکی تر پێناسەی تەجەموع کراوە، خاڵێکی تر کە بە بڕوای من یەعنی ئەوە یەکێکە لە تێ بینیەکان هیچ ئەحکامێکی ئەم پرۆژە یاسایە، ئەم ڕاپۆرتە هاوبەشە موعامەلەی لەگەڵ مەسەلەی تەجەموع دا نەکردووە، یەعنی ئەو ئەحکامە سزایانەی کە داندراوە من بەڕاستی نازانم و بەرگری لەوە ناکەم کەهەمان مامەڵە بێت لەگەڵ خەڵکی خۆپیشاندەر، لەبەرئەوە ئەمە دوو مەسەلەی جیاوازن، تەنها لە ئەحکام خیتامیەکاندا لە ئەسباب موجبەدا ئیشارەت بەوە کرا کە باس لە تەجەموع کرابێت، بەڵام ئەگەر ئەوە سەیری بکەین بە نەزەری ئیعتبار وەربگیردرێت باس لە ئەهمیەتی تەجەموع ناکات، بەڵکو بە دەق دەڵێت (بالنظر لعدم وجود قانون خاص لتنظيم المظاهرات) واتە لە غیابی قانون دا لە ئەسبابی موجبە دا وەکو ناچاریەك پەنا دەبات کە تەجەموع بلکێنێ بە مەسەلەی تەزاهورەوە، کە هیچ کامێك لە ئەحکامەکان لە پێشوو تر دا موعامەلەی لەگەڵ مەسەلەی تەجەموع دا نەکردووە، من بەرگری لەو ڕایە دەکەم کە پێشتر چەند هاوکارێك گوتیان سەبارەت بە خۆپیشاندانی لەناکاو، من یەك ئیزافەم هەیە بۆ خۆپیشاندانی لەناکاو کە دەکرێت واقعەك لە خۆپیشاندانی لەناکاو دا دروست ببێت واقعەکە ئوفول بکات، یەعنی لە دوای 48 سەعات ئەهمیەتی نەمێنێ، یەعنی لە دوای 48 سەعات قوەتی ئەو خەڵکە و تەحەموسی بۆ بەرگری کردن لە مەسەلەیەکی دیاری کراو دەکرێت ئەمە بەم 48 سەعاتە ئەو ئەهمیەتە لەدەست بدرێت، خاڵی ئەخیرم من بەرگری لەو ڕایانەی پێشوو تر دەکەم ئەگەر تەجەموع لە دوای دەنگی زۆرینەی هاوکاران تەجەموع شوێنی بووەوە من بەرگری لەو ڕایە دەکەم کە پێویستە تێکەڵ نەکرێت بە پێناسەی خۆپیشاندان، بۆ ئەوەی تووشی ئەم مەتاهە نەبین، ئەگەر تێکەڵ بکرێت لەگەڵ پێناسەی خۆپیشاندانە دواتر هەمان ئەحکامە سزاییەکانی خۆپیشاندان ڕووبەڕووی تەجەموعیش دەبێتەوە کە تەسەور دەکەم دواتر دەبێت تەجەموعیش مۆڵەت وەربگرێ، کە من لەگەڵ ئەوە نیم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد شارەزووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من دوو سەرنجم هەیە، لە خاڵی سێیەم پێناسەی خۆپیشاندانی کردووە، بەڵام زۆر لە برادەران باسی خۆپیشاندانی لەناکاویان کرد دیارە زاهیرەیەکە و هەیە، ئەگەر ئێمە چوارچێوەیەکی بۆ دانێنین بەڕاستی خۆپیشاندانی لەناکاو، پێموایە مەتاتیەتیەك دەدەین بە قانونەکە، یەعنی هیچ شتێکی تیا نابێت، چونکە لەم قانونە جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، ئەگەر ئەم قانونە پەرلەمانی بەڕێز ئیقراری بکات، کۆمەڵێك

ئیلتزامات دەخاتە سەر حکومەت بۆ پاراستنی گیانی هاوولاتیان و بۆ شوێنە گشتیەکان، ئەگەر حکومەت ئیلزام بکات کە ئەو زەرەرانە ببێت، بەلام ئەگەر لە خۆپیشاندانێکی لەناکاو دا کۆمەڵێ زەرەرو زیان گەیشت ئەوە کێ بیبژێرێ، ئەگەر چوارچێوەیەکی بۆ دانەنرێت، بۆیە ئینکاری لەوە ناکەین کە خۆپیشاندانی لەناکاو هەر دەبێ و هەر دەشکرێت، بەلام ئەگەر چوارچێوەیەکی بۆ دابندرێت و بە قانون ڕێك نەخرێت، پێم وایە مەتاتیەك دەدەین بە قانونەکە ئەو کاتە ئیجتهادی زۆری بۆ دەکرێت، خاڵی شەشەم بە تەسەوری من دووبارەیە، چونکە لە خاڵی دووەم تۆ ڕێگەت داوە بە سەرۆکی یەکەی کارگێڕی کە محافزە، قائیمقامە، مدیری ناحیەیە کە ڕێگە بدات یان مۆڵەت بدات بە خۆپیشاندان ئەگەر پرۆژەکە جێ بەجێ کرابا و بەلام لایەنی پەیوەندار جارێکی دیکە دیاری نەکراوە، بۆیە بە بۆچوونی من خاڵی شەشەم زیادە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك گۆران فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش وێڕای جەخت کردنەوەم لەوەی کەوا مەسەلەی خۆپیشاندان دەچێتە ناو بابی حوریاتەوە، لەناو هەموو دەستووری ولاتانیش تەئکید لەوە کراوەتەوە کەوا ئەم مافە و ئەم حوریاتە بە یاسا ڕێك بخرێت، وە یاساکە لە ڕێکخستنەکانی نابێت قیودەکەی ئەوەندە بێت کە لە جەوهەری حوریاتەکە کەم بکاتەوە، بەلام ئەمەش بەو مانایە نیە کە ڕێگری هەبێت لە تەنزیم کردن دا، ئەوەی لێرەدا دەمەوێت قسەی لەسەر بکەم بەڕاستی خۆپیشاندانی لەناکاوە کە قسەی زۆری لەسەر کراوە، ئێمە ئەو گلەییانە، یاخود ئەو داواکاریانەی لە ڕێکخراوەکانی کۆمەڵی مەدەنی و لە ئێمە کراوە وەکو ئەندامانی پەرلەمان ئەوەیە کەوا نەسێك یاخود موستەڵەحاتی مەتاتی نەخەینە ئەم یاسایە، بۆ ئەوەی ڕێ بە دەسەلات نەدات، یەعنی موعامەلە کردنەکەی مەتاتی بێت لەگەڵ ئەم وشانە، بۆ نموونە کە دواتر لەسەر مەسەلەی ئادابی عام و نیزامی عام باس دەکرێت، بەهەمان شێوە پێویستە ئێمە وەك ئەندامانی پەرلەمان ئەو ئیلتزامانەمان لەسەرە کە نەسێکی مەتاتیش دانەنێین بۆ مواتن بە هەمان شێوەش حەق بداتە مواتن بە مەتاتی موعامەلە لەگەڵ ئەو نەسە بکات، من لەگەڵ مەبدەئی خۆپیشاندانی لەناکاوم، بەلام ئەم حاڵەتە پێویستی بە ڕێکخستنە، پێویستی بەدیاری کردنی چوارچێوەیە، من پشتگیری ڕەئیەکەی کاك د.زانا دەکەم کە بە فعلی لە قانونی عقوبات مەسەلەی حەقی دیفاع شەرعی دراوە بە کەسێك لە کاتی ئیستفزاز دا، بەلام ئەمە چەند ڕێوشوێنێکی بۆ هەیە، بۆ نموونە ئەم کەسە دەستی بە شورتە ڕاناگات، بۆ نموونە ئەم کەسە نابێت ڕەدی ئەو دەستدرێژیەی کە دەکرێتە سەری زیاتر ببێ لەوە، یەعنی کۆمەڵێك چوارچێوەی بۆ داندراوە، من لەگەڵ دانانی چوارچێوەم، یەعنی ئێستا لێرە هەموومان کە هەڵدەستینەوە و قسە لەسەر ئەم نەسە دەکەین هەر خۆمان وەك ئەندامانی پەرلەمان هەریەکێك بە جۆرێك خۆپیشاندانی لە ناکاوە، یەك بە ئیستفزازی تێ دەگات، یەك بە دە کەس تێی دەگات، یەك بە نارەزایی تێ دەگات، ئەمە خۆی لە خۆیدا ئەشکالە، بەیانی ئێمە یاسایەك دەربکەین و بیخەنە بەر دەسەلاتی جێ بەجێ کردن هەم هاوولاتیان تووشی کێشە ببن و هەم دەسەلات لەگەڵ ئەوەدا تووشی کێشە بن، من لەگەڵ مەبدەئەکەم، بەلام لەگەڵ دیاری کردنی چوارچێوە دام، سەبارەت بە تەجەموع من پێم وایە و پشتگیری لە ڕەئیەکەی سۆزان خان دەکەم لە دانانی پێناسەیەکی شامل تر بۆ ئەمە، چونکە بەشێك لە ئەشکالەکان کە هەر لە سەرەتاوە باس کرا لە نەبوونی پێناسە بوو کە پێموایە ئەوەش زیاتر بۆ نەبوونی موستەڵەحە کوردیەکە دێتەوە کە ئیجتماع لەگەڵ تەجەموع وابزانم دوو شتی لەیەکتری جیاوازن لە عەرەبی، ئەگەر لە کوردی بە هەردووکیان بڵێن کۆبوونەوە، بەلام لە عەرەبی لە هەردووکیان مانایان جیاوازە، بۆیە ئەگەرئەمەشیان پێناسەیەکی دیاری کراو و فراوانتری بۆ دابندرێت ئەو ترسە دەڕەوێتەوەو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك فاضل فەرموو.

بەڕێز فاضل بەشارەتی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

باس لە پرۆژە یاسایەك دەکەین کە بە حەقیقەت گرنگی تایبەتی خۆی هەیە و لێرە باس لە خۆپێشاندان دەکەین کە ئەمە بە حەقیقەت یەکێکە لە دەسکەوتە گەورەکانی کە ئەمڕۆ خەڵکی کوردستان پێی ئاشنا دەبێت کە پێشتر ئەو مافەی پێ نەدراوە و نەبووە، بەڵام مەسەلەی خۆپێشاندانی لەناکاو دیارە تەفسیلاتی جۆراوجۆری زۆری بۆ کراوە، بەڵام بەبڕوای من خۆپێشاندانی لەناکاو دەتوانم بڵێم لایەنە ئەمنیەکان لە مەسئولیەت لادەدات، کە لە هەمان کاتدا خۆپێشاندانی لەناکاو ئەوەیە کە دەزگا ئەمنیەکان مەسئولیەتیان لەسەر نایەڵێ، بۆیە خۆپێشاندان ئەگەر بەو شکلە بێت کە لە نیزامەکە هاتووە، بەبڕوای من زیاتر لە سااڵحی خۆپێشاندەرە، لەبەرئەوەی ئێمە دەبینین لە هەموو وڵاتانی دنیا خۆپێشاندان دەکرێت، ڕێوڕەسمێکی نیزامی بۆ خۆپێشاندان تەنزیم کراوە، لەهەرێمی کوردستانیش پێم وایە ئەگەر بارو زروفی هەرێمی کوردستان لەبەر چاو بگیردرێت زیاتر پێویستمان بەوە هەیە کە خۆپێشاندان بە شێوەیەکی نیزامیانە بێت، بەو شێوە بێت کە لە پرۆژە یاسایەکەدا هاتووە، و زیاتر ئەمنیەتی خۆپێشاندەران دەپارێزێ و مەتڵەبی خۆپێشاندەران وەردەگیردرێت کە لایەنی پەیوەندار و ئاگاداری پێش وەختی بۆ هەبێت، خاڵێکی تر مەسەلەی ئەوەی کە تەجەموع دوو لایەنە، بەبڕوای من تەجەموعی کۆبوونەوە تایبەتیەکان کە زۆر کات لە شارەکان بە تایبەتی لە پایتەختی هەرێمی کوردستان کە کۆبوونەوەی تایبەت هەیە، پێویستە دەزگا ئەمنیەکان ئاگادار بکرێنەوە بۆ چاودێری کردنیان، پارێزگاری کردن و ئەمنیەتی ئەو کۆبوونەوە تایبەتیە، ئەوەکەی تریشیان مەسەلەی تەجەموع یان خۆپێشاندانی جەماوەریە، ئەمە دوو شتی لەیەکتر جیاوازە، بۆیە پێشنیار دەکەم و ئومێد دەکەم ئەو دوو لایەنە لەبەرچاو بگیردرێت و تەجەموعە تایبەتیەکان کە لە کۆبوونەوە تایبەتیەکان، کۆنگرەو کۆنفرانسی حیزبەکان خۆی دەبینێتەوە، ئەوەشیان تەجەموعی جەماوەریە کە لە خۆپێشاندانی جەماوەری گشتی دا خۆی دەبینێتەوە، هەردووکیان پێویستی بە ئاگادار کردنەوەی لایەنی ئەمنی هەیە کە وەزارەتی ناوخۆ موکەلەف دەکەی بۆ پارێزگاری کردن و ئەمنیەت گرتنیان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان خۆپێشاندان بە هەموو جۆرەکانیەوە ئەو بنەما گشتیانەی تێدایە، یەکەم/ کۆبوونەوەیەکە ڕێکخراوە یان نیمچە ڕێکخراوە، دووەم/ لە ئەنجامی ڕووداوێك یان بارودۆخێك هۆکارێك دروستی دەکات،

سێیەم/ بە هەدەف و بە غەرەز دەبێت، چوارەم/ بۆ دروست کردنی ڕایەك دەبێت، پێنجەم/ کاتێکی دیاری کراو هەیە بۆ ئەوەی کە دروستی دەکات و خۆپیشاندانەکەی تێدا ئەنجام دەدرێت، ئەمە سەرەتایەکە بۆ ئەوەی لێوەی بچینە ناوەوە و تەحدیدی ئەوە بکەین ئایا ئێمە پێویست دەکات بەوەی کە لە پێناسەکاندا خۆپیشاندانی لەناکاوی تێیدا بنووسین یان نەینووسین؟ من بۆ خۆم لە سەرەتاوە لەگەڵ ئەو ڕەئیە بووم کە پێناسەیەك هەبێت بۆ خۆپیشاندانی لەنەکاو، بەڵام بە تێ پەڕبوونی ئەوچەند ڕۆژەی کە ڕابورد لەگەڵ ڕا وەرگرتنی پسپۆران و خەڵکانی چالاك لە بواری ڕێکخراوە ناحکومیەکان، ئەو بەڕێزانەی پێشتریش کە قسەیان کرد، من چوارچێوەیەکم نەبینیەوە بۆ ئەوەی کە پێناسەیەکی دروست بێت بۆ ئەو خۆ پیشاندانە و ئەو بنەمایانەی تێدا بێت کە پێشتر ئاماژەم پێی دا، تۆ خۆپیشاندان دەکەی تەنها لەبەرئەوە نیە کە خۆپیشاندانەکە بکەی، غەرەزێك هەیە کە خۆپیشاندان دەکەی، دواتر ئامانجێکت هەیە کە بتەوێ پێی بگەی، بۆیە ئەگەر ئێمە پێناسەیەك بکەین بۆ خۆپیشاندان دەبێ ئەم لایەنانەی تێدا بێت بۆ خۆپیشاندانی لە ناکاو بە ئامانجێکی دیاری کراو بێت، تەحدیدی بکەین ئایا ڕێکخراوە یان نیمچە ڕێکخراوە؟ جیهاتی مەعنیش ئاگادار بکەیتەوە یان مۆڵەتی لێ وەربگری بۆ ئەوەی سەلامەتی تۆ و لایەنە پەیوەندارەکەش کە تۆ لە دژی خۆپیشاندان دەکەی هەر دوو لاتان بپارێزێ، لەکاتێکی دیاری کراویش دا بێت، یەعنی تۆ ڕێت گرتووە لە خۆپیشاندانی گشتی و ئاسایی بەوەی کە لە چەند کاتێك دا ناتوانێ خۆپیشاندان بکەی، بەڵام بۆ خۆپیشاندانی لەناکاو بە کراوەیی هێشتووەتەوە، بە شەو و بە ڕۆژ، بە کاتی ئاسایی و بە کاتی نائاسایی، بە پێی ئەو پێناسەیەی کە هاتووە تۆ ڕێ ئەدەی بەوەی کە هەر جوولەیەك بکرێت بە خۆپیشاندانی لە ناکاو دای بنێی و تەواوە، من دەڵێم ئەگەر بڕیار درا لەسەر ئەوەی کە پێناسەیەك هەبێت بە ناوی خۆپیشاندانی لەناکاوەوە دەبێ ئەو پێنج خاڵەی کە ئاماژەم پێیدا تێیدا هەبێت، ئەگەر نا لە دەرەوەی ئەوە شتێك نیە بۆ خۆپیشاندانی لەناکاو، تۆ بە پێی ئەم یاسایە ڕێ دەدەی کە خەڵك ئیلتزامی یاسا نەکا و لە دەرەوەی یاسا چالاکی بنوێنێ، ناویشی بنێی چالاکی مەدەنی و شارستانی، ئایا دەکرێت ئێمە ئەگەر خەڵکێك تەجاوز بکات لەسەر قەوانین بڵێی وەڵڵا تەعدیلی قانونەکە بکەوە لەبەرئەوەی تەجاوز هەیە، یان خەڵك مەجبور بکەی بەوەی کە مادام عام و خەڵکی گشتی پێوەی پابەند دەبێت، تۆش پێوەی پابەند بی، سەرنجی دووەمم لەسەر تەجەموعە، من تەسەور دەکەم تەجەموع پێویستی بەوە هەیە کە پێناسە بکرێتەوە، چونکە ڕاستە لێرە غەرەزەکە و وەختەکە دەست نیشان کراوە، بەڵام دەبێت بەڕوونی ئەوە دیار بێت جیاوازی چیە لە نێوان خۆپیشاندان و تەجەموع؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

هاوڕاز خان فەرموو.

بەڕێز هاوڕاز شیخ احمد خۆشناو:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەبارەت بە ئەم ماددەیە لە خاڵی سێیەم لە پێناسەکەی دا لە کۆتاییەکەی کە دەڵێت (لتحقیق غرض معین ولوقت معین) من پێم وایە تەواوکردنێکی تر هەیە بۆ زیاتر بەرجەستە بوونی هەدەفی خۆپیشاندان، سەبارەت بەوەی کە خۆپیشاندانی لەناکاو، من پێم وایە بەڕاستی خۆپیشاندانی لەناکاو زەرورەتێکە و واقعێکە و حەقیقەتێکە بەڕاستی ناکرێت ئەمڕۆ کە باس لەولاتان دەکەین لە ولاتانی تریش هەمان خۆپیشاندان هەیە لە کاتێك و ساتێك دا کە پێویستیەك هەیە بۆ ئەم خۆپیشاندانە، چونکە بەڕاستی ڕێگرتن یان بە یاسا نەکردنی ئەم جۆرە خۆپیشاندانە وادەزانم کە بەرتەسك کردنەوەی ئازادیەکانە، کەبت کردنی ئازادیەکانە، بەڕاستی خۆ دوورخستنەوەیە لەو ئەسباب موجبەی کە لە جوملەی یەکەم و دووەم زۆر بە جوانی هاتووە، سەبارەت بەوەی کە تەجەموع بەڕاستی تەجەموعی گشتی من پێموایە ئەوە هەر ئەم خاڵە لابردرێت، خاڵی چوارەم، چونکە ئەم کۆر و کۆبوونەوە و سیمینارانە خۆی پێناسەیەکی وای بۆ نەکراوە کە بەڕاستی بزانرێت تەجەموع هەر باسی تەبعێکی عامی ئەم کۆبوونەوانە دەکات، یەعنی بە وردی باس لەوە نەکراوە، جا ئەمانە بەڕاستی شتی بەردەوامی خەڵکن، ئەگەر بۆ هەموو ئەوشتانە ڕۆتینیاتێك هەبێت، ئەگەر بۆ هەموو ئەو شتانە ڕۆتنیاتی ئیداری بگرێتە بەرەو ئەم شتانەی تەواو بکرێ من دەزانم بەڕاستی ئەمەش دیسانەوە جارێکی تر ڕێ گرتنە لە کۆمەڵێك لەو ماف و ئازادیانەی کە لەم هەرێمەدا هەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سیوەیل خان فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بیدایەت لە تەسمیەی قانونەکەوە بڵێین، (قانون تنظیم المظاهرات فی اقلیم کوردستان ـ العراق)، مادام تەجەموعاتی تێدا نیە با بڵێین کۆبوونەوەی گشتی تێدا نیە، هەر وشەیەکی تەجەموعی عام هاتبێت نابێت لە یاساکەدا هەبێت لە هەموو ماددەکان، لە تەسمیەیەوە تاوەکو دەگاتە ئەسابی موجبە، لەبەرئەوەی بۆ خۆی عەکسی قەرارەکانە، ئەوە یەك، دوو/ بە نیسبەت موزاهەرە نووسراوە (لغرض معین ولوقت معین) ئەمن دووبارەی ناکەمەوە قسەکان ئەگەر وابوو وەقتە موعەینەکە بۆ ئەوەیە بڵێ ئەوانەی موزاهەرەی دەکەن و خۆپیشاندان دەکەن بڵێین سەعات 12 خۆپیشاندانمان هەیە 9 یان 2 وەلحاصل تەحدیدی کاتەکەی خۆیان بکەن، ئەوە ئیعتیادیە، بەڵام ئەگەر تەحدیدی کاتی بۆ بکەی و بڵێی وەڵاهی لە سەعات ئەوەندە بۆ سەعات ئەوەندە ئەو کاتژمێر 1 ـ3 دەبێ زیاتر نەبێت، تەبعەن مەسەلەیەکی عەرەبی هەیە دەڵێت (کل ممنوع مرغوب) کە هەموو شتی مەمنوع مەرغوبە کە ئەتۆ مەنعت کرد لەوانەیە ئەوانەی خۆپیشاندان دەکەن لە بۆ سەعاتێك بیکەن، بەس ئەتۆ گوتت سەعات و نیوێك بێت ئەوە ئیعتیادیە، بەڵام چونکە مەنعت کردووە ڕەد فعلێك پەیدا دەکات کە دەیکاتە دوو سەعات، هەر بە هەوەسی خۆی، ئەوە شتێکە کە ئێمە ئینسانین و ئەو غەریزەیەمان تێدا هەیە، بە نیسبەت کۆبوونەوەی گشتی باسی ناکەم لەبەر ئەوەی بە پێی تەسمیەی قانونەکەی بێ، بە نیسبەت خۆپیشاندانی لەناکاو، خۆپیشاندانی لە ناکاو زۆر باس کراو زۆریش تەبیعیە، تەبعەن خۆپیشاندانی لەناکاو دەڵێ ڕەد فعلی سەریعە، ئەمن دەڵێم ئەگەر مەنعت کرد دوو ڕەدفعلی سەریعە نەك یەك ڕەد فعلی سەریع، لەبەرئەوەی تەڵەبەیە و مامۆستایە و خوێندکارە لە جامیعەیە و لە قسمی داخلیە و خۆپیشاندانێك سەعات 12 ی شەو دەبینی هەرایەك ڕوو دەدات، ناتوانی مەنعی بکەی، ئەوە یەك، ئەگەر ئەو

هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

61

سالّی/ 2010 – بەرگی شەست ویەك

چاپی یەکەم/ سالّی 2010

پێڕیست

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (10) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2010/11/2 ل 5

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (11) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2010/11/3 ل 115

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (12) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2010/11/8 ل 259

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (13) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2010/11/9 ل 333

بەڕێز وەزیری ناوخۆ رێزدار کاك کەریم سنجاری دەکەین، خۆشحاڵین کە لەگەڵمان بەشدار دەبێت زۆر بەخێرهاتن، بەڕێزان، دوێنێ لەسەر ماددەی یەکەم مواداخەلەی رێزداران ئەندامانی پەرلەمان زۆر بە تێرو تەسەلی تەواو بوو، ئەمڕۆ داوا لە لیژنەی یاسایی دەکەین، کە وەلأمی ئەندامانی پەرلەمانی بەڕێز بدەنەوە، پاشان رەئی جەنابی وەزیر وەردەگرین بۆ ئەو ماددەیە، لیژنەی یاسایی کەرەم بکەن.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خوشك و برایانم ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان.

بەحەقیقەت دوێنێ (35) ئەندامی پەرلەمانی بەڕێز قسەی کردووە، بەلأم قسەکانی هەمووی زیاتر دووبارە بوو، من دەتوانم ئەو قسانە لەچەند خاڵێك بەڕاستی کۆ بکەمەوە، خاڵی یەکەم/ چۆن خیلاف هەبوو لەسەر ئاستی لیژنەکان بەنیسبەت وشەی، یان دەستەواژەی (التجمع العام) ئایا لە قانونەکە، یان لەناوی قانونەکە بێتن، یان نێتن؟ بەڕاستی ئەمە هەمان بۆچوون لەناو بیروبۆچوونی رەئی ئەندامەکانیش هەبوو، بۆیە ئەمڕۆ پێویستە ئێمە ئەو مەسەلەیە بە دەنگدان یەکلا بکەینەوە، ئایا تەجەموعاتی عام لەناو قانونەکە بێت؟ یان نەبێتن؟ ئەمە خاڵی یەکەم بوو.

خاڵی دووەم/ کە ئیشارەتی پێدرا موزاهەڕەی لەناکاو بوو، واتا خۆپیشاندانی لەناکاو، ئەویش چۆن لەسەر ئاستی لیژنەکان، هەرچوار لیژنەکان خیلاف لەسەر بوو، بەهەمان شێوە لەناو پەرلەمانیش خیلاف لەسەر هەبوو، کە هەندێك لە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان پێیان وا بوو پێویستە مەسەلەی خۆپیشاندانی لەناکاو لەناو یاساکەدا جێگیر بکرێت، ببێت بە ماددەیەکی ئیزافی.

خاڵی سێیەم/ کە ئیسارە کرا ئەوە بوو بەڕاستی مەسەلەی جیهاتی مەعنی بوو، کە هاتووە لە زیمنی تەعاریف، ئەو جیهاتە مەعنیە هەندێ بەڕێز پێیان وا بوو پێویست ناکات، بەلأم بۆ تەوزیح کردنی ئەو مەسەلەیە جیهاتی مەعنی مەقصود ئەوەیە دەڵێت (الجهات المعنية ذات العلاقة المباشرة بمطالب المتظاهرين او المتجمعين)، واتا جیهاتی مەعنی وەزارەتی ناوخۆ نییە، جیهاتی مەعنی ئەو لایەنەیە کە پەیوەندداری کێشەکەیە، ئەو لیژنەیەی کە تەمسیلی موتەزاهیرین دەکات، یان قیادەی موتەزاهیرین دەکات، ئەوانن مەسەلەن دەچنە لای ئەو جیهەتەی کە کێشەکە پەیوەندی بەوانەوە هەیە بۆ چارەسەر کردنی کێشەکە، نەك وەزارەتی ناوخۆ بێتن، کە هەندێك بەڕێزان تەفسیراتیان بۆ کرد، جگە لەوەش یەك لەو خاڵانەی کە ئیسارە کرا، بەڕاستی ئەوە لە پرۆژەکە هاتووە دەڵێت لیژنەی تەنزیم و موزاهەڕە لە سێ کەس زیاتر نەبێت، بەلأم موقتەرەحی هەرچوار لیژنەی هاوبەش ئەوە بوو، کە سێ کەس کەمە، بەلای کەم لەنێوان سێ کەس تا پێنج کەس بێت، ئەمە موقتەرەحی هەرچوار لیژنەیە، بەلأم لێرە دوێنێ هەندێك لە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ئیشارەتیان بەوەدا، کە دەڵێت لە سێ کەس کەمتر نەبێت، بەلأم سەقفی ئەعلایەکەی مەفتوح بێت، ئینجا دە بێت، پازدە بێت، بیست بێت، ئەمە بەلای ئێمە وارید نییە، دەبێت لێرە بۆ ئەوەی تەحدیدی مەسئوولیەتەکە بکرێتن لە حدودی پێنج کەس مەعقولە، نەك وەها بابلێین سەقفی

ئەعلایەکەی مەفتوح بێتن، بیست بێت، سی بێت، یان پازدە بێت، بۆیە ئێمە ئەوەمان پێ باشە، بەنیسبەت تەعریفی موزاهەڕەش ئەوە تەبعەن ئیمکان هەیە ئەگەر هاتینە سەر تەعریفەکە لیژنەی ناوخۆ بابەتێکی هەبێت بۆ تەعریفی موزاهەڕەکە لەسەر رۆشنایی ئەو تەعریفانەی کە دەکرێتن، پێشی ئەم فەقەرەیە ئێمە دەتوانین کە هاتینە سەر ئەو بابەتە رەئی خۆمان بدەین لەو مەسەلەیە، ئەمە کورتەی ئەم خالآنە بوو کە دوێنێ بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ئیشارەتیان پێداو، ئیعتیرازاتیان هەبوو لەسەری، ئێمەش رەدمان بەو شێوەیەیە، دوا رەئیش رەئی بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، لیژنەی یاسایی بۆچوونێکی تر هەبوو داوا کرا چەند پرەنسیپێك دابنرێت، رەئیتان لەسەر ئەمە؟

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە حاڵی حازری لە ماددەی تەعاریف داین، ئیمکان هەیە کە هاتینە سەر ماددەی دووەم، پێشی ماددەی دووەم ئەو پرەنسیپانەی کە ئێستا لەلامانە بخەینە روو، چونکە ئەوە پەیوەندی بە تعاریفەوە نییە، بەڵکو ئیمکان هەیە بڵێین (یهدف هذا القانون الی تحقیق المبادئ الدستوریة الاتیة) مەسەلەن شتێکی لەو بابەتە ئیمکان هەیە ئەوە لەوێ موناقەشە بکرێت و دوا رەئی لەسەر بدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر رەئیت لەسەر ئەو موداخەلانە، کەرەم بکە.

بەڕێز کریم سنجاری/ وەزیری ناوخۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبیعی من داوای لێبووردن دەکەم، کە دوێنێ حازر نەبووم لێرە کە ئەو موناقەشاتانە بوو، بەنیسبەت ئەو خالآنەی کە بەڕێز کاك شێروان باسی کرد، بەنیسبەت (التجمع العام) ئەوەی کە هاتووە لە مەتنی مەشروعەکەی ئێوەی پەرلەمان، ئێمە موافقین لەسەری شتێکی باشە، بەنیسبەت موزاهەڕەی لەناکاو، تەبیعی تەعریفی موزاهەڕەی لەناکاو دەڵێت (جمع منظم)، کە بوو بە جەمع مونەزەم، مانای وایە پێویستی بە کات هەیە، تا خەڵك کۆ دەکاتەوە، ئەهدافی موزاهەڕەکە ئەوانە هەمووی دیار بکات، ئینجا موزاهەڕەکە بکات، ئەمە یەك.

دوو/ ئەگەر ئێمە موزاهەڕەی لەناکاو بکەین، ئەی ئەم قانونە بۆچیە؟ کە ئێمە داوای ئەم قانونەمان کردووە بکرێت، بۆ ئەوەی ئەم شتە تەنزیم بکرێت بە یاسا، ئەگەر بووە موزاهەڕەی لەناکاو، مانای وایە ئەم یاسایە پێویست ناکات.

خاڵ سێیەم/ کە لە پێنج کەس پێك بێت، یان لە سێ کەس پێك بێت، بە رەئی ئێمە شتێکی باشەو موافقین لەسەری، ئەو خالآنە بوو کە باسم کرد، زۆر سوپاس، پاشان لەکاتی موناقەشە، ئەگەر شتێك هەبوو، ئێمە موداخەلە دەکەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ جەنابت، لیژنەی یاسایی رەئیەك هەبوو کە موزاهەڕە، ئیزڕاب، ئەماکن عامە، ئەوانە تەعریف بکرێنەوە، لەسەر ئەوانە ئەگەر روون کردنەوەتان هەبێت بۆ ئەندامان، کەرەم بکە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە رەئی من یەکەم خاڵ دەبێت پێناسەی یاساکە یەکلا بکرێتەوە، واتا ناوی قانونەکە (قانون تنظيم المظاهرات في اقليم كوردستان – العراق) بێت، یان (قانون تنظيم المظاهرات والتجمعات العامة) بێت، ئەوە خاڵی یەکەم.

بەنیسبەت موزاهەڕات لە فەقەرەی سێ تەعریفێك کراوە، بەڵام ئەو پێشنیارانەی کە دوێنێ کرا، قسەی زۆری لەسەر کرا تەعریفەکە بەو شێوەیە دەبێتن (جمع منظم او شبه منظم من الناس يسير بشكل سلمي في الميادين و الشوارع و الاماكن العامة لوقت معين يهدف الى خلق رأي عام موحد لتحقيق غرض معين وتشمل (الاضراب، التجمع العام، االاعتصام).

لەبەر ئەوە پێشنیار دەکەین ئەم دوو خاڵە بدرێتە دەنگدانەوە، چونکە فەقەرەی یەکەم (اولاً/ وزير، پانياً/ الوحده الاداريه) ئەوانە هیچ کێشەمان لەسەر نییە، ئەوانە بەکۆی دەنگ پەسند کراوە لە راپۆرتی هاوبەش، کە لەلایەن هەرچوار لیژنە پێشکەش کراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەس خاڵێکی تر هەبوو کە تەجەموع جیا بکرێتەوە لەوەی شێوازی موزاهەڕە وەردەگرێت، لەوەی کە کۆمەڵگای مەدەنی دەیکەن، کاك شێروان کەرەم بکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت (التجمعات العامة) بە رەئی ئێمە هەروەکو لە پرۆژەکەش هاتووە خۆی بەشێکە لە موزاهەڕە، یان موزاهەڕەیە، بەڵام تەنهاو تەنها شوێنەکانیان فەرقی هەیە کە دێینە سەری، پاش ئەوە ئێمە ماددەیەکمان هەیە لە ئاخیری دەڵێین ئەو یاسایە ئیستیسنائاتی تیایە دەڵێین (ويستثنى من احكام هذا القانون المناسبات الوطنية، المناسبات القومية، المناسبات الدينية)، ئیزافاتیش هەیە مەسەلەن (الحملات الانتخابية) یان (النشاطات الثقافية)، با بڵێین دەتوانین ئیزافەی بکەین (لمنظمات المجتمع المدني)، ئەوانە هەمووی موستەسنانە لەوەی چ موزاهەڕە شمولیان دەکات، چ تەجەموعاتیش شمولیان دەکات، تەوەجوهەکە بەو شکلەیە، ئیمکان هەیە کە هاتینە سەر ئەو ماددەیە ئەو خاڵانە لەوێ زەقی بکەینەوەو گفتوگۆی لەسەر بکەین، بۆ ئەوەی بڕیارێکی گونجاوی لەسەر وەربگرین لەلایەن پەرلەمانەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، لیژنەی یاسایی بۆ خاڵی یەك، (اولاً وثانياً) خاڵی یەك و دوو مادام خیلاق لەسەر نییە، بیهێڵن، ئێستا لەسەر ئەوەی کە خیلاف هەیە یەکلا بکرێتەوە، پاشان ئەوەش لەگەڵ ماددەکە بیخەینە دەنگدانەوە، لیژنەی ناوخۆ کەرەم بکە.

بەڕێز اسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەسەر کۆبوونەوەی گشتی لەگەڵ لیژنەی یاسایی تەقریبەن کۆك نین لەسەر ئەو مەسەلەیە، ئێمە پێمانوایە پێشتریش ناوی یاسایەکە داوامان کرد بوو ناوی یاسایەکە بەناوی رێکخستی خۆپیشاندان بێت، کۆبوونەوەی گشتی لابدرێت، کۆبوونەوەی گشتی تەنها تەعریف بکرێتن، ئەو کۆبوونەوانەی کە دەکرێن بە غەرەزی خۆپیشاندان بن، ئەوەی بە غەرەزی خۆپیشاندانە، ئەوە تەعریف بکرێت، ئەگەرنا کۆبوونەوەی گشتی تێدا نەبێتن، ئێمە رەئیمان وایە وەکو لیژنەی ناوخۆ کۆبوونەوەی گشتی لاببرێت، چونکە ئێستا دەیان رێکخراوی کۆمەڵگەی مەدەنیمان هەیە لە کوردستان هەموو رۆژێ کۆبوونەوەی خۆی دەکات، ئەوە دەچێتە چوارچێوەی ئەو یاسایە، چونکە مادام لە یاساکە کۆبوونەوەی گشتی دێت، ئەوانە پێویست بەوە ناکات، بە رەئی من لاببرێتن، تەنها هەر کۆبوونەوەیەکی گشتی کرا ئەگەر بە غەرەزی خۆپیشاندان بێت، ئەوە تەعریف بکرێتن، باقیەکەی تر لاببرێت، کۆبوونەوەی گشتی تێدا نەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی ئێستا موداخەلەی ئەندامانی پەرلەمان، ئەوانەی پێویستە بخرێتە دەنگدان، صیاغەی بکەن و صیاغە بخوێندرێتەوە، ئەوەی خۆتان وەکو لیژنەی یاسایی، ئەوەی لیژنەی ناوخۆ، چونکە ئەو ئیختیلافاتانە دەبێت لەناو پەرلەمان حەسم بکرێت و بخرێتە بەردەنگدانەوە، لیژنەی کۆمەڵگای مەدەنیش لەسەر ئەو ماددەیە کە خیلافتان هەیە هەر کەس صیاغەکەی خۆی بەوازحی دیار بێت و بخوێندرێتەوە، یەك، یەك بدرێتە دەنگدانەوە، کەرەم بکەن.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەناوی قانونەکە (قانون تنظيم المظاهرات في اقليم كوردستان – العراق)، داواکارم لە جەنابتان بخرێتە دەنگدانەوە، عەجەبە ناوی قانونەکە بەو شکلە بێت، یان بگۆڕدرێت.

بەڕێز د.دانا سعید صۆفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەك لیژنەی کۆمەڵەی مەدەنی و وەك لیژنەی ناوخۆش باسی کرد، تەنیا ناوی یاسای رێکخستنی خۆپیشاندانەکان بێت، پێویست ناکات هەرێمی کوردستانی تێدا بێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی ناوخۆ.

بەڕێز اسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەك لێژنەی ناوخۆ وامان پێشنیار کردووە (یاسای ڕێکخستنی خۆپیشاندان لە هەرێمی کوردستان) بێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی مافی مرۆڤ.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان، ئەم یاسایە بۆ هەرێمی کوردستانە، واتا مەسەلەکە حاصل تەحصیلە، ئێمە لەگەڵ لێژنەکانی تر ڕێککەوتین کە ناوی یاسای ڕێکخستنی خۆپیشاندان بێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە نە یەکەم یاسایە ئێمە دەریدەکەین، نە ئاخیر یاساشە، بەڵام ئەگەر سەیری هەموو یاساکان بکەین، ناوی هەرێمی کوردستانی پێوەیە، ئێمە پێمان باشە ئەو یاسایە، یاسای خۆپیشاندان لە هەرێمی کوردستان بێت، ئیشارەت بەو خصوصیە بدرێت، کە هەرێمی کوردستان تایبەتمەندی خۆی هەیە، یاسای موزاهەڕاتی خۆی هەیە، نەك بەشێوەیەکی گشتی بمێنێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

هەرێمی کوردستان، هەرێمی کوردستانە بۆ لای بدەین، یەعنی لەگەڵی بێت زۆر زۆر تەبیعیە، ئەگەر بۆچوونەکانتان یەك بخەن، بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدانەوە، تکایە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

(قانون تنظيم المظاهرات في اقليم كوردستان – العراق).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، گوێتان لێ بوو، ئێستا دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە بەو شێوەیە بێت تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ پەسند کرا، ئێستا

خالّی یەك و دوو تەصویتی جارێ لەسەر ناکەین لەگەڵ ماددەکە دەیخەینە دەنگدانەوە، چونکە خیلافی لەسەر نییە، هەموو بەڕێزانیش لەناو پەرلەمان خیلافیان لەسەر نییە، خالّی سێ کە خیلافی لەسەر هەیە، بۆ ئەوەی یەکلایی بکەینەوە، فەرموو، کەرەم بکە کاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەسەلەی تەجەموعی عامە، عەجەبە لەناو قانونەکەدا بمێنێت، یان نەمێنێت، بەڕاستیش لێرە رەئی جیا جیا هەیەو، هەر رەئیەکیش موحتەرەمە، ئێمە لەگەڵ لیژنەی ناوخۆ بەڕاستی دەردەشەکمان کردووە، برادەرانیش ئاگادارن، ئێمە پێمانوایە تەجەموعی عام بەشێکە لە موزاهەرە تەنیا شوێنەکانیان جیایە، ئەو لە شەقامەکان دەبێت، ئەویش لەشوێنێکی موحەدەد دەبێت، بۆیە ئەگەر تەجەموع عام لەناو قانونەکە نەیەت، تەنها لە تەعریفی موزاهەرەکە بێت، ئێمە پێمان باشە، تەنها ناوی تەجەموعی عام لە تەعریفی موزاهەرە دەکەین (التجمع العام، والاضراب، والاعتصام) بێتە ناو قانونەکە، بۆ ئەوەی بتوانرێت لە تەجەموعی عامیش ئیعتیبار بکرێت بەشێك لە موزاهەرە، بەڵام لەگەڵ جیاکردنەوەو رێ و شوێنەکانی و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

صیاغەکەی بخوێننەوە.

بەڕێز عونی کمال سیعد بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

(ثالثاً: المظاهرة: جمع منظم او شبه منظم من الناس يسير بشكل سلمي في الميادين والشوارع و الاماكن العامة لوقت معين يهدف الى خلق رأي عام موحد لتحقيق غرض معين وتشمل (الاضراب، التجمع العام، الاعتصام).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی ناوخۆ رەئیتان.

بەڕێز اسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش پشتگیری لیژنەی یاسایی دەکەین، تەنها ئەوە ئیزافە بکرێت بۆ غەرەزی خۆپیشاندان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی کۆمەلگای مەدەنی.

بەڕێز د.دانا سعید صۆفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش تەقریبەن رەئیەکەمان لەگەڵ لیژنەی ناوخۆ نزیکە، ئەگەر کۆبوونەوەی گشتی قەرارە جێگای بۆ بکرێتەوە، دەبێت دیاری بکرێت ئەو کۆبوونەوەی گشتی مەبەستمان چیە، یەعنی حەصر بکرێت، تەنیا ئەو

کۆبوونەوانە بگرێتەوە کە غەرەزی موزاهەڕەی تێدایە، هیچ ئەوەیەکی تر نەگرێتەوە، لەوانەیە با بڵێین کۆبوونەوەی سەقاڤ هەبێت، لەوانەیە شتی تر هەبێت، تەجەموعاتی زۆر لە بابەتی تر هەیە، ئەوەی ئێمە صیاغەمان کردۆتەوە کۆبوونەوەی گشتی ئەو کۆبوونەوەیە کە رێك دەخرێت بۆ هێنانەدی مەبەستێکی دیاری کراو بە ئامانجی خۆپیشاندان ناڕەزایی، کە بۆ جێیەکی گشتی هەبێت بۆ شوێنێکی دیاری کراو، بۆ کاتێکی دیاری کراو، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێروان کەرەم بکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبیعی ئێمە لەسەر ئەوە کۆکین کە تەجەموع ئەوەی کە تەعریف کراوە بەشێکە لە موزاهەڕە، ئەوە لا موجیمی نییە، ئەوە یەك.

بەڵام (الاضراب والاعتصام)، حەز دەکەم ئەوە بزانن موزاهەڕە نییە، بەڵام کەی لە مەساری خۆی دەرچوو و هاتنە سەر جادەو شەقامەکان، ئەو وەختی سیفەتی موزاهەڕە وەردەگرێت، ئەوە دوو.

سێ/ هیچ مانعیش نییە بنووسین کە قەوسەکەی دەکەینەوە بڵێین (التجمع لغرض التظاهر) دوایێ بڵێین نوقتە (الاعتصام) دوایێ بڵێین نوقتە (الاضراب)، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك زانا نوقتەی نیزامی هەیە.

بەڕێز د.زانا رؤوف حمە کریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەنها نوقتە نیزامیەکەم لەسەر ئەو خاڵە بوو بۆ لیژنەی ناوخۆ کە باس دەکات، چونکە لە پێناسەی (تظاهر) نووسراوە (یسیر بشکل سلمی) واتا سیفەتی سەیری تیایە، رۆیشتنی تیا هەیە، بۆیە ئەو تەجەموعە ئەگەر سیفەتی سەیری تێ نەکەوێت موخالف دەبێت لەگەڵ پیناسەکەدا، بەڵام ئەو صیاغەی کاك شێروان باسی کرد (اذا کان التجمع لغرض التظاهر)، ئەوە دەکرێت لە زیمنی ئەو قانونە جێگای بۆ بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی ئاخیر صیاغە بخوێننەوە، بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدانەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

(ثالثاً: المظاهرة: جمع منظم او شبه منظم من الناس يسير بشكل سلمي في الميادين والشوارع والاماكن العامة لوقت معين يهدف الى خلق رأي عام موحد لتحقيق غرض معين وتشمل (التجمع العام لغرض التظاهر، الاضراب، الاعتصام).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەی ناوخۆ مولاحەزەی هەیە کەرەم بکە.

بەڕێز اسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێمان باشە بەو شێوەیە بێت، گۆڕینی پێناسەی خۆپیشاندان بۆ کۆبوونەوەیەکی ڕێك و پێکە، یان نیمچە ڕێك و پێکە، بەشێوەیەکی ئاشتیانە لە گۆڕەپان و شەقام و شوێنی گشتی

دەڕۆن، یان دەوەستن بە مەبەستی دروست کردنی رایەکی گشتی یەکگرتوو بۆ بەدیهێنانی ئامانجێکی دیاری کراو، کە ئەم شێوازانە دەگرێتەوە (خۆپیشاندان، مانگرتن).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی ناوخۆ خیلافتان نییە؟ کاك بورهان نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز برهان رشید حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پرسیارەکەم ئەوەیە لە ڕووی لوغەویەوە، لە ڕووی مەفهومی سیاسی و قانونیەوە، لە چ قاموسێکی سیاسیدا هەیە؟ من داواکارم پرسیار لە خوبەڕای زمان بکەن، تەجەموع و ئیزراب و ئیعتیصام بە موزاهەڕە ببژێرێت، من داواکارم لە خوبەڕای زمان بپرسن، لە ڕووی تەعریفی سیاسی و قانونیەکەیەوە، لە ڕووی مەفهومی سیاسی و قانونیەکەیەوە، لە ڕووی لوغەویەوە، ئایا تەجەموع، ئیزراب، ئیعتیصام موزاهەڕەیە؟ لە قاموسی سیاسیدا شتی وا هەیە؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێروان کەرەم بکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەرەتاش ئیشارەتم پێدا، گوتم (الاضراب، الاعتصام) موزاهەڕە نییە، بەڵام ئەگەر لە مەساری خۆی دەرچوو، هاتە مەیدانەکان و شەقامەکان ئەوە ئیعتیبار دەکرێت بە موزاهەڕە، کاك بورهان ماددەی (13) بخوێنێتەوە بزەبت ئیشارەت بەوە دەدات، نەك لە مەسەلەی قاموس و ئەوانە، خۆ لە خۆشمان نەهێناوە، لە پرۆژەکەدا هەیەو غەرەزی تەزاهوریشمان زیاد کرد، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ئاخیر صیاغە لەگەڵ ئەو تەعدیلەی بخوێنرێتەوە، بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدانەوە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

(ثالثاً: المظاهرة: جمع منظم او شبه منظم من الناس يسير بشكل سلمي في الميادين والشوارع والاماكن العامة لوقت معين يهدف الى خلق رأي عام موحد لتحقيق غرض معين وتشمل (التجمع العام لغرض التظاهر، الاضراب، الاعتصام).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ پەسند کرا، بۆ خاڵێکی تری خیلافی، زۆر سوپاس، بەڕێزان، نوقتەیەك هەبوو كە مەجوعەیەك لە ئەندامانی پەرلەمان داوایان دەکرد لەناکاو هەبێت لەناو قانونەکە، ئەو موزاهەڕانە حەقی پێ بدرێت و شمولی نەکات، مەجموعەیەکیش لەگەڵ ئەوە بوون بە عەکسەوە، ئێستا هەردوو صیاغەکە بخوێننەوە، بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدانەوە، پێش ئەوەی بڕۆین لەناکاو هەبێت، یان نەبێت دەیخەینە دەنگدانەوە، کاك زانا کەرەم بکە.

بەڕێز د.زانا ڕۆوف حمە کریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەعنی تازە لەسەر ئێمە بوو بە ئیلزام، لەبەر ئەوەی لە پێناسەی کە تێپەڕین نووسراوە موزاهەڕە بریتییە لە (جمع منظم او شبه منظم)، بەڵام دەبێت جەمعێکیشمان هەبێت غەیری مونەزەم بێت، کەواتە تۆ دەبێت بە فیعلی شتێکت هەبێت کە جەمعێکیشت هەیە غەیر مونەزەمە، کەواتە دەبێت لەناو یاساکەدا جێگەی موزاهەڕەی لەناوکاو بە ئیجباری بکرێتەوە، (اما جمع منظم او شبه منظم او جمع غير منظم)، لە ڕووی دەستووریشەوە تەنانەت هەندێك جار، ببووڕە سەرۆکی پەرلەمان، .....

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا کە وتمان ناکاو هەبێت، یەعنی غەیری مونەزەمە، ئەوجا دێیتە سەری، بۆیە دەخرێتە دەنگدانەوە، ئێستا کێ لەو بەڕێزانە لەگەڵ ئەوەیە خۆپیشاندانی لەناکاو هەبێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ (42) بەڕێز لەگەڵە کە خۆپیشاندانی لەناکاو هەبێ، زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە خۆپیشاندانی لەناکاو نەبێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ (52) کەس لەگەڵ ئەوەیە کە خۆپیشاندانی لەناکاو نەبێت، بۆیە بەزۆرینەی دەنگ خۆپیشاندانی لەناوکاو نابێت، پەسند کرا، خاڵی تر، کەرەم بکە بیخوێنەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیاری وا هەبوو کە ئیلغا کردنی تەعریفی (التجمع العام) لەناو قانونەکە، چونکە ئیزافە کرا لە فەقەرەی سێیەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، پێشنیارێکیش هەیە کە (التجمع العام) یەعنی خاڵی چوار لابچێت، کاك شێروان کەرەم بکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەگەڵ لاچوونی تەعریفەکەین، بەڵام لە قانونەکە زۆر دووبارە بۆتەوە، دەبێت لە هەر شوێنێك ناوی هات ئێمە چاکی بکەینەوەو لەغوی بکەینەوە، ئەوە تەنها بۆ تەوزیح بوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

یەعنی پێشنیار هەبوو کە خاڵی چوار ئیلغا بکرێت، رەئیتان لەگەڵی.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەگەڵ ئیلغا کردنی تەعریفەکەین، چونکە لە زیمنی تەعریفی موزاهەڕە ئێمە تەجەموعی عاممان داخیل کردووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی کۆمەڵگای مەدەنی.

بەڕێز د.دانا سعید صۆفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش لەگەڵ ئەوەداین کە کۆبوونەوەی گشتی لابدرێت لەناو یاساکەدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە خاڵی چوار ئیلغا بکرێت دەستی بەرز بکاتەوە، زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ خاڵی چوار ئیلغا کرا، فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبعەن بەنیسبەت خاڵی پێنجەم، دوێنێ هەندێك پێشنیار هەبوو کە ژمارەی لیژنەی موزاهەڕە زیاد بکرێت، بەڵام ئێمە هەرچوار لیژنە رێککەوتین لەسەر ئەوە، کە ژمارەی مونەزیمی موزاهەڕەکە لە سێ کەمتر نەبێت لە پێنجیش زیاتر نەبێت بۆ کۆنترۆل کردنی موزاهەڕەکەو پاراستنی موزاهەڕەکە، بۆیە حەز دەکەین رەئی هەرچوار لیژنە بدرێتە دەنگدانەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پێشنیاری تریش هەبوو، ئەوەش ئەگەر روون بکرێتەوە بۆ بەڕێزان.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیار هەبوو بکرێت بە حەوت، پێشنیار هەبوو حەدی ئەعلایەکەی مەفتوح بێت، ئەنواع و ئەشکال پێشنیار هەبوو، بەلأم پێشنیاری لیژنەکان کە هەرچوار لیژنەیە، پێویستە یەکەم پێشنیار بخرێتە دەنگدانەوە، ئەگەر سەری نەگرت، ئەو وەختە دەچینەوە پێشنیارەکانی تر، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا خالّی پێنجەم پێشنیاری هاوبەشی لیژنەکان ئەوەیە لە سێ تا پێنج بێتن، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ پەسند کرا، سێ تا پێنج، کەرەم بکە بۆ خالّی تر.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئێمە خالّی شەشەم وەکو خۆی ماوەتەوە، راستە هەندێك رەئی هەبوو لەسەر ئەساسی ئەوەی ئەو مەسەلەیە وزوحی نەبوو، بەلأم من لە سەرەتای قسەکانم ئیشارەتم بەوەدا، کە مەقصود بە جیهەی مەعنییە، ئەو جیهەتەیە کە پەیوەندی بە کێشەکەوە هەیە، نەك بە وەزارەتی ناوخۆ، هەروەکو هەندێك لە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ئیشارەتیان پێدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەس پێشنیار هەبوو بۆ لادانیشی، چەند بەڕێزێك داوای ئەوەیان کرد.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خۆی لە زیمنی تەعاریف هاتووە، ئێمە پێشنیارمان ئەوەیە بمێنێتەوە، ئەو پێشنیارەی هەرچوار لیژنە بدرێتە دەنگدانەوە، ئەگەر سەری نەگرت، ئەو وەختە پێشنیاری تر دێتە ئاراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئەو بەڕێزانەی کە پێشنیاریان کردووە ئەو خاڵە ئیلغا بکرێت دەیخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە خالّی شەش لابدرێت تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ پەسند کرا خالّی شەش ئیلغا کرا، ئێستا ماددەی یەك بە فەقەرەی یەك و دوو و سێ و چوار و پێنج و شەش بەو گۆڕانکاریەی کە ئێوەی بەڕێز بە دەنگدان بوو، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ پەسند کرا، ئێستا بۆ ماددەی دوو تکایە کەرەم بکەن.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خوشك برایانم ئەندامانی پەرلەمان.

دیارە موقتەرەحێك هاتووە بۆ ئێمە لەسەر ئەساسی پێش ئەوەی بچینە ماددەی دووەم ماددەیەکی ئیزافی هەیە، بۆ ئەوەی بتوانین ئەو پرەنسیپە دەستووریانەی کە هەیە لە دەستووردا بیکەینە ماددەیەك و لە پێش ماددەی دوو جێگای بۆ بکەینەوەو صیاغەشی بۆ بکەین، هەرچەندە ئێمە لە رووی تەشریعەوە ئیشارەتمان پێدا، ئەوە رەنگە تەزەخومێکی تەشریعی بێت، رەنگە دووبارە کردنەوە بێت، رەنگە حەشو بێت، بەلاّم پێشنیارە، واجیبی ئێمەیە بیخەینە روو، دیسان رەنگە ئەو ماددانە لەناو مەتنی قانونەکە هاتۆتەوە، لێرەش دیسان ئیزافەی بکەینەوە، دووبارە دەبێتن، بەلاّم دەشبێت ئەو ماددانە بەشێوەیەکی تر صیاغە بکەین موختەصرتر بێت، نەك بەو تەوەسوعەی کە تێدا هاتووە، مەسەلەن تەقریبەن لە دە سەتر زیاترە، ئینجا ئەگەر پێتان باش بێت، یان مۆلّەتێکمان بدەنێ ئێمە ئەمانە صیاغە بکەینەوە، بچینە ماددەی دوو، بەلاّم پاشان تەسەلسولی ماددەکان گۆڕانکاری بۆ بکەین، دوا رەئیش دەگەڕێتەوە بۆ ئێوەی بەڕێزو ئەندامانی پەرلەمان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو پێشنیارەی کە هاتووە بیخوێننەوە، بۆ ئەوەی ئەندامانی پەرلەمان بۆیان وازیح بێت و دەنگی لەسەر بدەین.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر دەنگی بۆ درا، ئەوە دەبێتە ماددەیەکی سەربەخۆ.

(المادة الثانية: يهدف هذا القانون الى:

1- المظاهرة حق طبيعي ودستوري ولايجوز منع ممارسته.

2- للمتظاهرين حق اختيار مكان و وقت واسلوب التظاهر بشرط عدم الاضرار بالممتلكات العامة والخاصة وعدم الاخلال بحرية وحياة افراد المجتمع.

3- تقع على عاتق امن الشرطة حماية المتظاهرين والمتجمعين وتأمين الظروف المناسبة للقيام بالتظاهر وعدم السماح بخروج المتظاهرين عن اهداف التظاهر وتقع على عاتقهم مسؤولية حماية الحقوق والحريات العامة).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەکوردیش هەیە؟

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان، ئەوەی باسمان کرد، ئێستا پێشکەش بە بەڕێزتانم کرد، سێ مەبدەئە داوا کراوە، کە لەناو قانونەکە جێی بکرێتەوە، بەلاّم بڕگەیەکی تری تێدایە ئەو پێناسەیە، پەیوەندی بەو پرەنسیپانە نییە، باس لە حەقی ئیجتیماعی سلمی دەکات، (حق الاجتماع السلمي: تجمع ثابت او متحرك كمجموعة من الافراد

بهدف ابداء المعارضة ازاء موضوع معين)، پێناسەیە، عیلاقەی بەوە نییە، تەنها ئەو سێ مەبدەئەیە، بەلأم زەخت لەسەر ئەوە دەکەین، کە هەرسێ مەبدەئ رەنگی داوەتەوەو لەناو دەق و برگەکانی یاساکەدا هاتووە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کوێستان خان نوقتەی نیزامی هەیە، کەرەم بکە.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم/ ئەوە پێشنیاری چەند ئەندامێکی پەرلەمان بووە، بۆیە وا باشترە بخرێتە بەر دەنگدانەوە لەگەڵ ئەوەی کە لە یەکێ لە پرۆژەکاندا لە ماددەی دوودا تەقدیم کراوە لەلایەن ژمارەیەك لە ئەندامانی پەرلەمانەوە، ئەو مەبادیئانە هەیە، بۆیە من بە زەروری دەزانم ئەوە بخرێتە بەر دەنگدانەوە، چونکە بەڕاستی مەبادیئی زۆر زەرورن لە یاساکەدا هەبێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالسلام کەرەم بکە.

بەڕێز عبدالسلام مصطفی صدیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ئیجازەی سۆزان خان ئەوە فیکرەکەی تەقریبەن لەمنەوە دەستی پێ کرد، بۆیە مەجالم بدەنێ دیفاع بکەم لەسەر ئەوەی بۆچی ئەو ماددەیە زەروریيە؟

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا دیفاع نا، نوقتەی نیزامی، دوایی کە هاتینە سەر دیفاع ئەو وەختی کاتت دەدەینێ قسەی لەسەر بکە، چونکە ئێمە پێش ئەوەی بیخەینە دەنگدانەوە، حەقت دەدەینێ دیفاعی لێ بکەیت، تکایە ئەوە نیزامی نییە، پاشان وەختت دەدەینێ، رجائەن ئەوە نیزامی نەبوو، فەرموو.

بەڕێز عبدالسلام مصطفی صدیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم یاسایە رێکخستنی مافێکی سروشتی و دەستوورییە، پێش ئەوەی ئێمە بچینە ماددەکانی تر، کە چۆنیەتی رێکخستن شەرح دەکەن، پێویستە پێش ئەوە ئێمە جیاوازی بکەین لەنێوان حەقی مومارەسەی ئەو مافەو بەینی چۆنیەتی تەنزیمی، بۆیە ئەم ماددەیە پێویستە لە سەرەتاوە تەسبیتی بکەین، هەر دووبارەیەك کە کاك شێروان باسی کرد دەبێ لەوێ تەعدیل بکرێت، بۆیە دەڵێم نیزامیە تا نەوەکو ئێمە موافەقە بکەین لەسەر ماددەیەك، پاشان ئەمەمان لە دەست بچێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئاشتی کەرەم بکە.

بەڕێز ئاشتی عزیز صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەو پێیەی کە ئێستا ئێمە موناقەشەی قانون دەکەین، لە قانونیش من بڕوام وایە حێگای پرەنسیپ نابێتەوە، لەبەر ئەوەی پرەنسیپ لەناو دەستووردا هاتووە، ئیشی قانون ئەوەیە ئەو میکانزمانە بدۆزێتەوە بۆ هێنانەدی ئەو پرەنسیپانەی کە لە دەستووردا هەیە، نەك جارێکی تر پرەنسیپ لێرەیە، چونکە ئیشی قانون ئەوەیە، دواتر ئەگەر ئەم یاسایە لە رووی ئیش کردنەوە پێچەوانەی پرەنسیپەیە، چۆن پرەنسیپەکە حێگای دەبێتەوە؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامیە؟ تکایە نیزامی بێت.

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نازانم نوقتەی نیزامییە، یان نا، بەڵام وەکو یەك مەوزوع هەیە.....

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نابێت، دانیشە، خۆت ئیعتیرافت کرد نازانی، لەبەر ئەوە تکایە دانیشە، رێگات پێ نادەم، دانیشە، بەڕێزان، ئێستا رێگا دەدەینە دوو بەڕێز دیفاعی لێ بکات، کە ئەو پرەنسیپە داخیل بێت، یان داخیل نەبێت، دوو کەسیش رەئی موخالیف بداتن، کاك ئیسماعیل قسە دەکات، پاشان کاك کاردۆ، پاشان سۆزان خان.

بەڕێز اسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوێنێ ئەو پێشنیارە سۆزان خان کردی، زیاتر لە دە ئەندام پەرلەمان پشتیوانی لێ کرد، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کاردۆ فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من وەکو ئەوەی کاك نەریمان نەیتوانی بەهۆی ئیشکالاتی قسەکەی خۆی، بەڵام من پێموایە یەك پەرەنسیپ ئەساسیە کە دەستوورییە، ئیتر هیچ ئەو تەزەخومەی ناوێ، خۆپیشاندان کە موتەفیق بوونە لە لیژنەکان مافێکی سروشتی و دەستوورییە، دەبێت بەپێی رێ و شوێنی یاسایی ئەنجام بدرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سۆزان خان کەرەم بکە.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو صیغەیەی کاك کاردۆ گوتی زۆر جوانە، تەبعەن ئەم یاسایە بۆ یەکەم جارە دەردەکەین لەلای خۆمان، هەتا ئێستا هەر بە رێنمایی بووە، بۆیە دەڵێین ئەگەر لە سەرەتاوە پرەنسیپەکان جێگیر ببێت و بگوترێت هەموو کەسێك ماف و ئەرکەکەی چیە، لەوە باشترە تۆ بڵێی وەڵاڵ من لە فلان ماددە گوتوومە، یەعنی کەواتە تۆ لێرە دادەنێی ئەم یاسایە لەسەر ئەم سێ چوکلەیە وەستاوە، کەنابێت هیچ ماددەیەك لەدوای ئەوەوە کە دێت لەو شتانە دەربچێت، تەواو، ئەمە یەکێکە لەو پرەنسیپانەی کە لە ئەسڵدا تۆ دەرکردنی ئەم یاسایە لە سەرەتاوە باست کردووە، من دەمەوێت ئەم مافە دەستوورییە رێك بخەم، لایەنی خۆپیشاندان دەبێت بزانێت ئەرکەکانی چیە؟ مافەکانی چیە؟ چی لەسەر شانە؟ لایەنی پارێزگاری کردن لە هاوواڵتیان کە ئەرکی شانی سەر حکومەتە، دەبێت لە سەرەتاوە مافەکانی دیاری کرا بێت، من پێموایە ئەگەر بیخەینە دەنگدانەوە باشە، دە کەس پشتگیری منی کرد.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دەخەینە دەنگدانەوە، بۆیە قسە دەکەن، بۆ ئەوەی دیفاعی لێ بکەن دەنگ بێنێ، یان ئەوەی پێی باش نییە، بۆ ئەوەی دەنگ نەهێنێ، کاك عبدالسلام کەرەم بکە.

بەڕێز عبدالسلام مصطفی صدیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زەرورەتی ئەم ماددەیە وابزانم قانونیەکان نازانم رەئیان چیە؟ مافە سروشتیەکان ناکرێت قانونێك دەربکەیت رێگا بدەیت بە مومارەسە کردنی، چونکە ئەوە مافە، قانون بینا کراوە لە کۆنەوە لەسەر ئەساسی صیاغە کردنی مافە سروشتیەکان، کە مافن، موباحن، هەیئەی تەشریعی واجیبی هەیە بۆ رێکخستنی چۆنیەتی پراکتیزە کردنی ئەم مافانە، لە دەستوور دەڵێت نصوص دێت تەعریفی ماددە حقوقی عام و مەدەنی و ئیتقیصادی و ئیجتیماعی و سروشتی دەکات، بۆیە لە تەشریع تۆ رووبەڕووی دوو ئەرکی کە دەتەوێت تەنزیمی مومارەسەی ئەو حەقە بکەیت، نایەت بۆ خەڵکێك بکەیت، نەخێر، تەنزیمەکەش هەردوو بڕگەی دووەم و سێیەمە، یەعنی چۆنیەتی مومارەسە کردنی ئەم مافە دیاری دەکرێت و، مەسئوولیەتە ئیجتیماعیەکەش دیاری دەکرێت لەسەر شانی کێیە؟ چونکە لە پەرلەمان دوو ئەرك رووبەڕووی موشەرع دەبن، یەکێك/ هەوڵ بدات دابین کردنی مومارەسە کردنی مافەکان زامن بکات بە قانون.

دووەم/ ئیلتیزاماتی نائیب بەرامبەر ناخیبەکان، کە ئەوان ئەویان تەوکیل کردووە تەحریز بێت لەسەر ئازادییەکانیان و مومتەلەکاتیان نەهێڵێت خەڵك لەکاتی مومارەسە کردنیان، ئازادییەکانیان ئازادی و مافەکانی ئەو پێشێل بکات، بۆیە وەکو سۆزان خان گوتی، من لەگەڵ ئەوە نیم بێین لەسەر ئەم پرەنسیپانە، رووت وەکو خۆی یەك، دوو، سێ بێت، ئەوەی من دەڵێم جێ بەجێ کردنی مافەکانی کە نە ئیجازەی پێ دەدرێت، بەڵکو سروشتیە دەبێت تەنزیم بکرێت.

سێیەم/ چۆنیەتی زامن کردنی مومارەسە کردنی.

چوارەم/ چۆنیەتی زامن کردنی، لەخیلالی مومارەسە تەعدا لەماف و ئازادییەکانی خەڵکانی تر نەکرێت، دەبێتە چوارچێوەی رەئیسەکەو مەبەستی ئەو یاسایە، هەموو ئەوەی ماددەکانی تر بخوێننەوە، شەرحێکە کە چۆن تۆ بتوانی مومارەسە بکەیت؟ چۆن رێگات لێ دەگرێت لە خیلالی مومارەسە کردندا پێشێلی ئازادییەکانی بکەن؟ لەبیرتان نەچێت لە ئاخیرەوە گوتراوە وەزیری داخیلی، یان جیهە مەسئوولە بۆی هەیە رێنمایی دەربکات، واتا ئەوانەی دووبارەن لە پاشان لە ماددەی دوو و خوارتر موعەرەزن، بۆ ئەوەی تەعلیماتی لێ دەربچێت، تاکو ئێمە مەزمونی بکەین، ئەو تەعلیماتە هیچ شك نابات لەو هەر سێ پرەنسیپە دەرناچن، من بەپێویست دەزانم ئەم ماددەیە لە سەرەوە تەسبیت بکرێت، تاکو رەقابەی ئەوە بکەین هەموو ماددەکان لەگەڵی بن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ئاخیر کەس ئەوەی دیفاع دەکات کاك بورهانە، پاشان خۆتان حازر بکەن کێ پێی باش نییە؟ بۆ ئەوەی دەنگی پێ نەدات، کەرەم بکە.

بەڕێز برهان رشید حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هیچ لەنگیەکی قانونی نییە لەهەر چ قانونێك ئەهداف و مەبادیئ بنووسرێت، بۆیە من تەئیدی هەرسێ مەبدەئەکەی سۆزان خان دەکەم بە صیغەی قانونی لە قەوسێکدا هیچ مانعێکی قانونی نییە ئەو سێ مەبدەئە بنووسێت، ئەو سێ مەبدەئەش زۆر زۆر جوانەو لە یاساکانی تریشداو لە دەورەکانی پێشووی پەرلەماندا ئەمە کراوە، وەك لە یاسای زراعەدا هیچ لەنگیەکی یاسایی نییە، ئەو سێ مەبدەئەش نیشانی ئەوە دەدات باقی ماددەکانی ئەم یاسایە رەنگدانەوەو ئاوێنەی ئەو مەبادیئانەیە، بۆیە شتێکی زۆر جوانە، هیچ مانعێکی قانونیش نییەو، خزمەتی ئەو یاسایە دەکات، خزمەتی ئەو ئازادیەش دەکات، بۆیە من تەئیدی رەئیەکەی سۆزان خان دەکەم، هیوادارم دەنگیش بێنێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا کێ لەگەڵ ئەوەیە ئیزافە نەکرێت؟ ئەگەر هەیە دەستی بەرز بکاتەوە، بڵێت بۆ نا؟ دیارە کەس نییە، کاك رێباز کەرەم بکە.

بەڕێز د.رێباز فتاح محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئەسڵەن بیانووی دروست کردنی ئەم قانونە بەندێکی دەستوورییە، کە ئەوەی ئێستا سۆزان خان باسی دەکات بکرێت بە پرەنسیپ، بەڵام ئەوە لەسەر ماددەیەکی دەستووری دانراوە، کە ئەسڵەن خۆی وجودی هەیە، یەعنی چ پێویست دەکات تۆ قانونێکت بوێت، دیسان ئەو قانونە قەرەبالغ بکەیتەوەو مەجموعەیەك قسەی تر، کە دیسان دووبارەیە، یەعنی من ئەسڵەن بە تەسەوری خۆم وایە، کە ئەم قانونە دژی ئەو قسانەشە، یەعنی لەجیاتی ئەوەی تەنزیمی ئەوە بێت، رێگا لە خۆپیشاندان دەگرێت، بەڕاستی وایە، یەعنی

که تۆ دەڵێی بـە پـرەنسـیپ دادەنێـی کـە مـافی خۆپێشـاندانت هەیـە، بـەلاّم لـەخوارەوەش خۆپێشـاندان بێـی مۆڵەت وەرگریت، یەعنی هەم لە رووی قانونەکەوە کە پێویست بەو قەرەبالّغیە ناکاتەوە دیسان ئـەو شـتانە بنووسیتەوە، هەم یاساکە لەسەر ماددەیەکی دەستووری دانـراوە کـە وجـودی هەیـە، دەگوترێـت بـە حیساب ئەوە پرەنسیپە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك شێروان کەرەم بکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کە ئێمە وەکو قانون ناسێك دەڵێین تەحەفوزمان هەیە لەسەر ئەوە، لە رووی قانونیـەوە ئـیلا ئێمـە لەگـەڵ ئـەو مەبادیئـە دەسـتوورییـنە، کـە بـۆ ئـازادی خۆپێشـاندان فەراهـەم کـراوە لـە هـەموو دەسـتوورەکان بـە دەستووری عێراق و بە پرۆژە دەستووری هەرێمی کوردستانیش، بەلاّم ئێمـە دەڵێین مـەبادیئی دەسـتووری دەڵێت ئەم حەقە حەقی هاوولاّتیە، حەقی ئەحزابە، حەقی رێکخراوەکـانی کۆمـەڵگای مەدەنییـە، بـەس بـە قـانون تـەنزیم دەکرێـت، ئێمـە ئێسـتا بەرامبـەر تـەنزیم کردنـی ئـەو قانونـەین، مافـە دەسـتوورییەکان لـە دەستوور بڕایتەوە، بۆیە ئێمە هێنامان مەسەلە حەقـە دەسـتوورییەکە لـە دیباجـە داخیلمـان کـرد، گوتمـان ئەگەر لە قانون جێگای نەبێتەوە، لە دیباجەکە داخیلمان کردووە، کـە دیباجەکـەش بەشـێکە لـە قانونەکـە، لەهەموو دنیاش وایە، بۆیە ئەگەر ئێمە تەحەفوزیشمان هەبێت لەسەر مەسەلەی قانونیەکەیە، نەك لەسەر مەبادیئی دەستووری، کە بۆ ئازادی کردنی خۆپیشاندان فەراهەم کراوە لە هەرێمی کوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کەرەم بکە فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە دەستووردا هاتووە، تەنها یەك بابەتی باس کردووە، (تكفل الدولة بما لا يخل بالنظام العام والاداب، حريـة الاجتماع، التظاهر السلمي وتنظم ذلك بقانون)، مـن لـە پـاڵ ئـەوەی کـە باسـی ئـەوەم کـردووە، کـە مـافێکی دەستوورییە، دوو مافی تریش تیا چەسـپێنراوە، یـەکێکیان/ مـافی هـاوولاّتی کـە کاتێـك خۆپیشـاندان دەکـات، نابێـت زیـان بگەیەنێتـە مومتەلـەکاتی گشـتی و تایبـەتی و ئـازادی و ژیـان و ئەوانـە، مافەکـەی خـۆی و ئیلتیزامیش لەگەڵیدا.

خـاڵی دووەمـیش/ مافێکیشـم داوە بـە دەوڵـەت، بـە وەزارەت، بـە شـوێنی ئـەوەی کـە مەسـئوولیەتەکە هەڵدەگرێتە سەر شانی خۆی، ژیانی ئەو هاوولاّتیانە بپارێزێت و، نەهێڵێت ئاژاوەی لـێ بکەوێتـەوە، یـەعنی کەواتـە مـن تـەنها یـەك مەبـدەئی دەسـتووریم بـەکار نـەهێناوە، دوانـی تـریش، مەبـدەئی دەوڵـەتیش، کـە

پاریزگاری لە ژیانی هاوولاتیان و مومتەلەکاتی عام بکات، ئەوانەی دەچنە ناو ئەو موزاهەڕەیەوە هەست بەو مەسئوولیەتە بکەن، لەبەر ئەوە من لەسەر ڕەئی خۆمم و سەحبی ناکەمەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی ئاخیر مولاحەزەتان، دکتۆرە کەرەم بکە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان.

سەبارەت بەو پرەنسیپانەی کەوا پێشکەش کراوەو پێشنیار کراوە، وەکو ماددەیەك لە یاسایەکە زیاد بکرێت، هەر یەکەیان دەخوێنمەوە، ئەو ماددە قانونیەی کە بەرامبەری لە یاساکەدا هاتووە، شتێکیان تێدا نەبوو، ئەوە دەتوانین زیادی بکەین، بەڵام هەرسێ پرەنسیپ لەقانونەکەدا هاتووە، بەڕێزان، باسی حەقی تەبیعی و دەستووری دەکات، ئەگەر ئەو حەقە نەبوایە لە دەستوور، ئەو بنەما دەستوورییە نەبوایە، ئەمڕۆ ئێمە دانەدەنیشتین گفتوگۆ لەسەر پرۆژە یاسایەك بکەین، کە ئەساسی ئەو پرۆژە یاسایە، ئەو حەقەیە کە لە دەستووری عێراق لە ماددەی (38) بڕگەی سێیەمە باسی لێوە کراوە، ئەساسی ئەو پرۆژە یاسایە ئەمڕۆ گفتوگۆ دەکرێت، ئەو حەقە دەستوورییە لە دەستووری عێراق دراوە، باس لەوە دەکرێت کە (ان یکون سلمیاً خالیاً من اعمال العنف، حق المتظاهرین)، ئەوە حەقەکەیە بەو یاسایە ڕێکخراوە، لەهەموو ماددەکان ئەو پرەنسیپە ڕەنگی داوەتەوە، کە باس لەوە دەکات لە ماددەی چوار هەمووی هاتووە، کە مافی ڕێکخستنی خۆپیشاندان و کۆبوونەوەی گشتی و ڕێ و شوێنە ڕێکارە یاساییەکە دیاری کراوە، واتا ئەو پرەنسیپەی کە لە خاڵی دووەم لە پێشنیارەکەدا هاتووە لە ماددەی سێ و چوار و پێنج ڕەنگی داوەتەوە، بەڕێزان، لەسەر ئەساسی ئەو پرەنسیپە ئەو مافانە دارێژراوە.

(تأمین حمایة المتظاهرین وتأمین الظروف العامة وتأمین الظروف المناسبة للقیام بالتظاهر)، ئەوەش لە ماددەی شەش و حەوت دیسان باس کراوە، کە هێزەکانی پۆلیس ئەرکی سەرشانیانە کەوا ژیان و مالّ و مولکی گشتی و ئەو کەسانەی کە بەشداری دەکەن لە خۆپیشاندان و لەو کۆبوونەوانە بپارێزرێن، ئەو پرەنسیپانە ڕەنگی داوەتەوە لەهەموو بڕگەو بەندو دەقەکانی ئەو پرۆژە یاسایە، ئەوە ڕەئی ئێمەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێروان ئەو موقتەرەحە بخوێنەوە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشێوەیەکی موختەسەرتر کلێشەیەکمان بۆ هاتووە، یاخود پێشنیارێکمان بۆ هاتووە، رەنگە ئەوە جێگای ئەوانە بگرێتەوە، ئێستا بۆ بەڕێزتان دەخوێنمەوە، ئەویش بەم شێوەیە:

(يهدف هذا القانون الى:

1-ضمان الحق الدستوري للمواطن في التظاهر بشكل سلمي.

2- تحقيق الحياة الديمقراطية والحفاظ على التحول الديمقراطي.

3- الحفاظ على حياة المواطن وحرياته الاساسية بعيداً عن الفوضى وعدم الاستقرار).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا دوو حاڵەت هەیە، یەك/ دەیخەینە دەنگدانەوە، ئیزافە بکرێت، یان نەکرێت، پاشان دێینە سەر خاڵەکان کە چۆن ئیزافە بکرێت؟ لەگەڵ ئەوەن ئەو پێشنیارە، ئەو ماددەیە ئیزافە بکرێت، ئەو پرەنسیپانەی کە باسی کرا ئیزافە بکرێت، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ پەسند کرا ئیزافە بکرێت، ئینجا دێین ئەوەی کاك شێروان خوێندیەوە، خاڵ بەخاڵ بیخوێننەوە، بۆ ئەوەی لەسەری رێککەوین.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە ئەگەر دەنگی هێنا دەکرێتە ماددەیەکی سەربەخۆ.

(المادة الثانية: يهدف هذا القانون الى:

1-ضمان حق المظاهرة باعتبارها حق طبيعي ودستوري. على ان يمارس وفق احكام هذا القانون.

2- تحقيق الحياة الديمقراطية والحفاظ على التحول الديمقراطي.

3- الحفاظ على حياة المواطن وحرياته الاساسية بعيداً عن الفوضى وعدم الاستقرار).

هەرچەند ئەگەر رێگام پێ بدەن، یەك تێبینیم لەسەر خاڵی یەکەم هەیە، (ضمان حق المظاهرة باعتبارها حق طبيعي ودستوري)، بەڕێزان، موزاهەڕە حەقێکی دەستوورییە، قانون لە دەستوور پلەی نزمترە، چۆن بە قانون زەمانەتی حەقێکی دەستووری دەکەین، کە دەستوور بەرزترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دوو نوقتەی نیزامی هەیە، سۆزان خان و کاك زانا نیزامی تر وەرناگرین، سۆزان خان کەرەم بکە.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەر ئەوەی ئەو پێشنیارەی کە هاتووە تازە ترە لەوەی من، لەوەی پێشووتر، نالێم ئەوەی من، لەوەی پێشووتر، لەبەر ئەوە من پێم باش نییە ئەوە بکرێتە ئەساس، من گوتوومە ئەمانە پرەنسیپن، نابێت بگوترێت (يهدف)، (المبادئ التي يرمي اليه هذا القانون) ئەمانەیە، یەك، دوو، سێ، بەو شێوەیە، نەك تەحەولی دیموکراتی و نە ئەمانە تازەن، دەبێت لە پێشدا ئەوەی یەکەم بخرێتە دەنگدانەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئەمە ماددەیەکی تازەیە، بۆیە دەیدەمە گشت ئەندامان تا لەسەری موناقەشە بکرێت، کێ ناوی دەنووسێت لەسەر ئەو ماددەیە قسە بکات؟ کەرەم بکە جەنابی سکرتێر ناویان بنووسە.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادام نووسینی ناو مەسئوولیەتی سکرتێرە، سکرتێر مولزەمە بە سێ ماددە، کو پاراستنی مافی ئەسبەقیەت بۆ ئەندامان بکات، بەو شکلەی پێش ئێستا هاتە نووسین، مافی ئەسبەقیەت نەبوو، زۆر برادەران ئیعتیرازیان دەکرد، کو ئێمە پێش هەموومان دەستی خۆمان بەرز کردیە ناومان لەدواهی دەرچوو، تەسجیل کردن بە سڕەی دانیشتن، ئەو مافە ناپارێزێت، من رەئیم ئەوەیە هەر یەکێك مەزمونی ماددەی (55)یش ئەوە دەگەیەنێت لەگەڵ ماددەی (58) لەگەڵ ماددەی (19) فەقەرەی (2)، هەر یەکێك داوای قسە بکاتن وەرەقەیەك بۆم بنێرێت ناوی خۆی لەسەر بنووسێت، ئەوی زوو بگاتە دەستم لە بیدایەت دادەنێم، ئەوی درەنگ بێتە دەستم لە دواهی دادەنێم، ئەوە مافی ئێوەش دێتە پاراستن و مەسئوولیەتی منیش دێتە پاراستن بەگوێرەی ئەو سێ ماددانە، ئێستاش کاکە ئەوی حەز بکات قسە بکات لە وەرەقەیەکی بچووك ناوی خۆی بنووسێت، چ زەحمەتی تێدایە، ناوی خۆت بنووسە بۆم بنێرە، لەسەر من ئەوەیە لیستێك دروست بکەم، ئەوەش ماددەکەیە، ئەوەی عەرەبی بزانێت با بۆم تەفسیر بکات، (تسجل طلبات الاذن) لازمە بە تەڵەب بێت (في الكلام مع مراعاة تسلسل تقديمها ويراعى في اعطاء الاذن الاسبقية في الطلب)، باشە ئەسبەقیەی تەڵەب چۆن بپارێزین؟ ئەگەر بۆ من ناوەکە نەیەتە لای من، فەرموو ناوەکانی خۆتان بنووسن من ئەویدی بکەم، لەوەش نەجات دەبم، چونکە ناوی برادەران هێندە جار لەبیرمان دەچێت، ئان ناوی هەموویان نازانین بەڕاستی.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عومەر کەرەم بکە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر ئەو موقتەرەحە قسە بکەم، یان لەسەر ئەوەی کاك فرسەت باسی کرد، ئەگەر لەسەر موقتەرەحەکەیە باشترە، لەو نیزامی داخیلی کە باسی تەڵەبی تەحریری و شەفەوی نەکردووە، تەڵەب ئیزنە، هەر کەسێك لە ئەندامانی پەرلەمان داوا بکات سەرۆکایەتی پەرلەمان ئیزنی دەدات بۆ قسە کردن، بەڵام ئەگەر وا بێت بەدواوە، ئێمە نامە بێت، جا رێزی دواوە وابزانم جەلسەکان کۆتایی دێتن، نامەکانی ئێمە ناگاتە بەردەستتان و پێموایە حەقەکانمان دەفەوتێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

كەرەم بكە.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی من لەسەر قسەکەی کاك فرسەت، چونکە لە دوێنێوە ئیشکالێکی تازەمان بۆ دروست بووە هی ناو نووسین، سالّ و نیوێکە ئەو مافە بە ناحەق لەلای جەنابتە موشکیلەمان نەبوو، لەبەر ئەوە من پێشنیار دەکەم ئەگەر ئەوە بخەیتە دەنگدانەوە، راستە رێکخراوی ئاسك ئیشارەی کردووە، بەس بیخەینەوە دەنگدان ئەو مافە بێتەوە لای جەنابت، بۆ ئەوەی ئیشکالی قسە کردنمان بۆ دروست نەبێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کەرەم بکە.

بەڕێز د.پەریهان قوبلای محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من میسالێکی حەییم هەیە، من دوێنێ دەستم بەرز کردەوە، تەبعەن تێکچوو ناونووسینەکە، دوایی بە وەرەقەش بۆ کاك فرسەتم نارد، ناویشم نەخوێندرایەوە، نە لە ئەخیر، نە لە ئەوەل، قسەشم نەکرد، لەبەر ئەوە من داوا دەکەم هەروەکو پێشووتر سالّێکە ئێمە ناومان نووسراوە ئیعتیادی، ئەگەر تەرتیب بکرێت لەلای جەنابت مەمنونین، چونکە ئەمە ناکرێت وەرەقە بنێرین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە ئەگەر بکرێت ئەو سیستەمە کۆمپیوتەرە چاك بکرێت، ئەو موشکیلەمان حەل دەکات، هەرچەندە هەوڵێك هەبوو لە خولی پێشوو سەرکەوتوو نەبوو، بەڵام ئەگەرنا وەك پێشوو ناوەکان بنووسرێت، جارێك لە پێشەوە قسە بکرێت، جارێك لە دواوە، جارێکیش لە ناوەڕاستەوە، ئەگەرنا وەك هاوڕێم کاك عومەر باسی کرد، هەتا ئەوانەی دواوە وەرەقەکانیان هەڵدەگرن و دەنێرنە پێشەوە، ئێمە قسەی خۆمان کردووەو سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سۆزان خان کەرەم بکە.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەلایەکەوە پشتگیری لە قسەکەی کاك فرسەت دەکەم، کە ئەوەی حەقی ئەسبەقیەتی قسە کردن، کە ئەوە مافێکە، کە من تەرحێکم هەبێت پێش رەفیقەکەم بیڵێم، ئەوە بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کەئەنواع

تەفسیراتی لێ دەکەوێت، لەبەر ئەوە، راستە قسەکەی کاك فرسەت تەواوە، بەڵام میکانزمەکەی لەناو ئەم قاعەیەدا ناتوانین جێ بەجێی بکەین، ئەو میکانیزمە وەختێك جێ بەجێ دەکرێت، کە قاعەکە گەورەتر بێت، شەش، حەوت کەسمان لەبەر دەستدا بێت، راکە راکە بکەن ئەم ناوانە بێنن، بەڵام ئێستا بەوە ناکرێت، لەبەر ئەوە هەتاوەکو ئەو حاڵەتە چارەسەر دەکرێت، ئەو سیستەمە ئەلیکترۆنیە بتوانین بەکاری بێنین، بەڵام بەم شێوە کۆنە نا، چونکە لە خولی پێشوودا ئەوەش تۆزێك خەڵەلی تێکەوت بوو، یەکسەر ناوەکانی نەدەنووسی، لەبەر ئەوەی دوگمەیە، ئێستا لەمس هەیە، قەیدی چی دەکات با هی لەمسەکان بێنن، بۆ ئەوەی ئەمە بکەین، من داوا دەکەم جەنابت بینووسی، بەڵام هەر لە پێشەوە نەبێت، بۆ ئەوەی حەقی برادەرەکانی تریشمان نەخورێت، جارێ لە پێشەوە، جارێ برادەرانی دواوە هەڵستن قسە بکەن، جارێکیش ئەوانەی ناوەڕاست و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عومەر کەرەم بکە.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاءالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەو پێشنیارەی کاك فرسەتەوە، من وادەزانم ئەو ماددە قانونیەی خۆمان کە باس لە ئەسبەقیەت دەکات، یەعنی مەبەست ئەوەیە ئەو تەشکیلی ناوانە کراوە کە ئەولەویەت بەو تەسەلسولە دەدرێت، تەحصیل حاصلە، بەڵام دەکرێت جەنابتان کاك فرسەت دوو رۆژە ئەو ئەرکەی پێ سپێردراوە، نایەوێت بیکات، دەکرێت ریعایەتی ئەوە بکەن کە ئەو تێبینیەی برادەران گوتیان جارێك لەوسەر ناوەکان بنووسن، جارێکیش لەمسەر، جارێك لە دواوە، جارێکیش لە پێشەوە، دواییێ ئەو تەسەلسولە ریعایەت کردنی ئەوەیە، یەعنی ئەسبەقیەت بۆ ئەو تەسەلسولەیە کە لەلای بەڕێزتانە، ئیتر ئالیەتێکی ترمان نییە لە غەیری ئەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو.

بەڕێز هاوڕاز شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئەوەم زۆر لە دڵدایە، ئەگەر ئێستا پێشنیاری ئەوە بکەم بەڕاستی من هەر دوێنێ هاتمە سەرەوە، تەبعەن پێش موداخەلەکەم قسە بکەم، دواییێ گوتم ئێستا دەڵێ لەناو کارنامە نییە، نابێت قسەی لەسەر بکەین، ئێمە لە پشتەوە بەڕاستی زۆر مەغدورو فەوتاوین، هەم لە مەجالی قسە کردن، هەم لەو سپلیتانەو ساردی و گەرمی ئێرە کە پێ دەبێت، بەڕاستی هەر تەندروستیمان تەواو تێکچووە، من پێشنیارێك دەکەم بەڕاستی، یەعنی نازانم ئێمە ئەندامی پەرلەمان بین چوار ساڵ لە پشتەوە دابنیشین، بەڕاستی زۆر زۆر ناڕەحەتە، هەر هیچ نەبێت ساڵێ جارێك ئەم شێوە دانیشتنە بگۆردرێت، یەعنی شتێکی تر بێت.....

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئەوەلەن ئەگەر ئینصاف بەکار بێنیت زۆر جار لێرەوە، زۆر جار لەوێ، هەندێ جار لە لای جەنابتەوە دەستمان پێ کردووە، ئەوە یەك.

دوو/ هەندێ پەرلەمان هەیە هەر بۆ ئاگاداری جەنابت جێی هەموو ئەندامانی پەرلەمانیش نییە، ئەوە بۆ مەعلوماتت، ئێمە چووینە بەریتانیا، ئەوە نوێنەری گشت فراکسیۆنەکان لەگەڵمان بووە، جێگەی (450) کەسیان هەیە، بەڵام خۆیان (650) کەسن، یەعنی حەقیقەتێك هەیە، ئینجا جێگۆڕکێی پێویست ناکاتن سەلامەت بی، کاك رەفیق کەرەم بکە.

بەڕێز د.رفیق صابر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من موناقەشە کردنی لە پێشەوەو لە پاشەوەی ناو نووسین نا قانونییە، من پێشنیار دەکەم بگەڕێینەوە سەر ئەسڵی مەوزوعی خۆمان، لەبەرنامەی کاری ئەمڕۆماندا نەبووە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێزان، ئێستا بەنیسبەت ئەو ماددەیە دیارە دوو بۆچوون هاتووە، یەکێك پێشتر کە سۆزان خان تەقدیمی کردووە، یەکێکیش دکتۆر زانا تەقدیمی کردووە، ئەوەش پێویستە هەموو لەسەر وەکو ماددەیەکی تر موناقەشە بکرێت، بۆیە من پێشنیار دەکەم ئەو ماددە تازەیەی کە ئیزافە دەکرێت صیاغە بکرێتەوەو تەوزیعی سەر گشتتان بکرێت، پاشان موناقەشەی لەسەر دەکەین، ئێستا بڕۆینە ماددەی دووەم، ئەگەر موافیق بن وای لێ دەکەین، ئەو ماددەیە را دەگرین، چونکە ئیزافەیە دەتوانین بچینە سەر ماددەیەکی تر، ماددەی دووەم کاك شێروان کەرەم بکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثانية:

هناك رأيان حول تنظيم المظاهرات:

الرأي الاول: يشترط الحصول على الاجازة وتكون الصياغة كالآتي:

اولاً:

1- **للوزير صلاحية اجازة المظاهرة او التجمع العام اذا كانت على مستوى الاقليم.**

2- **لرئيس الوحدة الادارية صلاحية اجازة المظاهرة او التجمع العام كل ضمن وحدته الادارية.**

ثانياً: لا يجوز تنظيم المظاهرة او التجمع العام الا بعد تقديم طلب الى الوزير او رئيس الوحدة الادارية واستحصال الموافقة التحريرية.

ثالثاً: للوزير او لرئيس الوحدة الادارية رفض طلب تنظيم المظاهرة او التجمع العام اذا تحقق لديه بانها سوف تخل بالنظام او الاداب العامة ويتم ابلاغ رفض الطلب تحريريا ومسبباً.

رابعاً: للجنة الاعتراض على قرار الرفض لدى محكمة استئناف المنطقة خلال (3) ثلاثة ايام من تاريخ التبليغ وعلى المحكمة البت في الاعتراض خلال مدة (48) ساعة ويكون قرارها باتا.

خامساً: يستثنى من حصول الموافقة خروج الناس افرادا او جماعات الى الميادين والشوراع والاماكن العامة في المناسبات الوطنية والقومية والدينية طبقا للاعراف المحلية السائدة وللاغراض اعلاه.

سادساً: للوزير تخويل جميع او بعض الصلاحيات الممنوحة له وفق احكام هذا القانون لرؤوساء الوحدات الادارية كل ضمن وحدته الادارية.

الرأي الثاني: يكتفي باشعار الجهات المعنية وتكون الصياغة بالشكل الآتي في حالة الأخذ بهذا الرأي:

(على اللجنة اشعار وزير الداخلية او رئيس الوحدة الادارية كل ضمن وحدته الادارية، للقيام بتنظيم المظاهرة).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبیعی تەجەموعەکە دەبێت لابدرێت هەروەکو لە پێشتر ئیشارەتمان پێدا لەو فەقەراتانەی کە لەمادده دوو هاتووە، بەنیسبەت فەقەرەکانی دیکە کۆ دەنگیەك هەیە لەناو لیژنەکان لەسەر ئەو فەقەرانەو، هیچ خیلافێکی تێدا نییە، بۆیە پێشنیاری یەکەممان ئەوەیە، کە ئەوەی پێشتر خوێندمەوە ئایا ئیجازەی هەبێت؟ یان نەبێت؟ یان تەرکیز لەسەر ئیشعار بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

رەئیسی ئەنجومەن نەماوە، رەئیسی پەرلەمانە تکایە، لیژنەی ناوخۆ رەئیتان.

بەڕێز اسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی دووەم:

دوو ڕا هەیە لە بارەی ڕێکخستنی خۆپیشاندان:

رای یەکەم: مەرجی وەرگرتنی مۆڵەتدان دادەنێت و، دارشتنی بەم جۆرە دەبێ:

یەکەم:

1-وەزیر دەسەلاتی مۆڵەتدانی خۆپیشاندان، یان کۆبوونەوەی گشتی هەیە، ئەگەر لەسەر ئاستی هەرێم بێت.

2- سەرۆکی یەکەی کارگێڕی دەسەلاتی مولەتدانی خۆپیشاندان، یان کۆبوونەوەی گشتی هەیە، هەریەکەیان لەناو یەکە کارگێڕییەکەی.

دووەم: ناشێ خۆپیشاندان، یان کۆبوونەوەی گشتی ڕێك بخرێ، مەگەر دوای پێشکەش کردنی داواکاری بێت بۆ وەزیر، یاخود سەرۆکی کارگێڕیی و وەرگرتنی ڕەزامەندی بەنووسین.

سێیەم: وەزیر، یان سەرۆکی یەکەی کارگێڕی بۆی هەیە داواکاری ڕێکخستنی خۆپیشاندان، یان کۆبوونەوەی گشتی ڕەت بکاتەوە، ئەگەر بۆی ساغ بووەوە، کە زیان بەسیستم و ئاکاری گشتی دەگەیەنێ و پێڕاگەیاندنی ڕەتکردنەوەکەش بەنووسین دەبێت و هۆکارەکەش دیاری بکرێت.

چوارەم: لیژنە بۆی هەیە تانە لە بڕیاری ڕەتکردنەوە بگرێ لەلای دادگای تێهەڵچوونەوەی ناوچەکە لە ماوەی (3) سێ ڕۆژ لە مێژووی پێڕاگەیاندن و دادگاش پێویستە لە ماوەی (48) کاتژمێر تانەکە یەکلابکاتەوەو بڕیارەکەش یەکلاکەرەوەیە.

پێنجەم: دەرچوونی خەڵك بەتاك، یان بەکۆمەڵ بۆ گۆڕەپان و شەقامەکان و شوێنی گشتی لەبۆنەی نیشتمانی و نەتەوەیی وئایینی، بەپێی دابودەستووری خۆجێی باو بەدەردەکرێ لە وەرگرتنی مۆڵەت و بۆ مەبەستەکانی سەرەوە.

شەشەم: وەزیر بۆی هەیە هەموو، یان هەندێك لە دەسەلاتەکانی بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە بدات بەسەرۆکەکانی یەکە کارگێریەکان هەریەکە لەناو یەکە کارگێرییەکەی خۆیدا.

ڕای دووەم: ئاگادار کردنەوەی لایەنی پەیوەندار دارشتنەوەکەی بەم شێوەیەی خوارەوە دەبێ لە حاڵەتێکدا کە ئەم ڕایە پەسندکرا:

{پێویستە لیژنە ئاگاداری وەزیری ناوخۆ، یان سەرۆکی یەکە کارگێرییەکان بکات، هەریەکەیان لەناو یەکە کارگێرییەکەی خۆی بەڕێکخستنی خۆپیشاندانەکە}.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی ناوخۆ ڕەئی تایبەتتان هەیە لەسەر ئەو ماددەیە.

بەڕێز اسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە کە ئەو چوار لیژنەیە دانیشتین دوای موناقەشەیەکی تێڕو تەسەل هەموومان لەسەر ئەوە موتەفیق بووین لەسەر ئەوەی کە نووسیمان، ئێمە ڕەئیمان لەگەڵ لیژنەی یاسایی بوو، کە چۆن کاك شێروان باسی کرد، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی کۆمەڵگای مەدەنی ڕەئیتان.

بەڕێز د.دانا سعید صۆفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەگەڵ ڕەئی دووەمدا بووین، کە ئاگادار کردنەوەی لایەنی پەیوەندیدار بێت، بەڵام بە هەمان میکانزمی بۆی دانراوە بۆ مۆڵەت وەرگرتن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی مافی مرۆڤ ڕەئیتان.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە رەئیمان لەگەڵ رەئی لیژنەی ناوخۆیە، تەنها ئەوەی پەیوەندی بە مەسەلەی ئاکاری گشتییەوە هەیە، تەحەفوزمان لەسەری هەیە، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر رەئیتان.

بەڕێز کریم سنجاری/ وەزیری ناوخۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە تەئیدی رەئی لیژنەی یاسایی دەکەین، ئەو خاڵانەی کە هاتووە هەمووی تەواون، بەڵام تەئیدی ئەوە دەکەین کە دەبێت ئیجازە وەربگرن، چونکە لە ئێمە مەتڵوبە وەکو وەزارەتی ناوخۆ و هێزەکانی ئاسایش، بەتایبەتی پۆلیس کە ئەمنیەتی ئەم خەڵکە بپارێزێت کە موزاهەرە دەکات، ئەگەر ئێمە نەزانین کەی دەست بەموزاهەرە دەکەن؟ ژمارەیان چەندە؟ لەکوێوە دەست پێ دەکات؟ ئامانج لە موزاهەرەکە چیە؟ کەی موزاهەرەکە تەواو دەبێت؟ ئێمە چۆن دەتوانین حیمایەتی ئەو خەڵکە بکەین؟ بۆیە ئێمە لەسەر ئەوە کۆکین، کە دەبێت ئیجازە وەربگرن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی فەرموو.

بەڕێز عبدالسلام مصطفی صدیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاست دەکەم، دواخستنی موناقەشە کردنی صیغەی نیهائی ماددەی دووەم....

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە خلاص بوو، ئەوە تەواو بوو، ئێستا ماددەیەکی تر، نا، نا شەرحی مەکە، رجائەن دانیشە، نوقتەی نیزامی نییە، ببوورە، چونکە دەتوانین دواییش بگونجێنین بەشێوەیەکی رێك و پێك بێت، كاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا ئێمە بەرامبەر دوو رەئین، رەئیەك دەڵێت دەبێت ئیجازە وەربگیرێت لە وەزارەتی ناوخۆ، رەئیەکیش دەڵێت بێ ئیجازە بێتن تەنها بە ئیشعار بێت، ئەگەر ئەوە بدرێتە دەنگدانەوەو یەکلا بکرێتەوە، مانای وایە ئەو رەئیانە کە لێرەدا هاتووە یەکلا دەکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

مادەکە دەیخەینە موناقەشە کردنەوە، بۆ ئەوە ئەندامان قسەی لەسەر بکەن، پاشان دەخەینە دەنگدانەوە، ئێستا ئەو بەڕێزانەی کە دیار بوو لە موداخەلەی ئەندامان داوا دەکەن وەکو پێشان بڕۆین، هەرچەند ئیشارە بەوە کرا کە بە ناحەقی نییە، لەبەرژەوەندی ئێوە بووە، بۆچوونەکانیش دەرکەوت، ئێستا تکا لەو بەڕێزانە دەکەم کە دەیانەوێت قسە بکەن دەستیان بەرز بکەنەوە، بۆ ئەوەی ناویان تۆمار بکەم، بەڕێزان، ئەم ناوانە داوای قسە کردنیان کردووە، ئەم رێزدارانەیە (هاوڕاز خۆشناو، عمر عبدالرحمن، عمر نورەدینی، عمر هەورامی، قادر حسن، گۆران ئازاد، ئاشتی عزیز، عبدالرحمن حسین، کاردۆ محمد، نەسرین جەمال، نەریمان عبدالله، رفیق صابر، صباح بەرزنجی، ناسك تۆفیق، بەیان احمد، سەردار رشید، ژیان عمر شریف، شلێر محمد، شۆڕش مجید، رزگار محمد، سەرهەنگ فرج، عبدالله محمد، عظیمة نجم الدین، سیوەیل عثمان، پەیام احمد، پێشەوا تۆفیق، د.زانا، جعفر علی، بێریڤان سەرهەنگ، پەروین عبدالرحمن، حسن محمد سورە، خلیل عثمان، سەرگوڵ رضا، حمە سەعید، فاضل حسن، عمر عبدالعزیز، د.احمد ابراهیم، احمد سلێمان، هاژە مصطفی، سۆزان شهاب، دڵشاد شهاب، اسماعیل سعید، برهان رشید، کوێستان محمد، پەریهان قوبلای)، کەسی تر ماوە ناوم نەنووسی بێت؟ رێزدار هاوڕاز کەرەم بکە، بەس پێش وەخت تکایە دووبارە نەبێتەوەو عاجیزیش نەبن، ئەگەر خوشکێك، یان برایەك قسەی کرد بوو، بڵێ من تەئیدی رەئی فلان کەس دەکەم، بۆ ئەوەی ئیستیفادە لە کاتەکە بکەین، چونکە دووبارە بێت راتان دەگرم، دوایێ عاجز نەبن، هاوڕاز خان کەرەم بکە.

بەڕێز هاوڕاز شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەو ماددەیە، من پێم باشە، دیارە ئەو ماددەیەی کە باس لە خۆپیشاندانی ناکاو دەکات تەسبیت نەبوو و دەنگی نەهێنا، چونکە (42) دەنگ بە (52) دەنگ بوو، لەبەر ئەوە ئێستا هەر خۆپیشاندانێك خۆپیشاندانێکی ئاساییەو ناوێکی تری نییە، من لەگەڵ ئەوەدام رەئی دووەم کە هاتووە لە راپۆرتەکە بە ئیشعار بێت، بە مۆڵەت وەرگرتن نەبێت، کەواتە خۆپیشاندان تەنها ئاگادارکردنەوە بێت، بۆ کردنی خۆپیشاندان و سازدانی خۆپیشاندان مۆڵەتی پێویست نەبێت.

سەبارەت بە خاڵی سێیەم هەر لەو ماددەیەدا، کە باسی ئادایی عامە کراوە، من وادەزانم ئەمە زۆر بە مەتاتی دوو کەلیمە کە باس کراوە ئیزافەیە، وەکو روون کردنەوەیەك، وەکو بەرچاو روونیەك نییە، بەو شێوەیە گونجاو نییە، کە ماددەیەك دیاری بکرێت، شتێك دیاری بکرێت روون و بەرچاوتر نەبێت بۆ کار لەسەر کردن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار عمر عبدالرحمن کەرەم بکە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

راستە ئەم یاسایە یاسای رێکخستنی خۆپیشاندانە، بەڵام ئەم یاسایە لە ئەساسەوە لە مەبادیئی دەستووری وەردەگیرێت، لەو پرەنسیپانەی کە پێشتر باسی لەسەر کراو ئاشکرایە دەستوور دایکی هەموو یاساکانە، هەر لە دەستووری عێراقیدا باس لەسەر ئەوە کراوە، کە ئێمە تا ئەم دەقیقەیە لەسەرمانە هەر یاسایەك دەردەکەین، نابێت لە ئیتاری دەستووری عێراقی بچێتە دەرەوە، لەو دەستوورە باس لەوە کراوە هەر یاسایەك لەسەر ئەم موزاهەڕەیە دەردەکرێت، دەبێت تەنزیم بکرێت بە قانون، کە تەنزیم کرا بە قانون، کەواتە دەبێت هەموو داواکارییە یاساییەکانی تیا بێت، یەکێك لەوانە دانی مۆڵەتە، دانی مۆڵەت بە تەئکید دەبێت لە وەزیرەوە بێت، ئەویش وەزیری ناوخۆیە دەبێت بیدات، یان رەئیسی وەحدەی ئیداری، کە بەپێی ئەم یاسایە هاتووەو ئاشکرایە، سەلاحیەتێکی باشی داوەتە دەست سەرۆکی یەکە ئیدارییەکان لە دێ و ناحیەو قەزاو شاردا، هەروەها بە جەنابی وەزیریشەوە بۆ موزاهەڕە گشتییەکان، بە تەئکید ئەم ئیجازە دانە یەکێکە لە تەنزیم کردنی یاساکە، ئەرکێکی زۆر دەخاتە سەر شانی حکومەت، یەکێك لەو ئەرکانە پاراستنی ئاسایشی موزاهەڕەکەیە، دوو/ لەکاتێکدا رووداننی هەندێك کرداری خراپ بەرامبەر بە موتەزاهیرەکان لەلایەن پیاوەکانی پۆلیس و وەزارەتی ناوخۆوە، وەزارەت بەرپرسیار دەبێت بەرامبەر بە تەعویز دان بە هەڵگرتنی ئەو مەسئوولیەتانە، ئەگەر ئیجازەی نەبێت لە وەزارەتی ناوخۆ، یەعنی ئەو ئیجازەیە وەرنەگرێت لەو یەکە ئیدارییانەوە ئیجازەی پێ نەدرێت، مۆڵەتی پێ نەدرێت، بە تەئکید مەسئوولیەت تەحقیق ناکات لەسەر لایەنی پەیوەندیدار، ئەم بڕگەیەی کە هاتووە، من پێموایە ئەمە زیاتر لە بەرژەوەندی ئەو کەسانەیە کە هەڵدەستن بە موزاهەڕەکە.

بەنیسبەت فەقەرەی سێوە، باس لە نیزامی عام و ئەدابی عامە دەکات، پێموایە مشتومڕێکی زۆری لەسەر بوو، لەکاتی گفتوگۆکانیشماندا، نیزام وئەدابی عامە تەفسیرێکی یاسایی و تەفسیرێکی فیقهە، تەفسیرێکی فیقهی نیزام و ئەدابی عامە تەحقیقی نەفعی عامە، تەحقیقی مەسلەحەی عامە، موحافەزە کردنی مەسلەحەی عامەیە لەناحیەی ئیجتیماعی، ئیقتیصادی، سیاسی، هەموو لایەنەکانی تر، کە رەبتی بە مەسلەحەی عامەیە، ئەمەش ناکرێت، نە جەنابی وەزیر، نە ئەم یاسایەی ئێمە هەیەتی نە تەفادی بکەین و وازی لێ بێنین و لێی لاببەین، بۆچی؟ لەبەر ئەوە هەم دیسان دەگەڕێینەوە بۆ دەستووری عێراقی لە ماددەی (38)دا باس لەوە دەکات، کە دەوڵەت هەر یاسایەك دەربکات، دەبێت کەفیل بێت بە پارێزگاری کردنی نیزام و ئادابی عامە، بە واتا ئەم یاسایە دەبێت نیزام عام و ئەدابی عامەی تیا بێت، چونکە مەسلەحەتی عامەو نەفعی عام گەورەترە لە دەسەلاتەکانی دەوڵەت و لە مەسلەحەتەکانی دەوڵەت، بەڵام من پێموایە بڕگەی شەشیش لێرە، ئەگەر ئیلغا بکرێت باشترە، چونکە باس لەوە دەکات وەزیر دەتوانێت تەخویلی هەندێ سەلاحیات بکات، خۆی وەزیر لێرە هەموو دەسەلاتەکانی جەنابی وەزیر دانی ئیجازەیە، کە لەسەرەوە باس لەوە کراوە وەزیر ئیجازە دەدات و سەرۆکی وەحدە ئیدارییەکان ئیجازە دەدەن، تەحصیل حاصلە کە سەلاحیەتی ئیجازە دانی هەبێت، سەلاحیەتی رەفز کردنیشی هەیە، لەفەقەرەکانی تر باس لەوە کراوە، لەبەر ئەوە من پێموایە ئەم فەقەرە شەشە ئیزافەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار عمر نورەدینی کەرەم بکە.

بەڕێز عمر حمد امین خدر(نورەدینی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مۆڵەتدان لەم یاسایەدا نابێت بەو مانایە لێك بدرێتەوە، کە ئەمە کۆت و بەند لەبەردەمی هاوولاتیان دادەنێت، سەبارەت بە جێ بەجێ کردنی ئەو ماف و ئازادییانەی کە لەم یاسایەدا هەیە لەسەر زەمینەی واقیع، بەڵکو بە پێچەوانەوە هەم ئیلتیزاماتی لایەنە پەیوەندیدارەکان لەناو حکومەتدا بەشێوەی یاسایی دیاری دەکات، هەمیش باشتر و چاکتر ماف و ئەرکەکانی سەر هاوولاتیان و ئەوانەی بەشداری دەکەن لە خۆپیشاندان چاکترو باشتر دیاری دەکات و بەرجەستەی دەکات، بۆ نموونە ئەگەر مۆڵەتدان لە ئارادا بێت، هەمیشە خۆپیشاندان، خۆپیشاندان یەکێك لەو ئەگەرانەی لەوانەیە لەکاتی جێ بەجێ بوونی خۆپیشاندان بێتە ئاراوە، دەست تێوەردانی لاوەکی بە مەبەستی شێواندن و ئاراستە کردنی لە دەرەوەی ئامانجە سەرەکیەکان و ئامانجە یاساییەکانی، ئەمە یەکێکە لەو ئەگەرانەی کەلەوانەیە بێتە ناو خۆپیشاندانەوە, بۆیە ئەگەر مۆڵەتدانی لەگەڵ بێت لایەنە پەیوەندیدارەکان بەشێوەیەك ئامادەییان دەبێت، کە هەموو چەشنە ڕێگرییەك لەبەردەمی ئەم ئەگەرە سلبییە، بۆ مامەڵە کردن و بەلا ڕێ بردنی خۆپیشاندان دێتە ئاراوە.

خاڵێکی تر، ئەوەی کە باس کرا لەسەر سیستەم و ئادابی گشتی، من تەئیدی بۆچوونەکەی کاك عمر عبدالرحمن دەکەم، هەروەها ئاماژە بە نموونەیەکیش دەکەم، لە ڕەمەزانی ساڵی 2009 لە ولاتی مەغریب جوولانەوەیەك و حەرەیەك هەبوو لەلایەن گەنجان و لاوانی ولاتی مەغریبەوە، کە لەکاتی بەربانگی ئێوارەدا، ئەوان بەشێوەیەك لە شێوەکان حفلەو تەجەموعی ئەوتۆ بکەن لە شوێنە گشتییەکان، کە نەگونجاو بێت لەگەڵ مەفهومی ئیسلامی بەربانگ، یان لەگەڵ ئادابی گشتی، یان لەگەڵ سیستەمی گشتی، ئەمە بوو بە ڕووداوێك کە پێش تەیاراتی ئیسلامی ئاینی، تەیاراتی عەلمانی حزبە عەلمانیەکان داوایان کرد، کە دامودەزگاکانی دەوڵەت لەوێ تەدەخول بکەن، بۆ ئەوەی ئەم شێوە تەجەموعە، یان ئەم شێوە خۆپیشاندانە ڕێگای پێ نەدرێت و سنووری بۆ دابنرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار عمر هەورامی کەرەم بکە.

بەڕێز عمر صدیق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، قسەکانی من کرا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار قادر حسن کەرەم بکە.

بەڕێز قادر حسن قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەو پێیەی خۆپیشاندان بابەتێکی گرنگ و هەستیارە، بەرپرسیاریەتەکەشی دوو لایەنەیە، بەشێکی دەکەوێتە سەر خۆپیشاندەران، بەشێکی تریشی دەکەوێتە سەر لایەنە پەیوەندارەکان، هەر بۆیەش پێویستە مۆڵەت وەربگیرێت، بۆ ئەوەی هەردوولا بتوانن ئەرکەکەیان لە رووی مادی و مەعنەوی جێ بەجێ بکەن، چونکە خۆپیشاندان چاوەڕوانی هەر پێشهات و رووداوێکی لێ دەکرێت، بۆیە من تەئکید دەکەمەوە مۆڵەت وەربگیرێت، هەم بۆ شوێن، هەم بۆ ژمارەی خۆپیشاندەران، هەمیش بۆ ئامانجی خۆپیشاندەران، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار گۆران ئازاد کەرەم بکە.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئامانج لە رێکخستنی خۆپیشاندان، یاخود ئامانجی دەسەلآت لەوەی کەوا مۆڵەت بدات، یاخود مۆڵەت نەدات، دوو هەدەفی هەیە:

یەکەمیان/ پاراستنی سەلامەتی ئەو کەسانەیە کە خۆپیشاندان دەکەن لەگەڵ پاراستنی مومتەلەکاتی گشتی لەو شوێنەی کە خۆپیشاندانی لێ دەکرێت، بەگوێرەی دەستووریش کە ئەو مافەی داوە بە هاوولآتی، کە تیایدا دەڵێت بەیاسا رێك بخرێت، من پێموایە یاساش هەر تیایدا هەردوو ئامانجەکەی تێدا دەبینێتەوە، کە هاوسەنگیەك دروست بکات، هەم لەنێوان ئەو مەتالّبانەی کە دەسەلآت دەیەوێت لە رێکخستنێکی خۆپیشاندا چۆن بێت؟ هەم لەوەی کە هاوولآتی چۆن ئەم خۆپیشاندانە بکات؟

بەبۆچوونی من ئەم حالّەتە، من پشتگیری ئەو رەئیە دەکەم لەنێوان مۆڵەت و ئاگادار کردنەوە، ئاگادارکردنەوە بێت، چونکە ئەم هەدەفە لە ئاگادار کردنەوە دێتە دی، لەبەرچی؟ چونکە لە ئاگادار کردنەوە ئەگەر بگەڕێینەوە سەیری ماددەی سێ بکەین ئاگادار کردنەوەش ئەم دەستەیەی کەوا داوای خۆپیشاندان دەکات، دەبێت کات و شوێن دیاری بکات و، دەسەلآتیش جیهەی مەعنیە، ئەوجا بەڕێز وەزیری ناوخۆیە، یاخود قائیمقام و مودیر ناحیەیە، دەسەلآتی دووەمی کات و شوێنەکەی هەیە، ئەگەر گۆڕیشی جیهەتی خۆپیشاندەریش مافی تەعن لێدانیان هەیە، کەواتە کە کات و شوێن دیاری بوو، دەسەلآت دەکرێت هەم هێزی ئاسایش و پۆلیسی بۆ دابین بکات، بۆ ئەوەی سەلامەتی گیانی ئەم خۆپیشاندەرانە بپارێزێت، هەمیش مومتەلەکاتی حکومەت بپارێزێت، بەلآم مەبەست لەوەی ناوەڕۆکی خۆپیشاندانەکە، من پێموایە ئەوە مافێکی دەستوورییە، ئەگەر قەیدی بخرێتە سەر، ئەوە دەبێتە هۆی پێشێلی ماددە (36)ی دەستوور، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار ئاشتی عزیز کەرەم بکە.

بەڕێز ئاشتی عزیز صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماوەیەك پێش ئێستا زۆر موناقەشە لەسەر ئەوە کرا کە ئەمە مافێکی دەستوورییەو رێکخراوە بە دەستوور، من رەئیم وایە ئەگەر مافێکی دەستووری بێت، بۆ ئەوەی تەناقوز نەبێت لەگەڵ هەموو کاتی پێشتر کوشتمان و قسەمان لەسەری کرد، موخالیفی قسەکانی خۆمان نەبین، وەکو کاك گۆران گوتی وا پێویستە بەڕاستی لەسەر مەسەلەی مۆڵەتدان هەڵوێستیەك بکەین، چونکە مەفهومی مۆڵەتدان دەچینە بەردەم خەتەری قبول بکرێت، قبول نەکرێت، یەعنی کە تۆ داوای مۆڵەت دەکەیت، دەکرێت کە رەفز بکرێت، ناکرێت مافێك کە لە دەستووردا بە ئازادی چەسپا بێت لەبەردەم خەتەری قبول کردن و قبول نەکردندا بێت، ئەگەر بە دافیعی ئەوەی کەوا منیش لەگەڵ ئەوەدام بەرگری لەوە دەکەم کە پێویستە پرەنسیپێکە لەناو دەستووردا هەبێت و بەیاسا رێك بخرێت، ئەگەر تەنیا نیەتی رێکخستنمان هەیە، ئەوە بڕوام وایە بە ئیشعار ئەو موشکیلەیە حەل دەکرێت، چونکە کۆمەڵێك خاڵی تری بە دوای خۆیەوەیە، بۆیە من تەئیدی رەئی دووەم دەکەم بە ئیزافە کردنی دوو بڕگە، ئەگەر هاتو خۆپیشاندانەکە لە وەحدەی ئیدارەییەکە تێپەڕی، ئەوە ئیشعاری وەزیر بکرێت، واتا ئەگەر لە پارێزگایەکەوە تێپەڕی، یان لە سەلاحیەتی وەحدەیەکی ئیداری تێپەڕی، ئەو کاتە جەنابی وەزیر ئاگادار بکرێتەوە.

خاڵێکی تریش، کە لە پێشنیازی ماددەی دووەمدا هاتووە، لە پێشنیازی یەکەمدا خاڵی چوارەم، کەوا دانانی سەقفێکی زەمەنییە، کە دەڵێت (لجنة الاعتراض علی قرار الرفض لدی محکمة الاستئناف) ئەوەش ئیزافە بکرێت بۆ سەر پێشنیاری دووەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار عبدالرحمن کەرەم بکە.

بەڕێز عبدالرحمن حسین ابابکر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پشتگیری لە قسەکانی ئاشتی خان دەکەم، من پشتگیری رەئی دووەمیش دەکەم لەم ماددەیە، کە پێویستە خۆپیشاندان بەبێ مۆڵەت بێ، بەڵام ئەگەر بە مونەزەمی بێت، دەبێت ئاگاداری ئەو لایەنە پەیوەندیدارانە بکرێتەوە، کە یەکەی کارگێری لەهەر جێگایەك هەبێت، لە هەر شوێنێك بێت ئاگادار بکرێتەوە، کە ئێمە خۆپیشاندان دەکەین و ئامانجەکانیش خۆیان دیار بکەن بەنووسین بۆ ئەو یەکە کارگێرییەی لەو جێیە هەیە، نابێت یەکەی کارگێریش رەفزی بکات، یەعنی ئەو حەقە نەدەین بەو یەکە کارگێرییە لەو جێیە کە رەفزی ئەو داواکارییە بکات، چونکە وەکو ئاشتی خان باسی کرد لە دەستوور هاتووە، کە مافێکی خۆیەتی و سروشتی خۆیەتی دەبێت بیکات، بەڵام ئەو کاتەی کە ئاگاداری کردەوە بۆیان پۆلیس و ئەمن و ئاسایش بنێرێت، کە حیمایەی بکات، نەهێڵێت ئەو خۆپیشاندانە تووندو تیژی بەکار

بێنن، یان لایەنێکی تر، کەسانێك داخیل ببێت کارێکی خراپی لێ دەربکەوێت، ئەگەر ئەو کەسانەی لێرە توندو تیژی دەکەن لەناو ئەو خۆپیشاندانە سزای خۆیان وەردەگرن، چونکە ئێمە لێرە لە بڕگە یەکمان هەیە، من پێموایە لێرە بە حوکمی ئەم یاسایە ئەو سزایە وەردەگرن، بۆیە من پێموایە نابێت بەهیچ شێوەیەك ئەو پیشاندەرانە مۆڵەت وەربگرن، کە مۆڵەتیان وەرگرت دوو، سێ رۆژی پێ دەچێت، یان پێ ناچێت، ئەو خۆپیشاندەرانە سست دەبنەوە، بەڵام دەبێت بەبێ ئاگاداری ئەو لایەنەش هیچ خۆپیشاندانێك روو نەدات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار کاردۆ کەرەم بکە.

بەڕێز کاردۆ محمد پیردواد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە کە قسەمان کرد، لەگەڵ رەئی هاوڕێیەکانم، کە باسی ئەوەیان کرد مافێکی سروشتی و دەستووری بێت، بەڕاستی قسە کردن لەسەر مۆڵەت لێ سەندنەوەی ئەو مافەیە، بەڕێز وەزیری ناوخۆ باسی رێکارە پێویستیەکانی کرد لەکاتی ئەنجامدانی هەر خۆپیشاندانێك، لەبەر ئەوەی لە راپۆرتەکە رەئی بڵێین ئاگادار کردنەوە، ئەو وردەکارییەی تێدا نەبوو، لە ئاگادارکردنەوەش ئەوەی تیایە کە کات و شوێن دیاری بکرێت، کە دەبێت خۆپیشاندانەکەش ئاشتیانەو شارستانی بێت، کە دەبێت رێکخەرانی دیار بێت، کاتەکەی دیار بێت، هەموو ئەو رێکارانەی بۆ ئیجازە پێویستە، لە ئاگادار کردنەوەش دیارە تەنها مۆڵەتە، من پێموایە مۆڵەت بەستنەوەشی بە ئادابی گشتی، کە پێناسەکەی روون نییە، دیار نییە، زۆر لاستیکییە، دەبێتە مایەی ئەوەی کە هەمیشە حکومەت پێویستی بەوەیە، کە کۆنترۆل بکات، نەیەوێت خۆپیشاندان بۆ ئەو داواکارییانەی کە هەیە بکرێت، هەوڵ دەدات بە رێکارەکانی خۆی رێی لێ بگرێت، ئەمە شتێکی زۆر ئاساییە دەبێت رەچاوی بکەین، لەبەر ئەوە بەڕاستی دانانی ئادابی گشتی و مۆڵەت گرفتێکە، پێموایە ئیمکان نییە خۆپیشاندان لە کوردستان بکرێت، کە ئەو پاساوانە هەبن.

خاڵێکی تر، کە من دەمەوێت تەئکیدی لێ بکەمەوە پەیوەندی بە قەوارەی سیاسی و رووداوی سیاسی ئێمەوە هەیە، ئێمە میللەتێکی چەوساوەین و پارچە پارچە کراویشین، رووداوێکی سیاسی دێتە پێش، ستەمێك دەبێت لە پارچەیەکی تر، کە ئێمە دەمانەوێت رەئی گشتی لەسەر بوروژێنین، یان لەلای خەڵك دەوروژێ، ئێمە نامانەوێت، خۆی خەڵك نارەزایی دەربڕێت، بۆ حکومەتی کوردستان چەند قورس دەبێت، کە مۆڵەت لەدەست ئەو بێت؟ یەعنی چەندین رووداوی کارەساتاوی بەرامبەر میللەتەکەم پێویستی بە رەئی گشتی بووە، حکومەت لەبەر ئەرکی دیبلۆماسیەت، یان سیاسی، یان ئیقتیصادی، یان پەیوەندی خۆی لەگەڵ ئەو ولاتانە، کە مۆڵەت بدا، نەیتوانیوەو کردیتیە گرفتێکی گەورە بەرامبەر ئەو پێویستیە، یان ئەو خواستە جەماوەرییەی کە پێویستە بۆ ئێمە پشتیوانی، یان رەئی گشتی، یان داواکاری خەڵکی لەسەر دروست بکەین بەرامبەر کێشەیەك کە پێویستی بە نەتەوەکەی ئێمەوە هەیە، ئێمە بۆ ئەم بارە

بخەینە سەر حکومەت، لەکاتێکدا ئەگەر بە ئاگادار کردنەوە بێت، ئەمە لە دەسەلاتی حکومەت نییە، قانون بەپێی پرەنسیپەکانی دەستوور خۆپیشاندانی وای ڕێکخستووە، کە خەڵك ئازادە بەو شێوازانەی کە شارستانی و مەدەنییە تەعبیر لە ڕەئی خۆی بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار نەسرین جەمال کەرەم بکە.

بەڕێز نەسرین جمال مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، قسەکانی من کاك گۆران و ئاشتی خان کردیان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار نەریمان عبدالله کەرەم بکە.

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پیشتگیری لە بۆچوونەکانی کاك گۆران و ئاشتی خان و کاك کاردۆ دەکەم، بۆ ئەوەی کە مۆڵەت نەبێت، من دەمەوێت ئاماژە بەوە بدەم کە هەر یاسایەك دادەنرێت، لەڕاستیدا دەبێت ئاسانترین شێوە بێت، بۆ ئەوەی مومکین بێت کە جێ بەجێ بکرێت لە داهاتوودا، ئەگەر عەواقب و عەرقلەی بۆ دروست کرا، پێموایە کێشەیەك دروست دەکات، بە قەناعەتی خۆم کەخۆپیشاندانی لەناکاومان لابرد، کێشەیەکمان دروست کردو لە داهاتووشدا دەیبینین، لەبەر ئەوە زۆربەی زۆری خۆپیشاندانەکانمان سڕییەوە، لێرەش کە دێتەوە سەر ئەوەی کە خۆپیشاندان ڕەزامەندی هەبێت، یان نەبێت، هاوکارانم زۆر باسیان لە مەسەلە دەستوورییەکان کرد، من بە تەنها باس لە قانونەکە دەکەم، ئەوە بە حوکمی قانون دراوەو کەس نابێت بۆی هەبێت ڕەفزی بکاتەوە، بەڵام بۆی هەیە داوای زەوابت و ئیلتیزامات بکات لەوانەی کە ئەنجامی دەدەن، وەك ئەوەی کە بەڕێز جەنابی وەزیری ناوخۆ ئاماژەی بەوەدا، کە فەلسەفەی ئەوەی باس کرد، کە بۆچی تەڵەب بکرێت؟ بەڵام ئاگادار کردنەوەکەش هەمان ئەو فەلسەفەیە کە جەنابی وەزیر دەیڵێت بۆ مەبەستی زانیاری و ئامانج لێی و دیاری کردنی شوێنەکەی و کاتەکەی و ناونیشانەکەی، بەهەمان شێوە دەکرێت دابڕێژرێتەوە، من پێموایە بەڕێزان داڕێژەرانی ئەو پرۆژە یاسایە، کە ڕەئی دووەمیان نووسیووە، ڕەئی دووەم زۆر بە کرچ وکاڵی تەنها یەك دێریان نووسیووە، لەگەڵ ئەوە ئەوانەی کە بۆ داوا کردنی ئیجازە بۆ سەرەوە دانراوە، مومکینە هەمان شت بۆ ئاگادار کردنەوەش جێ بەجێ بکرێت، کە ئەو پرەنسیپانە بگرێتەوە، لەبەر ئەوە تەنها ئاگادارکردنەوەکە بەو شێوەیە نییە عەفوی داواییەك بکات و بڕوات، بەڵام ئەو خاڵانەی بۆ دەست نیشان بکرێت، بەڵام مەجالی ڕەفز کردنەوەی نەبێت.

رەئیەکیش هەیە، کە دەڵێت ئاگادار کردنەوەو تەڵەب و رەزامەندی هەردوو حکومەت بە مەسئوولیاتی خۆی هەڵدەستێت، ئەگەر وا نەبێت کەواتە پێچەوانەکەیەتی و بە مەسئوولیاتی خۆی هەڵناستێت، یان شتی دەکەوێتە سەر، حکومەت لە هەموو کاتێکدا بەپێی یاسا مولزەم دەکەم پاراستنی سەرو مالّی خەڵکی لە ئەستۆیە، هەروەها پاراستنی ئەنزیمەو نیزامی سیاسی ئەو حکومەتەی لە ئەستۆیە، بۆیە ئەگەر موزاهەڕە ببێت، موزاهەڕە نەبێت، ئەو ئەرکە لە ئەستۆی حکومەتەو هەر دەبێت بیکات و، جێ بەجێی بکات و ئەرکی خۆیەتی، بۆیە من پێمواید کە پێویست بەوە ناکات، کە ئێمە بیخەینە بەردەمی رەزامەندی، یان نا رەزامەندی، یان بیخەینە بەر میزاجی لێپرسراوێك، یان نا، لەبەر ئەوەی مافێکی دەستوورییە کە دراوە، بۆیە من لەگەڵ رەئی دووەم دام کە تەنها ئاگادارکردنەوەکە بەسە، بەڵام بەزەوابت و تەعلیمات و ئەنزیمە رێك بخرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار دکتۆر رەفیق کەرەم بکە.

بەڕێز د.رفیق صابر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەم ماددەیەدا قسە لە مافێکی دەستووری دەکەین، مافێکی سروشتی، کە مافی خۆپیشاندانە، مافی خۆپیشاندان بەشێکە لە ئازادی و مافی مرۆڤ، هەروەك مافی دەڕبڕین بە زارەکی بێت، یان بەنووسراو لە رێگەی کتێب و گۆڤارو رۆژنامەوە بێت، ئێمە شانازی بەوە دەکەین، چونکە لە کوردستان سانسۆر لەسەر چاپ کردنیان نییە، لەکاتێکدا کۆمەڵێك ولاّتانی دەورو پشتمان ئەو سانسۆرە هەیە، شانازی بەوە دەکەین کە سانسۆر لەسەر بلاّوکردنەوەی رۆژنامەو گۆڤار نییە، کە خەڵك پێویستی بەوە نییە لە رۆژنامەکان ئێواران بیبەن بۆ پۆلیس، یان بۆ دەزگای سانسۆر، بۆ ئەوەی مۆڵەت بدرێت رۆژنامەکە بۆ رۆژی دووەم چاپ بکرێت، یان بەشێکی بە سپیەتی بلاّو بکرێتەوە، لەبەر ئەوە ئەم مافە مافێکی دەستوورییە، مافی را دەڕبرینە، مافی خۆپیشاندانیش بەهەمان شێوەیە، هەر قانونێك بۆ رێکخستنی خۆپیشاندان دابنرێت، دەبێت ئەو مافە بپارێزرێت و بیچەسپێنرێت، ئایا ئێمە مافی ئەوەمان هەیە لە رووی سیاسی، لە رووی ئەدەبیەوە، مافێك کە دەستوور بۆ ئێمەی دابین کردووە، بیدەین، ئەو مافە لە خەڵك بستێنینەوەو بیدەینە دەست سەرۆکی وەحدەیەکی ئیداری لە ناحیەیەك، یان لە گوندێك، یان لەناوچەیەکی بچووك، ئەو سەرپەرشتی ئەو مافە دەستوورییە بدات بە خەڵك، یان نەیدات، لەبەر ئەوە من لەگەڵ رەئی هاوکارانم، کە مەسەلەی مافی خۆپیشاندان بە ئاگادار کردنەوە بێت و، لەو ئاگادارکردنەوەیە هەموو ئەو زانیارییانەی کە تێدا روون بکرێتەوە، کە جەنابی وەزیری ناوخۆ باسی کرد ئێستا، بەڵام ئەو مافەش بدرێت بە لایەنی پەیوەندیدار لەبارەی شوێنی خۆپیشاندانەکە، دەشێت ئەوان لە شوێنێك بیکەن، ئەو شوێنە لە رووی ئەمنیەوە، لە رووی ستراتیجیەوە، لە رووی هەر سەبەبێکی ترەوە بێت گونجاو نەبێت، دەکرێت ئەوان ئەو مافەیان هەبێت، شوێنەکە لەگەڵ لایەنی پەیوەندیدار کە ئەوانە خۆپیشاندانەکە رێك دەخەن مونافقەشە

بکەن و لێدوانی لەبارەیەوە بکەن، بۆ ئەوەی ئەگەر شوێنەکە گونجاو نەبوو رێك بکەون لەسەر ئەوە شوێنی خۆپیشاندانەکەو مەساری خۆپیشاندانەکە بگۆڕن بۆ شوێنێکی تر، لەبەر ئەوە من لەگەڵ هاوکارانم پشتگیری ئەوە دەکەم، کە پێویستی بە رەزامەندی نەبێت، بەڵکو ئاگادارکردنەوە بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار کاك د.صباح بەرزنجی کەرەم بکە.

بەڕێز د.صباح محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش بۆچوونەکانی خۆم لەچەند خاڵێك پێشکەشی بەڕێزتان و هاوکارانی بەڕێزم دەکەم، مەسەلەی خۆپیشاندان وەك باس کرا مافێکی دەستوورییە، مافێکی سروشتیە، بەڵکو مافێکی ئیعتیراز، هەر کەسێکی مافێکی قورئانیشە، چونکە خوای پەروەردگار دەفەرموێت (لایحب الله الجهر بسوء من القول الا من ظلم)، هەر کەسێك هەستی کرد بەوە زوڵمێکی لێ کراوەو ستەمێکی لەحەق ئەنجامدراوە، ئەوە خوای پەروەردگار ئەو حەقەی داوەتی بەدەنگی بەرز هاوار بکات و، تەنانەت ئەو قسانەش بکات، کە لە حاڵەتی عادییدا نایکات، ئەم حەقە پێویستە لەچوارچێوەی یاسادا بێت، نابێت لە یاسا دەربچێت و کاری ئێمەش لەڕاستیدا بۆ ئەوەیە بەجوانترین شێوە مومارەسەی ئەو حەقە بکەین، هەر کەسێکیش خاوەنی ئەم مافەیە تەعەسوف نەکات لە بەکارهێنانیدا، بۆیە لەلایەکەوە پێویستمان بەوە هەیە بەجوانترین شێوە مومارەسە بکرێت، هیچ جۆرە کۆت و بەندێکی نارەوا نەخرێتە سەری و، ئەو کۆت و بەندانەی کەقانون دایدەنێت، دەبێت بۆ خزمەتی مافەکە بێت، نەك بۆ رێگە گرتنی، بۆیە منیش ئەو رەئیەم بەلاوە پەسندە، کە ئاگادار کردنەوە کافی بێت، بەلاّم ئەو ئاگادار کردنەوەیە دیارە هەموو زانیارییەکانی پێویستی تێدا بێت، بۆ ئەوەی وەکو ولاّتە پێشکەوتووەکانی دنیا ئێمە هەنگاو بنێین، یەعنی ئێمە لە زۆر شتدا، کاتێك کە دێینە سەر باسی یاساکان، نموونە بۆ ولاّتانی پێشکەوتوو دێنینەوە، بەلاّم عەجەبە بۆ کە دێینە سەر باسی مەسەلەی خۆپیشاندان، ئەو ئەزموونانە نادیدە دەگرین، پێمانوایە دەبێت نموزەجی ئەو ولاّتانەی دەوروبەرمان کە لەسەر ئەساسێکی ئایدۆلۆجیە، لەسەر ئەساسێکی پۆلیس ولاّت دەبەن بەڕێوە، ئەوە بێنینە مەیدانەوە، نموونەی یاسای یەکێك لەو ولاّتانەم لەلایە، ئایا کە بەڕاستی ئەو مافەی داویەتی بە هاوولاّتیان بۆ خۆپیشاندان؟ لەڕاستیدا ئەو خۆپیشاندانەی دەکات بە پرۆتۆکۆلێکی حکومی و، هیچ فایدەیەکی لێ ناکەوێتەوە.

سەبارەت بەوەی کە وەزارەت، یان لایەنی کارگێری، یەکەی کارگێری پێویستە ئیلتیزامی بۆ دروست ببێت، بەڕاستی ئەم ئیلتیزامە نەبەستراوە بە وەرگرتنی مۆڵەتی خۆپیشاندانەوە، یان وەرگرتنی مۆڵەتی کۆبوونەوەی گشتییەوە، هەر لەسەرەتاوە وەزیر کە دەبێت بە وەزیر، سەرۆکی یەکەی کارگێری کە دەبێت

به سەرۆکی یەکەی کارگێری، ئەو ئیلتیزامەی بۆ دروست دەبێت کە پارێزگاری لە ئەمنیەت و ئاسایش و نیزامی گشتی و ئادابی گشتی بکات، بۆیە من زۆر بە تەئکیدەوە پێموایە کە ئێمە دەبێت تموحمان زۆر لەوە بەرزتر بێت، کە بێین ئەم مەوزوعە ببەستین بە مۆڵەت پێدانەوە، بەڵکو بڵێین ئەسڵ وایە ئاگادار کردنەوە بکرێت بە بنەما، بەڵام لەو حاڵەتانەدا کە دیارە رەنگە مەترسی هەبێت، ئەو کاتە ئەو حەقە بدرێت بە جیهاتی پەیوەندیدار، کە ئەو شوێنە مەسەلەن بەکار نایەت، بەهەمان شت ئەو حەقەشیان پێ بدرێت، دیسانەوە دەمەوێت ئاماژە بەو مەوزوعەش بکەم، لە هەندێ لەو یاسایانەی کە هی ولاتانی تر باسی مافی خۆپیشاندان کراوە، رێکخستنی خۆپیشاندان کراوە، هاتوون بە ئیستیسنا هەندێ شوێنیان دیاری کردووە، کە نابێت خۆپیشاندانی تیا بکرێت، ئەوە ئەگەر رەچاو بکرێت، یەعنی ئێمە وەکو ماددەیەك دیاری بکەین و صیاغەی بکەین زۆر باشە، ئاخیر شت کە من لە راپۆرتی هاوبەشی لیژنەکاندا بینیم و بەلامەوە زۆر ئیجابی بوو ئەوەیە کە بڕگەی پێنجەم لە ماددەکە هاتووە، هەندێك موناسەباتی ئیستیسنا کردووە لە حصولی موافەقە، یەعنی ئەوە نابێت ئەحکامی کۆبوونەوەی گشتی، یان ئەحکامی تەزاهوراتی بەسەردا جێ بەجێ بکرێت، موناسەباتی وەتەنیە، موناسەباتی قەومی و ئایینی و، تەنانەت ئەو موناسەباتە کۆمەلایەتیانەی کە عورف دیاری کردووە پێویستی بە ئیجازە نییە، ئەگەر ئەوە بە ماددەیەکی سەربەخۆ صیاغە بکرێت، ئەمە پوختەی قسەکانی بەندە بوو، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار ناسك تۆفیق کەرەم بکە.

بەڕێز ناسك تۆفیق عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە قسەکانی من پشتگیرییە بۆ رەئی دووەم وەکو هاوەلانم، کە تا ئێستا کردیان، من پێموایە کاتێك کە دەڵێت (یشترط الحصول علی الاجازة)، یەعنی مەرجی پێدانی مۆڵەت بیخەینە سەر ئەرزی واقیع، ئەگەر بێتو کۆمەڵێك خەڵك بەدەست زوڵمێکەوە بنالێنن، مەسەلەن بۆ نموونە کۆمەڵێك کەسوکاری شەهیدان گیریان خواردووە بەدەست رۆتینی ناو دەوائیرەوە، دیسان بێت بۆ ئەوەی بیکاتە رەئیەکی گشتی، بێت خۆپیشاندان دەکات، دیسان بێت ئەمجارە بەشێوازێکی تر گرفتاری دەستی رۆتینێکی تر ببێت بۆ وەرگرتنی مۆڵەت، ئایا ئەمە چەند کاریگەری دەبێت لەسەر دروست کردنی تووندوتیژی لەمافی ئەو کۆمەڵەی کە دەنالێنێت بەدەست گرفتەوە؟ بۆیە من پێموایە ئێمەین یاسا دەردەکەین بۆ رێکخستنی خۆپیشاندانەکان، کەواتە ئێمەین حەق دەدەین بەوەی کاتێك ئەگەر مۆڵەتیش نەبوو، ئیشعار بوو، ئەوە ئەرکی حکومەتە کە دیسان خەڵك و هاوولاتیان و خۆپیشاندەران بپارێزێت، چ خۆیان و چ مولکیان، یەعنی ئەمە ئێمەین تەشریع دەکەین، کە ئایا مۆڵەت نەبوو ئیشعار بوو، ئەو حەقە لە ئەستۆی حکومەت و دامودەزگاو لایەنە پەیوەندیدارەکان دەبێتەوە؟ یان هەر دەبێت بیکەن، ئەوە خاڵێك.

خاڵێکی تر، من خاڵی شەشەمم پێ زیادە بەڕاستی، بەڵام پێموایە ئەگەر هاتوو کردمانە ئیشعار، کە دەڵێین (او رئیس الوحدة الاداریة)، بڵێین یان یەکێك بەجێی ئەو دانیشتووە، چونکە بۆی هەیە ئەم رەئیسی وەحدەی ئیدارییە لە سەفەر بێت دوو، سێ رۆژی پێ بچێت، بۆیە ئەگەر بکرێت بڵێین یان ئەو کەسەی کە لە جێگای ئەو دادەنیشێت (او من ینوبە) شتێکی وا دانێین، بۆ ئەوەی رۆتین خەڵکەکە زیاتر ماندوو نەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار بەیان کەرەم بکە.

بەڕێز بەیان احمد حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبعەن بەرڤان چەند هۆیا ئەز دگەل موجەرد ئیشعار کردنێمە، یەعنی ئاگاهدار کردنێمە، ئێك/ ئەگەر بەرێخۆ بدەینە وان گۆڕینەت مەزنێت کو هەرێمدا چێ بووی، تەحەول بەرەڤ دیموقراتیەتێ ڤێتن ئەم پشتەڤانێ خاڵێ بکەین بڕاستی.

خاڵە دوێ/ ئەڤرۆکە هەرێمێ کوردستانێ بەرەڤ سێ قۆناغێ بچیتن، چونکو تیباعێکی گەلەك جوان ئیش حەیاتە سیاسی و مومارەسا سیاسی و ئازادییا، یەعنی هەرێمێ ئەم بدەینە خەلکێکی دەرەڤەی هەرێمێ بەر ڤێ خاڵ ژی.

خاڵە سێ/ مادام کو مافێکی سروشتی و تەبیعیە، موعارەزە گەل قانونە نینە، هەروەسا یەعنی ئیجازە وەرگرتن یا موعارەزە گەل ئەو مافێت دەستوور کو تەئکید هاتیە سەر دەستووری یێ عێراقێ و رەشنووسێ دەستوورا هەرێمێ کوردستانێ.

خاڵە چارێ/ مافێ دەسەلاتێ رێکخستنا خۆپیشاندانە بکاتن.

خاڵە دی/ کارێ حکومەتێ پاراستنێ لسەرخۆپیشاندانێ بکاتن، هەروەسا ئاگاهداریا حکومەتێ، ئەڤە کورترین رێکە بۆ دیموکراتیا تێل هۆیا ئەز دگەل هەندێ دامە کو موجەرەد ئاگاهداریا بێتن بۆ جیهەتێ دەسەلاتدارو زۆر زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار سەردار رەشید کەرەم بکە.

بەڕێز سەردار رشید محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەروەك دیارە خۆپیشاندان ماف و حەقێکی تەبیعی هەموو تاك و کۆمەڵەو رێکخراوێکە، دیارە هەموو یاسایەك من پێموایە کە ئەوە رەئی شەخصی خۆمە کە دەردەچێت، مەفروزە وەزعی سیاسی و کۆمەلایەتی و واقیعی ئەو ولاتە لەبەرچاو بگیرێت، ئێمە لەولاتێکدا دەژین بەڕاستی هەم کوردستانەو، هەم عێراق،

دەزانـین وەزعـی سیاسـی عێـراق لـە چ وەزعێـك دایـە، وەزعـی مەنتیقەکـە، وەزعـی ناوچـەکە، وەزعـی دراوسـێیەکان، بەڕاسـتی وەزعـی عالـەمیش کـە ئێمـە ئێسـتا سـەیری بکـەین، بەڕاسـتی ئـەو یاسـایانەی کـە دەردەچن لەسەر چ بنەمایەك یاساکان دەردەچن، دیـارە لـەم ولاتـەی ئێمـە، لـەم هەرێمـەی ئێمـە مەسـەلەی دیموکراسـیەت مەتلـەبێکی رەوای هـەموو تـاکێکی ئـەم کۆمەلگایەیـە، بـۆ ئـەوەی بەڕاسـتی شـتەکان هـەموو بەیاسا رێك بخەین لەچوارچێوەی یاساییدا بێت، من رەئیم وایە پێویستە وەکو ئـەو ولاتـە پێشکەوتووانەی دنیا خۆ ناکرێت ئێمە بەڕاستی ئێمە لەو ولاتانە پێشکەوتووتر بین، پێویستە ئیجازەی پـێش وەخـت بـۆی وەربگیرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار ژیان خان کەرەم بکە.

بەڕێز ژیان عمر شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاسـتیدا مۆڵـەت وەرگـرتن مانـای رێگـە گـرتن نییـە، بـەڵکو رێکخسـتنێکە لـەنێوان شـەقام و مـافی خۆپیشاندەران و نیزامی گشتی، چونکە خۆی خۆپیشاندان چالاکیەکە لـەناو قـەزای گشـتیدا ئـەنجام دەدرێ، بۆ ئەوەی بـە رێکـەوت نـەبێت لـەنێوان مافـەکان و نیزامـی گشـتی نەخاتـە مەترسـییەوە، پێویسـتە مۆڵـەت هەبێت و ئاگادارییەك هەبێت، کە لە زۆربەی دەوڵەتە دیموکراتیەکان و لیبرالیەکانیشدا پێش ئـەوە مۆڵـەت وەرگیراوە، ئینجا خۆپیشاندان کراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار شلێر محمد کەرەم بکە.

بەڕێز شلێر محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری لە قسەکانی کاك عمر عبدالرحمن دەکەم لە هەموو ماددەکە، بەس بەنیسبەت خـاڵی پێنجـەم کـە دەڵێت (یستثنی مـن حصـول الموافقـة خـروج النـاس افـرادا او جماعـات الی المیـادین والشـوراع والامـاکن العامة)، یەك ئیزافەی تر بکرێت، وابزانم بە سەرۆکی لیژنەی یاساییشم گوتووە (خلال الحمـلات الانتخابیـة وفي المناسـبات الوطنیـة والقومیـة)، چـونکە خیلالـی حەمـەلاتی ئینتیخـابی وابـزانم زۆر ئـەو هینـە دەبێت، هەموو ئەحزابەکانیشن، لەبەر ئەوە بە هیچ شێوەیەك دوایی نەڵێن لە قانونەکەدا نەبووە رێگـری لـە هـیچ کەسێك بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار شۆڕش کەرەم بکە.

بەڕێز شۆڕش مجید حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەرچەندە قسەکانی من بەشی زۆریان کرا، بەڵام بە پەلە بەسەر هەندێك شتدا دەڕۆمەوە، کە بە گرنگی دەزانم، پێش هەموو شتێك من پشتگیری تەواو لەو پێشنیازە دەکەم کە سێ پرەنسیپەکەی لە سەرەتادا باس کرا بوون بخرابوایە پێشی ئەو ماددەیە، چونکە لە ئەنجامی تێگەیشتن لەو سێ پرەنسیپەوە ئێمە ماددەکانی تر دەست نیشان دەکەین، ئینجا موافەقەتی لەسەر دەکەین، چونکە دیارە ئەو پرەنسیپانە لە دەستووردا بووە بە مافێکی سروشتی هەموو تاکێك و هەموو گروپێك یاسا رێکی دەخات، بۆیە من پشتگیری لەو پێشنیازە دەکەم، کە ئەو سێ پرەنسیپەی کە لەسەرەتادا کاك عبدالسلام و سۆزان خان بووە بخرێتە پێشی ماددەی دووەم.

سەبارەت بە مەسەلەی مۆڵەت و ئاگادارکردنەوەش، من لەگەڵ مۆڵەتم، بەڵام مۆڵەت تەنها بۆ دەست نیشان کردنی کات و رێرەوی کۆبوونەوەو رێ رۆیشتنەکەو خۆپیشاندانەکان بێت، لەگەڵ حەجمی خۆپیشاندانەکە، بۆ ئەوەی هەم لایەنی پەیوەندیدار کە وەزارەتی ناوخۆ، یاخود دامودەزگاکانی حکومینە بە ئەرکی سەرشانی خۆیان هەڵبستن، هەم بۆ پاراستنی گیانی خۆپیشاندەران و هەم بۆ سەلامەتی گشتیش.

سەبارەت بە رێگا پێدان، هەم دیسان لەسەر مۆڵەت پێدان، تەنها ئەو حالاتانەی کە لە پرۆژە یاساکەدا تەحدید کراوە، کە حاڵەتی بە مەبەستی هاندان بێت لە دژی گروپێك، یاخود تایفەیەك، یاخود ئاینێك، ئەوانە حەصرینە بەتاتەن رێگایان پێ نادرێت، کە خۆپیشاندان بەو مەبەستەوە بکەن، من لەگەڵ ئەوەمە کە لەگەڵ زیاد کردنی ئەوەمە، لە کاتێکدا لە بۆنە ئاینیەکان و نیشتمانیەکان ئیستیسنا کراون لەگەڵ هەندێ شتی تر لە پرۆژە یاساکە، کە پێویست بە مۆڵەت وەرگرتن، یاخود ئاگادار کردنەوە ناکات، من لەگەڵ ئەوەمەو پێشنیازی ئەوە دەکەم کە چالاکیەکانی رێکخراوەکانی کۆمەڵی مەدەنیش بەدەر بکرێت، ئەوە وەکو بۆنە ئاینی و بۆنە نیشتمانییەکان پێویست بە مۆڵەت و ئاگادار کردنەوە نەکات، بۆ ئەوەی رێکخراوەکانی کۆمەڵەی مەدەنی بتوانن بە ئەرك و چالاکیەکانی خۆیان هەڵبستن لەناو کۆمەڵگادا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار حاکم رزگار کەرەم بکە.

بەڕێز رزگار محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئیقتیراح دەکەم ئەم ماددەیە بکرێت بە سێ فەقەرە، لە فەقەرەی یەکەمی بەم جۆرەی لێ بێت (لایجوز تنظیم المظاهرة الا بعد اخبار الوزیر او رئیس الوحدة الاداریة قبل اجرائها بمدة لاتقل عن اربعة وعشرین ساعة وتستثنی من ذلك المظاهرة العفویة التي تتعذر فیه الاخبار في الوقت المناسب).

فەقەرەی دووەمی/ بەم جۆرە بێت (على السلطات الرسمية اتخاذ الوسائل اللازمة لحماية المتظاهرين من الاعتداء وعليها منع استمرار المظاهرة عندما تتحول مسارها بإتجاه ارتكاب الجرائم وبما يخالف القوانين المرعية).

فەقەرەی سێیەمیش فەقەرەی پێنجەمی خۆیەتی وەکو خۆی بمێنێتەوە، بێگومان تەبریریشم بۆ ئەمە، گرنگ ئەوەیە ئامانجی خۆپیشاندان مەشروع بێت و لەو غەرەزە دەرنەچێت، جۆری بەڕێوەبردنەکەشی ئاشتیانە بێت، تاوانی تیا نەکرێت، ئاسایشی خەڵک و ئارامیان تێك نەدات و مالّی گشتی و رێگەکان نەگرن، مالّی گشتی تووشی تەلەف نەبێت، هاوولاتیان بێزار نەکرێت، ئەگەر مەسەلە ئیجازە بێت، زەمان چیە ئەگەر مەعایيری وەزیری ناوخۆ ئیزنیدا، بەلاّم تاوانی تیا نەکرێت، ئایا ئەو ئیزنە رێگا دەدات بەتاوان؟ بێگومان نەخێر، ئیزنیش بدات کە موزاهەڕەکە مەساری گۆڕا بەرەو تاوان و لەو مەنتیقەی خۆی کە بۆی دانراوە دەرچوو، دەبێت حکومەت تەدەخول بکات، ئیخبار نەکردن، یان ئەو مەسەلەی ئیستیسناشمان تیا کردووە لێرە، بەڕاستی لە وەقتی موناسیبدا جاری وا هەیە ناتوانێت ئیخبار بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار سەرهەنگ کەرەم بکە.

بەڕێز سەرهەنگ فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتیوانی ئەو رەئیە دەکەم کە مەسەلەی خۆپیشاندان تەنها ئاگادار کردنەوە بێت بە جیهاتی مەعنی، کە رەئی دووەمە، وەك لە راپۆرتە هاوبەشەکەدا هاتووە، بەبیانووی ئەوەی کە ئێمەش چەند رۆژ لەم پەرلەمانە ئەندامانی بەڕێز موناقەشەی ئەم یاسایەمان کردووە، هەموومان کۆك بووین لەسەر ئەوەی کە ئەمە مافێکی دەستوورییە، پێویستە بە یاسا رێك بخرێت، بە رەئی من لە رەئی یەکەمدا تەقید کردنی ئەم مافەی تێدایە، نەك رێکخستنی، بەبیانووی ئەوەی کە تەبریراتم بۆ پشتیوانی رەئی دووەم ئەوەیە، مەسەلەی تەقید کردنەکە لە رەئی یەکەم زۆر بە وازیحی دیارە، مەسەلەن کە تێدا هاتووە دەڵێت موخالیفی نیزامی عام و ئادابی عامە نەبێت، کە ئەمە بەڕاستی موستەڵەحێکی لاستیکیە، دەتوانرێت بۆ زۆر حاڵەت بەکار بهێنرێت، گوێمان لە تەبریرەکانی وەزارەتی داخیلیش بوو لە رێگەی جەنابی وەزیرەوە، بۆ حاڵەتی یەکەم کە مۆڵەت وەربگیرێت، بەلاّم لە حاڵەتی ئیشعار، لە حاڵەتی ئاگادار کردنەوەش وەقتی ئەو تەبریرانەی کە جەنابی وەزیر باسی کرد، وەزارەت ئاگای لێ دەبێت، جیهەتی مەعنی ئاگای لێ دەبێت وەکو وەقتی موزاهەڕە کردنە، وەکو کاتی دەست پێ کردنی، هەموو ئەم شتانەی تێدا بێت، یەعنی ئەو مەخاوفانەش لە حاڵەتی ئیشعاردا، بۆیە من پشتیوانی لە رەئی دووەم دەکەم، کە ئاگادار کردنەوە بێت، پشتیوانی رەئی بەڕێز کاك حاکم رزگاریش دەکەم، بۆ ئەو تەرحەی کە کردی بۆ ئەو سێ بڕگەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار عبدالله مەلا نوری کەرەم بکە.

بەڕێز عبدالله محمد نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من پێشەکی پشتیوانی ئەو بۆچوونانە دەکەم، کە داوای ئەوە دەکەن لە بڕی وشەی مۆڵەت، وشەی ئاگادار کردنەوە دابنرێت، وەکو کاك حاکم رزگاریش ئێستا ئاماژەی پێدا، لەڕاستیدا من پێموایە ئەو یاسایە یەکێکە لەو یاسایانەی دەکرێت بڵێین سەنگی مەحەکە بۆ پیشاندانی کۆمەڵێك شت:

یەکەم/ تەوەجوهی سیاسی لە هەرێمی کوردستان، تەوەجوهی بەهێزی سیاسی دەخاتە ژێر پرسیارەوە، یاخود دەیخاتە بەردەم ئەو بەرپرسیاریەتیەی کە ئایا لە هەرێمی کوردستان تا چەند بە تەنگی بەرفراوان کردنی مەودای دیموکراسییەوەیە؟ ئەمە یەك.

دوو/ بەهەمان شێوە سەنگێکی مەحەکە بۆ هەڵسەنگاندنی، یاخود پێوانەیەکی بەهێز، بۆ ئەوەی کە ئایا پەرلەمانی کوردستان، کە نوێنەری شەرعی خەڵکی کوردستانن، نوێنەری هەڵبژێردراوی خەڵکی کوردستانەو بەپرۆسەیەکی دیموکراسیدا تێپەڕیوە چەندە ئەم پەرلەمانە کار دەکات؟.....

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە ئیحتیرامی رەئی برادەران بگرە، پەرلەمانی کوردستان جێگەی رێزە، رجائەن، رەئی خۆت بدە، رەئیت موحتەرەمە ئیحتیرامی لێ دەگیرێت، پەرلەمانی ئیتیهام بکەیت، هەرێمی کوردستان ئیتیهام بکەیت ئیلا رەئی جەنابت دروستە؟ چاوەکەم رەئی خۆت بڵێ بە ئیحتیرام سەرچاوم.

بەڕێز عبدالله محمد نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە مافی خۆپشاندان وەکو گوترا لە زۆربەی دەستووری ولاتانی دیموکراسی بەشێوازی جیاواز لە ریزبەندی ماف و ئازادییەکاندا هەژمار کراوە، زۆربەی رێککەوتن نێونەتەوەیی و نێودەوڵەتیەکانیش بەهەمان شێوە بەو شێوەیە هەژمار کراوە، ئێمە ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ رۆحی ماف، لەڕاستیدا پێویست دەکات بەشێوەیەك لە شێوەکان بگەڕێینەوە بۆ هەندێك لەو پێناسانەی کە بۆ ماف کراوە، یەعنی ئێمە لەبیرمان نەچێت کۆمەڵێك خەڵکی یاسایی، کۆمەڵێك خەڵکی دەستووری پێناسەی مافیان کردووە، زۆربەی ئەو کەسانەی، یان با بڵێین یەکێك لەو پێناسانەی کە باوەڕ پێکراوە زیاتر پشتی پێ دەبەستێت، ئەو پێناسانەیە کە ماف وەکو بەهایەك هەژمار کراوە، کە قانون تەنها ئەرکی پاراستن و رێکخستنی ئەم مافانەیە دەگرێتە ئەستۆ، بەم پێیە بە گەڕانەوە بۆ ئەم پێناسەیە، ئێمە وەکو پەرلەمانی کوردستان دەبینین وشەی ماف، من وەکو ئەندامێکی پەرلەمان پێموایە وشەی ماف ناکۆکە بە وشەی مۆڵەت، چونکە لە ئەساسدا ئەم وشەیە حەقێکی دەستەبەر کراوە بۆ ئینسان، هەروەکو چۆن من پێموایە هەر وشەیەك، هەر زاراوەیەك لە ژێر وشەی مۆڵەتدا جێ بکرێتەوە، پێموایە ناکرێت بە مافی بژمێرین، بۆیە لەو مونتەلەقەوە ئەم مانایە نایەت ئێمە وەکو پەرلەمان دەستەبەری ئەوە بکەین لە خۆپیشاندانداا لە شێوەیەك لە شێوەکان، ئێمە باش دەزانین لە فەرەنسا لەم ماوەیە، لە ئێراندا، لە هەندێك لە ولاتانی تر، لە

ئەنجامی خۆپیشاندانداا کارەساتی گەورە قەوما، بۆیە ئێمە کە لێرە داکۆکی لە وشەی ئاگادار کردنەوە دەکەین، بەو مانایە نایەت کە ئێمە جۆرێك لە رێکخستن بەم یاسایە نەدەین، واتا حەقی ئەوەی هەیە، وەکو ئەوەی کە برادەران وابزانم کاك دانا ئاماژەی پێدا، دەکرێت ئێمە بۆ مەسەلەی ئاگادار کردنەوە دووبارە ئەو رێکارە یاساییانە بەشێوەیەکی گونجاو دابنێینەوە، کە بەهەمان شێوە بۆ مۆڵەت دانراوە، ئێمە وەکو پەرلەمان، بە رەئی من بەگەڕانەوە بۆ ئەو پێناسەیە، بە گەڕانەوە بۆ کۆمەڵێك رێککەوتنی نێودەوڵەتی، هەروەها نێو نەتەوەیی و بە دەستووری عێراقیش، ئێمە لەبەردەم مەسئوولیات وەکو پەرلەمانی کوردستان، لەبەردەم مەسئوولیاتی رێکخستنی ئەم مافە داین، هەروەها لەبەردەم مەسئوولیاتی پاراستنی ئەم مافە داین، بۆیە ئێمە بۆ ئەوەی بتوانین وشەیەکی گونجاو لە بەینی مافی خۆپیشاندان و، هەروەها مومارەسە کردنی مافی خۆپیشاندان بدۆزینەوە، ئەوە تەنها وشەی رێکخستنە، دەتوانێت ئەم دوو زاراوەیە لە یەك بدات، ئێمە ئەگەر بتوانین وشەی رێکخستن، یاخود لە رێگەی ئاگادار کردنەوەوە ئەم وشەیە تەسبیت بکەین، ئەوە ئەو کاتە ئێمە دەتوانین هەردوو ئامانجەکە بپێکین، یەکەمیان/ دەستەبەر کردنی ئەو مافەیە بۆ هەموو هاوولاتیەك.

دووەمیان/ ئەوەیە کە لە رێگەی ئەم رێکخستنەوە رێگر بین لەوەی کە لە ئەنجامی مومارەسە کردنی ئەم مافە کارەسات بقەومێ.

حەز دەکەم نموونەیەك بێنمەوە، ئێمە ئەگەر لەبیرمان نەچێت لە ساڵانی رابردوودا لە پەرلەمانی کوردستاندا یاسایەك پەسند کرا بەناوی یاسای قەدەغە کردنی جگەرەکێشان لە شوێنە گشتیەکاندا، پێمواید عینوانەکەی وایە، کاتێك کە ئەم یاسایە پەسند کرا، لەناو یاساکە بەهیچ جۆرێك ئەگەر بە مافی دابنێین، مافی جگەرەکێشان لە هاوولاتیان وەرنەگیراوەتەوە، بەڵام هاتووین لە رێگەی ئەم یاسایەو دەرکردنی ئەم یاسایە هاتووین ئەم حەقەمان لەو کەسە وەرگرتووەو تەنزیممان کردووە، کە ناکرێت لە شوێنە گشتیەکاندا لە رێگەی پرۆسەیەك، کە پێی دەگوترێت پرۆسەی جگەرەکێشان زیان بە خەڵکی تر بگەیەنێت، واتا ئێمە دووبارەی دەکەمەوە لێرە لە پەرلەمانی کوردستاندا لەبەردەم پرۆسەی رێکخستنی مافەکە داین، ناکرێت ئێمە ئۆتۆماتیکی ناکرێت ئێمە پێمان وابێت لە رێگەی وشەی مۆڵەتەوە دەتوانین ئەم مافە بە هاوولاتیان بدەین.

ئەوەی جەنابی وەزیر، من لەمیانی قسەکانیدا، کۆمەڵێك قسەی کرد، قسەکانی کۆمەڵێك مەترسی خستەڕوو، لە مەترسییەکان حەقی خۆیەتی، یەعنی بۆیە من جارێکی تر دووبارەی دەکەمەوە، بۆ ئەوەی ئێمە بتوانین ئەم مەترسیانەی جەنابی وەزیر بڕوێنینەوە، هەروەها بتوانین رێگر بین لەبەردەم ئەوەی کە مەسائیلی خۆپیشاندان بەرەو کارەسات و بەرەو هەندێك مەسائیلی تێکدەرانە بڕوات، ئێمە دووبارە دەتوانین لە رێگەی ئەو ئیجرائاتانەوە کە ئاماژەمان پێدا ئەم پرۆسەیە رێك بخەین، یەك حاڵەت هەیە، دەکرێت من خاڵێکی تر بڵێم، من یەك پرسیار دەکەم لێرە، من نازانم یەعنی با تۆزێك لێرە ئەگەر بکرێت تۆزێك بەرچاومان روون بێت لەبەردەم یەك پرسیاردا، ئایا گریمان لە قەزایەك، لە ناحیەیەکدا هەندێ جار

خۆپیشاندەران دەیانەوێت خۆپیشاندان لەسەر پرسێکی بینراو بکەن، بۆ نموونە لەسەر نەبوونی کارەبا، هەندێك جار بەرپرسی وەحدەی ئیداری دەبێتە ئامانجی خۆپیشاندان، من لە ئێوە دەپرسم چ قائیمقامێك، چ مودیر ناحیەیەك رێگا دەدات بە گروپێکی دیاری کراو کە دژی هەڵسوکەوتەکانی خۆی، دژی کەمتەرخەمیەکانی خۆی خۆپیشاندان بکات، پێمواید ئەمە بەشێوەیەك لە شێوەکان مەنتقی تیا نییە، قسەکە لەسەر ئەوە نییە، ئەمە خۆپیشاندان ئەرکە، با بڵێین مافە، یاخود بە مۆڵەت ماف نییە، لەبیریشمان نەچێت بەشێکی زۆر یەعنی، جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، بەشێك لە مافەکان بەپێی بۆچوونی هەندێك فوقەهای قانونی، هەندێك جار دەچێتە چوارچێوەی واجیباتی نیشتمانییەوە، یەعنی ئێمە لەبیرمان نەچێت هەر کاتێك بەشێك لەماف و ئازادییەکانمان کۆت و بەند کرد، ئێمە دەبینە فاکتەرێك بۆ چەپاندنی کۆمەڵگا، بۆ دروست کردنی کۆمەڵگایەکی ترسنۆك، یەعنی تۆ ئەگەر بێی بۆ هەر خۆپیشاندانێك کەسێك داوا دەکات بۆ کارەبا خۆپیشاندان بکات، رێگەی پێ نادەیت، بۆ ئاو خۆپیشاندان بکات، رێگەی پێ نادەیت، بۆ مەسائیلێکی قەومی دەیەوێت خۆپیشاندان بکات، رەنگە رێگەی پێ نەدەیت، ئەمە گومانە دەیکەین، ئەگەر کردی، بەدیوەکەی تردا ئەگەر کردی بە تاوان لەسەری حیسابە، وردە وردە تۆ دێیت کۆمەڵگایەك تا فەردێکی ترسنۆك، فەردێکی چەپێنراو بەرهەم دەهێنیت، ئەمە لە نەتیجەو لە ئەنجامی ئەم پرۆسەیە، ئێمە میللەتێکی بگرە تا رادەیەك دەتوانم بڵێم شەرمنیش دەردەچین لە ئاستی هەندێك مافی نەتەوەییدا، کە رەنگە هەندێك جار لەگەڵ برا عەرەبەکان بێت، لەگەڵ برا تورکەکان بێت، لەگەڵ ولاتانی دراوسێدا بێت، ئەمە خاڵێکی تر.

خاڵێکی تر، مەسائیلی قەومییە، من خۆم لە خۆپیشاندانداً بەشداریم کردووە، هەندێك جار بەشێك لە خۆپیشاندانەکان خۆپیشاندانێکی زۆر نەتەوەیی بووە، پەیوەندی بۆ نموونە بە کوردەکانی سوریاوە هەبووە، من ئاگام لێ بوو لە بەرپرسانی حکومی پێیان خۆش بوو ئەم خۆپیشاندانە بکرێت، بەڵام لەبەردەم پەیوەندییەکی ناوچەییدا ئیحراج بوو، نەیانتوانیوە بەئاشکرا ئەم مۆڵەتە بدەن، یەعنی نەیانتوانیوە بە ئاشکرا بڵێن ئەوە ئێمە مۆڵەتتان پێ دەدەین، فەرموو خەڵکی کوردستان خۆپیشاندان بکەن، واتا ئێمە لە نەتیجە دێین لە رێگەی دانانی مۆڵەتەوە حکومەتی هەرێمیش لەم مەسەلانە مەسئوول دەکەین، لەبیرمان نەچێت حکومەتی هەرێم حکومەتێکی تا رادەیەك لاوازە لە چاو حکومەتی ترەوە، هەندێك جار هەڵوێستێکی حکومەت دەبێتە مایەی قوربانییەکی زۆر گەورە، بۆیە من بە گەرانەوە بۆ ئەو قسانە داوا دەکەم لە جەنابتان مەسائیلی خۆپیشاندان با بە ئاگادار کردنەوە بێت، نەك بە مۆڵەت، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەس مەحکەمە هەیە، یەعنی ئەگەر رەفزی کرد، حاکمیش هەیە، کەوەزیر مەنعی کرد، بڵێت ئەی وەزیر، ئەی قائیمقام، ئەی موحافز، تۆ دەبێت ئیجازەیان پێ بدەیت، رێزدار عظیمة خان کەرەم بکە.

بەڕێز عظیمة نجم الدین حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە بەنیسبەت ماددەی دووەمەوە، من پێموایە مادام خۆپیشاندان مافێکی دەستوورییە، پێویستی بە ڕێکخستن و بە یاسایەك هەیە بۆ ڕێکخستنی ئەم مافە، لێرەدا لە خاڵی یەکەمی ئەم ماددەیە، ئەو دەسەلاتەی کە دراوە بە وەزیر، بۆ ئەوەی مۆڵەتی خۆپیشاندان وەربگیرێت، من پێموایە مادام دەستوور مافی داوە بە هاوواڵتی، کە خۆپیشاندان مافێکی دەستووری بێت، لێرەدا ئێمە چوارچێوەییەك، یان با بڵێین یەکێکە لە چوارچێوەی ئەو مافەی کە هاوواڵتی هەیەتی لە دەستووردا، لێرە چوارچێوەیەکی بۆ دانراوەو تەسك کراوەتەوە بە دانانی مۆڵەت بە وەزیر، هەر لە خاڵی یەکەمدا دەڵێت وەزیر دەسەاڵتی مۆڵەتدان و خۆپیشاندان، یان کۆبوونەوەی گشتی هەیە، ئەگەر لەسەر ئاستی هەرێم بێت، من پێموایە ئەگەر بەپێی دەستوور بێت، هاوواڵتی، یان هەر ئینسانێك مافی هەیە، مافی ئینسانی هەیە، مافی سیاسی هەیە، لەوانەیە لە حاڵەتێکدا لەم خاڵەدا، کە دەڵێت لەسەر ئاستی هەرێم بێت، خۆپیشاندان پێویست بکات لەسەر بڕیارێکی سیاسی بێت، یان لەسەر بڕیارێکی نەتەوەیی بێت لەسەر ئاستی نەتەوەو نەتەوەیی بێت، یان نیشتمانی بێت، خەڵك دەربچێتە سەر جادە، لەو حاڵەتدا لەوانەیە با بڵێین دەسەاڵتی هەرێم، یان لەلایەن سەرۆکی هەرێمەوە، یان سەرۆکی کۆمارەوە، یان کەسێکی تردە لە دەسەاڵتداران بڕیارێکی سیاسی بدات دژ بە بەرژەوەندییەکان خەڵك بێت، لەم حاڵەتدا دەسەاڵت مۆڵەت نادات بەو هاوواڵتیانە کە مافی سیاسی خۆیانە، لەم حاڵەتەدا.....

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

رجائەن نە سەرۆکی کۆمار ئەو دەسەاڵتەی هەیە، نەك سەرۆکی هەرێم، ئەمە ئیشی وەزیری ناوخۆیە، ئیشی محافزە، ئیشی قائیمقامە، تێکەاڵوی ئەوەی مەکە، رجائەن، مەسەلەی هاوواڵتی یاسایەك دانراوە تەنزیمی دەکاتن، رەئی جەنابی خۆت دەربڕە، بەس خەڵکی تری تێوە مەگرە، رجائەن.

بەڕێز عظیمة نجم الدین حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خۆپیشاندان لەسەر ستەمێك، یان زوڵمی زۆر لە کەسێك بکرێت، هاوسۆزییەك، یان هاوخەمیەك بۆ ئەو کەسە کە لەوالتێکی تردا بێت، بەشێکی لە هەرێمەکانی تری کوردستاندا دەبێت، لەوانەیە لێرە ئەو مۆڵەتەی پێ نەدرێتن، بۆیە من دەڵێم مافێکی سیاسی و مافێکی دەستوورییە، هاوواڵتی پێویستی بەوەیە تەنها دەسەاڵت ئاگادار بکاتەوە، نەك تەنها مۆڵەت پێ بدات.

خاڵێکی تر، کە مەبەست لە ڕێکخستنی ئەم یاسایە، من پێموایە تەنها لە یاساکە ڕێکارە یاساییەکان هەمووی دیاری کراوە، کە لیژنەیەك دانراوە چەند کەسێکە، لە پێناسەکەدا هەموو ڕێکارەکان دیاری کراوە، تەنها مەبەست لە یاساکە، من پێموایە ئاگادار کردنەوەو پاراستنی هاوواڵتیانە لەچوارچێوەی ئەوەی کە شتی خراپ ڕووبەڕووی ئەو کەسانە نەبێتەوە، یان شتی الدان نەبێت لەناو خۆپیشاندانەکەدا، لەوە زیاتر پێویست ناکات مۆڵەت هەبێت، من پێموایە مۆڵەت وەرگرتن لەو مافە ئینسانیە، لەو مافە سیاسییە، لەو

مافه دەستوورییه پێشێل کردنی مافی هاوولاتییه، ئەگەر لە چوارچێوە دابنرێت، من پێموایە پێویست ناکات مۆڵەت هەبێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار سیوەیل خان کەرەم بکە.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەو ماددەیە، دەگەڕا یەکەم پەسند کرا لەلایەن بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، خاڵی یەکەم بە عەرەبیەکەی پێم باشە وا بنووسرێت، ئەگەر پەسند کرا بنووسرێت (اذا کانت المظاهرة علی مستوی الاقلیم یجب علی الوزیر الموافقة علیها)، لەبەر ئەوەی ئەو کاتی دەبێتە ئەمری واقیع لەسەر وەزیر وەك باسیان کرد چەکی نەتەوەییە، نموونەی کوردانی سوریایان هێناوە، تۆپ باران کردن و، ئەو شتانەیە، یەعنی شتێکی وا، بەس (یجب علی الوزیر الموافقة علیها)، ئەو کاتی کەس گلەییان لێ ناکات، هەتا دەوڵەتانی ئیقلیمیش، دەوروبەرمان، بەنیسبەت خاڵی شەشەممان هەیە (سادساً) مادام لە خاڵی دووەم، سێیەم دەڵێت (للوزیر او لرئیس الوحدة الاداریة رفض طلب تنظیم المظاهرة او الموافقة علیها)، یەعنی خاڵی شەشەم زیادە، ئەگەر زیادیش نییە، پێم باشە بنووسرێت (علی الوزیر)، نەك (للوزیر)، یەعنی (علی)یەکەی بۆ زیاد بکرێت لە جیاتی (لام)ـەکە شەشەم، لەبەر ئەوەی ئەو کاتی ئەمری واقیعە، یان هەر خاڵی شەشەم نەمێنێت، چونکە خاڵی شەشەم زیادە، با ئێمە سەلاحیەت لە مەرکەزیە بێتە لامەرکەزیەت بگوازرێتەوە بۆ لامەرکەزیەت.

بەنیسبەت ڕەئی دووەم، من بۆ خۆم زۆر لەگەڵ ڕەئی دووەمم، ڕەئی دووەم ئیشعار کردنەوەی وەزیری ناوخۆ، یان ڕەئیسی وەحدەی ئیداری، بەڵام بەپێی ئەو زانیارییانەو ئەو قەواعیدو زەوابتانەی بەڕێزان کاك کاردۆ و دکتۆر صباح و دکتۆر ڕەفیق و بەڕێزان باسیان کرد، لەگەڵ ئەوەمە بەنیسبەت عەرەبیەکە.

بەس بەنیسبەت کوردیەکە، یەك تێبینی زۆر بچووکم هەیە، خاڵی پێنجەم/ لێی نووسراوە لە دێری دووەم هەمووی ناخوێنمەوەو درێژەی پێ نادەم، نەتەوەیی و ئایینی بەپێی دابو دەستووری خۆجێیی، ئەو دەستوورەی ئەگەر لابەین و بیکەینە بەپێی دابو نەریتی خۆجێی، وابزانم باشترە، بەس ئەوەندەیەو سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار پەیام خان کەرەم بکە.

بەڕێز پەیام احمد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە هاوکارانم هەموویان باسیان کردو بە تەفسیل باسی ئەو ماددەیەیان کرد، دیارە من بۆ خۆم لەگەڵ خاڵی دووەمم، کە هاوکارانم زۆر باسیان کردو نموونەی زۆر واقیعیان هێنا، من هەر ئەوەندە دەڵێم کە

مافێکی سروشتی و دەستووری بێت، کە دەستوور ئەو مافەی داومەتێ، کە تۆ هێنات و خستە چوارچێوەی مۆڵەتەوە، کەواتە تۆ قەیدت کرد، بۆیە ئێمە دەڵێین ئەمە هەر ئاگادار کردنەوە بێت، کە ئاگادار کردنەوەش بوو ئەو وەحدە ئیداریەی، بەڕێز جەنابی وەزیر وەکو باسی ئەو مەترسیانەی کرد، بەڵێ ئەو مەترسیانە هەیە، بەڵام تۆ کە ئاگادارت کردەوە، ئەو رێ و شوێنانە هەمووی دەگرێتە بەر بۆ پاراستنی ئەو خەڵکە کە خۆپیشاندانەکە دەکات و، کە هەڵدەستێت بەو خۆپیشاندانە، هەر لەگەڵ ئەوەی نموونەی کاك کاردۆ و کاك دکتۆر رەفیق صابر دوو نموونەی زۆر زیندوو و چاکیان هێنایەوە، کە ئێمە زیاتر پشتگیری ئەو ماددەیە بکەین و، لەگەڵ ئەو خاڵانەی کە حاکم رزگار باسی کرد، لەگەڵ ئەو خاڵانەم و پشتگیری لە قسەکانی حاکم دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار پێشەوا کەرەم بکە.

بەڕێز پێشەوا تۆفیق مغدید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە رەئی من نەدەبوایە پێش ئەو ماددەیە، ئەم ماددەیە موناقەشە بکەین، پێش ئەوەی ماددەیەك ئیزافە کرا، چەند پێشنیارێك کرا، بۆ ئەوەی کە ئیزافە بکرێت و زیاد کردنی چەند پرەنسیپێك بوو بۆ ئەو پرۆژە یاسایە، چونکە بەڕاستی بە رەئی شەخصی من پەیوەندییەکی پتەو هەیە بە ماددەی پێشەوە کە ئیزافە کرا زائیدەن لەگەڵ ئەم ماددەیە، چونکە لە یەکێك لە پەرەنسیپەکان کە پێشنیار کرا ئیزافە بکرێت بۆ ماددەی پێشوو، هاتووە دەڵێت خۆپیشاندان مافێکی دەستووری و سروشتییە، دەبێت بەپێی رێ و شوێنی یاسایی ئەنجام بدرێت، لەڕاستیدا ئەگەر خۆپیشاندان مافێکی دەستووری بێت، من تێ ناگەم کاتێك هاوولاتی لە رووی دەستوورییەوە حەقێکی پێ دراوە، مافێکی هەیە، چ پێویست بەوە دەکات کە داوای مۆڵەت بکات بۆ مومارەسە کردنی ئەو حەقەی خۆی.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، بەڕاستی ئەگەر واقیع بینانە قسە لەسەر ئەو پرۆژە یاسایە بکەین، بەدیدی من وەکو ئەندامێکی پەرلەمان بوونی دوو رەئی لە راپۆرتی هاوبەش هاتووە لەلایەن هەرچوار لیژنەوەو، هەروەها قسە کردن لەسەر ئەم ماددەیە، ماددەی دووەم لەلایەن ژمارەیەکی زۆر لە پەرلەمانتارانی بەڕێز، ئەمە دەمانخاتە بەردەم ئەوەی، یاخود ئەو راستیەمان بۆ دەسەڵمێنێ، کە لە هەرێمی کوردستان، بەبارودۆخی هەرێمی کوردستان، رەنگە پێویستی بەهەردوو جۆر خۆپیشاندان هەبێت، ئەگەر واقیع بینانە قسە بکەین، هەم لە جۆری مۆڵەت پێدان، هەم لە جۆری ئاگادار کردنەوە، ئەمە راستیەکە بە رەئی شەخصی من، بۆیە من وەکو ئەندامێکی پەرلەمان پشتگیری لەو رەئیە دەکەم، کە لە راپۆرتی لیژنەی هاوبەش هاتووە، ئەویش ئاگادار کردنەوەی لایەنی پەیوەندیدارە، واتا من لەگەڵ مۆڵەت پێدان نیم، رەنگە ئەوە رەئی شەخصی من بێت، بۆیە من پێشنیار دەکەم خۆپیشاندان بە ئاگادار کردنەوەی لایەنی پەیوەندیدار بێت، ئەگەر خۆپیشاندانی سەرتاسەری بێت لە هەرێم، پێویستە وەزارەتی ناوخۆ ئاگادار

بکرێتەوە، بەڵام ئەویش بە رێ و شوێنی یاسایی، بۆ نموونە وەزارەتی ناوخۆ وەك باسم کرد لەسەر ئاستی هەرێم بێت، یاخود لەسەر ئاستی یەکە ئیدارییەکان بێت، چ پارێزگا، یان قائیمقامیەت، یان بەڕێوەبەرایەتی ناحیەکان، ئەوان ئاگادار بکرێنەوە پێش خۆپیشاندان بە ئاگادار کردنەوەیەك، کە ژمارەو ناوی ئەو کەسانەی کە ئاگادار کردنەوەکە تەقدیم دەکەن، ناو و نیشانیان، کات و شوێنی خۆپیشاندانەکە، هەروەها مەبەستی خۆپیشاندانەکە.

خاڵێکی تر، من پێموایە ئەگەر ئیزافە بکرێت، نابێت خۆپیشاندان بکرێت پێش ئاگادار کردنەوەی لایەنی پەیوەندیدار، ئەوانەی کە پێشتر باسم کرد یەکە ئیدارییەکان، واتا پێش ئەوەی ئەوانە ئاگادار بکرێنەوە، ئەگەر ئاگادار نەکرێنەوە، بەڕاستی جائیز نییە خۆپیشاندان بکرێت، بە (48) کاتژمێر دەکرێت ئەو مودەیەشی بۆ تەحدید بکەین، بۆ ئەوەی بە لایەنی کەم لایەنی پەیوەندیدار، کە یەکە ئیدارییەکانە، بۆ ئەوەی رێ و شوێنی یاسایی خۆیان بگرنە بەر، یەکە کارگێرییەکان ئەوەی کە لەسەر شانی ئەوانە، پێویستە رێ و شوێنی یاسایی بگرنە بەر بۆ خۆپیشاندان، کاتێك کە ئاگادار دەکرێنەوە، بۆیە من پشتگیری لەو رەئیە دەکەم، کە رەئی دووەمە لە راپۆرتی لیژنەی هاوبەش هاتووە، بە ئاگادار کردنەوە، هەروەکو پێشتریش باسم کرد، رەنگە بارودۆخی کوردستان لەکاتی ئێستادا پێویستی بەر هەردوولا هەبێت، پێویستە لە یاساکەدا، ئەگەر بکرێت ئاماژە بە هەردوولا بدرێت، هەم ئەوەی کە مۆڵەتە، چونکە ئێمەخۆمان دەزانین جۆرێك لە خۆپیشاندان لە هەرێمی کوردستان کرا بێت، یاخود لە داهاتوو بکرێت، رەنگە دژی دابو نەریت بێت، یاخود دژی ولاتێکی دراوسێ بێت، ئەو کات کارێکی قورس دەبێت لەسەر کوردستان، بۆیە من وەکو شەخصی خۆم پشتگیری لەو رەئیەی دووەم دەکەم، کە پێویستە ئاگادار کردنەوە بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار دکتۆر زانا کەرەم بکە.

بەڕێز د.زانا رؤوف حمە کریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەوڵ دەدەم زۆر بە کورتی تێبینیەکانی خۆم بڵێم لەم تەوەرەیەدا، تەبیعی سوپاس بۆ روون کردنەوەکانی جەنابی وەزیر، یەعنی ئەگەر ئێمەش لە جێگای جەنابی وەزیر بین، رەنگە ئەو بیر کردنەوەیە هەر دەبێت بەو شێوەیە بێت، دڵنیام کە بەڕێزیان ئەگەر لە جێگای ئێمە بێت، یەعنی تا رادەیەکی زۆر وەکو ئێمەش لەسەر تەوەرەکان قسە بکات، بەڵام ئێمە دەمانەوێت لە دیراسەکە واقیعی تر بین، یەعنی عەرەب قسەیەکی هەیە دەڵێت (اذا اردت ان تطاع فأمر بالمستطاع)، ئەگەر دەتەوێ رێنماییەکان و یاساکانت جێ بەجێ بکرێت، داوای شتێك بکە کە بە واقیعی بێت، یەعنی تۆ لە واقیعی ئەم وڵاتەی ئێمە، ئەگەر فەرەزەن لە ئایندەدا موزاهەڕەیەکی عەفەوی کرا، یەعنی وەزارەتی ناوخۆ دەچێت هەموو خەڵکەکە دەستگیر دەکات، یەعنی با واقیعی بین، هیچ هێزێك نەبووە لە هیچ دنیایەك هەموو موزاهەڕەچیەکان بگرێت لەسەر ئەم حاڵەتە، ئەم یاسایە دائیم عادەتەن موشاغیب دەگیرێت، یەعنی ئەو کەسەی کە تۆزێك گێرەشێوێن دەکات،

کاتێك ئەم یاسایە، یەعنی تۆ هەمیشە تەسەوری ئەمە بکە لە حاڵەتێکدا کە ئەم یاسایە موخالیفە، کە موخالەفە کرا، واتا خەڵکێك رژایە سەر جادەو پاشان مۆڵەتی وەرنەگرت، خۆ تۆ ناچیت هەموو خەڵکەکە دەستگیر بکەیت، ئەمە خاڵی یەکەم.

هەڵەیەکی تر هەیە، بەڕاستی بە بڕوای من رەنگە خۆشم بەشێك بەرپرسیاریەتەکە بکەوێتە ئەستۆی خۆم، کاتێك کە ئەم راپۆرتە صیاغە دەکرێتەوە لە رەئی دووەمیان تەنها بە یەك دێر دەنووسرێت، رەنگە کە سەیری دەکەیت وا هەست دەکەیت کە ئەم راپۆرتە تەنها بە یەك دێرە، دەڵێ کاکە تەنها وەزارەت ئاگادار دەکەیتەوەو ئیشعاری دەکەیتەوە، بەڵام ئەگەر بینی ئەو ماددانە من هەر هەمووی دەخوێنمەوە سەیری دەکەیت هەمان پەیامی خۆی دەگەیەنێت، بۆ ئەنجامدانی رێ پێوانی موزاهەڕەی گشتی، ئەوە لەسەر ئاستی ئیبلاغی بەڕێز وەزیر دەکرێتەوە، بۆ ئەنجامدانی موزاهەڕەیەك لەسەر ئاستی وەحدە ئیدارییەکان، سەرۆکی یەکەی ئیدارییەکان ئاگادار دەکرێنەوە، نابێت بە هیچ شێوەیەك موزاهەڕە بکرێت تاوەکو سەرۆکی یەکە ئیدارییەکان، یاخود وەزیری پەیوەندیدار ئاگادار نەکرێتەوە بە ئەنجام گەیاندنی موزاهەڕەکە، وەزیر بۆی هەیە، یاخود سەرۆکی یەکەی ئیدارییەکە بۆی هەیە ئاگاداری لیژنەی پەیوەندیدار بکاتەوە بە ئەنجامدانی موزاهەڕەکە، بۆ ئەوەی داوایان لێ بکات کاتی موزاهەڕەکە بگۆڕن، یاخود وجهەت و ئاراستەی موزاهەڕەکە بگۆڕن، ئەگەر بەڵگەیەك بە بەڵگە بۆی سەلمێنرا کە ئەم ئاراستەیە، رەنگە ببێتە هۆی ئەوەی زیان گەیاندن بە سیستەم بەشێوەیەکی نووسراو ئاگاداریان بکاتەوە، ئەمانە هەمووی پەیامێکن، یەعنی تۆ دەتوانیت لەسەر هەمان پەیامی خۆی دابڕێژیتەوە، ئەمە سەرەڕای ئەوەی کە لە ماددەی سێدا کۆمەڵێك خاڵی گرنگ هاتووە، دەتوانیت بە هەمان شێوە سوودیان لێ وەربگریت، واتا کاتێك کە ئێمە لێرە داوا دەکەین دەستەواژەی مۆڵەت وەرگرتن بگۆڕێت ببێتە دەستەواژەی ئاگادار کردنەوە، مانای ئەوە نییە کە تۆ تەنها موجەرەد ئاگاداری دەکەیتەوە، ئیجباری لیژنەکان دەکەیت کە کۆڵێك رێ و شوێنی گرنگ بێت، ئەگەر لەسەر ئاستێکی گشتی بێت، وەزارەت ئاگادار دەکرێتەوە، ئەگەر لەسەر ئاستی یەکە ئیدارییەکان بێت، دەبێت سەرۆکی وەحدەی ئیدارییەکان ئاگادار بکەیتەوە.

پرسیارێکیش کە هاوکارم کاك عبدالله وروژاندی، پرسیارێکی زۆر جددیات دەبێت وەڵامی بدەینەوە، تا ئێستا لەکوردستان نەگەیشتوونەتە ئەو ئاستەی کە من لەناو قەزایەکدا موزاهەڕە بکەم لە دژی قائیمقام، قائیمقام قەت پشتگیریم ناکات، یەعنی با واقیعی بین، قەت ئەگەر من بزانم یاداشتێکی تەسلیم دەکەم دەڵێم تۆ کەسێکی رێنماییەکی غەڵەتت دەرکردووە بە غەڵەت، ئەگەر حاڵەتێکی وا رووبدا قەت پشتگیریم ناکات لەحاڵەتەکەی خۆیدا، باشە ئەو خەڵکانە دەڕژێنە سەر جادە پابەند نابن بە بڕیارەکەی قائیقامەوە، رەنگە لە هەندێك مەنتیقە لەوانەیە دادگای تێهەڵچوونەوەشی نەبێت لەو مەنتیقەیەدا، ئەی لەم حاڵەتدا چی دەکات؟ هەمووی دەڕژێنە سەر جادە، ئەی دەچیت هەموویان دەستگیر دەکەیت؟ یەعنی ئەم واقیعی بوونە، ئەم تەوازون دروست کردنە لەنێوان ئەوەی کە تۆ بە رێکخستن بێت، یاخود رێگری کردن بێت، ئەم تەوازونەیە کە بەڕاستی جەوهەری ئیش کردنی، نەك هەر ئەوە بڕوا ئەسڵی ئەو قانونە لەسەر ئەم

دەستەواژەیە دەوەستێتەوە، بۆیە گرنگە ئێمە لە کاتێکیشدا باس لە ئیبلاغ دەکەین، یاخود ئیجباری ئەو لایەنەش بکەین تەنانەت، یەعنی با تەوازونەکە بەم شێوەیە رێك بخرێت، هەدەف لەم قانونە رێکخستنە، واتا رەنگە لەناو رێکخستندا دەستەواژەی رێگری کردنیش هەبێت، لەوانەیە دەستەواژەی رێگە پێدانیش هەبێت، بەلاّم رێگری کردنەکە لە ئەنجامی چیەوە دەبێت؟ واتا بەوەوە نابێت کە من مۆڵەتی پێ دەبەخشم، بەڵکو رێگری کردنەکە لەوەوە دەبێت وەزیر، یاخود سەرۆکی یەکە ئیداریەکە، ئەو کەسانەی کە بەتەمان خۆپیشاندان بکەن، لیژنەیەکیان پێکهێناوە بۆ نموونە لە سێ کەس کەمتر نییە، لە پێنج کەسیش زیاتر نییە، ئاگاداریان دەکاتەوە، دەڵێت بە بەڵگە ئاراستەکەی بە غەڵەت دەڕوات، یاخود تەوقیتەکەیەتی، وجهەی ئاراستەی ئیشەکانی خۆتان بگۆڕن، هەمان شروت لێرەدا دووبارە دەبێتەوە، با بەوە تێ نەگەین کە ئێمە تەنها باس لە یەك خاڵ دەکەین.

سەرەڕای ئەوەش من تەئیدی ئەو رەئیە دەکەم، کە دەبوایە ئەو بیرۆکەیە پێشتر باس بکرایە لە ئەهدافەکاندا، چونکە ئەو مافە دەستوورییانەی کە باس دەکرێت، تکایە با بەغەڵەت تێ نەگەین، کە دەڵێین مادام مافێکە لە دەستووردا جێگیر کراوە، ئیتر مانای ئەوە نییە لێرەدا جێگەی بکەیتەوە، نەخێر، ئەمە هیچ قوەتی نەفاز بۆ بیرۆکە دەستوورییە، یەعنی ئەو خیلافەی کە هەیە لەسەر ئەوەی کە تۆ حوریەتێکی ئینسانی هەیە، حوریەتەکە لە دەستووردا زەمانەت بکرێت، تۆ لەسەر چ ئەساسێك تەقیدی دەکەیت، ئەم بابەتە هەستیارە لەبەرچاو بگرین، دەکرێت هەمان خاڵەکان جارێکی تر دووبارە بکەینەوەو دایانبڕێژینەوە، بەلاّم بە مەرجێك هەموو دەستەواژەکانی مۆڵەتدان بکەینە ئیبلاغ کردن، بەلاّم با کۆمەڵێك مەرجی تۆندیشی بۆ دابنێین بەو لیژنەیەی کە جیهاتە پەیوەندیدارەکان ئاگادار دەکاتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار جەعفەر کەرەم بکە.

بەڕێز جعفر علی رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هاوکارانم ئاماژەیان بەوە کرد، کە خۆپیشاندان هەموومان لەسەر ئەوە کۆك بووین کە مافێکی دەستووری و سروشتی سەرجەم ئینسانەکانە، لە بنەڕەتدا ئەوەمان دەزانی کە خۆپیشاندان چالاکیەکی مەدەنی و شارستانییە، پشت بە یەکێك لەو پرەنسیپانەی کە پشتی پێ دەبەستێت، پرەنسیپی ناتوندو تیژییە (لا عنف)ـە، بۆیە ئێمە هەمیشە با سڵ لەوە نەکەینەوە کە لە خۆپیشاندانەکاندا هەمیشە ئێمە مۆرێکی لێ بدەین، کە دەبێت توندو تیژی رووبدات، رەنگە رووش نەدات و ئیحتیمالی رووداندیشی هەیە، ئەگەر خۆپیشاندان مافە، مافی دەستوورییە، مافی سروشتییە، لەسەر پرەنسیپی نا توندو تیژی کار دەکات، ئەمە چ یاساو دەستوورێك مافی بە سەرۆکی بەرپرسی یەکەیەکی ئیداریی کارگێری داوە، ئەم مافە لە هاوولاّتیانی خۆی بسەنێتەوە، دەیان هەزار هاوولاّتی بۆ نموونە موزەکەرەیەك تەقدیم دەکەن بۆ خۆپیشاندان، بەلاّم سەرۆکی یەکەیەکی ئیداری دیاری کراو ئەو مافە رەت دەکاتەوە، ئەمە بەپێی چ پرەنسیپ و چ مەبادیئێکی

ئینسانی ئەمە رەت دەکرێتەوە، یان ئەم مافە تەسلیم بە کەسێکی دیاری کراو دەکرێت، من بڕوام وایە ئەمە بۆ خۆی تەجاوز کردنە لەسەر حقوق و ماف و ئازادی ئینسانەکان، ئەگەر گومان لەوە بکرێت لە خۆپیشاندانەکان ئاراستەیەکی تووندو تیژی بە ئاراستەیەکدا بڕوات کە لە یاساو ڕێنماییەکان دەربچێت، ئەمە پاساوی ئەوەنیە، کەبە مۆڵەتدان ئەمە چاك دەبێت، چونکە دەکرێت خطوط دوای مۆڵەت دانیش، خۆپیشاندانەکان ئاراستەی بەم جۆرە وەربگرن، بۆیە مۆڵەت دان، مەسەلەی سەپاندنی مۆڵەت، یان مەسەلەی مۆڵەت بۆ خۆپیشاندان، بەڵگەی ئەوە نیە، کە خۆپیشاندانەکان ئاراستەی تووندو تیژی، لە سایاو ڕێنماییەکان دەرناچن، بۆیە ئەمە دیسان پاساوێکی گونجاو نیە بۆ ئێرە، ئاگادار کردنەوەش، بەمانای ئەوە نیە کە حکومەت لە هاوکێشە دەچێتەدەر لە ناو خۆپیشاندان، حکومەت خۆپیشاندەران دەپارێزێت، سەرپەرشتی دەکات، ڕێپیشاندان ڕێك دەخات، ئاگاداریش دەکرێتەوە، کە ئاگادار دەکرێتەوە، لە ئامانجی خۆپیشاندانەکان ئاگادار دەکرێتەوە، لە شێوازی خۆپیشاندانەکان ئاگادار دەکرێتەوە، لە جێگەکەی ئاگادار دەکرێتەوە، واتە حکومەت لەناو هاوکێشەی خۆپیشاندان لەمعادەلەکە ناچێتەدەرەوە، بەڵکو بەشێکە لە خۆپیشاندانەکە، کۆمەڵێك ئەرکی تایبەتی بەپێی قانونەکە بۆ دیاری دەکرێت، بۆیە ئێمە پێمان وانەبێت لەکاتی ئاگادارکردنەوە، ئیلا لەکاتی مۆڵەت حکومەت لەناو خۆپیشاندانەکان ئامادەیی هەیە و سەرپەرشتی دەکات و دەیپارێزێت، بەڵام لەکاتی ئاگادار کردنەوە ئەمە پێچەوانە دەبێتەوە، من دەمەوێت ئەوە بڵێم، کاتێك ئێمە یاساکانمان دادەڕێژین، باشتر وایە هەرچی زیاتر ئەو یاسایانە، بنەماو بنچینەی دیموکراسی تێدا بەهێز بێت، باشتر وایە پانتایەکانی ئازادی و ئازادی ڕا دەربڕین، لەنێوان ئەو یاسایانەدا هەرچی زیاتر بەهێز بکرێت، وەباشتر وایە دەرفەتی زیاتر لەنێو ئەویاسایانەدا، لەنێو بەندو ماددەکانیدا، دەرفەتی زیاتر بڕەخسێندرێت، بۆ تەعبیر کردنی بۆچوونە جیاوازەکان، بۆئەوەی دەنگە جیاوازەکان بتوانن تەعبیر لە خۆیان بکەن، لەنێو کەش و هەوای سیاسی و دیموکراسی، هەرێمێکی دیاریکراو، یاخود هەر ولاتێکی دیاریکراودا، وەمافە سروشتی و ئینسانی و ئینسانیەکانیش، لەنێو ئەم یاسایانەدا بەتەواوی جێگەیان بکرێتەوە، بەبێ هیچ تەقیدێك، بەبێ ئەوەی هیچ پێش مەرجێکیان بۆ دابنرێت، لێرەوە من ئەو پرسیارە دەکەم لە نێوان مۆڵەت و ئاگادار کردنەوەدا، کامیان دەتوانێ ئەم پرێنسیپە دیموکراسیە وئازادی و مافە سروشتیە ئینسانیانە زیاتر بپارێزێت، من بڕوام وایە لێرەوە پشتیوانی لە خاڵی دووەم، یاخود ڕای دووەم بکرێت، کە ئاگادار کردنەوەیە، دەتوانرێت زیاتر ئەو پرێنسیپ و مەبادئانە بپارێزرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار بێریڤان خان.

بەڕێز بێریڤان اسماعیل سەرهەنگ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

من بە نیسبەت مۆڵەت وەرگرتن بۆ هەر خۆپیشاندەرێك، بە کارێکی پۆزەتیفانە وەردەگرم، بە پیرۆزی دەزانم، ئێمەش کە داوای مۆڵەت وەرگرتن لە حکومەتی هەرێمی کوردستان دەکەین، دەزانین حکومەت

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار پەروین عبدالرحمن، فەرموو.

بەڕێز پەروین عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم باش بوو، ئەو پرێنسیپانەی کە سۆزان خان فەرمووی، جێگیر کرابانە، پێش ئەوەی هاتنی بۆ سەر ئەم خاڵە، باشتر دەبوو، وە گونجاو تر دەبوو، لەگەڵ ئەو فەقەرەیە، بێگومان جەوهەری ئەو یاسایە لەنێوان مۆڵەت و ئاگادار کردنەوە دەردەکەوێت، لەبەر ئەوەی مۆڵەت دان لەگەڵ ئیشعار دوو بۆچوونی جیاوازن لەیەکتری، بۆ نموونە، ئەگەر باسی مۆڵەت دەکەین، مۆڵەت بۆ کات و شوێنی دیاری کردنی خۆپیشاندانەکە، هەروەها حەجمی خۆپیشاندانەکەو کاتی کۆتایی هاتنی خۆپیشاندانەکە، هەروەها مەبەست لە کاتی مۆڵەت بەرپرسە لەسەر ئەوەی سەلامەتی خۆپیشاندەران و بەرژەوەندی خۆشی و بەرژەوەندی هاوولاتیان جێبەجێ بکات، بەڵام بۆ بترسم لە مۆڵەت وەرگرتن، ڕاستە خۆ شەرت نیە تونـدو تیژی تێدابێت، مۆڵەت وەرگرتن خۆمان هەموومان دەزانین، ڕێکخستنە بۆ دابین کردنی شوێن و کات و هەموو شتێك، ئەمن لە پێشەکیەوە، لە مۆڵەت وەرگرتن ناترسم، هەتا هەرچ بێ، لەوە دڵنیام لەوەی کە حکومەتەکە واجبێتی، ئاسایش و ئەمنی خۆپیشاندەرەکان جێبەجێ بکات، بەڵام لە ماددەی دووەم، لە بەشی پێنجەم، نووسراوە کە بۆنە ئایینیەکان و نەتەوەییەکان و هەروەها نیشتیمانیەکان، ئەوانە پێویستیان بە مۆڵەت نیە، بەرەئی من ئەوانیش پێویستیان بە مۆڵەت وەرگرتن هەیە، ئەو مۆڵەت وەرگرتنە بە شتێکی ئیجابی دادەنـێم، چونکە بۆ ڕێکخستنی ئەو کۆبوونەوە گشتیانەیە، بۆ دابین کردنی ڕێکخستنی ئەو شوێنە، هەروەها بۆ ئیسعافات ئەوەلی، هەروەها بۆ دابین کردنی مرافق صحیە، هەروەها ئەگەر هاتو دیسان تونـدو تیژیش لەوێ ڕوێدا، مۆڵەت وەرگیراوە دەتوانن چارەسەری بکەن، ڕێکخستنی تیرافیکیش ئەوەش هەر مۆڵەتی دەوێتن، بۆیە ئەوە ئیشی حکومەتە کە ئەو شتانە جێبەجێ بکات، ئەگەر مەجال بدەن یەك دەقە حەزدەکەم باسی ئەوە بکەم، خۆم لە ئەوروپا ژیاوم بەشداری خۆپیشاندانم کردووە زۆر، یەك خۆپیشاندان باس بکەم کە زۆر بەسیت بوو، مۆڵەتمان لەسەری وەرگرت، ئەگەر بۆم هەیە، ئێمە حیزبە سیاسیەکان لە ئەوروپا، پاش ئەوەی کە سەرۆکی کۆمار درا بە کورد، خۆپیشاندانەکمان کرد، کە خۆپیشاندانی خۆشی پێ دەڵێن، چونکە لە بۆنە ئایینیەکانیش ئەوانەش هەر خۆشینە، داوای مۆڵەتمان کرد، مۆڵەتەکەش لە چ بوو، لە شوێنێك، لە پارکەك بوو، بچین شایی بکەین و کەیفی خۆمان دەربڕین، کە بۆ یەکەمین جار لە مێژووی کورد، سەرۆکی کۆمار کورد بێت، ئەوجا هەرکێ بێت، پێشترداوای مۆڵەتمان کرد، مۆڵەتمان وەرگرت بە ڕەسمی، مۆڵەتەکە لەبەر ئەوەنیە شتێکی نەتەوەییە، لەبەر ئەوەی ئەو شوێنە کە تۆ دات بە کۆمەڵێك کۆبوونەوەیەکی گشتیان لێی کرد، ئەوجا خۆشی بێت هەرچی بێت، پێویستە حفزی ئەو شوێنە بکەن، بۆ خاوێنی بۆ پاراستنی، بۆ ئیزعاج نەبوونی دراوسێکان، بۆ ئاگاداری بوونی دراوسێکان، ئەو شوێنە ئەگەر هاتو لەو ڕۆژە و لەو سەعاتە خۆپیشاندانەك دەکرێتن، ئیزعاج مەبن تەحەمولی بکەن ئەو چەند سەعاتە، زۆر سوپاس.

وەرگرتن، مەبەستەکە زیاتر ڕوونتر و باشتر دیارە، هەروەها ئازادیەکەی دیاری کراوە لەو ناوەدا، لەبەر ئەوەی کاتێ کە ئاگادار دەکرێتەوە، لەوانەیە ئازادی ڕەها تر بێتن، ئەوکاتە ڕێگە دەدات بۆ ئەو کەسانەی کە بۆ گێرە شێوێنی دەیانەوێ خۆیان بخزیننە ناو خۆپیشاندانەکە و کارێکی ناشایستە ئەنجام بدەن، هەروەکو خۆپیشاندانێك کرا لە کەرکووك، کاتێك کە یاسایەك دەرچوو دژی ئیرادەی کورد بوو، لەلایەن پەرلەمانتارانی ئەنجومەنی نیشتیمانی عیراق، خۆپیشاندانێك کرا، بووە هۆی تەقینەوە لەناو خۆپیشاندانەکەو سەدەها خەڵکی بێ گوناە لەناوچوو، وەهەروەها من تەئیدی ڕەئیەکەی کاك عمر دەکەم، بۆ لابردنی خاڵی شەشەم، لەبەر ئەوەی لە خاڵەکانی تر ئاماژەی پێ دراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار د. حسن فەرموو.

بەڕێز د.حسن محمد سورە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتای قسەکەم بەوە دەست پێ دەکەم، کە لەو ڕۆژانە هەواڵێکمان گوێ لێ بوو، کە پۆلیسی بەریتانیا، کۆبوونەوەیەکی گشتی لە خانوویێك، بلاّوە پێ کرد، لەبەر ئەوەی مۆڵەتیان وەرنەگرت بوو، من لەگەڵ ئەوەم کەمۆڵەت وەربگیرێ، وە سەرنجەکەشم بەم چەند خاڵە بەهێز دەکەم، یەکەمیان، ئەگەر سەیری پرێنسیپەکانی خۆپیشاندان بکەی، لەوانە پاراستنی ئاشتی و هێمنی شوێنە گشتیەکان، هەروەکو بێریفان خان ئیشارەتی پێیدا، دووەم: پاراستنی پەیوەندی کۆمەلاێەتی خەڵك، بە جیاوازی نەتەوەو ئاین، سێهەمیش پاراستنی دیموکراسی، چوارەم، خۆپاراستن لە مخاتەرەی کۆمەلاێەتی و ئایینی ورۆشنبیری و سیاسی، کە نەبێتە هۆی فیتنە، لەنێوان نەتەوەو ئایینەکان، وەلەنێوان هەرێم و دەرەوەی هەرێم، وەهەروەها ڕێ گرتن لە دەست تێوەردانی دەرەکی، خاڵی دووەم، ئەوەیە کە وەرگرتنی مۆڵەت ئازادیەکان کەم ناکاتەوە، بەو پرێنیسپەی کە هیچ ئازادیەکی موتلەق نیە، وە ئازادیەکان کۆبەندن بە یاساوە، وە کەلەیاسا دەرچوون، لەوانەیە بەرەو تاوان بچن، ناکرێت ئازادی بە کەمینە بدەی لەسەر حیسابی زۆرینە، سێهەمیش، مۆڵەت وەرگرتن بەو مانایە نایەت کە وەزارەت چاودێری بیرو ڕاو ڕای خەڵك بکات، بەڵکو ئەوانەی کە خۆپیشاندەرن، هەوڵ دەدەن وەدەبێت ڕایەکەی خۆیان بپارێزن، سێهەم شت، مۆڵەت دان ئەرکی زیاتر دەخاتە سەر وەزارەت، بەمەش بەرپرسیاریەتی و لێ پرسینەوە زیاتر دەبێت بەرامبەر بە وەزارەت، وا لەوەزارەت دەکات کە ئەرکی خۆی ڕێك بخات، لەمابەینی دوو پرێنسیپ، پرێنسیپێکیان پاراستنی بنەماکانی دیموکراسیە، کە مافێکی خۆپیشاندەرانە، وە پرێنسیپی دووەم، پاراستنی مومتەلەکات وئاسایشی گشتیە، کە مافی خەڵکە، لەکۆتایشدا داوا لە وەزیری ناوخۆ دەکەین، کە ئەگەر قایمقامێك کارەبای لەسەر خەڵك کوژاندەوە، یان لە شوێنەکەی لابەرێ، وەیان بیداتە مەحکەمە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بۆ ئەوەی ئەخیر دادگا هەیە، شکات بکەن، دادگای ئیداری هەیە، هەروا بە کەیفی خۆی ئەوە ناکات، ڕێزدار خەلیل عثمان، فەرموو.

بەڕێز خلیل عثمان حمدامین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر بڕیارە ئێمە مەجموعەیەك پرەنسیپ لەماددەی دوو زیاد بکەین، کە ناکرێت ڕێ گری لە خۆپیشاندان بکرێت، کەواتە دەسەلاتی وەزارەتی ناوخۆ یاخود یەکەی کارگێڕی، بەس لەوەیا خۆی دەبینێتەوە کەدەبێت تەنزیمی خۆپیشاندان بکات، ئەویش بەهۆی ئەوەی کە کات و شوێنی خۆپیشاندانەکە کە بەداخەوە، ئێمە کە ڕاپۆرتی لیژنەی کۆمەڵی مەدەنی، کە لە 2009/12/22 ئامادە کرابوو، ئێمە هینمان کردووە، ئامادەمان کردووە، کەبەراستی حەز دەکەم لەو هینەیا بکرێتە بابەتێکی یاسایی و زیاد بکرێت، بەڵام بەداخەوە، ئەوانەی کە ئێمە لیژنەی موختەص بووین لێرە، گلەیی لەو هینە دەکەم بەڕاستی، نەزەرەکانی ڕاپۆرتی ئێمە، بەنەزەری ئیعتبار وەرنەگیرا، بۆیە داوا دەکەم لە شوێن و کاتی خۆپیشاندان ئەو بڕگەیە زیاد بکرێت، کەلە ڕاپۆرتەکەی ئێمەدا هاتووە، ئەگەر سەرۆکی یەکەی کارگێڕی بە پاساوی دروستی بەلگە دار لە پێناو بەرژەوەندی گشتیدا بەباشی زانی کات و شوێنی خۆپیشاندانەکە بگۆڕێت، ئەوا پێویستە بە نووسراوی فەرمی ئاگاداری ڕێکخەرانی خۆپیشاندانەکە بکاتەوە، ماوەی وەلأمدانەوەکەشی لە بیست و چوار کاتژمێر بەرلە دەست پێ کردنی خۆپیشاندانەکە کەمتر نەبێت، ئەوا خۆپیشاندانەکە لە کات و شوێن ڕێگە پێ دراو بێت، دوو، بڕگەیەکی کە لێرە زیاد بکرێت، کە هەندێك شوێن لەبەر ئیعتیباراتی ئەمنی، لەبەر ئیعتیباراتی ئیقتیصادی، لەبەر ئیعتباراتی کۆمەلأیەتی، خۆپیشاندانی تیا نەکرێت، مەسەلەن ناکرێت کە ڕێگایەك، شەقامێك کە ڕێگەی ئیسعافە، وەڕێگەی سەرەکی ئیسعاف و بەردەمی نەخۆشخانەیە، یاخود نەخۆشخانەیەکی گەورەیە، کە تەوەقوع دەکرێت کە لە هەر دوو، سێ دەقیقە جارێك، ژمارەیەك لە ئیسعاف بگەنە ئەو شوێنە، بۆیە من لەگەڵ ئەوەدام کە ئەمە بە بڕگەیەکی یاسایی زیاد بکرێت، کە هەندێك شوێن خۆپیشاندانی تیا نەکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار سەرگوڵ خان، فەرموو.

بەڕێز سەرگوڵ ڕەزا حسن:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەم بڕگەیەوە کە دوو ڕای لەسەرە، منیش هاوڕام لەگەڵ ئەو هاوڕێیانەم کە پشتگیریان لەوە کرد، کە خۆپیشاندان بە ئاگادارکردنەوە بێت، چونکە ئێمە تەئکیدمان لەوە کردۆتەوە، کە خۆپیشاندان مافێکی سروشتی و مافێکی دەستوریە، وە ئێمە خۆمان وەکو پەلەمان کە یاسا دەردەکەین، نابێت مخالەفەی نەسێکی دەستوری بکەین، کە ئێمە ئەگەر مۆڵەتمان دانا، ئەو مۆڵەتە بۆی هەیە یان موافەقە بکرێت یان

ڕەفز بکرێت، لە حاڵەتی ڕەفزا ئێمە ئەو هەقەمان لەوانەی کە داوای خۆپیشاندانیان کردووە لێمان وەرگرتوونەتەوە، لەبەر ئەوە منیش پێم باشە بە ئاگادار کردنەوە بێت، بەو میکانیزمەی کە دانراوە مۆڵەت، لەگەڵ ڕەئیەکەی د.زانام لەو شوێنانەی کە وشەی مۆڵەت هاتووە، لە بڕگەی یەکەما بکرێت بە ئاگادار کردنەوە، بەو پێیە ئەو میکانیزمانە ئەگیرێتە بەر، وەلایەنی پەیوەندیدار ئاگادار ئەبێت، بەوەی کە خۆپیشاندانەکە بەو حەجمەو کات و لەو شوێنە ئەنجام دەدرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار حەمە سەعید، فەرموو.

بەڕێز حەمە سەعید حمەعلی اورحمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بێگومان منیش لەگەڵ ئەو ڕەئیەم کە مۆڵەت وەرگرتنی ناوێت، بەڵکو ئاگادار کردنەوەی دەوێت، ئەمەش کۆمەڵێك موبەریرو کۆمەڵێك هۆی خۆی هەیە، بۆ ئەوەی لێرەدا بەخێرایی ئاماژەی پێ بکەم، خۆپیشاندان، بریتی یە لە یەکێك لە معیارە گرنگەکان، بۆ کۆمەڵگەیەکی ئازاد و دیموکراس و معیارەکانی چەسپاندنی مافی مرۆڤە، وە ئەو کۆمەڵگایانەی کە کۆمەڵگەیەکی کراوەن و کۆمەڵگەیەکی پێشکەوتوون، خۆپیشاندان تیایە مۆڵەتی ناوێت، تەنیا ئاگادار کردنەوەیە، ئێمەش کە هەموومان حەریسین، بەڕەو ئەوە بڕۆین کامڵ لە فەرمانڕەوایی، وەبەڕەو چەسپاندنی پرۆسەی دیموکراسی بێ، وەجیاوازی بکەین لەنێوان ئەو دەسەڵاتانەی کە دەسەڵاتی شمولین، لەگەڵ ئەو دەسەڵاتانەی کە دەسەڵاتێکی دیموکراسین، پێویست بەوە دەکات، بەڕاستی ئەگەر بێتو مۆڵەت ببەین، کە ئێمە خۆمان خستۆتە بەردەم مەسئولیەتێك، وەبەردەم ڕەخنەو گلەیی و گازندەی جەماوەرو هاوواڵتیان بەگشتی، وە ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی، وەهەروەها ڕێکخراوەکانی مافی مرۆڤی دونیاش، ئەصل ئەوەیە کە ئێمە قانونەکەمان دانا، بۆچی قانونەکە دائەنێین، بۆ ئەوەیە کە تەنزیم بکەین، کە ئیتر مۆڵەتی ناوێت، تەنزیم کردنەکە هەموو ئەو پرێنسیپ و مەبادئانە، ئێمە تەخەوفمان لە چیە؟، تەخەوف و موبەرر چیە کە ئێمە مۆڵەت بدەین؟، ئەو تەخەوفانە بەو تەنزیمە ڕێگەی لێ دەگیرێت، وە پێویستە ئێمە لەکاتێکا کەباسی مۆڵەت کرا، ئێمە دەکەوینە بەردەم ئەوەی کە میزاجی شەخسی هەندێك شتی شەخسی، هەندێك شتی حیزبی، تێکەڵ بە مۆڵەتەکە بکرێت، ئەوکاتە ئێمە دێین، مافی هاوواڵتیان و جەماوەر ئەو مافە کە هەیانە لێیان زەوت دەکەین، بەناوی مۆڵەت و بەناوی ئەو تەخەوفانەوە، بۆیە پێویستە ئاگادار کردنەوە بێت، ئەو تەعبیرانەش کە ئێمە بۆ زیاتر، بەهێز کردنی یاساکەو، زیاتر ئەوەی کە ڕێگە لەهەر شتێکی تر بگرین، لەناو یاسایەکە ئەتوانین بیچەسپێنین، لەگەڵ ڕێزم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار فاضل حسن فەرموو.

بەڕێز فاضل حسن اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ڕای دووەم، دیارە لەماددەکە ڕای یەکەم بە درێژی نووسراوە، بەڵام لە ڕای دووەم، تەنها بە دێرێك نووسراوە، جا ئەمە پێویست بوو کە ڕای دووەمیش صیاغەکی تەواو بکرابا، یانیش لە بەرامبەر کام بڕگەیە، وەهەندێك لە بڕگەکان لەوانەیە کەم بکرێتەوە، یان بڕگەی تر زیاتر بێت، جا من پێم باش بوو کە، پێشنیار دەکەم کە سیاغەکەی تەواو بکرێت، ئینجا دەنگدان لەسەری بکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار عمر عبدالعزیز فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاء الدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من وا ئەزانم لە کۆی قسەی هاوکارانم، ئێمە لە دوو جەمسەر قسە دەکەین، بۆیە ئاراستەی قسەکانیش بەدوو جیهەت دەڕوات، بە دوو ئاراستە دەڕوات، لەسەرێکەوە باس لە مۆڵەت، بۆ ئەوەیە کە تەنزیمی ڕێ پێوان بکرێت، ئەمن و ئاسایشی هاوولاتیان و بەرژەوەندیە گشتیەکان بپارێزرێت، مەسار دیاری بکرێت، ئامانجەکان دیاری بکرێن، جیهەتی مەعنی گوێ بگرێت، ئەمانە هەمووی شتێکی تەبییعیە کە جیهەتی پەیوەندیدار بیەوێ تەحقیق ببن، کە وەزارەتی ناوخۆیە، یان یەکەی کارگێڕی ئەو شوێنەیە، ئاراستەی دووەمیش ئەوەیە کە مەترسی ئەوە دەکرێت، ئەم مافە یان ئەو ئەرکە، کە ئەبێتە ئەرك لە لایەن دەسەلاتەوە، ئیستیفادەی لێ بکرێت، مەزاجی تێ کەوێت، وەکو زۆرێك لەو حاڵەتانەی کە لە کوردستانیش و دەرەوەی کوردستانیش ڕەنگە دووبارە ببێتەوە، لە نەتیجە ببێتە هۆی بەر تەسك بوونەوەی ئازادیەکان، ئەو مافە دەستوری و سروشتیەی کە هاوەلاّن هەموو باسیان لێی کرد، ئەمە لەبەر ئەوە، ئەوەی کە بەڕێز وەزیری ناوخۆ باسی کرد، زۆر بە ئاسایی لە موزەکیرەی ئیشعارا ئەکرێت تەحقیق بکەین، یەعنی ئێمە بیکەین بە مەرج، ئەو ئاگادار کردنەوەی کە باسی لێ دەکرێت، ئەبێ ئەو خاڵانەی تیا بێت کە من دەقێکم حازر کردووە، ئێستا ئاراستەی بەڕێزتانی ئەکەم، بە نووسراویش ئەیدەمە لیژنەی بەڕێز، ئەو مەبەستانەی کە بەڕێز وەزیری ناوخۆ یان جهەتی پەیوەندیدار داویەتی بۆ ڕێکخستنی ڕێ پێوان، یان خۆ پیشاندان یان هەرچی دەرکرێت، ئەخرێتە ناو موزەکیرەی ئاگادار کردنەوە، ئەگەر بێینە سەر دوو خیارەکە، بە ڕاستی لە زۆربەی ولاّتانی دونیا، تەنانەت لە زۆر لە ولاّتە عەرەبیەکانیش، ئێستا مۆڵەت پێدان نەماوە، هەمووی بووە بە ئاگادار کردن، وە تەنزیمی ئەو ڕێ پێوان یاخود خۆپیشاندانەیان کردووە، لە زمنی ئەو یاسایانەی کە دەریان کردووە، لەگەڵ مۆڵەتا داواکاری ئەوە بەیاسا ئیلزامی ئەو جیهەتەیان کردووە، کە شوێن دیاری بکات، ئامانج دیاری بکات، وە مەسار دیاری بکات، وە ئەو جیهەتەی کەتەنزیمی کردووە دیاری بکات، ئێمە با نموونە نەیەنینەوە بەهەندێك ولاّتی دواکەوتوو، لە ناوچەکەیا، لە ولاّتانی تەنانەت ئەوروپیش کە ئیستیسنائاتن ئەوانە، لەسەر ئەم ئەساسە کە بمانەوێت هەردوو هەدەفەکە تەحقیق ببێت، هەم بەر تەسك

کردنەوەی ئازادیەکان، ئەو مەترسیە لابەرین، هەم ئەرکی دەسەلاتیش یا جیهەتی پەیوەندیداریش ئاسان بکەین، من پێم باشە دەقەکە بەم شێوەیە بێت، کە بالفعل کاك زانا و زۆرێك لەو هاوەلانەی تر کە باسیان کرد، ئەم دێرە کەنووسراوە، هیچ کەس، هیچ پەرلەمانتارێك ئەم دێرە لێرە قبوڵ ناکات، بەوانەشەوە کە زۆر داکۆکی دەکەین لە وەی کە ئاگادار کردنەوە بێت، (علی اللجنة اشعار رئیس الوحدة الاداریة)، ئەمە یاسا نیە، حکومەت نە تەنزیمی شتەکەی کردووە، نە عەناصری تیا باس کردووە، بۆیە من پێشنیار دەکەم، ئەو ماددەیەی کە ئەبێتە بەدیلی ئەم شەش خاڵە بەم شێوەیەی خوارەوە بێت:

علی اللجنة المنظمة اشعار وزیر الداخلیة او رئیس الوحدة الاداریة کل ضمن وحدته الاداریة للقیام بتنظیم مظاهرة قبل موعده المعین بثمانین واربعین ساعة علی الاقل.

ئەکرێت ئیقتراحی 24 هەیە، ئەوە مشکیلە نیە زۆر،(علی ان تتضمن المذکرة اشعار عناصر تحدید الجهة المنظمة والمکان والوقت والهدف من المظاهرة)، بەم شێوەیە ئەو مەترسیانەی بەڕێز وەزارەتی ناوخۆ یان لایەنی پەیوەندیدار هەیانە، تەحقیق ئەبێ، وەناکەوینە مەحزوریەتێکی دەستوریش کە بەرتەسك بوونەوەی ئازادیەکانە، یان سوء ئیستیفادەیە، ئیستیغلالی جیهەتێکی پەیوەندیدارە، بەتایبەتی لەیەکە ئیداریەکانی خوارەوە، کە ئیحتیمالە زۆر جار وەکو هاوەلان باسیان کرد، ڕێپێوان یان خۆپیشاندان بەدڵی ئەوان نەبێ، یان دژی تەسەروفاتێکی ئەوان بێ، ئێمە با ئەو مافە لە هاوولاتیان نەسەنینەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار د.احمد فەرموو.

بەڕێز د.احمد ابراهیم وەرتی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە بەڕاستی یاسای خۆپیشاندان، یەکێ لە یاسا هەرە گرنگەکانە کە لە هەرێمی کوردستان دەردەچێت بەڕاستی، دیارە لێرە ئەو مشت و مڕەی کە هەبوو، لە نێوان لیژنەکانیشا و لە نێوان ئەندامانی پەرلەمان، لەسەر مەسەلەی مۆڵەت پێدان یاخود لەسەر ئاگادار کردنەوەی لایەنی پەیوەندیدار، بەڕاستی کاتێك کە دەقی یاسایی تا ڕۆشەن ترو وازح تر بن بەڕاستی، بێگومان هەم لە خزمەتی یاسایەکەدا ئەبێ، وەهەم لەم خزمەتی ئەوانەی کە پەیوەندیدارن بە یاساکەشەوە لە ئایندەدا کە جێبەجێی ئەکەن گرنگە، دیارە لە هەردوو حاڵەتدا، پێمواید کە دەسەلاّت ئەتوانێت، یەعنی ڕێ و شوێنی وا دابنێت، ڕێکاری وا دابنێت کە بەربەست لە بەردەمی خۆ پیشاندان و خۆپیشاندەران دروست بکات، چ لە حاڵەتێکا مۆڵەت پێدان بێت، چ لە حاڵەتێکا، ئاگادار کردنەوە بێت، بۆیە ئەگەر لێرە، ئەو ڕێ کارانەی کە دیاری ئەکرێت بەڕاستی، هەتا ئەگەر لە حاڵەتی مۆڵەت پێدان بێت، ئەگەر ڕێکارە یاساییەکان، ئاسان کاری زۆری تێدابێت، بەشێوەیەك کە دەقەکان زۆر ڕۆشن و وازح بن، بۆ ئەوەی کە خۆپیشاندەران، بتوانن مامڕەسەی ئەو مافە دەستوریەی خۆیان بکەن، چونکە هەموومان ئەڵێین، خۆپیشاندان مافێکی دەستوریە، بەڵام شێوەی مومارەسە کردنی ئەو مافە دەستوریە، ڕێکخستنی کە بە یاسا ڕێك دەخرێت، ئەمە لە ئەرکی پەرلەمانە، وە ئەو یاسایە

زەمانەتی ئەکات، لەبەر ئەوە من لەگەڵ ئەوەدام، بەڕاستی لە هەردوو حاڵەتەکەیا، ئەگەر هەر یەکێك چ مۆڵەت دان بێت، چ ئاگادارکردنەوە بێت، یەعنی لە دەقەکانا ئەو فەقەراتانە هاتووە، ڕەنگە کۆمەڵێك مخاویف دروست بکات، بەتایبەت ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی، کە داوایان لە پەرلەمان کردووە، کە ئەو یاسایە بەو شێوەیە بێت، هەرچەند ئەوان لەگەڵ مۆڵەت دانینە، لەگەڵ ئاگادارکرنەوەدان، بەڵام لە هەموو حاڵەتەکان ئەگەر ئەو دەقە یاساییانە کە لێرەدا لە یاساکەدا هاتوونە، بەشێوەیەك ڕۆشن و وازح بن، ئەگەر لە حاڵەتی مۆڵەت دانیش بێت، ڕەنگە ئەو مخاویفانە بڕەوێنێتەوە، فەقەرەی دووەم لە ئەولەنا، کە باسی رەئیسی وەحدەی ئیداری ئەکات، وابزانم کە لە ئەصلدا (لرؤساء الوحدات الادارية) یە، نەوەك (لرئيس الوحده الاداريه)، چونکە دواتر ئەڵێت (كل من هم ضمن وحدته الادارية)، وابزانم بەهەڵە هاتووە، من پێموایە کە فەقەرەی سادسا، زیادە لێرە، لابەرێ، چونکە لە ئەسڵی پڕۆژە یاسایەکە، پێشتر کە خوێندنەوەی یەکەمی بۆکرابوو، لەوێیا باس لەوە ئەکات کە(للوزير سلطة اجازة الاجتماع العام او المظاهرة)، لەوێ لەبەر ئەوەی دەسەلاتی مۆڵەت دان دراوە بە وەزیر، کۆبوونەوە گشتیەکان و خۆپیشاندان، دەسەلاتەکە دراوە بە وەزیر، بۆیە دواتر لە خاڵی دووەمدا ئەڵێ(للوزير تخويل جميع او بعض الصلاحيات المنوحة له وفق هذا القانون لرؤساء الوحدات الادارية كل ضمن وحدته الادارية بامر وزارى)، بەڵام لێرە دوای ئەوەی کە ڕاپۆرتی لیژنەکان، ئەم دەقە داڕێژراوەتەوە، دەسەلاتی مۆڵەت دان تەنها لە خۆپیشاندانی سەرتاسەری دراوە بە وەزیر، لەبەر ئەوە لە چوار چێوەی قەزاو ناحیەکان و پارێزگاکان، ئەو دەسەلاتە دراوەبە سەرۆکی یەکە کارگێڕیەکان، لەبەر ئەوە لێرە پێویست ناکات، لە خوارەوە لە فەقەرەی سادسا بڵێی(للوزير تخويل جميع او بعض الصلاحيات المنوحة له)، چونکە دەسەلاتی مۆڵەت پێدان لە حاڵەتی خۆپیشاندانی سەرتاسەری دەبێت، بەڵام لە حاڵەتی خۆپیشاندان لە سنووری قەزاو ناحیەکانا، ئەوکاتە ئەو دەسەلاتە بۆ سەرۆکی کارگێڕییە ئیداریەکانە، لەبەر ئەوە پێویست ناکات وابزانم ئەو فەقەرەیە لابرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار بیلال فەرموو.

بەڕێز احمد سليمان عبدالله (بلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی من لەگەڵ ئەو بەرەیەدام کە باس لەوە دەکات، کە مۆڵەت نەبێت، تەنها ئاگادار کردنەوە بێت، بەس نەوەك بەو نەسەش کە هاتووە لەناو پڕۆژەکەدا، چونکە بەڕاستی کە ئینسان دەیخوێنێتەوە، وا هەست دەکات کە تەنها وەکو هامشێك نووسراوە، بەدێڕێك، باس لەوە دەکات کە تەنها ئاگادار کردنەوەی جیهەتی پەیوەندیدار بێت، ئەگەر بەو نەصە بێت کە لێرەدا هاتووە بەڕاستی، من لەگەڵیدا نیمە، چونکە ناکرێت هەرتەنها ئاگادار کردنەوەیەك و بڕۆ بەو شێوەیە، ئەبێ بەڕاستی پرێنسیپەکانی دیاری بکرێت، من گلەیم لەو لیژنە بەڕێزانەش هەیە، لەگەڵ ئەوەدا زۆر ماندوو بوون، ئەبوایە ئەوەشیان بەڕاستی زۆر جوان ڕێك

بخستبایه، وەکو چۆن جەنابی ماموّستا عمر و چەند بەڕێزێکی تریش باسی کرد، بەو شێوە هامیشە بەڕاستی گونجاو نیە، بە گونجاوی نازانم من، ئەگەر دەڵێین ئێمە خۆپیشاندان مافە، مادام ماف بێت، وەلە دەستوریش دیاری کرابێت، پێم سەیرە هێندە قەیدو شەرتی وای بۆ دابنرێت کە زۆر بە ئاسانی، وەبەبێ هیچ بەلگەو موستەمسەکێك جیهەتی پەیوەندیدار، وەزیر یان مدیر ناحیە یان قایمقام یان هەرکەسێکی تر کە پەیوەندیدارە بە ئاسانی بتوانێت ڕەتی بکاتەوە، یەك شت کە دەگوترێ، ئەگەر ساغ بۆوە کە زیان بە سیستەم و ئاکاری گشتی دەگەیەنێ، ئەو چۆن تەعریف دەکرێت، هەرشتێك من بەدڵم نەبوو، من مەسئول بم، ئەڵێم ئەو زیان دەگەیەنێ، لەبەر ئەوە ڕێگەی پێ نادەم، کەواتە ئەوە زۆر مەتاتیە، زۆر لاستیکیە، وەزیر یا هەر کەسێك بیەوێ، هەر خۆپیشاندانێك ڕەت بکاتەوە، ڕەتی دەکاتەوە، ئەبێ بەڕاستی ئەگەر لەحاڵەتێکدا مۆڵەتیش بێت ئەبێ دیاری بکرێت، یەعنی لەچی و چی وەزیر هەیە ڕەتی بکاتەوە، ئەگەرنا ئەوە شتێکی لاستیکیەو زۆر بە ئاسانی ڕەت دەکرێتەوە، من پێمواید لە حاڵەتی مۆڵەت دان، مەسئولیەتێکی گەورەی ئاسایش دەکەوێتە سەر حکومەت، ئەویش ئەوەیە کە بۆ نموونە، ئەگەر موزاهەرە بوو، خەڵکی کوردستان ئەیەوێت موزاهەرە بکات، بۆ شتێك کە پەیوەندیەکی ئیقلیمی بوو، یان سیاسی بوو، ئەگەر حکومەت، یان با بڵێین جهەتی پەیوەندیدار، ئەگەر هەتا سەرتا سەری بوو، وەزیر ڕێگەی پێدا، ئەو مەسئولیەتێکە دەکەوێتە سەرشانی حکومەت، بەس ئەگەر مۆڵەتی نەویست، ئەوە خۆی بەخۆی ئۆتۆماتیکیەن هاتۆتە سەر جادەو موزاهەرەی کردووە، بۆ نموونە دژی ولاّتە، یان دژی بڕیارێك لە ولاّتێکی تر، بەس ئەگەر حکومەت ڕێگەی بدات، مەسئولیەتەکە بە دەرەجە یەك دەکەوێتە سەرشانی حکومەت، بۆیە باشتر وایە ئەمە بەڕاستی پێویست بە مۆڵەت ناکات، تەنها ئاگادار کردنەوە بێت، بەڵاّم میکانیزمەکانی کە بۆی دیاری دەکرێت، نەوەك بەو شێوەیە هامیشەی کە دیاری کراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار هاژە سلیمان، فەرموو.

بەڕێز هاژە سلیمان مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی بەو پێیەی کە خۆپیشاندان مافێکی سروشتی و دەستوریە، وە هەموو کەسێك ئەتوانێت کە خۆپیشاندان بکات، لەبەرامبەر شتێك کە نارەواییەك دەرهەقی کرابێت، بۆیە منیش لەگەڵ ئەوەم کە ئەو مۆڵەت وەرگرتنە نەبێت، تەنها بە ئاگادار کردنەوە بێ، وە لایەنە پەیوەندیدارەکان ئاگادار بکرێنەوە، لەوەی کە چۆن خۆپیشاندانەکە دەکرێت، شوێنەکەی لەکوێیە؟، کاتەکەی وە ئەو ئامانجەی کە بۆچی ئەو خۆپیشاندانە دەکرێت؟، چونکە بەڕاستی ئێمە وەکو خۆتان ئاگادارن ئەو ڕۆتیناتەی هەیە لە دەزگاکانی ئێمە، زۆر جار ئەو ئامانجەی کە خۆپیشاندانەکەی بۆ دەکرێت، لەوانیە دوو، سێ ڕۆژ دوای ئەوە مۆڵەتەکە بێتەوە، کە شتەکە بەسەر چووە، وە پێویست ناکات کە خۆپیشاندانەکە بکرێت، بۆیە من لەگەڵ ئەوەم کە ئەو خۆپیشاندانە بە ئاگادار کردنەوە بێت، نەوەك بە مۆڵەت وەرگرتن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار سۆزان شەهاب فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پرسیارێك ئاراستەی بەڕێزان ئەکەم بۆ یەك دەقیقە بیری لێ بکەینەوە، سایەقی پێویستی بە مۆڵەت وەرگرتن نیە؟، ئیجازە؟، نابێت ئیجازە وەربگری سایەقی بکەی؟، مافی خۆتە، ئیجازەی سایەیقی مافی خۆتە، سەیارە بێت، تەیارە بێت، هەرچیەك بێت، دەبێت مۆڵەتی بۆ وەربگری، مافی خۆشتە، ئەی بۆ ئەوە بەرتەسك کردنەوەی ئازادی نیە، بەڵام ئەگەر بڵێی من ئەمەوێت خۆپیشاندانێك بکەم، مۆڵەتم بدە، بەڕێز سەرۆکی وەحدەی ئیداری، بەڕێز وەزیر، ئەوەتا لە فلاّن سەعات، لە فلاّن وەقت، بۆ ئەم ئامانجە، من داوا دەکەم، ئیجازەم بدەی، وەئەویش بڵێت بەڵێ من موافقم، دوای ئەوە، باسی شەخسیەتێك کرا، تۆ کە ئەڵێی مۆڵەت، ئایا ڕەفز کردن هەروەها بەرەهایی هاتووە، کەواتە ئیتر بۆی هەیە ڕەفز بکات و تەواو ئیتر، نەخێر، کە ڕەفزی کردەوە، ئەو کەسە بۆی هەی بچێتە بەردەم مەحکەمە، دوای ئەوە ئێمەی ئەندامانی پەرلەمان، وە ڕێکارەکانی ئەم یاسایە، وە ئەو پرێنسیپانەی کە باسمان کرد، من باسی پرێنسیپەکان بۆ ئەوەم نەکرد، بۆ ئەوەی ئازادیەکان بەرەها بەکاربێت، نەخێر بۆ ئەوەی ئێمە ئەو شتانە بخەینە ناو چوار چێوەی یاسایەکەوە، بڵێین، بەڵێ، بەمۆڵەت بێت، میزاجی شەخصی تێ نەکەوێت، بەوەی کە کاتێك تەنزیمی موزاهەرە دەکرێت، لایجوز تنظیم مظاهرة، التجمع العام دەبێت لابرێت، چونکە ئێمە لە هینەکەیا باسمان کردووە، الا بعد تقدیم طلب الی الوزیر او رئیس الوحدة الاداریة واستحصال الموافقة التحریریة لتحدید المکان والوقت والمدة وعدد المشارکین والهدف من المظاهرة، تەواو، بەڕێزان بەس بۆ ئەوەی سورەتەکە وازح بێت لەلامان، ئەگەر مۆڵت بێت دیکتاتۆریەتە؟، ڕێ گرتنە لە ئازادیەکان، چونکە مۆڵەتە، بەڵام ئەگەر بێی ناوەکەی بکەی بە ئاگادارکردنەوە، هەمان شەرتەکانی کە بۆ مۆڵەت دانراوە، هەمان شت دانێیتەوە ئەوە ئازادیە، یەعنی من ئەمەوێ لەمە تێبگەم، بۆ دەستەواژە وابکات مانای شتەکان خاڵی بکاتەوە، یاخود بەرگێکی نوێی بەسەرا هین بکات، من ئەمەوێت یەکێك وەلاّمم باتەوە، پێم بڵێ ئەگەر مۆڵەت پێدان، ئەو هەموو شتەی بوێت ئەو هەموو شەرتە،بڵێین ئاگادار کردنەوە هەمان شەرت و شروتی لەگەڵ دابێت، هیچ فەرقێکی دەمێنێت؟، هیچ فەرقێکی نامێنێت؟، چونکە ئێمە هەقی.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە، کەس وەلاّمت ناداتەوە، ڕەئی خۆت بدە، ئەوان وەلاّمت ئەدەنەوە، بەسەرچاو.

بەڕێز سۆزان شەهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆیە من کاتێك کە باس کردنی ئیعتیراز لەسەر مەسیرەیەك دەکرێت، خۆ دەبێت باس لەوە بکرێت بۆچی ئیعتیرازی لەسەرە، ناتوانێت ڕەئیسی وەحدەی ئیداریەك یاخود ئەوە وەزیری بەڕێزیش لێرەیە، ناتوانێت

هەروا لەخۆڕا بڵێت رازی نابم، دەبێت بە ئەسبابی موسەبب، ئەدی باشە ئەگەر ئەو ڕێ پێوانە تەحریزی فیتنەیەکی کرد لەناو ئەم ولاتەیا، کێ مەسئول دەبێت؟، بڵێ وەلاّ ئیتر ئاگادارکراوەتەوە، تەحریزی فیتنە لە دژی ئاینێکی دیاریکراو، لە دژی ڕەگەزێکی دیاریکراو، لە دژی تائیفەیەك و قەومیەتێکی دیاریکراو، کێ تەحەمولی ئەو مەسئولیەتە ئەکات، بۆیە کە دەڵێی موسوبیب بێت، هەروا لە خۆڕایی ڕەفزی نەکات، شتەکان ئێمە ناکەین بە مەشاعر، لەسەر ئەساسی مەشاعر باسی ئەم شتانە ناکەین، لەسەر ئەساسی شەخسەنە باسی ناکەین، ئێمە لەسەر ئەساسی ئەوە دەبێت، ئەوەندە بیرکردنەوەمان لەسەر ئەو ئەساسە بێت، کە چۆن ئێمە موحافەزەی ئەو هەرێمە بکەین، چۆن یاسایەك دابنێین، هەم ئازادیەکانیش ببەخشێت، هەم ئەو کەسەی کە مافەکەی ئەدەینە دەست، ئەو کەسەی کە دەسەلاّتەکەی ئەدەینە دەست خراپ بەکاری نەهێنێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار دڵشاد شەهاب فەرموو.

بەڕێز دڵشاد شەهاب حاجی محمد:

بەڕێزسەرۆکی پەرلەمان.

وەلاّ بۆی هەیە قسەکان هەندێکی کرابن، بەڵاّم لەبەر ئەوە مافێکی سروشتی و یاسایی و دەستوری خۆمەو، مۆڵەتیشم وەرگرتووە، تەڵەبیشم تەقدیم کردووە، من قسەکانی خۆم هەر دەکەم هەندێکی.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

هەر نابێت، تکایە گوێ لە برای خۆت بگرە، فەرز نابێ، یەعنی بڵێی هەروا ئەکەم، ئەوا لەناو پەرلەمان نابێت، ئصول هەیە، قسەی خۆت بکە ڕێزت ئەگرین، احتیرامت ئەگرین، بەس فەرز نیە.

بەڕێز دڵشاد شەهاب حاجی محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە هەندێك دیفاع لە ئازادی دەکەین، هەندێکیش دەمانەوێت ئازادی زیاد بکەین، بیرۆکەی هاتنە کایەوەی ئەم پڕۆژە یاسایە، ئەو ئامادە سازیانەی بۆی کراون، ئەوەی کە تیایدا کۆ دەنگیەکی لەسەر هەیە، ئەویش فەراهەم کردنی ئەو ئازادیانەیە ئەوەی کە هی مافی تاکن لە کۆمەڵی ئێمەدا، بەڵاّم هەندێك گۆتن، کە خەریکە مانای تر، یاخود تەفسیراتی تری بۆ دەنووسرێت، بە دیتنی من پێویستی بە هەندێك ڕوون کردنەوە دەکات لەسەری، یەك، من لەگەڵ ئەوەدام کەوا مۆڵەت وەربگیرێت، لەبەرچی؟، لەبەر ئەوەی ئیلتیزامێکی زۆر تر بۆ ئامادەسازی دەزگا پەیوەندیدارەکان، دەکەوێتە سەر ئەولایەنە پەیوەندیدارانەی کەوا پێویستە خۆیان ئامادە بکەن، وە ئیلتیزامێکی زیاتریشیان دەکەوێتە سەر، وە نموونەیەکی بچووك دێنمەوە لەسەر ئەوە، ئەگەر تەنها بە ئاگادار کردنەوە بوو، لەکاتێکی دیاریکراو وەلە ڕۆژێکی دیاریکراو، وە لە شوێنێکی دیاریکراو، یاخود لەچەند شوێنێکی دیاریکراو، کە ئەصلەن لە قودرەتی دامودەزگاکانی ولاّتدا

نەبێت، لە تەئمین کردنی هەموو پێداویستیەکان، چ لە شارێك، چ لە شارۆچکەیەك، زیاتر لە خۆپێشاندانێك هەبوو وە دەسەلآتیش نەبوو کەوا تەئمینی ئیحتیاجاتی بکرێت وە، تەنهاو تەنها بە ئاگادار کردنەوەش بووبێت، لەو حالّەتەدا کێ بەرپرسیار دەبێت، بەرامبەر بەوەی کە سەلامەتی و هەموو ئەو ڕێ و شوێنانەی کە پێویستن بەڕێوەی ببات، لە حالّەتێکدا کە هیچ ئیختیار بۆ دەزگای پەیوەندیدار نەمێنێتەوە، دوو، ئەگەر بارو دۆخی ئەمنی گونجاو نەبوو، وەکو ئەوەی کە ئێمە یاسایەك دەردەکەین تەبیعی، بۆ ئەمڕۆی کوردستانی دەردەکەین، بۆ ولاتێکی دەردەکەین کەوا هەمیشە موهەدەدە، بە پلانی ناحەزان و دوژمنان وکۆمەلّێك بەلگەو دەلائیلیش ڕۆژانە دێنە بەرچاو، دێنەوە بەردەستی ئێمە، وە ئەگەر تەنها ئاگادار کردنەوە بوو، موزاهەرەیەکی چەند هەزار کەسی، قرار وابوو لە شارێك، یان شارۆچکەیەك بەڕێوەبچێت، وە بەپێی تێڕوانینی دەزگا پەیوەندیدارەکان، وابوو کە بارودۆخی ئەمنی گونجاو نیە، وە مومکین نیە دابینی ئەو ئەمنیەتە بکرێت، وە تەنها بەتەمای ئاگادار کردنەو بەجێهێلّرا، کێ بەرپرسیارە لە ئەگەری ڕوودانی ئەوەی کە هەر شتێك ڕوو بدات؟، مەوزوعی مەزاج لەسەر ئەوەی کە باس کرا، سۆزان خان هەندێکی ئاماژە پێ کرد، کەوا لە ماددەکەدا هاتووە کە دەبێت هۆکارەکان ڕوون بکرێنەوە، وە هەروەها تێشیداهاتووە کە دەبێ مافی ئەوە هەیە کە لە دادگا پێداچوونەوە بە بڕیارەکە بکرێت ئینجا، پرسیار لێرەدا ئەوەیە، بۆچی سێ کەسی ئاسایی من ڕێزم بۆ هەر تاکێکی کۆمەلّگای خۆمان هەیە، سێ کەسی ئاسایی کە تەلّەبی وەرگرتنی ئیجازەی خۆپیشاندانێك بکەن، داواکاریەکە زۆر ڕەوایە، زۆر دروستە هیچ مەرامێکی لە پالّدا نیە، بەلآم ئەگەر وەزیرێکی کە عزوی کابینەیەکی بەڕێوەبردنی ولآت بێت، لەبەر دەم پەرلەمان و نوێنەرانی میللەت سوێندی خواردبێت، کەوا بەرژەوەندی ولآت و میللەتەکەی دەپارێزیت، ئەگەر ئەو موبەرراتی هەبێت و بلّێت ئەم خۆپیشاندانە ئەمڕۆ باش نیە، یان لەم تەوقیتە، یان لەم زەمانە، جێگای پرسیارو مەزاجیەتی لەسەرە، بەلآم ئەگەر سێ کەس داوایەك پێشکەش بکەن، بۆ ئەو مەبەستانەی کەوا خۆپێشاندانی بۆ بکرێت، وە کە هەمووشمان تەقریبەن لەسەری کۆ دەنگ بووین، کە ئەمانە مافێکی ڕەوایە، وە ڕەنگە هیچ ئاراستەیەکی خراپی لێ نەکەوێتەوە، بەلآم قەراری وەزیر و قەراری ڕەئیسی وەحدەی ئیداری، مەزاجیەتی تێدا دەبێت و مەترسی و ئیستغلال و ئەمانە دەبێت، بۆ کێ ئەم هەقە دەدات، کێ یەکلا کەرەوەی ئەمەیە؟، کە ئەگەر ئەم سێ کەسە ئەو بڕیارە یان ئەم داواکاریە، پێشکەش بکەن، داوایەکی قبولّە، بەلآم ئەگەر بڕیاری ڕەئیسی وەحدەی ئیداری بێت، جێگای گومانەو ڕەنگە ئیستغلالی بکرێت، دەربارەی ئەوەی کە ئەگەر هەلّوێستێکی نەتەوەیی و نیشتیمانی بێتە وجودەوە، ڕەنگە حکومەت تووشی ئیحراجی ببێتن، کە ئیجازە بدات، من بەش بەحالّی خۆم وەکو ئەندامی کوتلەیەك کە سیقەمان بە حکومەتێکدا، ئەگەر خەتەرێکی قەومی و خەتەرێکی نیشتیمانی وا هاتە سەر وولآتەکەم، وەحکومەتەکەم حازر نەبوو لەگەلّ میللەتەکەمدا یەك سەنگەر بێت، دیفاع لە بەرژەوەندیە نەتەوەیی و نیشتیمانیەکانی خۆی بکات، من بەش بەحالّی خۆم سیقەی خۆم سەحب دەکەمەوە لەو حکومەتە، بۆیە قەناعەتی من وایە، ئەم خەتەرە نیشتیمانی و نەتەوەییانەی کەوا ئەگەر قەرار وابوون بێنە سەر ولآت، ئێمە دەبێت باوەڕمان

وابێت کەوا حکومەت ودەسەلاتیش بەشێکن لەم نەتەوەییە، بەشێکن لەو نیشتیمانە، مەبەستم لە هەموو نەتەوەکان دێت، لە پێکهاتەکانیەتی، من ئەوە بە حوجەت نابینم کەوا سەحبی ئەو وەزعیەتە بکرێت، ئەو مۆڵەت پێدانەش بە هیچ ڕێگرییەك نابینم، لەگەڵ ئەو هەموو ڕێکارانەی کەوا بۆ ڕەفزی ئەگەر خوانەخواستە حاڵەتێکی ڕەفزی وا هاتە پێش، سوپاس.

بەڕێز کۆێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تکا دەکەم سەرۆکایەتی نەیەڵێت هیچ ئەندامێکی پەرلەمان، لەقسەکانیان وەلاّمی هاوڕێکانیان بەنەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ناوی نەهێنا، ناویشی نەداوە، بەعام وتی، ئەگەر حکومەتێك لەگەڵ میللەتەکەی هەڵنەستێت، من سیقەی لێ سەحب دەکەم، زۆر تەبیعیە، بە هەقیقەت زۆر زۆر تەبیعیە، نا، نا زۆر هەقی خۆیەتی، زۆریش ئسوڵی بوو قسەکەی، ڕێزدار اسماعیل، فەرموو.

بەڕێز اسماعیل سعید گەلاّلەیی:

لەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

خوشك و برایانی بەڕێز، دیارە دوو ڕا هەیە، ڕایەك ئەوەیە کە ئایا مۆڵەت هەبێت، ڕایەکی تر پێی وایە بەس ئاگادار کردنەوە، من لەگەڵ ڕای یەکەم دام، مۆڵەت بەشەرتێ لەیەك حاڵەتدا، لە حاڵەتێکدا کە خۆپیشاندانێکی سەرتا سەری هەیە، لەهەرسێ پارێزگاکەی کوردستان، ئینشاءالله لە ئایندە ئەگەر ئەوەی تریشی ئیزافە بوو، لە حاڵەتی ئاوا خۆپیشاندانی سەرتا سەری، بەڕاستی کەئامادە باشیەکی زۆری دەوێت، یەعنی لەوانەیە هێزەکانی وەزارەتی ناوخۆ، بە تەواوەتی ئەم ڕۆژە لە ئینزار ئەبن بۆ ئەم حاڵەتە، لەم حاڵەتەدا مۆڵەت زەروورە و گرنگە چونکە ئامادە باشی باشی دەوێت، بۆیە من لەحاڵەتی مۆڵەتدان، تەنها لە حاڵەتی خۆپیشاندانی سەرتاسەری لەگەڵیام، ئەگینا ئەمڕۆکانە لەماوەت یان لە قەزای سمێڵ، یان لە شوێنێك خۆپیشاندانێکی مەحەلی دەکرێت، من پێموایە کە زۆر تەبیعیە، وە زۆر مەحەلیە، پێویستی بە مۆڵەت نیە، سەبارەت بەوەی، ئەگەر مۆڵەتەکە نەدرا، هەق دراوە بەلایەنی داواکار، بچێت لە دادگا تانە بات، مودەکەش 48 سەعات دانراوە، ئێمە هەموومان دەزانین وەزعی دادگاکانی کوردستان، چەند لۆدی لەسەرە، یەعنی کێشەیەکی کاتب عەدلت هەیە بە دوو ڕۆژ بۆت جێبەجێ ناکرێت، بەس کێ زەمانەتی ئەوە دەکات لە 48 سەعاتا جوابی بداتەوە؟، لەماوەی سێ ڕۆژا ئەتوانین تانە بەین، بەلاّم لەماوەی 48 سەعاتا ئەبێت دادگا جواب بداتەوە، بۆیە من پێشنیاری ئەوە دەکەم، کە ئەگەر ئەمەش قبوڵ کرا، ئەگەر دوای 48 سەعات

دادگا جوابی نەدایەوە بە ڕەزامەندی حیساب بکرێت، لەسەر لایەنی تر هەموومان باسی ئەوە دەکەین، لە بیدایەتەوە هەموو هاوڕێیان باسی ئەوە دەکەن، کەخۆپیشاندان مافێکی دەستوریە، من پرسیار دەکەم، دەستور لەچیەوە هاتووە؟، یەکێ لەسەرچاوەکانی دەستور، قورئانی پیرۆزە، ئەو مافانە هەزارو چوارسەد ساڵە بۆ مرۆڤ تەئمین کراوە، بەڵام ئایا بەڕاستی مافەکانی ئینسان لەم ولاتانەدا جێبەجێ کراوە؟، نەخێر، ئەو وەختە مافەکان گرنگن کە لە ڕێگای یاساوە ورد دەکرێنەوە، وە پراکتیك دەکرێن، وە دائەبەزێنرێت بۆ ناو کۆمەڵگا، وەسادە دەکرێن، وە بە شێوەیەکی ئاسان دەخرێنە بەردەم هاوولاتیان، بۆیە من بەش بەحاڵی خۆم، لەگەڵ ئەوەدام کە ئەم مافە سادانە بەشێوەیەکی زۆر سەرەتایی، وەبەکەمترین رۆتینیات بدرێن بە هاوولاتیان، بەڕاستی یەکێك لە پێوەرەکانی دیموکراسیەت، کە ئێمە شانازی پێوە دەکەین، وەکو هەرێم لەناوچەکەدا، ئەو جۆرە ئازادییەی کەهەمانە، ئەو جۆرە دیموکراسیەی کە هەمانە، ئەوەش بەو سەنەدە قانونیانە موهیمە، ئیسپات دەکرێت لەمەودوا بەڕاستی، لەناو ئەو یاسایە جێیان دەکەینەوە، بۆیە من داوا لە خوشك و برایانی بەڕێزم دەکەم، ئەم سەنەدە قانونیانە کە زۆر گرنگن، بابە شێوەیەکی زۆر رەها، بەشێوەیەکی زۆر سادە، بۆ هاوولاتیانی خۆمانی تەئمین بکەینەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار کاك بورهان فەرموو.

بەڕێز برهان رشید حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من وەکو ڕەئی شەخصی خۆم لەگەڵ ئەوەدام ئیشعار بێت، نەوەکو تەڵەبی ئیجازە، بەڵام بەم شێوەیەی کە کاك دانا ئیشارەتێکی پێیدا، بەداخەوە لەو تەقریرەی لیژنەی قانونی بە موفەصەڵی نەنووسراوە، شتێك ئەبێت وەکو فۆرمی زانیاری، ئیشارەتێکی پێدا کە باسی تەقریری لیژنەی خۆیانی کرد، وەکو ئەوەی زەمان و مەکان و ناوی لیژنەکە و چەند کات ئەخایەنێت و ئەو شتانە، ئەوەش جێ بکرێتەوە، ئەو کاتە ئیشعارەکە جوانتر ئەبێت بە ڕەئی من، بەڵام هەندێك هین هاتووە، خاڵێکی ترم، کەلیمەی موستەلەحی قانونی نیزامی عام، ئادابی عام لەو ماددەیەدا هاتووە، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، لە قانونا نە ئسولّی محاکەماتی جەزائی، نە قانونی عقوباتی 111 ی 1969، هیچ تەعریفێك بۆ نیزامی عام، ئادابی عام نیە، بەڵکو فەقەت ئارائی فوقهیی قانونیە، بەڕاستی نیزامی عام و ئادابی عام، تەفسیرێکی لاستیکی هەیە، من بەیانی لە دەسەڵاتدابم ئەتوانم نەوعێك شەرحی بکەم، موعارەزە بم ئەتوانم نەوعێکی تر شەرحی بکەم، ئەگەر جەنابتان بیرتان بێت، قانونی عەمەلی صەحافی کاتی خۆی کە لە ساڵی 2007 و 2008، ئەگەر بە هەڵە نەچووبێتم موناقەشە کرا، صەحافیەکانی کوردستان موزەکەرەیەکی نارەزاییان دایە سەرۆکایەتی هەرێم، وتیان ناڕازین ئەم قانونە تەصدیق بکرێت، لەبەر هەندێك موستەلەحی ئەمنی قەومی، نیزامی عام و ئادابی عام، نیزامی عام و ئادابی عامیشی تیابوو، کەلەبەر ئەوەی تەفسیرێکی لاستیکی هەیە، ئەوەبوو دوایی یاسایەکەتان هێنایەوە بۆ پەرلەمانی بەڕێز، لە پەرلەمانی بەڕێز نیزامی عام و ئادابی

عامتان لابرد، بەڕەئی من ئێستاش هەقە بەدیلی بۆ بدۆزرێتەوە، بەدیل دۆزینەوەش بەڕاستی، لیژنەی قانونی ئەتوانێ بەدیل بۆ نیزامی عام و ئادابی عام بدۆزێتەوە بەچەند خاڵێك، ئاسانیشە، من ئەگەر ڕەئی زۆرینەی پەرلەمان، ئەندامانی پەرلەمانی بەڕێز، لەگەڵ ئەوەدابوو، کە هەر ئیجازە پێویستە بۆ خۆپیشاندان، من داواکارم ئەو شتە تەرك نەکرێت، بۆ قەزاو قەدەر، دەردی ئینگلیز ئەڵێت (الشیطان في التفصیلات)، ئەمە لەوردەکاریەکەیا موشکیلە دروست دەکات، من لەگەڵ ئەوەدام، دوو مەبدەئی قانونی هەیە، کە مەسەل ئەهێندرێتەوە، میسالە(یا علی سبیل الحصرە) یە حصر دیاری بکرێت ئەو حاڵەتانە چیە؟، کە ئەو جیهەتەی ڕەفزی ئیجازەکە دەکات، لەم حاڵەتانە بۆی هەیە ڕەفزی بکات، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ئەتوانێ ئەو حاڵەتانە دیاری بکرێت، بۆ نموونە لە حاڵەتی ئەوەی دژی ڕەگەزێ یا تائیفەیەکی دینی، یاخود نەتەوەیەك بۆ موزاهەرەکە، دووەم، ئەگەر تەحریز بوو بۆ عونف، سێهەم، موزاهەرەیەکی موسەلەح بوو، چوار، ئەگەر خەلەل هەبوو لە زانیاریەکانی ئەوانەی تەقدیمیان کردووە، حەصر بکرێت لەم حاڵەتانە، وەزارەت و جیهاتی ئیداری موختەص بۆی هەیە ڕەفزی بکات، من ئەگەر ڕەئی ئەکسەریەتی ئەندامانی پەرلەمانی بەڕێز لەگەڵ ئەوەدابوو، هەر بچێت بۆ ئیجازەی خۆپیشاندان، داوا لە بەڕێزتان دەکەم ئەو پێشنیارەم تەبەنی بکرێت، ئەویش بخرێتە دەنگدانەوە، حەصر بکرێت خاڵەتەکانی ڕەفز یاخود نەکرێت؟، بەڕاستی دەربارەی ئەوە کە ئێمە سیقەی تەواوی خۆمان داوەتە حکومەت، لە هەموو شتێکا ڕای هەیە، من ڕەئیم وانیە، جەیشی ئەجنەبی تا ئەم دەقەیە لەم ولاتەدایە، حکومەت ڕەئیەکی نیە، لەبەر ئەوەی پێویست نیە ئێمە پەرلەمانین هەموو ئیعتیمادێکمان لەسەر حکومەت بێت، پەرلەمان موئەسەیەکی تەشریعی گەورەیە، خاوەن هەیبەت و مەکانەت و قوەت، قوەتی ئیلزامی قانون و قەراراتی خۆی هەیە، موئەسەسەیەکیشە، جیهەتێکی ڕەقابیشە بەسەر حکومەتا، زۆر سوپاسی جەنابتان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، تکایە موراعاتی مەشاعیرە ئاینەکانی تر بکرێتن، لەناو پەرلەمان، هەندێك میسال نەهێندرێت، ڕێزدار کوێستان محمد، فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە زۆربەمان ئەوەمان دووبارە کردەوە، کە مافی خۆپیشاندان مافێکی دەستورەیە، واتا، وەك هیچ مافێکی تر نیە، کە دەستور بە ماددەیەکی وازح باسی نەکردبێت، ماددەیەکی دەستوریە، یەعنی جیایە لەمافەکانی تر، بۆیە من پێمواید بەرەئی من، بەکار هێنانی ماف پێویستی بە مۆڵەت نیە، کاتێك بۆ بەکار هێنانی ماف، داوای مۆڵەت دەکەی، یەعنی سنوردار کردنی ئەم مافەیە، بۆیە من بۆخۆم لەگەڵ ئەوەدام کە بە ئاگادار کردنەوە بێت نەوەك مۆڵەت بێت، بۆ ڕەواندنەوەی ئەو مەترسیانەی کە بەڕێز وەزیری ناوخۆش باسی کرد، ئەکرێت کۆمەڵێك ڕێکاری یاسایی دابنێین، وەك ئەوەی هاوڕێم کاك دانا و د.زانا حاکم رزگار

باسیان کرد، لائیحەیەك پێشکەش بکات، بەکات و شوێن و ئامانجی خۆپیشاندانەکە و هەتا ئەخیری، کە ئەو بەڕێزانە باسیان کرد، وە بۆ کاتی ئاگادار کردنەوەش، من لەگەڵ ئەوەدام کە بۆنە نیشتیمانی و نەتەوەیی و ئاینی و لەگەڵ چالاکیە هونەری و ڕۆشنبیری، چالاکیەکانی ڕێکخراوی مەدەنیش پێویستی بە ئاگادار کردنەوەش نەبێت، ئێمە هەموومان ئەزانین، وە نموونەشمان لەبەردەمدایە، کە لەم هەرێمەی ئێمە، بە دەیان خۆپیشاندان لە ڕێگەی ئەو تەعلیماتەی کە وەزارەتی ناوخۆ داینـاوە، داوای مۆڵەتیان کردووە و مۆڵەتیان پێ نەدراوە، دواتر خۆپیشاندانەکەش بووە، وەزارەت و حکومەتیش هەموو خۆپیشاندەرانی زیندانی نەکردووە، بۆیە پێمایە ئەگەر بە مۆڵەت بێت، مۆڵەتەکە نەدرێت، خۆپیشاندانەکە هەر دەکرێت و هەمووشیان زیندانی ناکرێن، بۆیە بۆ ممارەسە کردنی ئەو مافە دەستوریە، کە بە ماددەیەکی وازح هاتووە، پێویستی بەمۆڵەت نیە، پێویستی بە ئاگادار کردنەوە هەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار د.پەریهان فەرموو.

بەڕێز د.پەریهان قوبلای محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن لـەوەوە دەسـت پـێ دەکـەم، کـە ئەمـە مـافێکی دەسـتورەیە، دەسـتور بـە وازحـی ئیشارەتی پێیـداوە، خۆپیشاندان هەقی خەڵکە، وە من لـەوەوە تەئیـدی کـاك کـاردۆ ، کـاك د.رفیـق سـابیر دەکـەم، کـە ئەمـە بـە مۆڵەت نەبێت، بە ئاگادار کردنەوە بێت، بەڵام بە میکانیزمێك کە برادەران باسیان کرد، د.زانا و کـاك عمـر عبدالعزیز، ئەتوانین ئێمە کات وشوێنی بۆ تەحدید بکەین، ئەو کاتە واجبە لەسەر وەزارەتی ناوخۆ، ئەمنی ئەو موزاهەرەیە بپارێزێت، بەڵام ئەگەر ئەوە بە مۆڵەت بوو، من وا بەباشتری دەزانم تەئیدی قسەکانی کاك برهان دەکەم، لەوەی کە حەصر بکرێت، کە مۆڵەت لـە چـیا بێـت؟، بـۆ نموونـە ناهەقیـەك، مەجموعەیـەك، کۆمەڵێك مامۆستا یان کۆمەڵێك دکتور، هەقی خۆیانـە، خۆیـان ئـەزانن مەشاکلی خۆیـان چـیە، تـۆ مۆڵـەت نەدەی بەوە، بیدەی بە شەخصێك کە لە یەکە ئیدارەییەکان، یان شەخصێك ببێتە ئـەوەی کـە قەیـدی ئـەو حوریەتانە بکات کە تەعبیر لە ڕای گشتی ئـەکات، لەبـەر ئـەوە مـن تەئیـدی قسـەکانی کـاك برهـان دەکـەم، ئەگەر بە حاڵەتێك بە ئیجازە بوو، بە مۆڵەت بوو، بەو شێوەیە بێت کە کاك برهان باسی کرد، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ گشت ئێوەی بەڕێز، بەڕێزان 46 ئەندامی بەڕێز لەسەر ئەو بابەتـە قسـەیان کـرد، ئێستاش سـەعات 2:28 دەقیقەیـە، بـۆ وەلاّم دانـەوەی ئێـوەی بـەڕێز، لیژنـەکان وەلاّمتـان دەدەنـەوە، بـەلاّم دانیشتنەکەمان دوا دەخەین بۆ سەعات چوار ونیو، چوار و نیـوی ئیمـڕۆ، لێـرە حـازر بـن، بـۆ ئـەوەی وەلاّم دانەوەکە بکرێت، ئەو ماددەیە تەواو بێت، باقیەکەی ئەخەینە سبەی، چوارو نیوی ئەمڕۆ پاش نیـوەڕۆ، بـا پێنج بێت، چونکە کاتتان کەمە، سەعات پێنج تکایە لێرە بـن، سـەعات پێنجی ئیمـڕۆی ئێـوارە، هـەموتان لێرە بن، بە خواتان ئەسپێرین.

دانیشتنی دووەم

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەردەوام بوون لەسەر دانیشتنەکەی ئەمڕۆی پێش نیوەڕۆ، دانیشتنی ژمارە 10 بەردەوام دەبین، داوا لە لیژنەی یاسایی، ناوخۆ، مافی مرۆڤ، کۆمەلگای مەدەنی دەکەین، فەرموون بۆ ئێرە، لیژنەی یاسای کەرەمکەن.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوای ئەوەی کە ئەندامانی پەرلەمان، چەندین پێشنیار و تێبینیان لەسەر ماددەی دووی ئەو پڕۆژە یاسایە کە بە ڕاپۆرتی هاوبەشی هەرچوار لیژنە پێشکەش کراوە، ئێمە چەند تێبینیەکمان لەسەر ئەو پێشنیارانە هەیە، سەرەتا چەند بەڕێزێك باسی ئەوەیان کرد، کەلەبەرچی ڕای دووەم کەوا ئەو ماددانەی لەناو ڕاپۆرتەکەدا هاتووە، ڕای دووەم بە یەك ڕیزی، یان بەچەند وشەی کورت و دەستەواژەی کورت تەعبیری لێ کراوە، ڕایەکە وا تۆمار کراوە، لە ڕاپۆرتەکە، بەڕێزان ئەوە لەبەر ئەوەی بوو کە ئەو ڕایە پەسەند کراوە، وەکو ئەو وشەی پێناسەی تەجەموعی عام کە لە ماددەی یەکەم هاتووە، لە ڕاپۆرتەکەدا هاتبوو، بەڵام هەمان بڕیاری لەسەر درا کە لابدرێت، ئێمە ئەو پێناسەمان لە ماددەکە لادا، وە ئەوەی کە بەدوو ڕا بوو، لێگەڕاین بۆ پەرلەمان کە حەسمی بکات و یەك لای بکاتەوە، وە هەندێك حاڵەت هەیە، کە پێویستی دەکرد ئێمە بەکورتی ئاماژەی پێ بکەین، لەبەر ئەوەی بۆ نموونە ئەو ماددەی ئێستا گفتوگۆی لەسەر دەکرێ، باس لە مۆڵەت و ئاگادار کردنەوە دەکات، ئەگەر ئاگادار کردنەوە بێت، دەنگی هێنا، بڕیار بڕیاری پەرلەمانە، لەو هۆڵە بڕیاری لەسەر دەدرێت، ئەوە پێویست ناکات کە ئەو هەموو وردەکاریەی بۆ مۆڵەت پێویست دەکات، مۆڵەت وەرگرتن باس بکرێت لە ئاگادار کردنەوە، لەبەر ئەوە بەکورتی ئاماژەمان بە ڕایەکان کرد، ئەگەر دەنگی هێنا ئەوە بەشێوەیەکی تر دای دەڕێژینەوە، چونکە کاریگەری دەبێت لەسەر هەموو ماددە و بەند و بڕگەکانی تر، وەکو نموونەم هێنایەوە تەجەموع عامەکە کە هەلگیرا، لە ماددەی یەکەم لە پێناسە، لە

ماددەکانی تر دەبێت ئەو هەموو دەستەواژەیەیی هەڵبگرین، لەبەر ئەوەی دەنگمان بۆی دا، سەبارەت بە دەستەواژەیەك لەوانەیە لەو یاسایەو، لەیاسای تریش گفتوگۆی لەسەر بکرێت، نیزام عام و ئاداب عامە، بەڕێزان، لەهیچ یاسایەك ئەو دەستەواژەیە پێناسە نەکراوە، هەتا لە دەستووری عیراقی کەم ئاماژەی پێ کراوە، وە ئاداب عامە لە ماددە حەفدەی دەستووری عیراقی هاتووە، پێناسە نەکراوە، کەلە یاسا پێناسە نەکراوە، مانای ئەوە نیە ئەو دەستەواژەیە پێناسە ناکرێت، بەڵام لەبەرچی لەناو یاساکە پێناسە ناکرێت؟، وە باس ناکرێت، لەبەر ئەوەی نیزامی عام و ئادابی عام، لەلایەن فەقیهەکانی قانونی پێناسە کراوە، وە بەپێی کات و شوێن دەگۆڕدرێت، ناتوانین، یاساش بۆ ڕۆژەك و دوو ڕۆژ دەری ناکەین، ناتوانین دەستەواژەیەك کەقابیلی گۆڕان بێت، مەفهومەکەی بگۆڕدرێت، ئێمە هەموو ڕۆژێك کە گۆڕدرا، یاسایەکە هەموار بکەین لەبەر خاتری ئەو پێناسەیە، ئەوە سەبەبی یەکەم، سەبەبی دووەم، ڕەخنە لە یاسا دەگیرێت، ئەو یاسایانەی کەوا زۆر پێناسەی دەستەواژە دەکەن، لەبەر ئەوەی بەندەکانی یاسا، شوێنی پێناسە کردن نیە، زۆر جاران ڕەخنە لەو یاسایانە دەگیرێت کە پێناسەی زۆر دەستەواژە دەکات، بۆیە ئێمە لەماددەی یەکی زۆربەی زۆری یاساکان، باسی دەکەین، پێناسەی کورت کەرەوەی هەندێك دەستەواژەیە، بۆیە پێوست ناکات ئەو دەستەواژەیە لەناو یاسایەکە پێناسە بکرێت، بەڵام مانای ئەوە نیە کە پێناسەی نیە، نیزام عام، نیزام عامی ئیقتیصادی دەگرێتەوە، نیزام عامی سیاسی دەگرێتەوە، نیزام عامی اجتماعی دەگرێتەوە، لەلایەن چەند فەقیهی قانونی پێناسەیەکی ڕێك و پێك کراوە، کە بۆ پاراستنی بەرژەوەندی گشتی بەکاردێت، یەك لەبەڕێزەکان نموونەی ئەوەی هێناوە کە کێشەی نیزام عام و ئاداب عام، بۆ بەو تەفسیلە باس دەکەم، چونکە لەوانەیە ئەو دەستەواژەیە بەچەند بەش بێتە پێش، هەمان گفتوگۆی لەسەر بکرێت، نموونەی یاسای کاری ڕۆژنامەگەریتان هێناوە، بەڕێزان، ڕاستە ئەوە لەپەرلەمان دەنگی بۆ درا، پاشان یاسایەکە گەڕاوە پەرلەمان، ئەو دەستەواژەیە هەڵگیرا، بەڵام لەکاتی جێبەجێ کردنی یاسایەکە، هەست بەو کەم و کوڕیە کرا، کەلەکاتی لابردنی ئەو دەستەواژەیە ئێستا وا داوا دەکرێت کە زیاد بکرێتەوە، لەبەر ئەوەی لابردنی ئەو دەستەواژەیە، بووە هۆی ئەوەی ڕۆژنامەنووسان بەپێی یاسای سزادانی عیراقی سزا بدرێن، کە حەپس دەکرێن، ئێمە کە تەواومان کرد ئەو دەستەواژەیە، مەبەستمان ئەوە بوو تەنها غەرامە، بەو سزایە سزا بدرێن، حەپس نەکرێن، بەڵام بەم شێوەیە دەنگی بۆ درا، وەنیزام عام و ئاداب عامیش لە قانون، نموونەی چەند یاسایەك هاتۆتەوە، کەوا حیساب دەکرێن لە نیزام عام و ئاداب عام، واتە دەستەواژەیەك نیە، هیچ ئیتارەك و شتەکی بۆ دیاری نەکرابێت، سەبارەت بەو پێشنیارانەی کە کرا، هەندێکیان دەربارەی ئەوە بوون، پێدانی مۆڵەتدان بە ئەنجام دانی ئەو کارە، خۆپیشاندان دژی ئەو مافە دەستوورییەیە، بەڕێزان دەرکردنی ئەو یاسایە، بۆ ڕێکخستنی ئەو مافە دەستوریەیە، بۆ ئەوە نیە کە ئەو مافە لە خەڵك، زەوت بکرێت، یان لێیان بسێندرێت، بەڵام ڕێك دەخرێت لە ڕووی یاسا، وە باسی ئەوەیان کرد کە مۆڵەتدان تەقیدە، تەقیدەکە خۆی دەستوور ڕێگەی پێی داوە، لە ماددە 46 دەستوور دەڵێت (لایکون تقید ممارسة ای من الحقوق والحریات الواردة في هذا الدستور او تحدیدها الا بقانون وبناءاً علیه

على ان لايمس ذلك تحديد او تقييد جوهر الحق او الحرية)، واتە ڕێگەی بە تەتقید داوە، بەڵام کاریگەری لە ناوەڕۆکی مافەکە نەکات، ئەو تەقیدە بنەمایەکی دەستووری هەیە، بەڕێزێك باسی لەوە کرد کە تەبریرەکەی ئەوەبوو، بۆ دژی مۆڵەتم، تەبریرەکەی ئەوە بوو، بۆ ئەوە ئەرکە قورسە بکەوێتە ئەستۆی حکومەت، وەزارەتی ناوخۆ کەوا پاسەوانی لەو کەسانە بکات، بەڕێزان، خۆی پاراستنی ژیان و مالّ و ملکی خەڵك، هەموو چرکەو سەعاتێك لە ئەستۆی وەزارەتی ناوخۆیە، لە هەموو دونیاش ئەوەیە کە حکومەت ئەو ئەرکە لە ئەستۆی خۆی دەگرێت، ئەگەر خۆپیشاندەران کارێکی وا بکەن، ئەوە هەر پێویستە حکومەت بەو ئەرکە هەڵبستێت، بە ئەرکی خۆی هەڵبستێت، کەوا پاراستنی ژیانیانە، مەترسیەك هەبوو لەلایەن هەندێك بەڕێزان باس لەوە کرا، تەعەسوف، ئەو وشەیان بەکارهێنا، تەعەسوفی حەقی رەفز، یان وشەیەکی تریش بەکار هات، سوء استفادە، ئەو دوو وشەیان بەکار هێنا، بەڕێزان هەقتانە ئەو مەترسیەتان هەبێت، پێش دەرکردنی یاسا، ئێمە ئەو یاسایە بۆیە دەردەکەین، ئەو مافە دەستووریانە ڕێك بخەین تا ئەو مەترسیانە نەمێنێت، لەبەر ئەوەی چەند فلتەر دانراوە، هەقی رەفز، ئەو مافە کە دراوەتە ئەو جیهەتە، ئەو لایەنە بە شێویەکی رەها نەی دراوەتێ، چەند فلتەری بۆ دانراوە، یەك لەوانە ئەگەر هەست کرا کەوا زیان بە سیستەمی گشتی دەگەیەندرێت، هەروەها رەفزەکە نووسراو بێت، هۆکاری رەفزەکە دیاری بکرێت، دواتر ئاخیر فلتەر ئەوەیە، کە تانە گرتن لە بڕیاری ڕەفز، لەسەر ئەو بڕیارەی کەوەزارەت دەیدا بە ڕەفز بوو، بۆی هەیە تانەی لێ بدات، پێشنیاری ئەوە کرا کە پێویستە ئەو مافە دەستوریە بپارێزرێت، دەرکردنی یاسایەك بۆ ڕێکخستنی ئەو مافە، دانانی یاسایەك بۆ ماف، ئەوە خۆی لەخۆیدا مانای ئەوەیە، ڕێزگرتنە لەو مافە، هەروەها پاراستنی ئەو مافە، چونکە دانان بەشێکە لە پاراستنەکە، وە باس لەوە کراو کە هێزەکانی پۆلیس چ ئەرکێکیان دەکەوێتە ئەستۆ، ئەوە ئەگەر بگەڕێینەوە ماددەی دوازدە ڕاپۆرتە هاوبەشەکە، بە تەفسیل باس کراوە، چ ئەرکێکی دەکەوێتە سەر لە حاڵەتێك ئەگەر زەرەرو زیان بە خۆپیشاندەران گەیێندرا، باس لەوە کرا چەند بۆنەیەك زیاد بکرێت، چالاکیەکانی ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی، چالاکی ڕۆشنبیری، بەڕێزان، هیچ لاریمان نیە لە زیاد کردنی ئەوانە، بەڵام ئێمە کە تەجەموع عاممان لە ماددەی یەکەم هەڵگرت، ئەو بۆنانە ناگرێتەوە، کە شتێك نەی گرێتەوە، مەشمول نەبێت بە قانون، کو داوای ئیستیسنا بکەین، کە ئیستیسنا بکرێت، کە تەجموعی عام هەڵگیراو پێناسەکەی، تەنها تەجەموع، ئەگەر لەسەر شێوەی تەزاهری بوو، تەنها ئەوە ماوە، ئەوە شێوەی تەزاهر نیە، چالاکی ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنیە، چەند نموونەتان هێناوە، کەوا چالاکی ڕۆشنبیریە، ئەوانە ناکەوێتەوە، ئەو پێناسەی تەجەموعەی کە کرا لەماددەی یەك، لە کەوانەکە لە کۆتایی پێناسەی موزاهەرە زیادمان کرد، (التجمع بقصد التظاهر) شتێکی وابوو، باسی حەملات ئینتیخابی کرا کە زیاد بکرێت، بەڕێزان، ئەو یاسایە شوێنی ئەوە نیە، لەبەر ئەوەی ئێمە یاسای هەڵبژاردنمان هەیە، کات و ئەو شوێنانەی کەوا دیعایەو حەملاتی ئینتیخابی لێ دەکرێت، هەموو دیاری کراوە، یاسای تایبەتی خۆی هەیە، شوێن و ڕێکارەکانی دیاری کراوە، بۆیە هیچ پێویست ناکات لێرە هەر شوێنی نیە زیاد بکرێت، هەندێك ڕا هەبوو کەوا ئەو

تەقید کردنە، بەمەبەستی ڕێکخستنیەتی، بەڕێزان تەقید کردنەکە بە مەبەستی ڕێکخستنە، وە بەلگەشم لەسەر ئەوە، ماددە نۆ و ماددە 12 ی پڕۆژەکەیە، بەڕێزێك ئاماژەی پێی کرد، وابزانم سیوەیل خان بوو، باسی ئەوەی کرد،(للوزیر تخویل صلاحیات) بکرێتە(علی الوزیر)، بەڕێزان، (علی) کە ماناکەی دەگۆڕێت، دەکاتە وجوبی، نەبووە ئەتو واجب لەسەر کەسێك دابنێی، بڵێی دەبێت، پێویستە بەشێك لە دەسەلاتەکان بدەیە کەسانێکی تر، ئەوە هەر دەبێت جەوازی بێت، هیچ یاسایەك ئەو بە وجوبی ناوێت، جەوازیە لۆی هەیە، یان دەسەلاتەکانی بەشێك دەداتە کەسانی تر، یان نایان داتێ، بەلاّم لە کوردیەکە ڕاستە، ئەوەی سیوەیل خان ئاماژەی پێی کرد، دەقە کوردیەکە دەستووری تێدایە، دەقە عەرەبیەکە تێیدا نیە، پێویستە متابەقە بکرێت، یەعنی یەك بخرێتەوە دەقە عەرەبیەکەو کوردیەکە، بەڕێزێك باسی ئەوەی کرد کەوا موناقەشە کراو لەسەر هەندێك ڕایە، بەلاّم بە هەند وەرنەگیراوە، بەڕێزان هەموو ڕایەکان لە ڕاپۆرتەکە ئاماژەی پێ کراوە، بەڵگەشم لەسەر ئەوە، هەندێك ماددە بە دوو ڕا، ڕای زۆرینەو کەمینە بێت، لەبەر ئەوەی جیاوازیەکی زۆر هەبووە، هەرکەس تەبریراتی خۆی هەبووە، بەدوو ڕا، مانای ئەوەیە کە هەموو ڕایەکان بە هەند وەرگیران، لۆیە ماددەکان بە دوو ڕا هاتینە، فەرز کردنی هیچ ڕایەك نەبووە، وە ئەو ماددانەش بۆیە بەدوو ڕا هاتوونە، کە لە لیژنەکان نەمان توانی یەکلای بکەینەوە، لە هۆڵی پەرلەمان یەکلای بکەینەوە، رئیس وحدە اداریە، بگۆڕدرێت، گۆتیان بکەینە جەمع مفرد، مفردەکە هەمووی دەگرێتەوە، لەبەر ئەوەش لەماددەی یەك پێناسەی رەئیسی وەحدەی ئیداری کراوە، باسی ئاگادار کردنەوەو مۆڵەت کرا، بەڕێزان حوکمەکە هەمووی دەگۆڕدرێت، هەندێك گوتیان ئاگادارکردنەوە بەمەرجەکانی مۆڵەت، حوکم و ئاساری قانونی جیاوازی هەیە، ناتوانین ئەوە بەو شێوەیە ئەگەر بڵێین ئاگادار کردنەوە بێت، بەهەمان مەرج، نەخێر، ئەویش شتی تایبەتی خۆی دەبێت، دەبێت زیاد بکرێت، ئەگەر ئەوە پەرلەمان دەنگی بۆیدا، ئاسارەکەو حوکمەکەی تەواو دەگۆڕدرێت، وەکو ئیجازە نیە، ڕەقابەی قەزائی هەیە، بەڵێ، تانە دەگیرێت، بڕیارەکە یەکلا نیە، تاوەکو دووبارە تانە لەو قەرارە دەگیرێت لەبەر دەم مەحکەمە، ماوەکەی، دیاری کراوە کە تا چەند دەتوانێت یەکلا بکرێتەوە، قەرارەکەش دەبێت موسەبیب بێت، هۆکارەکانی دەبێت دیاری بکرێت، ئەو سێ فلتەرانەی کە باسم کرد، ئەوەی کە پەیوەندی بە لیژنەی یاسایی هەبوو، وابزانم هەر ئەوەندە بوو، ئەگەر لیژنەی ناوخۆش چ تێبینیەکیان هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی هەبوو، کەرەمکە کاك زانا.

بەڕێز د.زانا ڕۆوف حمەکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نوقتەی نیزامیەکەم لەسەر یەك خاڵی سەرەکیە، بەڕێزت کە دوای موناقەشە کردنی هەر ماددەیەك، دەرگا والاّیە بۆ هەموو پەرلەمانتارێك قسەی خۆی بکات، بەلاّم کە دوایی دێیتە سەر ڕای لیژنەکان، مەفروزە

لیژنەکە پابەند بێت تەنها بەو رەئی هەردووکی کەباس کراوە، ئەوەی کە لە جوابی لیژنەدا ئەیبینمەوە، تەنها پشتگیری کردنە لە یەك رەئی، یەعنی ئومێدەوارم کاتێك کەباسی پڕۆژەکە دوا دەخرێتەوە ڕوو جارێکی تر دیفاع لە هەردوو رەئیەکە بکرێت، پەرلەمانتار وەکو ماف، مافی خۆی هەیە، ئەتوانم هەموو قەسەکانم بکەم وەکو پەرلەمانتارێك، بەلأم کە دوایی دێیتە سەر رەئی لیژنەکە، مەفروزە هەردوو رەئیەکە بە تەوازون باس بکرێت، تکام وایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئەو وەلأمدانەوەی، بە قەناعەتی خۆیان، ئەو بەڕێزانەی کە مداخلەیان کرد، ئەو بەڕێزانەی کە لێرە دانیشتوونە، وەلأمی ئەو بەڕێزانە نادەن، قەناعەتیان بە کامەیە ئەوە ئەیدەن، ئەوەی کە خیلاف هەیە، خیلافەکە کە ئێستا تەشخیس دەکرێت، دوو خیلاف هەبوو، هەندێك سەیرم کرد باش، لە دوو شت جەمع کراوە، یان ئیجازە، مۆڵەت وەربگرێت، یان وەرنەگرێت، ئەمە هەق ئەدەمە سێ کەس، سێ کەس لەملا، سێ کەس لەولا، لەسەری قسە بکەن، ئەوجا ئەیخەینە دەنگدانەوە، ئەگەر دەنگی هێنا، ئەوجا ئەو موقتەرەحەی ئێستا کە مەجموعەیەك ئەندامی بەڕێز پێشکەشیان کردبوو، ئەوە ئەبێتە ئەساس، نیزامیە، کەرەمکە.

بەڕێز برهان رشید حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز، پێش ئەوەی موقتەرەحەکەی ئێمە بخرێتە دەنگدانەوە، کە ئێستا لەبەردەستی کاك دانایە، پێمان باشە بخوێندرێتەوە، بۆ ئەوەی ئەندامەکان کە ئاگادار کردن، ئەندامەکان بزانن ئەو موقتەرەحە ناوەڕۆکەکەی چی تیایە، نەوەك وەك یەك دێڕ لە تەقریرەکە هاتووە، ئێمە بە موفەسەڵی شەرحمان کردووە، ببورە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

رەجائەن، نا، ئسولّی ئیش کردنمان وانیە، ئەو بەڕێزانە ئەتوانن، کە هەقی ئەدەینێ، خۆی بخوێنێتەوە، بڵێت ئەمە رەئیەکەی ئێمەیە، بەم شکلە بێت، بەڵێ، قەیناکا، وەرمانگرت، هەرسێکمان سەیرمان کرد، دامانە لیژنەکان، موقتەرەحێکە ڕێك و پێکە، رەئی مەجموعەیەك ئەندامی بەڕێزی پەرلەمانە، دێینە سەر یەك نوقتە ئەوەستین، ئایا مۆڵەت هەبێت، یان نەبێت، ئەگەر مۆڵەت نەبوو، ئەوا ئەوجا لەسەری موناقەشە ئەڕواتن، ئەگەر مۆڵەت هەبوو، ئەوە بواریکی تر وەردەگرێت، بەلأم بۆ دیفاع، لەوانەیە ئەڵێن مۆڵەت نەبێت، سێ کەس، ئاخر چونکە موناقەشەی زۆر کراوە، زیاتر لە چەند ئەندام لایەنگیریان کرد، ئیحتیرام بۆ ئەندامەکان، سێ بەسێ ئەیخەینە دەنگدانەوە، لیژنەی ناوخۆ، کەرەمکەن.

بەڕێز اسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە مۆڵەت، بەدەستوور ماف دراوەتە هەموو هاوواڵتیان، مادەم هەموو هاوواڵتیەك مافی ئەوەی هەیە، هەقە بەڕاستی حکومەتیش مافی ئەوەی هەبێت، بە یاسا رێکی بخات و پشتیوانی لە مافی خەڵکی بەرامبەر بکات، بۆیە من پشتیوانی لێ دەکەم بە مۆڵەت بێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کۆمەڵگای مەدەنی، فەرموون.

بەڕێز د.دانا سعید صۆفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من هەست دەکەم تێکەڵیەك هەبوو لە بەینی مۆڵەت وەرگرتن یاخود ئاگادار کردنەوە، یەعنی هەستم دەکرد مەفاهیمەکان تێکەڵ دەبوون، زیاتر با بەڕای لێژنە ئەوە بکەم، باوەڕناکەم جیاوازیەکی ئەوتۆ هەبێت، لە نێوان مۆڵەت و ئاگادار کردنەوە، ئەگەر ئێمە لەسەر میکانزمەکانی رێك کەوتبین، بەڵام کێشەکە لەوە دایە لە ڕاپۆرتەکە، هی بابڵێین ڕای دووەم کە مەسەلەی ئاگادار کردنەوەیە، بەو شێوەیە بە کراوەیی بە جێهێڵراوە، بەڵام میکانیزمەکانی لە ماددەی دووەم و سێیەمدا هاتووە، ئەوەندەیە لە دوو ماددەی جیاوازدا هاتووە، لەبەر ئەوەی ئەو ڕایەی کە پێیوایە دەبێت ئاگادار کردنەوە بێت، میکانیزمەکەی بەو شێوەیە لە ماددەی سێ، دیاری کراوە، هاتووە، بەڵام نەخوێندراوەتەوە، کێشەکە لەوە دایە، بۆیە یەعنی هەندێك پێیان وابوو ئاگادار کردنەوە هیچ نەوعێك لە ڕێکخستنی تێدا نیە، هیچ نەوعێك بابڵێین لە برگەی یاسایی تێدا نییە، جا بۆیە لێك تێنەگەیشتنی دروست کرد، جا بۆیە ئەو جیاوازیەی نێوان ئاگادار کردنەوەو مۆڵەت دان، بەو شێوەیەیە کە من دەیبینم، لە ئاگادار کردنەوە، ڕەفز بە شێوەیەکی عام نیە، سەرۆکی یەکەی کارگێری یان وەزیر ناتوانێت ڕەفز بکاتەوە، تەنها لەسەر سێ ئەساس نەبێت، ئەساسێکیان کاتە، شوێنە، هەروەها غەرەز، غەرەزەکەش لەچی دابوو، لە دژی یاخود هاندانی لایەنێك بوو لە دژی لایەنێکی تر، گروپێك لە دژی گروپێکی تر، یەعنی بەپێی ئەو پرێنسیپانەی کە باس کرا بەو شێوەیە بێت، دەبێت، بەڵام کێشەکە لە وەدایە لە ڕاپۆرتەکە تەنیا ئەوە هاتووە، یەعنی هیچ میکانیزمەکان بەو شێوەیە دیاری نەکراوە، پەرت بووە، لە ماددە سێ و لەماددەی دووداید میکانیزمەکانی، ئەوە بە نیسبەت مۆڵەت بابڵێین ئاگادار کردنەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

یەعنی ڕەئی ئێوە وەکو کۆمەڵگای مەدەنی، لەگەڵ ئەوەن مۆڵەت هەبێت، یان لەگەڵ ئەوەن نەبێتن، ئەو وەزعەمان بۆ ڕوون بکەوە، لێژنەی مافی مرۆڤ پاشان کاك.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستیدا ئەگەر کاری ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی و ئەحزاب، وەهەروەها دەرکردنی گۆڤارو ڕۆژنامە و ئازادی ڕۆژنامەوانی، وەهەروەها چاپ کردنی کتێبیش لە هەرێمی کوردستاندا پێویستی بە مۆڵەت بێت، بێگومان چالاکی خۆپیشاندانیش، ئەچێتە چوار چێوەی ئەو پرێنسیپانەوە، لە ڕاستیدا مەسەلەی مۆڵەت، لەگەڵ ئاگادار کردنەوە، پێمان وایە لە حوکمە قانونیەکاندا دوو ئاراستەی جیاواز لە خۆ دەگرێت، بەلأم ئەبێت لە محتەوادا کەمترین دەرفەت بهێڵدرێتەوە، بۆ دەزگای تەنفیزی کە بتوانێت بە میزاج یان هەر ڕەفتارێکی تر کە بتوانێت، ئەو مافە مەدەنیە تەقید بکات، یان بەر تەسك بکاتەوە، بۆ ئەوەش ئێمە لەناو خەڵکین، ئەندامی پەرلەمانین، نوێنەری خەڵکین، ئەگەر لەهەر یەکەیەکی ئیداریدا، لە قەزا یان ناحیە و پارێزگادا، حاڵەتی لەو بابەتە هاتە پێش، خۆی ئێمە نوێنەری خەڵکین، لەناو خەڵکین، ئەتوانین دەم و دەست لەگەڵ خەڵك بین، ئەگەر لەناو خۆپیشاندانەکاندا نەبین بەشێوەیەکی میزاجی، بۆیە من ڕام وایە ئەم مەسەلەیە بە مۆڵەت بێت، بۆ ئەوەی حکومەت زیاتر ئیلزام بێت، بە پاراستن و ئەمنیەت وسەلامەتی گشتی، وەهەروەها ئەگەر لەسەر مەسەلەی غەیری مۆڵەتەکەش ئەکرێت قسە بکەین، یان هەڵی گرین بۆکاتی تر، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێوان کەرەمکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنها یەك تەوزیحم هەیە، تەوزیحەکەش ئەوەیە، ئەوەی کاك دانا باسی کرد، ئەوەلەن ئێمە دەبێت مادده مادده بچینە مناقەشە، لەو مادەیە تەواو بین، ئینجا دێینە مادەکەی دووەم، ئەوە خاڵی یەکەم، واتا نابێت تێکەڵ بوون هەبێت، لەو مەسەلەیە، بەینی مادەی دوو و، مادەی سێ، هەر کەسێك حوکمێکی خۆی هەیە، ئەمە لە لایەك، لەلایەکی دیکە زۆر لە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، وە ئێستا کاك داناش تەئکیدی کردەوە، دەڵێن ئەو میکانیزمە لە ڕاپۆرتەکە دیاری نەکراوە، کە ئەگەر هاتو موافەقەتی وەکو بڵێین، ئەگەر هاتو بێ مۆڵەت بوو، بەڕێزان ئەو ڕاپۆرتە بە ئامادەبوونی هەموو لایەك تەقدیم کراوە، وە تەوقیعی لەسەر کراوە، هیچ میکانیزمێك لە کۆبوونەوەکان عەرز کرا، هەتا ئێمە داخیلی ڕاپۆرتەکە نەکەین، یەك میکانیزم عەرز نەکراوە لۆ ئەو لیژنە هاوبەشە، بۆیە لە ڕاپۆرتا نەهاتووە، ئیشارەتماندا فەقەت بەو ئیختیسارە، بۆ ئەوەی ئەگەر ئیستیقراری ڕەئیەکە لەسەر ئەوەبوو، دوای پەسەند کردنی پەرلەمان ئەو میکانیزمانەی کە هەیە بیخەینە ڕوو، موناقەشە بکرێت، وەلەناو یاسایەکەدا جێگیر بکرێت، ئەمە تەنها بۆ تەوزیح بوو، بۆ ئەوەی بەڕاستی ئەو چوار لیژنەیە کە دانیشتووە، هەموو مەسەلەکانیان تاو تۆ کردووە، بما فیهم ئەو نیقاشاتانەش، سەرەڕای ئەوەش حەز دەکەم ئەوەش ڕوون بکەمەوە، ئێمە لەسەرەتای کۆبوونەوەکە کە دانیشتوین لەسەر ئەو بابەتە، لێرە لە پەرلەمان، من گوتم وەکو سەرپەرشتی ئەو چوار لیژنەیەم دەکرد، ئێمە نوقاتی ئیتیفاق هەموومان دەست نیشان کردووە، وە نوقاتی خیلافمان

خستۆته ڕوو، کەواتە هیچ تەحەفوزێك نەماوە لەسەر ئەو ڕاپۆرتە، چونکە نوقاتی خیلاف لەناو ڕاپۆرتە، وە نوقاتی ئیتیفاقیش لەناو ڕاپۆرتە، سەرەڕای ئەوەش هەندێك لە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، وتیان تەحەفوزمان هەیە، وتمان تەحەفوزتان هەیە، هیچ مانای نییە، تەسبیتی بکەن، وە تەسبیتیش کراوە، هەر تەحەفوزێك هەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامی، کاك کاردۆ کەرەمکە.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێمە لە لیژنەکانا موناقەشە لەسەر دوو بۆچون بوو، بۆچوونێکیان مۆڵەت، هەتا لە نەتیجە گەیشتینە ئەو حاڵەتەی، مۆڵەت بە ئاسانکاریەوە، بۆچوونێکی تر ئاگادار کردنەوە بێت، دەکرێت میکانیزمەکەی تۆند تریش بێت، یەعنی نەوەك تۆند تر بە مانای قەید، بەڵام میکانیزمێکی زیاتر بۆ ئەوەی مەجالی نیگەرانیەکان نەمێنێت، بۆیە کاتێك دەڵێین بەس ئاگادار کردنەوە، دەنا هەمان میکانیزم، هەتا قسە کرا لەسەر ئەوەی کە لە مۆڵەتەکە ئاسانە، ئەمە جگە لەوە، بەڕاستی لیژنەی یاسایش هەقی هەیە بەس لە سیاقی قانونی قسە بکات، نەوەك لەوەی کە جوابی ئەندام پەرلەمان بداتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نەریمان، فەرموو.

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستیدا بۆ مەوزوعی ئەوەی کە بە ئێمەت وت، بە ڕەئی جیاواز هاتینە دەرەوە، من بۆخۆم ئەو تەرحەم کردو، پێموایە لیژنەی یاسایش هیچ کێشەیەکیان نەبوو لەوە، وتمان ئەوەی کە جێگەی خیلافی ئێمەیە، بەتایبەتی ئیجازەو ئیشعارەکە، یان مۆڵەت و ئاگادار کردنەوەکە، بەکەوانەیەك بنووسرێت، یان هەردوو ڕەئیەکە بنووسرێت لەناو میکانیزمەکە تەبعەن، ئەمە بنووسرێت یان بە بۆشی بهێڵدرێتەوە؟ بەشەفەهی بە ئەندامانی پەرلەمان بڵێین، کە لێرە دوو ڕەئی جیاواز هەیە، بۆیە میکانیزمەکان جیاوازی هەیە وەکو بەڕێز کاك د.دانا، ئاماژەی پێی کرد، بەڕاستی ئەمەیە مەوزوعەکە، پێموایە بە ئەمانەتەوە شتەکە نەنووسرایەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر عبدالعزیز، کەرەمکە.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاءالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ئێستا قسە لەسەر بیرۆکە دەکەین، یان لەسەر دەق و تەعبیرەکەی، ئەگەر قسە لەسەر بیرۆکە دەکەین، ئەوە دیارە دوو ڕای جیاواز هەیە، لە لێژنەکانیشا هەبوو، لێرەش رەنگی دایەوە ئەمڕۆ لە لێدوان و مداخلەی بەڕێزان پەرلەمانتاران، کەواتە بەپێی قسەی کاك شێروان بێت لێرە کە ئیشارەت ئەکات، بەوەی کە رەئی جیاواز لەناو لیژنەکانا، ئاماژە بە بە فیکرەکە کراوە، نەوەك بەدەق، من وا تێدەگەم لە قسەی کاك شێروان، بەڵام کاك شێروانی بەڕێز بەم شێوەیە نیە، لێرە رەئی دووەم ئەڵێت، (اشعار الجهات المعنية وتكون الصياغة كالاتى)، خستوتەتە ناو کەوانەوە، مەبەستت ئەوەیە ئەمە دەقێکە بخرێتە دەنگدانەوە، کە ئەم دەقە موجحیفە بە هەقی ئەو ڕایە جیاوازەی کە پێی وایە، مۆڵەت پێویست ناکات، ئیجازە کافیە، على اللجنة اشعار وزير الداخلية او رئيس الوحدة الادارية كل ضمن وحدته الادارية للقيام بتنظيم مضاهرة، کەواتە تۆ بیرۆکەیشت خستۆتە دەقەوە، کە ڕای دووەمی بڵێین جیاوازە، ئەمە یەك، کەواتە لێرە قسەمان لەسەر هەردووکیانە، هەم بڕگەکە هەم دەق، ئەگەر قسە لەسەر بیرۆکەیە بۆ دەنگدان، بیبڕینەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە؟ کێ لەگەڵ ئەوە نیە؟ کە هاتینە سەر ختوەی دووەم، باس لە تەعبیرە، ئێمە پێشنیارێکمان تەقدیم کرد، وابزانم برایانیش لە لیژنە داکۆکیان لێی کرد هەندێکیان، یەك، دوو پەرلەمانتاری بەڕێزیش تەسنیەیان کرد، مەفروزە دوای ڕا وەرگرتن، ئەگەر هاتینە سەر ئەوەی بە مۆڵەت بێت، ئەوە تەواو، هاتینە سەر ئەوەی بە ئیجازە بێت، داوا بکرێت دەقێك کە هەموومان لەسەری موتەفق بین، صیاغە بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەگەر بە مۆڵەت بێت، خەلاس، ئەگەر بێ مۆڵەت بێت، بەڕێزان، ئێستا زۆر زۆر موناقەشە کرا، تکایە، ڕەجائەن، ئەو دەقەی کە پێشکەش کراوە، لەلایەن مەجموعەیەك برایانی بەڕێز و خوشکانی بەڕێز، تەقدیمیان کردووە، ئێستا لەو سیاقەی کە ئەوانەی دیفاع دەکەن، کە بێ مۆڵەت بێت، بیخوێننەوە، با خۆیان بیخوێننەوە، وە پێش ئەوەش بیخوێننەوە، لیژنەی یاسایی ئەگەر دەقەکەیان بخوێننەوە زۆر تەبیعیە، با گشت ئەندامانی بەڕێز گوێیان لێی بێت، پاشان کێ دیفاع لەوە دەکات؟ کێ لەگەڵ ئەوەکەی تر؟ دەخەینە دەنگدانەوە، تکایە، ئاخیر جار بیخوێننەوە، بڵێ ئەمە ئەو دەقەیە کە ئیشعاری وەزیری داخیلیە، بۆ ئیشعار.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی دووەم:

ئەوەی کە داوا کراوە بەدیلی بڕگەکانی یەکەم و دووەم و سێیەمە، پێویستە لیژنەی داواکار بۆ خۆپیشاندان ئاگاداری وەزیری ناوخۆ یاخود سەرۆکی یەکە کارگێڕیەکان بکات، هەریەکەیان لەناو یەکە کارگێڕیەکەی خۆی بە ڕێکخستنی خۆپیشاندانەکە بەم مەرجانەی خوارەوە:

یەك: پێویستە لە 48 سەعات پێش خۆپیشاندانەکە لیژنەکە لەلایەنی کارگێڕی پەیوەست ئاگادار بکات.

دوو: دیاری کردنی لایەنی خۆپیشاندەربۆ لایەنی کارگێڕی.

سێ: شوێنی دەست پێك و کۆتایی خۆپیشاندانەکە.

چوار: کاتی خۆپیشاندەکە دەست پێك و کۆتایی خۆپیشاندانەکە.

پێنج: ئامانجی لە خۆپیشاندانەکە.

شەش: بەکردنەوەی فۆرمی زانیاریەکانی پێویست لەلایەنی کارگێڕیەوە بەو شێوەیەی کە دەیەوێت پێش ئەنجامدانی خۆپیشاندانەکە.

ئەو شەش مەرجەیە بۆ مۆڵەت وەرگرتن و ئاگادار کردنەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕەجائەن لە جێگەی خۆت هیچ قسەیەك مەکە، کەرەمکە.

بەڕێز کریم سنجاری/ وەزیری ناوخۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبیعی بەڕاستی من زۆر دڵخۆشم بەو موناقەشاتانەی کە ئەمڕۆ کرا، لەگەڵ ئیجازە بێت یان بەبێ ئیجازە، بەڕاستی شتێکی زۆر زۆر باش و فرەوان بوو، من لەگەڵ ئەوەم کە ئەبێ ئیجازە وەربگیرێت، هەندێك مولاحەزاتی برادەران هەبوو، کە زەمان نیە، یەعنی ئیحتیمالە ئیدارە، وەزیری ناوخۆ زەمانەت نەدا، ئیحتیمالە ڕەدی بکات، کە ئیجازەی پێ نەدات لەبەر هەندێك ئیعتیبارات، لێرە قانون زەمانی داوەتێ، هەقی داوەتێ ئیعتیراز بکات، لەلای مەحکەمەی ئیستیناف، لەماوەی سێ ڕۆژ، مەحکەمەی ئیستیناف دەبێ بە ماوەی 48 سەعات جوابی بداتەوە، ئەمە لێرە زەمانەکی کامل، هەقی ئەو خەڵکەیە کە داوای موزاهەرە دەکەن، دوو، یەکێك لە مولاحەزاتی هەندێك برادەران، ئەوەبوو کە ئیحتیمالە دەزگای ئیداری جواب نەداتەوە و بینوێنێ، قانون لێرە ماوەی 48 سەعاتی داوەتێ، ئەگەر وەزیر یان ڕەئیسی وەحدەی ئیداری جەوابی نەدایەوە، لە خیلالی 48 سەعات دەبێت موعتەبەرە موجازە، ئیجازەی پێ دەدرێت، کێ دەتوانێت کە قەرار بدات بە ئیجازە، ئەم موزاهەرەیە ئیخلالە بە نیزامی عام یان نا، دەبێت دەزگا ئیداریەکە قەراری لەسەر بدات، دوو کەس، دوو تەرەف دێن داوای موزاهەرە دەکەن، مەسەلەن بۆ نموونە، هەردووکیان دژی یەك، لە عەینی کات لە یەك جێگا، کێ دەتوانێ مەنعیان بکات، ئەو وەقتە چ کارەساتێکی لێ دەبێتەوە، یەعنی ئەم تێبینیانە هەیە، یەکەك لە برادەران تێبینیەکی هەبوو، کە ئیحتیمالە ئیحراج بێت بۆ حکومەت، مەواقفی قەومیە یان شتە، کاکە حکومەتیش جوزئەکە لەو خەڵکە، جوزئەکە لەو ولاتە، بەرژەوەندی ئەو ولاتەیە، حکومەت خەڵکی خۆی داوای موزاهەرەیەك بکات، لەسەر شتێکی بەرژەوەندی گشتی، هی قەومی میللی حکومەتیش ناوەستێت، بەعەکسەوە بۆ حکومەت زۆر باشە ئیجازەی دەداتێ، پێشان ئەدات ئەوە دەنگی خەڵکە، نە دەنگی حکومەتە، یەکێك لە خوشکان گوتی، لرئیس الهیئة الاداریة او من ینوب عنهم، تەبیعی ڕەئیسی وەحدەی ئیداری ئیجازە ئەدات، ئەگەر قایمقام بێت، مدیر ناحیەك دەکاتە وەکیلی خۆی، وەهەموو سەلاحیاتی قائیمقامی هەیە، ئەگەر مودیر ناحیە بیت، مدیر شورتەی ناحیەکە

دەکاتە وەکیلی خۆی، وەهەموو سەلاحیەتێکی هەیە، پێویست ناکات بینووسمەوە، بۆیە لەبەر ئەم هۆیانە من داوای ئەوە دەکەم، کە بە ئیجازە بێت زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ئێستا ڕێزدار حەمە سەعید، کەرەمکە.

بەڕێز حەمە سعید حمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی بەو ملاحەزەیە دەست پێ دەکەم، بەداخەوە تەرح کردنی ڕەئی دووەم، لەناو پڕۆژە یاسایەکە زۆر بە زەعیفی تەرح کراوە، بەڵام ڕەئی یەکەمیان لە ڕاپۆرتەکە، بە قوەت تەرح کراوە، میکانیزمی بۆ دانراوە، کەئەنەما دیارە تەرویجێك و وەکو ئەڵێی بانگەشەیەك بۆ ئەو ڕەئیە، ئەمە ئەبوایە لیژنەی یاسایی ڕاپۆرتەکە لایان بوایە یا نەبوایە، خاڵێکی تر کە ئێمە کاتێك باسی مۆڵەت دەکەین، بەداخەوە نەسفی قانونەکە دەکەین، یەعنی ئێمە ئەگەر قانونێکیش نەبێت بۆ خۆپیشاندان، هەر بە مۆڵەت دان بێت، خەڵك ئەتوانێت بچێت خۆپیشاندان بکات، مادەم مۆڵەتی تێکرا، خاڵێکی تر، ئەمە بەرتەسك کردنەوەی ئازادی و پێ شێل کردنی مافەکانە، سەرەتایی و سەرەتا ترین مافی مرۆڤە کە بەپێی جارنامەی گەردوونی بۆی دیاری کراوە، ئازادی ڕا دەربڕین و ڕاو، ڕای جیاواز و تەعبیر کردن لە ڕایە، خاڵێکی تر بەڕاستی، ئەو موبەریرەی کە دەڵێت، ئەمە مەسئولیەتی وەزارەت زیاتر دەکات، یەعنی بۆ پاراستنی سەروەت و سامان و مالّی خەڵك، یەعنی ئەوە تەحصیل حاصلە، وەزیر و حکومەت مەسئولیەتیانە کە سەروەت و سامان و گیانی هاوولاتیان و خەڵك بپارێزن، ئەوە موبەریر نیە بۆ ئەوەی با مۆڵەت بێت، ئەو مەسئولیەتەیان بۆ دابین بکرێت، خاڵێکی تر، یەعنی ئەو تەخەوف و موبەریراتەی کە هەیە بۆ ئەوەی کە بێ مۆڵەت بوو، هیچ تەخەوفێك لە ئارا نابینم، بە پێچەوانەوە تەخەوف و موبەریرات دروست ئەبێت، بۆ ئەوەی ئێمە بێین هاوولاتیان لە قالب بدەین، یان ڕێکخراو یان ئەو کەسانەی کە داوای مافی گشتی دەکەن، یان داوای مافێکی نیشتیمانی و نەتەوەیی، یان مافی هاوولاتی، سبەینێ لەلایەن سولتە هەر کەسێك بێت، ئەمڕۆ تۆ بێنە پێش چاوی خۆت، ئێمە یاسا دائەنێین، بۆئەوەی یاسا بۆ عام، بۆ ئەوەی سولتە کێ بێت، کێ نەبێت بۆ درێژ خایەن، لەبەر ئەوە بە ئیزافەی ئەوە، ئێمە دەمانەوێت ولاتەکەمان و، سیستەمی سیاسی و ئیداری خۆمان پێش بخەین، بەرەو کرانەوەو دیموکراسی، بەداخەوە کە ئەم قسەیەم پێ ناخۆشە کە ئەیکەم، ئەمە گەڕانەوەیە بۆ سیستەمە شمولیەکان، بۆ پاوان خوازی، بۆ بەرتەسك کردنەوەی ئازادیەکان، بۆ ئەگەر جائیز بێت قسەکانی، لەو نیزامانەی کە ئێستا لە مەنتیقەکەیشا باوی نەماوەو، بەرەو ئەو ئەڕوات، ئەو سیستەم و نیزامانەی کە بەرتەسك کردنەوەی ئازادی و شمولی و تاك ڕەوی وپاوانخوازی، ئەوانە نەبێت و دیموکراسی،

ئێمە با لەگەڵ ولاتانی دونیای پێشکەوتوودا ولاتی خۆمان و سیستەم و نیزامی ئیداری خۆمان پێش بخەین، ئەم جۆرە قانونانە دەبێتە مایەی گەڕانەوەو دواخستنی نیزامەکەمان و، دواخستنی یەعنی ئەزموونی کوردستان، دەبێت ئێمە پێشی بخەین بە هەموو لایەکمان، لەبەر ئەوە من لەگەڵ ئەوەدام کە بەبێ مۆڵەت بێت، وە ئاگادار کردنەوەش بەو میکانیزمەو ئالیەتانەی کە باس کران، شتەکە تەبیعیە، لەگەڵ ڕێزمانا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار زانا فەرموو.

بەڕێز د.زانا ڕۆوف حمە کریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من جارێکی تر ئەو دووبارە ئەکەمەوە، یەعنی ئەگەر هەموو بەڕێزێك لە ناو دەزگای جێبەجێ کردن، مافی خۆیەتی پشتگیری بکات لەوەی کە ئەبێت بە مەرج بێت، ڕەنگە لە دەزگای جێبەجێ کردندا لەگەڵ ئەوە نەبێت، کە موزاهەرە بکرێت، بەڵام ئەمە لە بەشەکەی تریەتی، ئەگەر وەزارەت پشتگیری بکات لە بەشی وەزارەت، مەفروزیشە پەرلەمانیش داکۆکی بکات لەو بەشەی کە پەیوەندی هەیە بەمافی خەڵك، لە بەشداری کردنی سیاسی لە ڕێگەی موزاهەراتەوە، من جارێکی تر ئەوە دووبارە ئەکەمەوە، زۆر نموونە باس کرا لێرە، یەعنی وەکو ئەوەی کە داوای مۆڵەت نەکەین، بەجسمێکی زۆر زۆر غەریب باس بکرێت، یەعنی هەمیشە باسی ئەوە ئەکرێت، لەو پەڕی ولاتێکی دیموکراسیشا، من لەگەڵ هەندێك لە بەڕێزان ئەندامانی لیژنەی یاسای، یاسای خۆپیشاندانی ولاتی یەمەنمان هێنا، کە لە ساڵی 2003 دا دەرچووە، ولاتێکە ئەگەر بە هەندێك پێوەر سەیری بکەین، لەو پەڕی دواکەوتوویدایە، کە ڕەنگە ئەندام پەرلەمانەکانیشی بە خەنجەرەوە بێنە ناو هۆڵی پەرلەمان، کەچی تەنها ئیخباریەو ئیشعاری باس کردووە، لە ئاگادار کردنەوە، باوا سەیر نەکەین کاتێك کەتۆ داوای ئەم یاسایە دەکەی، ئەوەندە داوای شتێکی غەریب دەکەی، پاشان ئەگەر سەیری ئەم نەسەش خۆی بکەینەوە، باوەڕ بکەن بەڕێزان، ئێمە نامانەوێت حکومەت لە مەعادەلەکە بێنینە دەرەوە، نەخێر حکومەت تیایا بەشداری هەیە، یەعنی وەکو چۆن وتمان کەتۆ مۆڵەتێك ئاسانکاری تیا بکرێت، یاخود ئیخباریەکە کە تەشدیداتی تیا بکرێت، ئەم حاڵەتانەی کە لێرەدا باس کراوە، ئەکرێت بەهەمان شێوە سوودی لێ وەربگیرێت، یەعنی تۆ کۆمەڵێك مەرج دادەنێی بۆ ئەو کەسەی کە دەیەوێت، لیژنەیەك پێك بهێنێت، با وێنەکە بکەوێتە بەرچاومان زۆر بە وازحی، لیژنەیەك پێك ئەهێنی لە پێنج کەسا، تەقدیم ئەکات، پێش 48 کاتژمێر لە دەست پێ کردنی خۆپیشاندانەکە، بۆ وەزیر یاخود سەرۆکی یەکە ئیداریەکان، کۆمەڵك مەرجت بەسەر ئەو کەسەیا داناوە، کە لیژنەکەیان دروستی کردووە، مەرجی قوس نیە دڵنیا بن، یەعنی مەرجەکان هەمان مەرجە کە بۆ ئێرەشە، بەڵام تێبینیەکە لەسەر ئەوەیە کە ئەڵێت، وەرگرتنێکە کاتێك کە تۆ ئەڵێی، چ فەرقێکی هەیە لە بەینی مۆڵەت و ئیخباریە، تۆ تەنها ئاگاداری ئەکەیتەوە، ئەڵێی کاکە من بەپێی ئەم مەرجانە دێم ڕێ پێوانێك دەکەم، خۆپیشاندانێك دەکەم پشتگیریم

بکە، یەعنی ئەم پەیامە، هەمان پەیامیشە کە بەڕێز وەزیری ناوخۆ دووپاتی دەکاتەوە، کە ئێمە چۆن بتوانینن پارێزگاری لەو خەڵکە بکەین، کاتێك کە خۆپیشاندان ئەکات، کەواتە تۆ لێرەدا کۆمەڵێك مەرجی بۆ دادەنێی، 48 کاتژمێر بەر لە دەست پێ کردنی خۆپیشاندانەکە، ئاگاداری سەرۆکی یەکەی ئیداری ئەکەیتەوە یاخود وەزیری ناوخۆ دەکەیتەوە، مەرجەکانی بۆ تیادا دائەنێی، کات و شوێنەکەی بۆ دەست نیشان دەکەی، کە ئەڵێی من سەعات ئەوەندە دەست پێ دەکەم، بەرەو ئەو ئاراستە دەچم، بەو زەویە ئەڕۆم، پاشان کە تۆ هیچ مەرجێکت دانەنا بۆ سەرۆکی یەکە ئیداریەکان، بۆ ڕێکخستنی، بۆ نموونە، لێرەدا تۆ ئەکرێت ئیشی لەسەر بکەی، بڵێین وەزیر یاخود سەرۆکی یەکە ئیداریەکان، پێش 24 کاتژمێر لەدەست پێ کردنی خۆپیشاندانەکە، ئەگەر بەڵگەیەکی لەبەر دەستا هەبوو، کە ئەم خۆپیشاندانە زیان دەگەیەنێت بە بەرژەوەندی، واز لە دەستەواژەی نیزامی عام و ئادابی عامە بێنین، زیان ئەگەیەنێت بە بەرژەوەندی هاوواڵتیان، بەژیانی هاوواڵتیان، بەسەرو سامان و ماڵی هاوواڵتیان، لەم حاڵەتەدا ئەتوانێت ئیبلاغیان بکات، بە تەغیری مەوعید، بەتەغیری بودجەی خۆیان لە ئیش کردنەکانیان، کەواتە ئەمە هیچ تەعەروزێکمان نەکردووە لەوەی کە تۆ بڵێی ئەگەر وابێت مۆڵەت، ببورە یەك تێبینی تریش هەیە، ئەگەر وابێت، مافەکان وەکو مۆڵەت سەیری بکەین، ڕەنگە شوبهاندنێك هەبوو، ئەگەر بە مۆڵەتێکی وەکو مۆڵەتی شوفێری دابنێی، جا ئەگەر وابێت یەکجار مۆڵەتی خۆپیشاندان وەرئەگرم، پێنج ساڵ وەکو مۆڵەتی شوفێری ئەکەیمە گیرفانمەوە، پێنج ساڵ هەموو ڕۆژێك ئەچم موزاهەرە ئەکەم، مافی دەستووری کەتۆ سەلمێنرا بۆت، ئەگەر کردت بەکارکردن ئیشەکانی خۆت، مەفروزە بە شێوەیەك تەرتیب بکرێت، ئەم یاسایە ورد کردنەوەی، زەمانێکی دەستوریە، سۆزان خان، ببورە مەبەستەکە تەنها بۆ ڕوونکردنەوە بوو، کەواتە بۆ حەل کردنی ئەم کێشەیە، ئەتوانی وەاڵمەکە لەم شێوەیە دایبنێیت، سەلاحیەتێکت داوە بە وەزارەت، لە هەمان کاتدا سەلاحیەتێکت داوە بە سەرۆکی یەکە ئیداریەکان، کۆمەڵێك مەرج دادەنێی بۆ ئەو لیژنەیە، وەزارەت دەسەاڵتی هەیە بۆ ئەوەی کە، ئەگەر بەڵگەیەکی لەبەردەستا بوو، ئەم موزاهەرەیە ئەگەر لەو کاتەدا ئەنجام درا، یاخود کە زیان بگەیەنێت بە هاوواڵتی، بە بەرژەوەندیەکانیان بە ماڵ و سامانیان، لەم حاڵەتەدا ئەتوانێت داوایان لێ بکات، داوا لە لیژنەکە ئەکات، تەغیری وجهەی خۆیان بکەن، یەعنی ئەڵێت بەو ئاراستەیا مەڕۆن، بە ئاراستەیەکی ترا بڕۆن زیانتان پێ دەگات، یاخود ئەبێت مەسافەی ئەوەندە نزیك بنەوە، لە ئایندەدا لەبەر دەم قونسوڵیەتێك موزاهەرە دەکەی، ئەڵێ ئەبێت ئەوەندە مەسافە لێی نزیك ببیتەوە، بۆ ئەوەی حیمایەشی بکات، یاخود پێی دەڵێی کاتەکەی، کاتێکی نەشیاوە، لەبەر ئەوەی من بەڵگەم لەبەر دەستدایە، ڕەنگە هەڕەشەیەکی ترت هەبێت لەبەر دەستا، کەواتە لەناوەڕۆکا ئەم پەیامانەی کە لێرەدا هاتووە، دەست کاری کردنی کەلیمەی اشعار لەگەڵ مۆڵەتەکەیا، بەاڵم بەدەرئەنجام ئیش کردنی ئەم لیژنەیە، تەنها لەسەر پەیامی وەزارەت ئەوەستێت، ئەگەر بەڵگەیەکی لەدەست بوو، بۆ ئەوەی ئەنجامی نەدات، پاش ئەوە بە مۆڵەت نیە، واتە من بڵێم ئەگەر مۆڵەتێك ئەدەم، کەواتە من بڕیار نەدەم هیچ شتێکی تر نابێت، ئاخیر شتیش کە ئیشارەتی پێ بدەم، ئەوەیە ئەو بەراورد کردنە بەڕاستی، ڕەنگە لەسەر

ئاستی هەرێمی کوردستان کێشەیەکمان نەبێت، بۆ نموونە کاتێك کە باس لەوەزارەت دەکەی، بەلأم سەرۆکی پەرلەمان ئەگەر بیهێنیتە سەر ورد، وردی بکەیتەوە لە بەڕێوەبەرایەتیەك، ناحیەك، یاخود قایمقامیەتێکا، کە بەشێکی زۆری ئەو هاوولاتیانە، ڕەنگە نارەزاییان هەبێ، تۆ چۆن ئیرادەی ئەو هەموو هاوولاتیە بەراورد دەکەی بە یەك کەس، کەلەوانەیە زۆر جار میزاجی شەخسی خۆی حکوم بدات بەسەر ئیشەکانی خۆیدا، ڕەتیشی بکاتەوە لەبەر ئەوەی قانونەکە ڕێگەی پێداوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار پەیمان، فەرموو.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە کە قسە لەسەر ئەم دوو حاڵەتە دەکەین، مۆڵەت بێت یاخود ئاگادار کردنەوە بێ، گرنگە لەسەر مخاوفی هەردوکیان بوەستین، چونکە زۆر قسە کرا لەسەرئەوەی مخاوفی مۆڵەت چیە؟، گەر هەبێت، مخاوفی ئاگادار کردنەوە چیە؟، من لەچەند ڕوویەکەوە ئەمەوێت ئیشارەتی پێ بدەم، کە حاڵەتی یەکەم، من بۆخۆم کە قەناعەتم بەوە هەیە، مۆڵەت نەبێت، بەقەدەر بەشی خۆم لەم پەرلەمانە، کە دەورم هەبێت لە دانانی یاسایەکە، گرنگە بەلامەوە، بەشدار نەبم لە دارشتنی یاسایەك کە تەنیا بۆ یاسا بێت، قانونێك بە تەنیا بۆ قانون بێت، ئەگەر ئێمە ئەم قانونە، ئەگەر مۆڵەت بێت، بەراوردی بکەین بەو ئەمری واقعەی کە هەیە، ئێمە لێرە لە پەرلەمان، لە جیاتی قانونێك، 10 قانون دەرکەین، بۆ ئەوەی خۆپیشاندان بە مۆڵەت بێت، ئیمکان نیە بتوانین ڕێگە بگرین، لەو خۆپیشاندانانەی کە لە ناکاو و کتوپڕ و لە ژێر تەئسیرات و حاڵەتێکی ئیستیفزاز ڕوو دەدات، وە ئیمکانیش نیە تەسەوربکەین، وەزارەتی ناوخۆ لە حاڵەتێکی وا بە جارێك 200 کەس ئەگرێت، بەپێی ئەم قانونە شەش مانگ ئەیانخاتە سجن، لەم حاڵەتەدا کە ئەم دوو وەزعە، ئیمکانی نەبوو، من بەقەدەر ئەوەندەی کە پەرلەمان بۆم گرنگە، قانونێك بۆ قانون دەرنەکات، بەقەدەر ئەوەندەش بۆم گرنگە، وەزارەتی ناوخۆ، حکومەتی هەرێمی کوردستان هەیبەتی هەبێت، دەسەلأتی هەبێت لە جێبەجێ کردنی قانون، بۆیە لەم ڕوانگەیەوە، من پێموایە ئەبێ وەزیری ناوخۆ، وەزارەتی ناوخۆ، لە ئێمە سورتر بن لەسەر ئەوەی کە مۆڵەت نەبێت، چونکە جەنابیان ئەزانن، کە ئەگەر بە مۆڵەتیشەوە بێت، ئیمکان نیە ئەوان ڕێگە لە مۆڵەتی خۆپیشاندانی بێ مۆڵەت بگرن، لەم ڕوانگەیەوە، ئەمە ڕوویەکیەتی، مەفروزە وەزیری ناوخۆ، لەمن زیاتر داکۆکی لە نەبوونی مۆڵەت بکات لەناو قانونەکە، وەحاڵەتێکی تر ئێمە باسی ئەوە دەکەین، کە زۆر باسمان کرد، کە کۆکین لەسەر ئەوەی کە خۆپیشاندان مافێکی دەستووریە، ئەبێ فەرقیش بکەین لەبەینی ئەوەی، کە زۆرجار باسمان کرد، جیاوازی چیە لە نێوان مۆڵەت و ئاگادار کردنەوە، کرۆکی جیاوازی بەینی مۆڵەت و ئاگادارکردنەوە، هەقی ڕەفزە، کە لە مۆڵەتا، تۆ هەقی ڕەفز دەدەیت بە وەزارەتی ناوخۆ، یان وەزیری ناوخۆ، کەئەمە لە ئەسڵ، تەواو دژو پێچەوانەی ئەو مافە دەستووریەیە، کەمافێکی دەستووریە کەس بۆی نیە ڕێگەی لێ بگرێت، بەلأم ئێمە

بەتەنیا وشەی مۆڵەت، هەقە دەستووریەکە ئەخەینە ژێر پرسیارەوە، ئیلغای ئەکەینەوە، لەبەر ئەوەی لە ئەساسا، قبوڵی مەبدەئی هەقی ڕەفزمان کردووە، هینی ئەو هەقە دەستووریە، لەدەسەلاّتی ئیتر هەرکەسێکدا بێت، حاڵەتێکی تر کە من ئەمەوێت تەنیا مەخاوفێك، وەکو بەڕێز وەزیری ناوخۆو، زۆربەی هاوکارانم باسیان کرد لە مەخاوفی، ئەوەی کە ئەگەر مۆڵەت نەبێت، ئەوەیە کە ئەگەر، وەکو بەڕێزیان کە ئێستا ئیشارەتیان پێی کرد، کە ئەگەر دوو خۆپیشاندان لە کاتێکدا هەبێت، هەردووکی دژی یەك بێت، لە حاڵەتی واشا ئەگەر ڕوویدا، هەموو ئەوانەی کە داکۆکی لەوە کردووە کە مۆڵەت نەبێت، ئاگادار کردنەوە بێت، قسەمان لەسەر ئەوە کردووە، کە پرێنسیپی هەبێت، بە نموونە ئەگەر ئەوکاتەی کە ئەڵێین، خۆپیشاندان مافێکی دەستوورییە، پێویستی بە مۆڵەت نیە، بەاڵم لەم حاڵەتانەدا، لایەنی پەیوەندیدار دەتواتنێت ڕێگە لە ئەنجامدانی خۆپیشاندان بگرێت، یەکەم، ئەگەر بۆ هاندانی ئەنجامدانی تاوانێك بوو، دووەم، ئەگەر دژی ئاین یان نەتەوە، یان ڕەگەزێکی دیاریکراو بوو، سێیەم، ئەگەر کات و شوێنی خۆپیشاندان ئیتر کێشەیەکی لێ کەوتەوە، کەواتە تۆ مەبدەئی ئەمە، یەکەم، مەبدەئی زەمانەتی پاراستنی هەقە دەستوریەکەت کردووە لەناو قانونەکەیا، لەاڵیەکی تریشەوە ڕێگەت لەو مخاوەفانە گرتووە، کە جەنابی وەزیری ناوخۆو بەشێك لە ئەندامانی پەرلەمان هەیانە، لەوەی کە ئەگەر کات و شوێنەك نەگونجاو بێت، یان ئەگەر دژی ئاینێکی دیاریکراو بێت، بۆیە من بە تۆندی دیفاع لەوە دەکەم کە مۆڵەت نەبێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار سەرگوڵ خان، فەرموو.

بەڕێز سەرگوڵ رضا حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی زۆر قسە لەسەر ئەوەکرا، ئێمە بۆ زۆر دیفاع لەوە دەکەین، کە ئاگادار کردنەوە بێت، ئەو جیاوازیە جەوهەریەی کە ئێمە قسەی لەسەر دەکەین، مۆڵەت ئەوەیە کە مەجالی تیا ڕەفز بکرێت، لەبەر ئەوەی اشعارەکە ئەو مەجالەی تیا نیە، ئاگادار کردنەوەیە، کە ئەمە خاڵێکی جەوهەری جیاوازیەکەیە، زۆر جار ئەوەم گوێ لێ بووە، کە دەڵێت جیاوازی چیە لە بەینی مۆڵەت و اشعارا، ئەو جیاوازیە زۆر جەوهەریە، یەعنی خاڵێکی گرینگیشە، لەبەر ئەوەی ئێمە داوا دەکەین کە ئاگادار کردنەوە بێت، وە زۆریشمان جەختمان لەسەر ئەوە کردەوە، کە ئەمە مافێکی دەستوریە، بەپێی بنەماکانی مافی مرۆڤ و دەستوورو، بنەماکان، یەك خاڵ هەیە کە ئێمە وەکو پەرلەمان، پێشتریش باسم کرد، جەخت لەسەر ئەوە بکەینەوە، ئەبێت ئێمە وەکو دەسەلاّتی یاسا دانان، ڕێزی دەستوور بگرین، کە بەرز ترین دەسەلاّتە، بەرز ترین یاسا، کە یاسایەکانی تر لەوەو سەرجاوە وەردەگرێ، لە دەستوورا باسی ئەوە کراوە، کە خۆ پیشاندان بە یاسایەك ڕێك بخرێت، کە ئێمە یاسایەك دادەنێین بۆ ڕێکخستنی خۆپیشاندان، مەرج نیە لەو یاسایە کە ئێمە وتمام بە ئاگادار کردنەوە بێت، زەمانەتی ئەوە نەبێت بڵێی یاسامان بۆچیە، یەعنی زۆر گوێ لەوە دەگری، مادەم

اشعار بوو، مادەم تۆ جەختت لەسەر ئەوە کردەوە، کە بە ئاگادار کردنەوە بێت، کەواتە تۆ ئەم یاسایە بۆچی دادەنێی، یاسایەکە ڕێکخستنی کاری خۆپیشاندانە، بەو پرێنسیپانەی کە هەموومان باوەڕمان پێی هەیە، لەگەڵ دیموکراسی بگونجێت، لەگەڵ دەستور بگونجێت، کەواتە خاڵی جەوهەری کە ئێمە وەکو پەرلەمان، وەکو دەسەلاتی یاسا دانان، ئەبێت ئێمە خۆمان دیفاع لەوە بکەین، کە یاساکانمان لەگەڵ دەستووردا ناکۆک نەبن، ئەو دەقە دەستوورییەی کەباس لەو دەکات، کە خۆپیشاندان مافێکی دەستووریە، لەبەر ئەوە نابێت ڕێگری لێ بکرێت، وە ئەگەر ئێمەباسی ئەوەمان کرد، دەقێکمان تەسبیت کرد کە بە مۆڵەت بێت، مۆڵەتیش مەجالی ڕەفزی تیایە، کەواتە ئێمە دژی ئەو بنەمایە وەستاینەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار کاك برهان، فەرموو.

بەڕێز برهان رشید حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەندەی من گوێم لە موناقەشات بوو، ئەوانەی کە لاگیر نین بۆ اشعار، بۆ ئاگادار کردن، تەنها یەك سەغەرەی قانونی ئەدۆزمەوە، ئەویش ئەوەیە، کە ڕەنگە ئەو شوێنە داوای مۆڵەتی دوو خۆپیشاندان کرابێت، ئەوە قابیلی عیلاج کردنە، کە ئەکرێت، پێش 24 سەعات، یەکەی ئیداری یان وەزارەت داوا بکات، بڵێت شوێنەکەت بگوێزەرەوە، وە بڕیارەکەشی مولزەم بێت، ئەمە بە نیو دێر بە دێرێك لەو یاسایە عیلاج دەکرێت، هیچ سەغەرەیەکی قانونی تر، هیچ بۆشاییەکی یاسایی نیە، کە اشعار بێت، ئاگادار کردن بێت، دوای ئەوە موبەریراتی من بۆ دیفاع کردن لەوەی کە ئاگادار کردن بێت، یەکەم، ولاتی ئێمە بەرەوە ئازادی و کرانەوە دەچێت، لەدەرەوە بەرپرسەکانمان، خۆمان شانازی بەو ئازادیەوە دەکەین، چۆن ئەبێت ئێمە لێرە، لەگەڵ ڕێزما، بدون تعلیق، سنوری بۆ دابنێین، دووە شت، ئەگەر ئێمە باسی مەبادئی دەستووری ئەکەین، لەمادەی 46 زۆر بە وازحی هاتووە، ئەڵێ کە قانون دەردەچێت بۆ ئەوەی خۆپیشاندان ڕێك بخات، نابێت تەقیدەکە نەبێت بە جەوهەری هەق، جەوهەری هەقەکە ئەوەیە هەموو کەسێك مافی هەیە، دووەم، من بڕوام وایە کە من دیفاع لەوە دەکەم با ئاگادار کردن بێت، هەموو ئەندام پەرلەمانەکان، هەموو خەڵکێکی بە ویژدانین، خەڵکێکی ئازادی خوازین، دڵنیام هەمووان ئازادیخوازن و ئەوانیش بڕوایان بە ئازادی هەیە، بەرگری لەوە دەکەن کە ئاگادار کردن بێت، سێهەم نوقتە، کەمن بەرگری تیا دەکەم، ئەوەیە ئەگەر تۆ داوای مۆڵەت بکەی، لە مدیریێکی وەحدەی ئیداری، قایمقام بێت، یا مدیر ناحیەبێت، ڕەنگە هەندێك ئیرباکی تیا بێت، ڕەنگە زۆربەی خۆپیشاندانەکان، لە قەزاو ناحیەکانا بۆ کەم و کوڕی ئیداری بێت، ئاو کارەباو ئەمانە بێت، ڕەنگە ڕێگە نەدات، ڕەنگە ئەوانیش بێن هەر خۆپیشاندانەکەیان بکەن، حادیسەی لێ بەکەوێتەوە، باشتر نیە ئاگادار کردنەوە بێت، نەوەکو مۆڵەتدان؟، دوای ئەوە ئەو تەرحەی ئێمە تەقدیممان کردووە، کە چەندان خاڵە، وەکو بەدیلێك بۆ بڕگەکانی یەك، دوو، سێ، لە مادەی دوو،

ئاگاداری یەکەی کارگێڕی و وەزارەتی تیایە، چەندان ڕۆژ پێش خۆپیشاندانەکە، دەست پێک و کۆتایی شوێنی خۆپیشاندان دیاری دەکات، ئەگەر ئاگادار کردن بێت، کاتی دەست پێکردن و کۆتایی هاتنی دیاری ئەکات، ئەو زانیارییانەی پێویستە لیژنەکە بیدات بە فۆرمێکی زانیاری، لەلای یەکەی ئیداری وەزارەتی ناوخۆ پڕی دەکاتەوە، ئامانجی خۆپیشاندانەکەشی دیاری دەکات، بۆیە من داوا لە هەموو بەڕێزان دەکەم، بەڕاستی هەموو ئازادی خوازین، بەرگری لە ئاگادار کردن بکەین، نەوەک مۆڵەت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار کاك اسماعیل، فەرموو، ئێستا ئەو بەڕێزانەی کە دیفاع لەو دەکەن، کە بە مۆڵەت بێتن، کەرەمکەن.

بەڕێز اسماعیل سعید محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشتر باسم کرد، وتم مادەم هاوولاتی مافی ئەوەی هەیە، هەقێکی دەستووری خۆیەتی کە ڕێگەی پێ بدرێت خۆپیشاندان بکات، لە هەمان کاتیشدا هەر بە دەستوور، دەڵێ بە یاسا ئەبێ ڕێکبخرێت، دەبێت حکومەتیش مافی ئەوەی هەبێت، پشتیوانی لە خەڵکی تر بکات، چونکە خۆ هەموو خەڵك بەشداری لە خۆ پیشاندان ناکات، لایەك خۆپیشاندانەکە، ئەی لایەکەی تر کێ پشتیوانی لێ بکات، بەتەئکید ئەبێت حکومەت بێت، لەبەر ئەوەی پێویستە بە مۆڵەت بێت، لەبەر ئەوەی ئێمە ئەو خوشك و برایانەی کە لێی دەترسێین، تەنها لەوە ئەترسێین کە یەکە ئیداریەکان، یان وەزیر یان هەریەك لەوانەی کە مۆڵەتی بەدەستە ڕەتی بکاتەوە، ئێمە لەسەرەتادا پرێنسیپەکانمان بۆیە دانا، دەڵێن هیچ کەسێك بۆی نیە ڕەتی بکاتەوە، مەگەر ئیلا لە حالەتێکی کە زانیاریەکی ئەمنی لە ولاتدا هەبێت، خەبەڕێك دێت بۆ حکومەت، بۆ دەزگا ئەمنیەکان، کە ئەمڕۆ مەعلوماتێك هاتووە، کە ڕەنگە تەئسیر لە ڕەوشی ئەمنی ولات بکات، باری ئەمنی ولاتەکە تێك بچێت، ئیلا لەو کاتانە دەتوانێت ڕەتی بکاتەوە، بڵێ کاکە ئەمڕۆ مەعلوماتمان هەیە، لەوەی کە ڕەنگە بەیانی، مەسەلەن دوێنێ ئێمە نموونەمان لەبەرچاوە، دوێنێ سەیارەیەك داخلی ولاتی خۆمان بوو، لە سەیتەرە لێرە گیرا، سەیارەیەکی موفخخە داخلی ولات بوو، ئەگەر بهاتباو لە عەینی کاتدا ئاگاداری حکومەت کرابایەوە، ڕێ پێوانەك لە ولاتدا هەبوایە، ئەو سەیارە داخلی ناو خۆپیشاندانەکە بوایە، تەقینەوە بوایە، ئەوکاتە ڕەنگە بەسەدان کەسی تێدا دەچوو، کێ تێدا بەرپرسیار دەبوو؟، بەتەئکید حکومەت، لەبەر ئەو سەبەبانە من بۆیە داکۆکی لەوە دەکەم کە بە مۆڵەت بێت، حکومەت مۆڵەتی ئەو خۆپیشاندانە بدات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار عمر هەورامی، فەرموو.

بەڕێز عمر صدیق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمڕۆ خۆش بەختانە، لە پەرلەمانی کوردستان لەخولی سێیەم، موناقەشەی پڕۆژە یاسایەك دەکرێت، بۆ ڕێکخستنی یەکێك لە مافەکانی سەرەتای مرۆڤ، هەروەکو لە خولەکانی یەکەم و دووەمی ڕابردووی پەرلەمانی کوردستان، ژمارەیەك لە مافەکانی هاوڵاتیانی کوردستان بە یاسای ڕێکخرابوو، من لەپاش ئەو گفتوگۆ زۆرەی کە لە لیژنەکان، لەلایەن پەرلەمانتارانی بەڕێز، گوێ گرتنمان لە نوێنەرانی ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی، گوێ گرتن لە خەڵکانی پسپۆڕ، گوێ گرتن لە تواناو تاقەت و ویستی حکومەتی هەرێمی کوردستان، گەیشتمە ئەوە قەناعەتەی کەوا مافی خۆپیشاندان، بە مۆڵەت بێت، بۆچی؟، مۆڵەتەکە بۆ ئەوە نیە کە تۆ ماف بەو کەسە بدەی کە ئەو مۆڵەتەی هەبێت، نەخێر، مۆڵەتەکە ئەوەندەی کە من لە بڕگەی یاسایەکان بۆم دەرکەوتووە، بۆ ئەوەیە کە کاتی، شوێنی، غەرەزو هەدەفەکەی پێ ڕێك بخرێت، نەوەك کە تۆ مافەکەی بەو مۆڵەتە پێ بدەی، نەخێر چونکە لەسەرەتاوە، هەروەکو لە ئەسبابی موجیبە، وە ئەو چەند بەڕێزەش پێشتر ئیقتیراحی ئەویان کرد، کە ماددیەك ئیزافە بکرێت، ئاماژە بەوەکرا کە ئەمە مافێکی سەرەتایی هەر هاوولاتیەکی کوردستانە، کە بەکاری بهێنێت، لەبەر ئەوەی وەکو ماف، ئێمە ئێستا لێرە ئەو مافە نادەین بە هاولاتیان، وە حکومەتی هەرێمی کوردستان، وەزارەتی ناوخۆو، وەزیری ناوخۆ، بەڕێز بەرپرسی یەکە ئیداریەکان، لە داهاتوو ئەو مافە نادەن بە هاولاتیان، بەڵکو لە ڕێگەی مۆڵەتەکەوە بۆ کات، و بۆ شوێن و بۆ غەرەز و هەدەفەکەیان بۆیان ڕێك دەخات، ئەوە خاڵێکی تر، ئێمە هەر لە ئێستاوە گومان نەکەین، لەوەی کە ئەو بەڕێزانەی ئەو دەسەلاتەیان هەبێت، بە کەیف و میزاجی خۆیان، دەسەلاتەکانیان بەکار بهێنن، نەخێر هەر لەم پڕۆژە یاسایە، لە ماددەی پێشنیار کراوی 15 هاتووە، ئەحکامەکانی ئەم قانونە، ئەبێ مەجلسی وزەرا، جیهاتی مەعنی پێوەی پەیوەندیدار بن، جیهاتی مەعنی، وەزارەتی ناوخۆ، بەرپرسی یەکە ئیداریەکانن، ئەو کەسەری کە خۆپیشاندان دەکات، وە خەڵکێکیش کە دژی خۆپیشاندان دەکرێ، بۆیە چ بەڕێز وەزیری ناوخۆ، چ بەڕێزان بەرپرسی یەکە ئیداریەکان لە داهاتوو، ناتوانن لە دژی ئەحکامەکانی ئەم یاسایە، مومارەسەی سولتەو سەلاحیەتی خۆیان بکەن، لەحاڵەتێکیش ئەگەر کرا، ئەوا ئەو سەلاحیەتەی ئەوان، لەژێر چاودێری ڕەقابەی زاتی حکومەتی هەرێمی کوردستان ئەبێت، ڕەقابەی پەرلەمان دەبێت، ڕەقابەی ڕۆژنامە دەبێت، ڕەقابەی مونەزەماتی غیر حکومی دەبێت، لەژێر ڕەقابەی ڕای گشتی دەبێت، ئەگەر کێشەیەك هەبوو لەوەی کە لایەنێك لەو لایەنانە، خراپ دەسەلاتەکانی خۆیان بەکارهێنا، دەتوانرێت گلەیی بکرێت لەوە، لەڕێگەی چاودێریەوە موتابەعە بکرێت، زیاتر داوای لێ پرسینەوەیان لێ بکەین، لەبەر ئەوەی با ئێمە هەر لە ئێستاوە، گومانی ئەوە نەکەین، بڵێین خراپ دەسەلاتەکان بەکار دەهێنرێ، نەخێر، بەپێی ئەحکامەکانی ئەم یاسایە، زۆر قەیدو بەند دانراون بۆ ئەو کەسانەی کە ئەو دەسەلاتانەیان هەیە، دەسەلاتەکەیش دیارە حەسر کراوە، تەنها بۆ کات، شوێن، غەرەز لە ئەنجامدانی خۆپیشاندانەکە، نەك بۆ مافەکەیە، وە هەر وەکو هاوکارانم بەڕێزان ئاماژەیان پێی کرد، ژمارەیەکی زۆر لەو یاسایانەی کە لە پەرلەمانی کوردستان دەرچوون، تایبەت بە مافە ئابووریەکان، تایبەت بە مافە کۆمەڵایەتیەکان، سیاسیەکان، بۆ ئەوە بووە کە مافە سەرەتاییەکانی مرۆڤی تیا دەستەبەر بکرێت،

دەستەبەریش کراوە، بەلأم هەندێکیان پێویستیان بە مۆڵەت بووە، چ لەمافە ئابووریەکان، چ لەمافە کۆمەلأیەتیەکان، چ لە مافە سەرەتاییەکان، بۆیە من ئێستا وەکو هەموو ئەو بەڕێزانەی تریش، لەو قەنەعەتەدام کە ئەو مافە، بە مۆڵەت بێت، وەکو ئەوەی کە لە ئەحکامەکانی ئەم یاسایە هاتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار زۆر سۆزان شەهاب، فەرموو.

بەڕێز سۆزان شەهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کە ئێمە لە سەرەتادا وتمان، با لەم یاسایەدا کۆمەڵێك بڵێین مەبادئ جێگیر بکرێت، بۆ ئەوەیە، یەکەم، دەری بخەین کە ئەم یاسایە لەسەر چ مەبدەئێك دادەڕێژرێت، ئەوەی لە دوای ئەوەوە دێت، بۆیە ئێمە داواشمان کرد، لە پێشا جارێ با ئێمە بە ماددەیەی دووەم، مەبدەئەکان دەنگی بۆ بدەین، دوای ئەوە ماددەکانی تر لەسەر ئەساسی ئەم مەبدەئانە، هەموومان ئەگەر موتەفق بین، لەسەر ئەوەی کە خۆپێشاندان، مافێکی سروشتیەو دەستوورییە، و نابێت ڕێگە لە بەکار هێنانی بگیرێت، کاتێك کە دەڵێی، بۆی نیە ئەو کەسەی کە لە وەحدەی ئیداریە، یاخود وەزیرە، هەروا بەبێ سەبەب، بەبێ هیچ موبەریرەك ڕێ گری بکاتن، لەوەی کە مۆڵەت نەدات بە خۆپێشاندان، لەپێشا ئێمە وتومانە بۆی نیە ڕێگە بگیرێت لە خۆپێشاندان، کەواتە بەڕێز وەزیری ناوخۆ، لەگەڵ ڕەئیسی وەحدە ئیدارییەکان، دەزانن ئەم یاسایە لەسەر چ مەبادئێك دادڕێژراوە، هەروا نایخەنە ناو مەزاجی شەخسیەوە، ئەسباب وەئەگەر ئەسبابەکە قەناعەتی بەرامبەرەکەی پێ نەهێنا، ئەوەتا دانراوە تۆ هانا بۆکوێ دەبەی؟ بۆ ئەوەی ئەمەت بۆ چارەسەر بکات، دەبێت لەماوەی چەندا ئەم کێشەیە چارەسەر بکرێت؟ بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، من نازانم یەعنی ئێستا ئەگەر ئاگاداری بێت، مەعنای ئەوەیە ئازادی خوازیەو، ئەگەر بە مۆڵەت بێت، مەعنای ئەوەیە کە ئازادی خوازی نیە، با ئەم نموونەیەشم کە بەلامەوە زۆر گرنگ نیە، یەکێکی تر تەعلیقی لێ بدات، بەلأم ئەگەر ئێمە لەم پەرلەمانە کە دادەنیشین، هەریەکەمان نوێنەری چەند هەزار کەسین، ئەکرێ لەجێگەی خۆمانەوە قسە بکەین، ئەگەر لە پێشا ئیزن وەرنەگرێن، ئەگەر نیزامێك نەبێت، شوێنێك نەبێت، جەنابت نەبیت ڕێگەمان پێ بدەی، ئەتوانین هەموو کەسێك لە شوێنی خۆیەوە قسە بکات و، ئەو حاڵەتە دروست دەبێت، کە ناتوانی جەلسەکە ئیدارە بکەی، ئەی چ جای، بەشەرت ئێمە هەموو ئەندامی پەرلەمانین و نوێنەری خەڵکین، ئەی چ جای تۆ کۆمەڵە خەڵکێك، هەر تەنها بە ئاگادار کردنەوەیەك، نازانی لەم حاڵەتەدا چی ڕوو دەدات، چی ڕوو نادات، نازانی ئەمانە نیەتیان چیە، بەبێ مۆڵەت ئەمە بکەن، خوانەخواستە زەرەری لێ بکەوێتەوە بۆ کوردستان، من یەك پرسیار دەکەم، ئاخۆ ئێمە لە بەریتانیا

دیموکراسی ترین، کەبەدایکی دیموکراسیەکان دادەنرێ، چونکە ئەوان دەستووری نوسراویشیان نیە، ئەوەندەیان سیقە هەیە بەیەکتری، نەیان نووسیوەتەوە، بەدەم نەقل بووە، لەدوای ئەوەی کە لەساڵی 2005 دا، یاسایەکیان دەرکردووە، بۆ مەنعی جەریمەی مونەزەم، کەلەوێ هەبووە، لەگەڵ موحارەبەی ئیرهاب لەساڵی 2006 دوو یاسایان دەرکردووە، لە دوای دەرکردنی ئەو دوو یاسایەوە هاتون بۆ یاسای خۆپیشاندان، کۆمەڵێك شوێنی دیکەیان ئیزافە کردووە، جاران لە یاساکەی پێشوویانە، تەنها دوو، سێ شوێن بۆیان نەبووە خەڵك بچێتە بەردەمی موزاهەرە بکات، ئەویش قاعیدەی عەسکەری بووە، لەگەڵ شوێنی نەوەوی، لەدوای ئەوەی ئەو دوو یاسایەیان دەرکرد، لەسەر ئەو وەزعەی کە هاتۆتە پێشەوە، ترسی ئیرهاب و، ترسی جەریمەی مونەزەمە، هاتوون چەند شوێنێکی تریان ئیزافە کردووە، جەنەرەلی پۆرتیکەڵ ئێریا، یەعنی چ شوێنێکی سیاسی، کە عام بێت، باسی ئەوە دەکات، داونینگ ستریڕنگ، مەقەری رەئیس وزەرای لێیە، پەڵەس ئۆف وێس منستەر، ئەوەی کە پەرلەمان و حکومەتی لێیە، هەردوو قاعیدەی ئێم 15 و ئێم 16 ، هێناویانە مەنعیان کردووە، بەیاسا ئەڵێ نابێت بچیتە بەردەمی، بەیاسا مەنعیان کردووە، ئەمەیە ڕێکخستنەکە، بۆیە من دیفاع کردنم لەوەی کە بە مۆڵەت لە خۆشەویستیمە بۆ خاکی کوردستان، بۆ هاوولاتیان، بۆ ئەوەی سبەی ڕۆژێ، لەبەر ئەوەی من بە عاتیفە ناجوولێمەوە لەگەڵ ئەم مەسەلەیە، من بە دوور بینی ئەوەی کە کەسانێك هەبن، وەك چۆن ئەمڕۆ، دوێنێ، بەسەیارەیەکی 45 کیلۆ گرامیەوە ویستیان بێن، ئەمن و ئاسایشی ئێمە تێك بدەن، لە حاڵەتێکی وادا، بێن کارەساتێك بخوولقێنن، لە ڕێ پێوانێك کە کە نیەتەکەیان زۆر پاکە لێی، داواکارییەکی زۆر ئاساییان هەیە، بۆیە لە خۆشەویستیم بۆ ئەو خاك و نیشتمان و هاوولاتیانە من لەگەڵ مۆڵەتدام.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار شێروان حەیدەری، کەرەمکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خوشك و برایانی بەڕێزم، ئەندامانی پەرلەمان، دیارە ئەو قسانەی من دەمویست زۆربەی زۆری کرا، بەڵام من تەرکیز لەسەر یەك، دوو نوقتە دەکەم، خاڵی یەکەم ئەوەیە/ من ئەوڕۆ شانازی بەوە دەکەم کە لە ناو پەرلەمانی کوردستان بۆ یەکەم جار یاسایەکی حەزاری موناقەشە دەکرێ، بۆ جەماوەری خەڵکی کوردستان، بۆ میللەتەکەمان، بۆ ئەوەی ئێمە شانازی بەو یاسایە بکەین، بچینە ڕێز ئەو وڵاتانەی کە یاسایەکیان هەیە بۆ خۆپیشاندان، ئەوە خاڵی یەکەم، خاڵی دووەم/ کەس نکوڵی لەوە ناکات لە ناو ئەو پەرلەمانە، کە ئەو خۆپیشاندانە مافێکی دەستوورییە، کەسیش نکوڵی نیە لە ناو ئەو پەرلەمانە کە پێویستە خۆپیشاندانەکە بە یاسا تەنزیم بکرێ، تەنها و تەنها ئەو دڵە ڕاوکێیە هەیە و ئەو مەترسیانە هەیە، بەڕێزان ئەگەر مەسەلەی تەعەسوف بێ لە ئیستیعمالی حەق، چ بە نیسبەت وەزیر؟ چ بە نیسبەت وەحداتی ئیداری؟ بە قەناعەتی من ئەو تەعەسوفە ڕێگای یاسایی خۆی هەیە، قەراری وەزیریش خازعی ڕەقابەی قەزائییە،

قەراری ڕەئیسی وەحدادتی ئیداریش خازعی ڕەقابەی قەزائییە، کە قەزا دەبێتە حەکەم بەینی وەزیر و بەینی ئەو کەسانەی کە ویستوویانە خۆپیشاندان بکەن، یان یەکە ئیدارییەکان، جگە لەوەش ئەگەر میحوەری هەموو قسەکان لێك بدەیەوە، هەموو ئەو قسانەی کە دەکرێ، دەمانەوێ بتوانین بە باشترین شێوە خزمەتی خەڵکی خۆمان بکەین، پاراستنی نیزامی عام یەك لە ئەرکی حکومەتی هەرێمی کوردستانە، پاراستنی نیزامی عام مەعنای ئەوەیە پاراستنی پەرژەوەندی گشتی، چ بەرژەوەندی سیاسی بێت؟ چ بەرژەوەندی ئیجتیماعی بێ؟ چ بەرژەوەندی ئیقتیصادی بێ؟ پاراستنی ئادابی گشتیش ئەو دابوونەریتە ڕەسەنەیە کە میللەتی ئێمە شانازی پێوە دەکات، کە دیفاعیشی لێ دەکات، بۆیە بە قەناعەتی من مۆڵەت وەرگرتن بتەو کردنی ئەو خاڵانەیە کە خزمەتی خەڵکی خۆمان دەکات و خزمەتی نیزامی عام دەکات، سیستەمی حوکمڕانی ئێمە دەکات، بەڵام بەداخەوە من ئێستا دەبینم هەندێ دەنگ کە لێرەدا هەیە، دەڵێ: هەتا ئەو (18) ساڵەی حوکمڕانی کرایە، قەت باسی دکتاتۆریەت نەکراوە، قەت باسی شمولیەت نەکراوە، ئێستا بۆ مۆڵەت وەرگرتنێك یان بۆ مۆڵەت وەرنەگرتنێك باسی ئەوە دەکرێ، کە ڕەنگە وەصف بکرێ بە شمولیەت، یان قیاس بکرێ بە نیزامی شمولی، لەسەر ئەو ئەساسە من لەگەڵ ئەوەدام کە مۆڵەتی ڕەسمی وەربگیرێ بە پێی ئەو بڕگانەی کە لە یاساکەدا هاتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار عمر عبدالرحمن، کەرەمکە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەسەلەی دانی ئیجازە، مۆڵەت لە خۆپیشاندانە یاخود ئاگادار کردنەوە، باسمان لەسەر کرد، دانی ئیجازە ئیلتیزاماتێکی یاسایی لەسەر شانی حکومەت و دام و دەزگاکانی حکومەت دروست دەکات، دانی ئیجازە قبولْ و ئیجابێك کە لە بەینی ئەو کەسانەی کە هەڵدەستن بە خۆپیشاندان و ئەو جیهەتەی کە مۆڵەتەکەی پێ دەدا، دانی ئیجازە من پێموایە جۆرە هەیبەت دانێکە بە موتەزاهیرین، ڕێك و پێك کردنی ئەو کەسانەیە کە خۆپیشاندانەکە دەکەن، بنەمای تایبەتی یاسایی بۆ دادەنێ، پارێزگاری دەکات، ئەگەر مۆڵەت نەدا، من پێموایە حکومەت تووشی ئیحراجی دەبێت، بەڵام بە دانی مۆڵەت من پێموایە وەزیری موختەص، جەنابی وەزیری داخلیە دەبێتە هاوکاری خۆپیشاندەران، دەبێتە یارمەتیدەر، دەبێتە ئاسانکاری بۆ کارەکانیان بەوەی کە ئەمن و ئاسایش و هدوئیان دەپارێزێ، هەر لە پۆلیسی تایبەتییەوە، هەر لە ئامادەکردنی پۆلیسی ئاگر کۆژێنەوە، هەر لە ئامادەکردنی ئیسعاف و ئەو پێویستیانەی شوڕتەی مرور، ئەوانەی کە دەتوانن ڕێگە و بان و کاروبارەکانی ئەو خۆپشاندانە ڕێك بخەن، دانی ئیجازە بە گوێرەی یاسا ئێمە دەبێ کاری لەسەر بکەین، ئەگەر بگەڕێین ئێمە دەستوورمان نیە، تا ئێستا پرۆژەیەکمان هەیە، بە واقیع دەبێ هەموو یاساکانی ئێمە لە چوارچێوەی دەستووری عیراقیدا بێ، ناکرێ ئێمە لە دەستووری عیراقی بچینە دەرەوە، ئەگەر چوویتە دەرێ ماددەی (121) و ماددەی (140) تەحەکومی تێدا دەکات، لەو مەسەلەیە یاساکانمان

کاری خۆی پێ ناکرێ، دانی ئیجازە وەکو عەرزم کردن، ئیلتیزاماتی سەر شانی حکومەت زیاد دەکات، مەصلەحەتی ئەو کەسانە دەپارێزێ کە خۆیان پیشان دەدەن، بە هەموو شێوەکانەوە لە بابەتی تەعویز و لە بابەتی هەموو ناحیە جەزائی و عقوباتیەکان، ئەگەر هەر پۆلیسێك کارێکی خراپ بەرامبەر بە خۆپیشاندەران بکات، بەرپرسیارێتی هەڵدەگرێ، وەزارەتی داخلیەش ناچار دەبێ تەعویزاتی هەموو ئەو زرەرانە بدات، ئەوە لەلایەك، ئەگەر بێت و باس لەوە بکرێت بە تەنیا ئاگادار کردنەوە، ئاگادار کردنەوە ناچێتە بابێکی قانونی قبول و ئیجابی لە بەینی وەزیری موختەش یان سەرۆکی وەحدە ئیدارییەکان، لە مودیری ناحیە و قایمقام و پارێزگا، لەگەڵ خۆپیشاندەراندا بێتە دی، ئەو کاتە حکومەت تووشی ئیحراجیەك دەبێ بەڕای من، موئەسەساتی دەوڵەتی حکومەتی کوردستان تووشی ئیحراجی دەبێ بەوەی کە پارێزگاریان بکاتن لەوەی نەیتوانی کاروباری یاساکەیان بۆ جێبەجێ بکات، بەڵام شتێك هەیە لێرە هەموومان بەڕاستی بە ئاشکرا لەسەری قسە بکەین، ئێمە بۆچی لێرە بچین جەنابی وەزیر ڕەفزی تەڵەبی موزاهەرەکە بکات؟ ڕەفزی تەڵەبی ئیجازەکە بکات؟ ئەی بۆ بۆ ئەوە نەچین موافەقەتی لەسەر بکات؟ موحتەمەلە موافەقەتیشی لەسەر بکات، بۆ ئێمە بە (سوء النیة) بڕۆین لە قانوندا، ئەگەر بێت و ئێمە قانونێك حیسابی لەسەر بکەین، (الأصل) بەرائەتی زیممەیە، ئەصڵ حوسن نیەیە، خۆ ئەگەر هاتو جەنابی وەزیر ڕەفزی تەڵەبەکەشی کرد، لە یاساکە ڕێگای یاسایی بۆ دانراوە، قەرارەکەی وەزیر قەتعی نیە، دەچێتە بەردەم هەیئەیەکی قەزائی، ئەو هەیئەتە قەزائیە ئێمە ش نابێ بۆ ئەوان سوئی نیەمان هەبێ، نابێ پێش ئەوە بکەوین کە بە هەمان شێوە بڕۆین، بۆ ئێمە ئەو سوء نیەمان هەبێ بەرامبەر بە کارمەندانی وەزارەت و دام و دەزگاکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان، دوای ئەوە ئەو برادەرانەی کە لە ناحیەکان، لە قەزاکان، لە پارێزگاکاندا، ئەوانە هەمووی لە ڕێگای هەڵبژاردنەوە بە دەنگی خەڵك دەچنە ئەو شوێنانە، بە واقیع ئەوانە نوێنەرانی خەڵکن، ئەوە تەنیا ئیرادەی تاکە کەسێك نیە، بەرامبەر بە ئیرادەی خەڵك، ئەوانە ناتوانن تەنیا بۆ خۆیان بڕیار لەسەری دەرکەن، هەموو بڕیاری ئەو برادەرانە خازیعی تووڕوقی تەعنە، کە تووڕوقی تەعنیش بێت، ئێمە پێویست ناکات شك لە وەزیریش و لە مودیر و لە قایمقام و لە مەجلیسی قەزا و لە حاکمەکان و لە هەموو کەسێ بکەین، خۆ ئەگەر ئەو شکەمان هەبێ بەڕاستی ئیشەکانمان ناڕوات بەڕێوە، بەڵام ئەگەر بێت و تەنها بە ئیشعار بێین و بڕۆین، ئیشعار بە بێ ئیلتیزامە، هیچ ئیاتیزاماتی یاسایی تێدا نیە، ئیشعار یەعنی ئاگادار کردنەوەیە، ئەگەر موافەقەتیش بکات یان نەکات، ئیشعار دەکرێت، لەبەر ئەوە من هاوکاری ئەوەم، لەگەڵ ئەوەدام کە مۆڵەتی تایبەتی لە دام و دەزگای تایبەتییەوە بۆ خۆپیشاندان دەگۆڕێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێزان ئێستا ئەو بابەتە زۆر زۆر بە تێر و تەسەل گفتوگۆی لەسەر کرا، گفتوگۆی زۆر بە سوود بوو، زۆر شتی جوان پێش چاو خرا، نەتیجەی دڵسۆزی یەکە یەکەی ئێوەی بەڕێزە، بۆ ئەوەی شتێکی باش دابندرێ، هەر کەس بە پێی قەناعەتی خۆی وای پێ باشترە جێگەی ڕێزە ڕەئیەکەتان، ئێستا دەیخەینە

دەنگدانەوە، ئەو موقتەرەحەی هاتووە، کە دەڵێت: تەنها بە ئاگادار کردنەوە بێت، خۆپیشاندان، تەنها ئیشعار بکرێت، دەیخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵە تکایە دەست بەرز بکات؟ تکایە دەست بەرز بکە چونکە ئەوە موقتەرەحە هاتووە، لەگەڵ ئەصڵی مەشرووعەکە نیە، کێ لەگەڵ ئەوەیە تەنها بە ئیشعار بێ تکایە دەستی بەرز بکات؟ 35 کەس لەگەڵە کە تەنها بە ئاگادار کردنەوە، بە ئیشعار بێ، کێ لەگەڵدا نیە؟ 54 کەس لەگەڵدانیە بە ئیشعار بێت، بۆیە ڕەئیەکەی تر سەرکەوت، ئەو موقتەرەحە وەرنەگیرا، ئێستا لێژنەی یاسایی فەقەرە فەقەرە وەرە سەری، لێژنەی ناوخۆ کەرەمکە.

بەڕێز إسماعيل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لێژنەی یاسایی وەڵامی خوشك و برا ئەندام پەرلەمانەکانی دایەوە لەسەر گفتوگۆی پێشتر، دوو، سێ لە ئەندام پەرلەمان پێشنیاری ئەوەیان کرد کە خاڵی شەش لە ئەصڵی پرۆژەکەی چوار لێژنەکەدا زیادە، سەبارەت بە وەزیر بۆی هەیە هەموویان هەندێك لە دەسەڵاتی کە بە پێی حوکمەکانی ئەو یاسایە پێدراوە بیدات، وتوویانە ئەوە زیادە و دووبارەیە، منیش پشتیوانی لێ دەکەم کە شەشەم لابېرێت، هەر لە ماددەی دووەم هاتووە دەڵێ، خاڵی یەکەم دەڵێ: وەزیر دەسەڵاتی مۆڵەتی خۆپیشاندان یان کۆبوونەوەی گشتی هەیە ئەگەر لەسەر ئاستی هەرێم بێت، من پێشنیاری ئەوە دەکەم ئەوەشیان بە شێوەیەکی تر، بڵێین: وەزیر دەسەڵاتی مۆڵەتی خۆپیشاندانی سەرانسەری هەیە، چونکە ناکرێ تۆ دەسەڵات بدەیە مودیر ناحیەیەك، بدەیە قایمقام، بەڵام نەیدەیە وەزیر، وەزیریش دەسەڵاتی خۆپیشاندانی سەرانسەری هەیە، بەو شیوەی نەك ئەگەر لە ناو لابېەین زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کۆمەڵگای مەدەنی.

بەڕێز دانا سعيد صوفي:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر ماددەی دووەم ئەوەی پێشنیاری لێژنەی ناوخۆ، منیش پێموایە بە هەمان شێوە بێ، لەسەر خاڵی سێیەم سیستەم و ئاکاری گشتی ببێت بە سەڵامەتی گشتی، ئەگەر خاڵی پێنجەم بمێنێ، لەبەر ئەوەی ئێمە ئەوەمان لادا، نازانم تا چەند دەمێنێت، لەبەر ئەوەی مەسەلەی تەجەموعی گشتی بە شێوەیەکی تر ئەوە کراوە، بەڵام ئەگەر ئەوەیان بمێنێت دەبێ لە دوای (لە بۆنە نیشتمانی و نەتەوەیی و ئاینی) ئەو کاتە ڕۆشنبیریشی بۆ زیاد بکرێ، بەڵام ئەگەر قەرارە نەمێنێ، پێموایە هیچ پێویست ناکات ئەوانە هیچیان بمێنێ، بە هەمان شێوە شەشەم پێموایە زیادەیە، کەواتە دەتواندرێ لابېردرێ، لەبەر ئەوەی پێشتر دەسەڵاتی وەزیر و سەرۆکی یەکە کارگێڕییەکان دیاری کراوە لە یەکەم و لە دووەمدا، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی، مواخەلەتان لەسەر ئەو خاڵانە کامیان مابوو؟

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەندامانی پەرلەمانی کوردستانی بەڕێز، ئایا پێشنیارەکە بەو شێوەیە بێ بە نیسبەت فەقەرەی یەکەم؟ (للوزير صلاحية إجازة المظاهرة)؟ یان (إذا كان على مستوى الإقليم) لەگەڵی بێ؟ با وازح بێ تا بتوانین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا بە نیسبەت خاڵی شەش زۆر موقتەرەح هەبوو کە لابچێت، ئەوە بخەینە دەنگدان، بۆ ئەوەی ئایا بمێنێ؟ یان لابچێت؟ کاك شێروان کەرەمکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا مەسەلەی خاڵی یەکەم هاتە گۆڕێ، ئەگەر مەسەلەی خاڵی یەکەم و دووەم نیقاش تەواو ببێ ڕەنگە بەرەو ئاراستەیەك دێت، بۆیە ئێمە ناتوانین ئێستا خاڵی شەشەم ئیلغا بکەین، تاوەکو خاڵی یەکەم و دووەم یەکلا نەبێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی ناوخۆ، کەرەمکە.

بەڕێز إسماعيل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەنها صیاغەکەیە، ئێمە دەڵێین: وەزیر دەسەڵاتی مۆڵەتی خۆپیشاندانی سەتاسەری هەیە، چونکە ناکرێ تۆ ئەگەری تێبخەی، مادام تۆ دەسەڵاتت داوەتە مودیر ناحیە، قایمقام، ناشکرێ وەزیر دەسەڵاتی نەبێ، وەزیر دەسەڵاتی مۆڵەتدانی خۆپیشاندانی سەرانسەری هەیە، سەرانسەرییەکە هەمووی دەگرێتەوە، لە ئیقلیمەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێروان کەرەمکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر تەماشای ئەصڵی پڕۆژە بکەین پێشتر وەزیر دەسەڵاتی هەبوو و دەیتوانی دەسەڵاتەکە بدات بە یەکەی وەحداتی ئیداری، موحافز، قایمقام، مودیر ناحیە، ئەوە شتێکی ئیعتیادی و تەبیعی بوو، دوایی کە ئێمە کۆبوونەوە بەڕاستی وتیان با دەسەڵاتەکان دابەش بکرێت، صەڵاحیەتی کۆبوونەوە یاخود خۆپیشاندانی سەرتاسەری بدرێتە وەزیر، ئەوانی تریش مودیر ناحیە و قایمقام و موحافزەکانیش هەر

کەس لە وەحدەی ئیداری خۆی ئەو ئیجازیە بدات، ئێستا ئەوەی کاك إسماعیل ئیسارەی کردووە، دەڵێ: وەزیریش صەلاحیەتی هەبێ بۆ ئیجازەدانی خۆپیشاندان بە شێوەیەکی گشتی، یەعنی بە قەزا و ناحیەکانەوە، ئەگەر وابێت مەسەلەن...

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕجائەن لە جێگەی خۆتانەوە قسە مەکەن، کاك شێروان، بەڕێزان ئێمە پرۆژەکەی ئەصڵ لاچوو، پرۆژەی موشتەرەك ئەوەی کە موناقەشە لەسەری بکرێ، ئێمە ئێستا لەسەر ئەوە موناقەشەی دەکەین، ناڕۆینەوە سەر پرۆژە کۆنەکە، لە خاڵی (1)، کاك شێروان، بەڕێزان، پرۆژە ئەسڵەکە لاچوو، پرۆژەی موشتەرەك بوو ئەوەی کە موناقەشە لەسەری بکرێت، ئێمە ئێستا لەسەر ئەمە موناقەشە دەکەین ناڕۆینەوە پرۆژە کۆنەکە، لە خاڵی 1 (للوزیر صلاحیة اجازة المظاهرة أو التجمع عام اذا کان علی مستوی الاقلیم)، وابزانم ناوخۆش هەروا دەڵێن، جەنابی وەزیر ڕەئیتان؟ فەرموو.

بەڕێز کریم سنجاری (وەزیری ناوخۆ):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی ئەمە شتێکی تازەیە، بە نیسبەت من فەرق نیە سەرانسەری بێت یان ئەگەرەکەی تێدا بێت، ئەندامانی پەرلەمان لەسەر چی موافەقەت بکەن، ئێمە مانعمان نیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی ڕەئیتان؟ فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا سیاغەی ماددەی دووەم بە تەواوی دەیخوێنمەوە..... .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو.

بەڕێز حمە سعید حمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە بڕگەی سێیەم کە (للوزیر ولرئیس الوحدة الاداریة رفض طلب تنظیم المظاهرة) من پێموایە مۆڵەت دان لەگەڵ ڕەفز فەرقی هەیە، بۆیە ئەوە دەنگی هێنا..... .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە موناقەشە تەواو، رجائەن وامزانی نیزامیت هەیە، کاکە ئێمە لە دوێنێوە موناقەشە دەکەین، سیاغەکەی بخوێننەوە، فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة 2

أولاً:

1- للوزير صلاحية اجازة المظاهرة.

2- لرئيس الوحدة الإدارية صلاحية اجازة المظاهرة كل ضمن وحدته الإدارية.

ثانياً: لا يجوز تنظيم المظاهرة إلا بعد تقديم طلب الى الوزير أو رئيس الوحدة الإدارية واستحصال الموافقة التحريرية.

ثالثاً: للوزير أو لرئيس الوحدة الإدارية رفض طلب تنظيم المظاهرة إذا تحقق لديه بانها سوف تخل بالنظام العام أو الآداب العامة ويتم إبلاغ رفض الطلب تحريرياً ومسبباً.

رابعاً:للجنة الاعتراض على قرار الرفض لدى محكمة استئناف المنطقة خلال (3) ثلاثة أيام من تاريخ التبليغ وعلى المحكمة البت في الاعتراض خلال مدة (48) ساعة ويكون قرارها باتاً.

خامساً:يستثنى من حصول الموافقة خروج الناس افرادا أو جماعات الى الميادين والشوارع والأماكن العامة في المناسبات الوطنية والقومية والدينية طبقاً للأعراف المحلية السائدة وللأغراض أعلاه.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

به کوردیەکەی بخوێننەوە، د.ڕۆژان فەرموو.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی دووەم:

یەکەم :

1- وەزیر دەسەلاتی مۆڵەتدانی خۆپیشاندانی هەیە.

2- سەرۆکی یەکەی کارگێڕی دەسەلاتی مولەتدانی خۆپیشاندانی هەیە ، هەریەکەیان لەناو یەکە کارگێڕییەکەی.

دووەم : ناشێ خۆپیشاندان ڕێك بخرێ مەگەر دوای پێشکەشکردنی داواکاری بێت بۆ وەزیر یاخود سەرۆکی یەکەی کارگێڕیی و وەرگرتنی ڕەزامەندی بە نووسین.

سێیەم : وەزیر یان سەرۆکی یەکەی کارگێڕی بۆی هەیە داواکاری ڕێکخستنی خۆپیشاندان ڕەت بکاتەوە ئەگەر بۆی ساغ بووەوە کە زیان بە سیستمی گشتی و ئادابی گشتی دەگەیەنێ و پێڕاگەیاندنی ڕەتکردنەوەکەش بە نووسین دەبێت و هۆکارەکەشی دیاری بکرێت .

چوارەم: لیژنە بۆی هەیە تانە لە بڕیاری ڕەتکردنەوە بگرێ لەلای دادگای تێهەڵچوونەوەی ناوچەکە لە ماوەی (3) سێ ڕۆژ لە مێژووی پێڕاگەیاندن و دادگاش پێویستە لە ماوەی (48) کاتژمێر تانەکە یەکلابکاتەوە و بڕیارەکەش یەکلاکەرەوەیە.

پێنجەم : دەرچوونی خەڵک بە تاك یان بە کۆمەڵ بۆ گۆڕەپان و شەقامەکان و شوێنی گشتی لە بۆنەی نیشتمانی و نەتەوەیی وئایینی بەپێی نەریتی خۆجێیی باو، بەدەردەکرێ لە وەرگرتنی مۆڵەت و بۆ مەبەستەکانی سەرەوە .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا بەو شێوەیەی کە خوێندرایەوە.....، کاك برهان فەرموو.

بەڕێز برهان رشید حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاست دەکەم کە مەجالت دام، ئێمە بەیانی موناقەشەمان کرد، کە موناقەشە کرا گوتمان ئەگەر هەر کرا بە مۆڵەت، حەسڕ بکرێت لەم حاڵەتانە ڕەفز بکرێت، نموونەکانم خوێندەوە و چوار، پێنج حاڵەتم خوێندەوە، سێ، چوار کەسیش تەئیدیان کردم، یەعنی ئەمەش پێشنیارێك بوو لەدوای ئەوەی ئیشعار فەشەلی هێنا بوو بە مۆڵەت و تەسبیت بوو حەقی خۆمانە بڕگەی سێیەمی مۆڵەتەکە موناقەشەی بکەین کە بەو شێوەیە بێت یان بەو شێوەیە بێت، سێ، چوار کەس بەیانی تەئیدی ئیقتراحەکەی منیان کردووە و ئێستاش ئێمە 7 کەسین ئیمزامان کردووە و بۆ جەنابتان دەیخوێنمەوە، ماددەی دووەم بڕگەی سێیەمی بەو شێوەیەی لێ بکرێت (وەزیر یان سەرۆکی یەکەی کارگێڕی بۆی هەیە داواکاری ڕێکخستنی خۆپێشاندان ڕەد بکاتەوە لەم حاڵەتانەی خوارەوە: پێڕاگەیاندنی ڕەتکردنەوەکەش بە نووسین دەبێت و هۆکارەکەشی دیاری بکرێت: یەکەم/ ئەگەر مەبەست لێی دروست کردنی جیاوازی نەتەوەیی یاخود ئایینی یاخود مەزهەبی یاخود ڕەگەزی بوو. دووەم/ ئەگەر مەبەست لێی هاندان بوو بۆ تووندوتیژی. سێیەم/ ئەگەر خۆپێشاندانێکی چەکدارانە یاخود دیاردەی چەکداری تیایدا دیار بوو. چوارەم/ ئەگەر داواکارانی خۆپێشاندان زانیاری هەڵەیان دابوو بە وەزارەتی ناوخۆ یاخود یەکەی ئیداریەکە، پێنجەم/ ئەگەر ئەو ناوچەیەی داواکاری خۆپێشاندانی تیادا کراوە تووشی حاڵەتی (الظروف الطارئة أو قوة قاهرة) بوو کە بەهۆیەوە نەتواندرێت خۆپێشاندانی تێدا بکرێت، شەشەم: ئەگەر ولات تووشی (الظروف الطارئة أو القوة قاهرة) بوو، کە بەهۆیەوە نەتوانێ خۆپێشاندان بکرێت، حەوت ئەندام پەرلەمانیش ئیمزامان کردووە، بەیانیش چەند ئەندامێك پشتیوانیان کردووە، وەکو پەیڕەوی ناوخۆ و یاسا دەبێ بخرێتە دەنگدانەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بـەڵێ قسـەکەت ڕاسـتە، لیژنـەی یاسـایی ئێستا فەقـەرە، فەقـەرە بیخوێننـەوە کـە گەشـتە ئـەوێ دوایـی موناقەشەی لەسەر دەکەین، سۆزان خان، فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەخوێندنەوەی لیژنەی یاساییدا، تەواو پێچەوانەی ئەوەی لیژنەی ناوخۆ بوو، کە دەڵێت بۆ شۆڕکردنەوەی دەسەڵاتەکان، وەزیر بـۆ خۆپیشاندانی سەرتاسـەری دەسـەڵاتی هەیـە، دەسـەڵاتەکانی تـریش لەسـەر ئاسـتی پارێزگـاو قـایم مـەقام و سـەرۆکی یەکـەی ئیداریـیـە، لەخوێندنـەوەدا ئێـوە سەرتاسـەرییەکەتان لابـرد، لەبەرئەوە ئێمە داوا دەکەین وەکو خۆی بێت، چونکە ئێمە مەرجمان داناوە هـەموو دەسـەڵاتەکەمان لـەلای وەزیر چڕ نەکردۆتەوە، ئەوەی کەئەوان خوێندیانەوە هەموو دەسەڵاتەکەیان لەلای بـەڕێز جـەنابی وەزیـر چڕ کردەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی ناوخۆ، فەرموو.

بەڕێز اسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە دەڵێین جەنابی وەزیر دەسەڵاتی مۆڵەتی خۆپیشاندانی سەرتاسەری هەیە، ئـەوان سەرتاسـەرییەکەیان لابردووە، دەڵێن وەزیر دەسەڵاتی مۆڵەتی خۆپیشاندانی هەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی کۆمەڵگای مەدەنی، فەرموو.

بەڕێز د. دانا سعید سۆفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمـەش هـەر مەبەسـتمان ئـەوە بـوو، بەڕاسـتی بـەس صـیاغە کردنـەوەی دەوێـت، پـێم وایـە لـە ئەصـڵی ڕاپۆرتەکەش ئێمە هیچ کێشەیەکمان لەوەدا نیە، یەعنی هەر بەتەنها وەزیر دەسـەڵاتی مۆڵەتـدانی نـەبێت، بەڵکو مۆڵەتدان بەو خۆپیشاندانانەی کە لەسەر ئاستی هەرێمن یـان سەرتاسـەرین بەمانایـەکی تـر، یـەعنی پێم وایە هیچ فەرقێکی نیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی تکایە، صیاغەی فەقەرەی یەکەم بکەنەوە، تا بیخەینە دەنگدانە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثانية:

أولاً:

1- للوزير صلاحية اجازة المظاهرة إذا كانت على مستوى الاقليم.

2- لرئيس الوحدة الإدارية صلاحية اجازة المظاهرة كل ضمن وحدته الإدارية.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ئەو دوو فەقەرەیە دەخەینە دەنگەوە، بەو شێوەیە کە گوێتان لێبوو، کێی لەگدایە بادەستی بڵند بکات تکایە؟، فەرموون کێی لەگەڵدا نیە؟، بەزۆرینە دەنگ، 4 کەسی لەگەڵدا نیە؟، بۆ خاڵی دووەم.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ثانياً: لا يجوز تنظيم المظاهرة إلا بعد تقديم طلب الى الوزير أو رئيس الوحدة الإدارية واستحصال الموافقة التحريرية.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو موقتەرەحەی کەئێستا هات بۆتان هیچ تەناقوزێکی لەگەڵ ئەمەدا هەیە، فەرموو.

بەڕێز اسماعيل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دووەم: ناشێ خۆپیشاندان ڕێکبخرێت مەگەر دوای پێشکەش کردنی داواکاری بێت بۆ وەزیر یاخود سەرۆکی کارگێڕی و وەرگرتنی ڕەزامەندی بەنووسین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە، بەعەرەبیەکەش بیخوێننەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ثانياً: لا يجوز تنظيم المظاهرة إلا بعد تقديم طلب الى الوزير أو رئيس الوحدة الإدارية واستحصال الموافقة التحريرية.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا کێی لەگەڵدایە بادەستی بڵند بکات تکایە؟، فەرموون کێی لەگەڵدا نیە؟، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا تکایە، بۆ سێیەم.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ثالثاً: للوزير أو لرئيس الوحدة الإدارية رفض طلب تنظيم المظاهرة إذا تحقق لديه بانها سوف تخل بالنظام العام و الآداب العامة ويتم إبلاغ رفض الطلب تحريرياً ومسبباً.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە، بەعەرەبییەکە جارێکی تر بیخوێننەوە، چونکە وتی (و الآداب العامة) خۆی (أو الآداب العامة)بۆیە جارێکی تر بیخوێننەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ثالثاً: للوزير أو لرئيس الوحدة الإدارية رفض طلب تنظيم المظاهرة إذا تحقق لديه بانها سوف تخل بالنظام العام او الآداب العامة ويتم إبلاغ رفض الطلب تحريرياً ومسبباً.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا پێشنیارێك پێشکەش کراوە داوا دەکات، حاڵەتەکانی ڕەت کردنەوە دیاری بکرێت، ئەوەی لەپێشنیارەکە هاتووە شەش حاڵەتە، واتە لەو حاڵەتانەی کە تەنها وەزیر یان سەرۆکی یەکەی کارگێڕی بۆی هەیە داوای داواکار ڕەت بکاتەوە، حاڵەتی یەکەم: ئەگەر دروست کردنی جیاوازی نەتەوەیی، ئایینی، مەزهەبی، بوو. دووەم: ئەگەر مەبەست لێی هاندان بوو بۆ تونددو تیژی. سێیەم: ئەگەر خۆپیشاندانێکی چەکدارانە بوو، یاخود دیاردەی چەکداری تێدا بوو. بەڕێزان ئەو بڕگەیە لەماددەیەکی سەربەخۆ ئێمە چارەسەرمان کردووە، ئەوە وەك تێبینی، چوارەم: ئەگەر داواکارانی خۆپیشاندان زانیاری هەڵەیاندابوو بە وەزارەتی ناوخۆ. پێنجەم: ئەگەر ئەو ناوچەیەی داواکاری خۆپیشاندانی تێدا کرابوو، تووشی حاڵەتی (ظروف الطارئة، یان قوة قاهرة) بوو، کەبەهۆیەوە نەتواندرێت خۆپیشاندان بکرێت، باشە ئەگەر نەتواندرێت دیاری بکرێت، ڕەت کردنەوەکە لەچی؟ شەشەم: ئەگەر وڵات تووشی حاڵەتی (ظروف الطارئة، یان قوة قاهرة) بوو، کە بەهۆیەوە خۆپیشاندانەکە نەکرا، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزن ئێستا ئەوەی کە خوێندتانەوە موقتەرەحێکی تازەیە، هاتووەتە سەر ڕاپۆرتی موشتەرەك کە لەباتی ئەصڵی پڕۆژەکەیە، کێی لەگەڵدایە تکایە دەست بڵند بکەن؟، فەرموون 31 کەسێ لەگەڵدایە، کێی

لەگەڵدا نیە؟، بەزۆرینەی دەنگ ئەو موقتەرەحە ڕەفز کرایەوە، ئێستا وەرنەوە سەر ئەصڵی ڕاپۆرتە هاوبەشەکە، فەرموو.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی ناوخۆ فەرموو.

بەڕێز اسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سێیەم : وەزیر یان سەرۆکی یەکەی کارگێڕی بۆی هەیە داواکاری ڕێکخستنی خۆپیشاندان یان کۆبوونەوەی گشتی ڕەت بکاتەوە ئەگەر بۆی ساغ بووەوە کە زیان بە سیستم ئاکاری گشتی دەگەیەنێ و پێ ڕاگەیاندنی ڕەت کردنەوەکەش بە نووسین دەبێت و هۆکارەکەش دیاری بکرێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەعەرەبیش تکایە.

بەڕێز عەونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ثالثاً: للوزير أو لرئيس الوحدة الإدارية رفض طلب تنظيم المظاهرة إذا تحقق لديه بأنها سوف تخل بالنظام العام أو الآداب العامة و يتم إبلاغ رفض الطلب تحريرياً و مسبباً.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

مودا‌خەڵەتان هەیە؟ کەرەمکە فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستیدا من تەقدیرم هەیە بۆ ماندووبوون و جوهدی لێژنەی یاسایی، بەڵام من ئەوەی تێبینی دەکەم، هەندێك جار ڕەئی ئەو لێژنانەشی کە مەعنین بە هەندێك کاروبار کە پەیوەندی بە تایبەتی بەو پرۆژەوە هەیە، بە نەزەری ئیعتیبار وەرناگرێ، چ جای تێڕوانین و بیروبۆچوونی ئەندامانی پەرلەمان، من لەو خاڵەدا تەنها بۆ خاڵەکانی تر کە تەصویتی لەسەر کرا ناچمەوە سەری، تەنها لەسەر ئەو خاڵە کە بە دەستەواژەی ئاکاری گشتی دێت، لێژنەی کۆمەڵی مەدەنی، لێژنەی مافی مرۆڤ، هەروەها کاتی خۆی لە کاتی گفتوگۆکەشدا ئیجماعێك هەبوو کە هیچ مانعێك نەبێ، ئاکاری گشتی تێدا نەکرێت، چونکە هەم لە دەستووردا هاتووە، هەم دەکرێ لەو تەفسیر و ئیجتیهادە مەتاتیانە بچینە دەرەوە، کە نەبێ هیچ عەیبێکی تێدا نیە، تیکرارمان کردەوە، چەندین ئەندامی پەرلەمانیش تەسنیەی کرد، (بالنتیجة) هەر داخل دەکرێ، لە ڕاستیش جێگەی نیگەرانییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار کاك دانا، کەرەمکە.

بەڕێز د.دانا سعید صوفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش بە هەمان شێوە ئەو ڕەئیەی کاك سالارم هەیە، بە نیسبەت سیستەم و ئاکاری گشتی پێشنیارمان کرد بکرێت بە سەلامەتی گشتی لە جیاتی ئەوەی، یاخود بەرژەوەندی گشتی، نازانم شتێکی لەو بابەتە پێموایە تۆزێك مۆدێرن تـرە، بـە هـەرحاڵ، لـە (سـێیەم) ئێمـە حـەقمان داوە بـە وەزیـر و بـە سـەرۆکی یەکـەی کارگێرییەکان کە حەقی ڕەفزکردنەوەیان هەبێ لەو حاڵەتەی کە دیاری کراوە، بـەڵام لـە هـەمان کـات ئێمـە دیاریمان نەکردووە کە ڕێکخەرانی بـابڵێین خۆپیشـاندان، یـان لێژنـەی ڕێکخـەران، ئایـا مـافی دانوسـتاندنیان هەیە لەسەر ئەوەی ئەو لەگەڵ جەنابی وەزیر یان سەرۆکی یەکەی کارگێڕی، من پێشنیار دەکەم ئەو حەقە بدرێت بەوانەی ڕێکخەرانی خۆپیشاندانەکە کە مافی دانوستان کردنیان هەبێ لەسەر ئەو خاڵە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئێستا صیاغەکەتان حازر بکەن، بۆ ئەوە دوو صیاغە هەیە، هەردووکی، بیخوێنە، کەرەمکە.

بەڕێز د.دانا سعید صوفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەزیر یان سەرۆکی یەکەی کارگێری بۆی هەیە داواکاری ڕێکخستنی خۆپیشاندان یـان کۆبوونـەوەی گشـتی ڕەت بکاتـەوە، ئەگـەر بـۆی سـاغ بـۆوە کـە زیـان بـە سـەلامەتی گشـتی دەگەیـەنێ و پـێ ڕاگەیانـدنی ڕەت کردنەوەکەش بە نووسین دەبێت و هۆکارەکەشـی دیـاری دەکرێـت، لێژنـەی ڕێکخـەرانی خۆپیشـاندان بۆیـان هەیە دانوستان لەسەر بڕیاری ڕەت کردنەوەکە لەگەڵ وەزیر و لەگەڵ سەرۆکی یەکە کارگێرییەکان بکەن.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی مولاحەزەتان لەسەر هەیە بیڵێن.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە نیزامی عام و ئادابی عامە ئەوەی لە سەرەتای ڕوونکردنەوەکـەی تێبینیـەکان جـەختم لەسـەر کـرد، چـەنکە زانـیم لـە ماددەکـانی تـریش هـەمان گفتوگـۆ دێتـە پێشـمان، هـەر لـە دەسـتوور هـاتووە ئێمـە پابەندین بە نیزام عام و ئاداب، لە قانونەکە هەبێت یان نا، لەبەر ئەوە لەماددە (38) کـە باسـی حوریـیـەی تەزاهور دەکات، دەڵێ: (تكفل الدولة بما لايخل بالنظام العام و الآداب حرية الإجتماع و التظاهر السلمي)، واتا حیمایەتی ئەو شتە دەکات، ئەو حەقە، ئەو مافە، بەڵام بە مەرجێك ئیخلال بە نیزام عـام و ئـاداب نـەکات، لە دەستوور هەیە، ماددە (38) بڕگە سێیەم هاتووە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سالار جەنابت دیفاع لەوەی خۆتان بکە و دەیخەمە دەنگدان.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادام بەڕێز د.ڕۆژان خۆی ئاماژە دەکات ئەوا بە نەصی صەریح لە دەستوور هاتووە، من تەصەورم وایە ئیجاب ناکا لەو یاسایەدا بێت و سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی کۆمەڵەی مەدەنی، کەرەمکە.

بەڕێز د.دانا سعید صوفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت سەلامەتی گشتی هەمان ڕەئیمان هەیە ئێمە، بەڵام وەڵامی ئەوەشیان نەداینەوە کە ڕێکخەرانی خۆپیشاندانیش مافی دانوستاندنیان هەبێ لەسەر ئەو ڕەت کردنەوەیە، لە کاتێکدا تەنیا حەق بە دەسەڵات دراوە لێرە حەقی ڕەتکردنەوەی لەسەر ئەو بنەمایانە، بەڵام ئایا ڕێکخەرانی خۆپیشاندان بۆیان هەیە دانوستان بکەن؟ یان نا؟.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کەرەمکە، فەرموو.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە بڕگەکەی دواتر هاتووە (لجنە)، لجنە پێناسەی کرایە لە مادده (1) کە کێ یە ئەوانەی ڕێکخەری خۆپیشاندانەکەن؟ ئەوان مافی تانەگرتنیان هەیە لەسەر بڕیاری ڕەفزەکە، واتا ئەگەر متمانە بەوەش نەبوو قەرارەکە لە جێی خۆیەتی، قەراری ڕەفزەکە، ئەوانە ئیعتیراز دەگرن، لەبەردەم مەحکەمە، لەوەی زەمانەت زیاتر لە قانونەکە هاتووە و مافی ئەوەیان هەبێت تانە بگرن لەو بڕیارەی درایە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، جەنابی وەزیر ڕەئی جەنابت؟

بەڕێز کریم سنجاری / وەزیری ناوخۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ڕەئی من کە بڵێ سەلامەتی گشتی دەستی ئەجهیزەی ئیداری باش دەکاتەوە، زۆر شت دەتوانین بکەینە حیجەت سەلامەتی گشتییەوە ڕەفزی بکەین، بە ڕەئی من بۆ خەڵق باشترە، بۆ لێژنەی کە داوای خۆپیشاندان دەکات باشترە، چونکە سەلامەتی گشتی دەستمان دەکاتەوە، زۆر شت دەتوانین بەحیجەی سەلامەتی گشتی ڕەفزی بکەین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، لێژنەی یاسایی ئاخیر صیاغەتان بخوێننەوە، دەیدەینە دەنگدان، کەرەمکە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ثالثاً: للوزير أو لرئيس الوحدة الإدارية رفض طلب تنظيم المظاهرة إذا تحقق لديه بأنها سوف تخل بالنظام العام أو الآداب العامة، و يتم إبلاغ رفض الطلب تحريرياً و مسبباً.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بە کوردیش، کەرەمکە.

بەڕێز إسماعيل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سێیەم: وەزیر یان سەرۆکی یەکەی کارگێری بۆی هەیە داواکاری ڕێکخستنی خۆپیشاندان ڕەت بکاتەوە، ئەگەر بۆی ساغ بووەوە کە زیان بە سیستەم و ئاکاری گشتی دەگەیەنێ و پێ ڕاگەیاندنی ڕەت کردنەوەکەش بە نووسین دەبێت و هۆکارەکەش دیاری بکرێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان گوێتان لێ بوو، کێ لەگەڵە تکایە دەستی بەرز بکات؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە زۆرینەی دەنگ پەسند کرا، بۆ خاڵی (4)، کەرەمکە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

رابعاً: لجنة الإعتراض على قرار الرفض لدى محمكمة إستئناف المنطقة خلال ثلاثة أيام من تاريخ التبليغ و على المحكمة البت في الإعتراض خلال مدة (48) ساعة و يكون قرارها باتاً.

بەڕێز إسماعيل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

چوارەم: لێژنە بۆی هەیە تانە لە بڕیاری ڕەتکردنەوە بگرێ لەلای دادگای تێهەڵچوونەوەی ناوچەکە لە ماوەی (3) ڕۆژ لە مێژووی پێ ڕاگەیاندن و دادگاش پێویستە لە ماوەی (48) کاتژمێر تانەکە یەکلایی بکاتەوە و بڕیارەکەش یەکلاکەرەوەیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان کێ لەگەڵدایە تکایە دەست بەرز بکات؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە زۆرینەی دەنگ پەسند کرا، بۆ خاڵی (5).

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خامساً: يستثنى من حصول الموافقة خروج المواطنين أفراداً أو جماعات إلى الميادين و الشوارع و الأماكن العامة في المناسبات الوطنية و القومية و الدينية طبقاً للأعراف المحلية السائدة و للأغراض أعلاه.

بەڕێز إسماعيل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێنجەم: دەرچوونی هاوولاتیان بە تاك یان بە کۆمەڵ بۆ گۆڕەپان و شەقامەکان و شوێنی گشتی لە بۆنەی نیشتمانی و نەتەوەیی و ئایینی بە پێی داب و دەستووری خۆجێیی باو بە دەردەکرێ لە وەرگرتنی مۆڵەت بۆ مەبەستەکانی سەرەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان گوێتان لێ بوو، مولاحەزەتان هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز د.دانا سعید صوفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر قەرارە ئەو ماددەیە بمێنێتەوە، لە بۆنەی نیشتمانی و نەتەوەیی و ئایینی و، کلتووری با ڕۆشنبیریشی بۆ زیاد بکرێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

صیاغەکەتان حازر بکەن بۆ ئەوەی بیدەینە دەنگدان، کەرەمکە فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من وام پێ باشە تەنها شوێنی گشتی بمێنێتەوە، چونکە گۆڕەپان و شەقامیش بەشێکە لە شوێنە گشتیەکان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کەرەمکە.

بەڕێز د.دانا سعید صوفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

صیغەکەی ئەوەی ئێمە پێشنیارمان کردووە بەو شێوەیە دەبێ: (دەرچوونی هاوولاتیان بە تاك یان بە کۆمەڵ بۆ شوینە گشتیەکان لە بۆنەی نیشتمانی و نەتەوەیی و ئایینی و ڕۆشنبیری دا بە پێی داب و دەستووری خۆجێیی باو بە دەردەکرێ لە وەرگرتنی مۆڵەت بۆ مەبەستەکانی سەرەوە).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

یاسایی کەرەمکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەنها ئەوەی کاك دانا گوتی تەرکیزی کردۆتە سەر (أماکن عامە)، خۆ موزاهەرات هەر لە ئەماکنی عام ناکرێت، لە جاددەکانیش دەکرێ، لە شەقامەکانیش دەکرێت، بۆیە بە قەناعەتی من ئەوە ئەصڵەن موستەسنایە، من بۆ لێرە بینم ئیستیسنای بکەمەوە، بەڵام مەسەلەی موناسەباتی قەومی و وەتەنی و دینی، ئەوە مەوزووعێکی ترە، حەق نیە ئێمە مەسائیلی سەقاف تێکەڵی ئەو مەسەلەیە بکەین، چونکە (بالأصل) ئەو مەسەلانە موستەسنایە، کەس ڕێگر نەبووە لە سیمینار بەستن یان لە گۆنگرە بەستن، یان لە کۆبوونەوە، یان هەر برادەرێك بچێتە هەر شوێنێك خەڵك لە دەوری کۆبێتەوە قسەیان بۆ بکات، بۆیە (بالأصل) ئەمە لەو قانونە موستەسنایە، پێویست ناکات ئێمە تەئکید لەسەر ئیستیسنایەك بکەین کە لە ئەصڵی قانونەکەدا کراوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کەرەمکە.

بەڕێز د.دانا سعید صوفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە هەر ئەو ماددەیە زیادە، بەڵام دەڵێم ئەگەر هەبێت، لەبەر ئەوەی موناسەباتی ئاینیش کەس ڕێگای لێ نەگرتووە، بە هەمان شێوە موناسەباتی ئایینیش، موناسەباتی نەتەوەیی هیچ پێویستی بە ئیجازە وەرگرتن نەبووە تا ئێستا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێروان کەرەمکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاستە ئەوەی کاك دانا دەڵێ، بەس موناسەباتی ئاینی چ مەتالیبی تێدایە، چ موتەزاهیرینی بەو شێوەیەی کە لە یاساکەدا هاتووە، تێدا هەیە، چ تەجەموعیشی تێدایە بە ناوی موزاهەرە، بۆیە دڵخۆشییە کە خەڵك دڵی خۆشە دەچێتە دەرەوە بۆ ئەو موناسەبە وەتەنیانە و ئەو موناسەبە دینیانە، بۆیە بە قەناعەتی من نەصەکە لە جێگای خۆی هاتووە، داوا لە بەڕێزیشتان دەکەم کە بدرێتە تەصویت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

باشە ئەفرادیش، یەعنی ئیتر دەخەینە بن قانونەوە؟ کەرەمکەن ناوخۆ.

بەڕێز إسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیار دەکەم بۆ ئەوەی لێژنەی کەمەڵەی مەدەنیش قەناعەت پێ بکات، وا بنووسرێت: (نابێ لە ڕۆژانی پشوو و بۆنە ئاینەکان و نیشتمانیەکان دا خۆپیشاندان بکرێت).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

كاك شێروان ئەو صیاغەی تازە بخوێنەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خامساً:

یستثنى من حصول الموافقة خروج الناس جماعاتاً إلى الميادين و الشوارع و الأماكن العامة في المناسبات الوطنية و القومية و الدينية طبقاً للأعراف المحلية السائدة و للأغراض أعلاه.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بە کوردییەکەش کەرەمکە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێنجەم:

دەرچوونی خەڵك بە کۆمەڵ بۆ گۆڕەپان و شەقام و شوێنە گشتییەکان لە بۆنەی نیشتمانی و نەتەوەیی و ئاینی بە پێی نەریتی خۆجێی باو بە دەردەکرێ لە وەرگرتنی مۆڵەت بۆ مەبەستەکانی سەرەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان گوێتان لێ بوو، کێ لەگەڵە تکایە دەستی بەرز بکات؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە زۆرینەی دەنگ پەسند کرا، ئێستا ئەو ماددەیە یەك یەك دەنگی لەسەر درا، بەڕێزان ببوورن، فەقەرەی (6) کە داواکرابوو ئیلغا بکرێت، دەیخەینە دەنگدان، کێ لەگەڵ ئەوەیە فەقەرەی (6) لابچێت، ئیلغا بکرێت، تیادا نەبێت دەستی بەرز بکات؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ فەقەرەی (6) لادرا، پەسند کرا، زۆر سوپاس، ئێستا ماددەکە هەمووی خاڵ خاڵ خرایە دەنگدانەوە و پەسند کرا بەو ئاڵوگۆڕانەی کە کرا، بۆ ماددەی (3).

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثالثة:

1 - **يقدم طلب تنظيم المظاهرة من قبل اللجنة قبل الموعد المعين لإجرائها بثمان و أربعين ساعة على الأقل على أن يراعى في ذلك أيام العطل الرسمية.**

2 - **يجب أن يتضمن الطلب أسماء و عناوين و تواقيع أعضاء اللجنة المشرفة على تنظيم المظاهرة و بيان الغاية منها و تحديد مسارها و الزمان و المكان المحددين لها.**

3 - **يجب أن تكون المظاهرة سلمية و خالية من أعمال العنف و يحظر رفع شعارات تحرض على العنف.**

4 - في حالة عدم الرد على الطلب المقدم من قبل اللجنة بعد مضي ثمان و أربعين ساعة على تاريخ تقديم الطلب يعد ذلك موافقة على تنظيم المظاهرة.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بە کوردیەکەیشی، کەرەمکە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی سێیەم:

1 - داواکاری ڕێکخستنی خۆپیشاندان لەلایەن لێژنەوە پێش وادەی کردنی بە (48) کاتژمێر بەلایەنی کەم بە مەرجێك ڕۆژانی پشووی فەرمی ڕەچاو بکرێت.

سەبارەت بەو ماددەیە دوو ڕا هەبوو، ڕایەکەی تر: ئاگادار کردنەوەی ڕێکخستنی خۆپیشاندانەکە پێشکەش دەکرێت.

2 - پێویستە داواکارییەکە ناو و ناونیشان و ئیمزای ئەندامانی لێژنەی سەرپەرشتی کاری ڕێکخستنی خۆپیشاندانەکە بگرێتە خۆ مەبەستەکەشیان لەو بارەیەوە ڕوون بکرێتەوە، ڕێگای ڕۆیشتنەکەیان و کات و شوێنی دەستنیشان بکرێت.

3 - پێویستە خۆپیشاندانەکان ئاشتیانە بن و دووربن لە کاری توند و تیژی و بەرزکردنەوەی دروشمێ کە خەڵکی هان بدات بۆ توند و تیژی قەدەغە دەکرێ.

4 - لە حاڵەتی وەڵام نەدانەوەی داواکارییەکە لەلایەن لێژنەوە، کە لەلایەن لێژنەوە پێشکەش کراوە دوای تێپەڕبوونی (48) کاتژمێر بەسەر مێژووی پێشکەش کردنی داواکارییەکە ئەمە بە ڕەزامەندی لەسەر ڕێکخستنی خۆپیشاندانەکە دادەنرێ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەمە ڕەئی هاوبەشتان هەیە هەمووتان، فەرموو.

بەڕێز د.دانا سعید صوفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینیەکە تەنها لەسەر ئەوەی بڕگەی یەکەمە، کە (48) سەعات دانراوە بۆ پێشکەش کردنی داوکارییەکە، بەڵام لە بەڕێزتان داوا دەکەم جەنابی وەزیر داوای ڕوونکردنەوەیەك بکەن لەبەر ئەوەی لە ڕێنماییەکانی خۆیان کە لە (2010/4/20) دەریان کردووە، ئەوان داوای (24) کاتژمێر دەکەن، نازانم ئەگەر ئیمکانی ئەوە هەبێ ئێستاش هەر لەسەر ئەو ڕایەن ئەوان؟ یاخود لەسەر 24 کاتژمێرەکەن؟ یاخود ڕای تریان هەیە؟

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر ڕەئیت بۆ ئەو خاڵە؟

بەڕێز کریم سنجاری / وەزیری ناوخۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە ئێمە دەرمان هێنابوو بۆ ئەوە تەعلیماتێك بوو، قانون نەبوو ئێمە شتێکمان دەرکرد بۆ ئەوەی بۆ ئەو ماوەیە بتوانین ئیدارەی ئەو وەزعە بکەین، ئێستا ئەوە دەبێتە قانون، کە بوو بە قانون بە ڕەئی من (48) سەعات باشە، بۆ ئەوەی ئێمەش بتوانین دەزگا ئیدارییەکان باشتر دیراسەتی بکەن، باشتر تەهیئەی وەزعی ئەمنی و هەموو پێداویستیەکان بۆ بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو بەڕێزانەی دەیانەوێ لەسەر ئەو ماددەیە قسە بکەن ناویان بنووسن، فاضل بەشارەتی، شوان کریم، ئاشتی عزیز صالح، د.رفیق صابر، بەڵێ کاك فازل بەشارەتی کەرەمکە.

بەڕێز فاضل بەشارەتی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (3) باس لەوە دەکات کە ڕۆژانی پشوو لەبەرچاو بگیرێ، کەواتە ڕۆژانی پشوو ڕێپێوان یان خۆنیشاندان نەکرێ، پێموایە هەندێك لە موناسەبەکانی ئێمە وەکو لە کوردستان دەکەوێتە ڕۆژانی پشوو، کەواتە ئەگەر وەکو ئەوە ڕەچاو بکرێ دەبێ هەر لەو یاسایەدا ڕۆژێکی تر دیاری بکرێ، ئایا دەبێت مەسەلەی کارەساتی هەڵەبجە بیزەبت لە (3/16)دایە، یەعنی ڕۆژی (3/16) پشووە، کە ئەو ڕۆژە نەکرێ هەموو دونیا و ڕای گشتی، خەڵك لە ڕۆژی (3/16) دێنە ئەوێ، کارەساتەکانی تر بە هەمان شێوە، کەواتە ئەگەر لە ڕۆژانی پشوو ئەوە نەکرێ دەبێ ڕەچاوی ڕۆژێکی تر بکرێ و لەو یاسایە جێی بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار شوان کەریم، کەرەمکە.

بەڕێز شوان کریم کابان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (3) سێیەم، من پێشنیار دەکەم بڕگەیەك بۆ کۆتایی دەقی بڕگەی سێیەم ئیزافە بکرێت بەو شێوەیە، کە دەڵێ (ثالثاً): (يجب أن تكون المظاهرة سلمية و خالية من أعمال العنف و يحظر رفع شعارات تحرض على العنف)، لێرە ئەوەی بۆ ئیزافە بکرێ، ئەو بڕگەیە: (و النعرات الطائفية و الدينية و العرقية و أن لاتحرض مجموعتين ضد بعضها البعض)، جا هینەکەش دەنێرم بۆ بەڕێز لێژنەی یاسایی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار ئاشتی عەزیز، کەرەمکە.

بەڕێز ئاشتی عزیز صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی سێیەم خاڵی یەکەمی کە نووسراوە: (یقدم طلب تنظیم المظاهرة)، بەو پێیەی کۆی دەنگەکان بڕیار لەسەر مۆڵەتدانە، تەڵەبیش تەنها بۆ مەسەلەی ڕێکخستن نیە، بۆ مەسەلەی قبوڵکردن و قبوڵ نەکردنە، یان ئیجازە پێدان یان ئیجازە پێ نەدان، بۆیە پێویستە ئەو وشەی تەنزیم کردنە بە ڕای من هەڵبگیرێ، صیاغەکەی وای لێ بێتەوە: (پێشکەش کردنی داواکاری ئەنجامدانی خۆپیشاندانەکە)، بۆ ئەوەی لە بڕگەکانی تریشدا جارێکی تر تەئکید بکرێتەوە ببینرێت کە ئەوە مەسەلە ئیجازە پێدان و ئیجازە پێ نەدانە، لە خاڵی دووەمدا (التجمع العام و بیان الغایة منها و تحدید مسارها)، ئەو مەسارەش لەوێدا تەحدید بکرێ، ئایا مەساری جوغرافییە؟ چونکە دڵنیام کە ئەگەر نیەتەکەش ئەوە بێ، لە دواوە کە دەڵێ: (الزمان و المکان)، جارێکی تر تەحدیدی کردۆتەوە شوێنەکە چیە، بۆ ئەوەی ئەوە زۆرتر تەحدید بێ و مەجالی تیا نەبێ، تەئکیدەن بۆ خاڵی یەکەمیش جارێکی تر کە لە ماددەی چوارەمدا دەڵێت: (بعد إستحصال الموافقة التحریریة)، یەعنی جارێکی تر ئەوەش موافەقەت کردنەکە بە شێوەیەیکی نووسراو پێشکەش دەکرێ، بۆیە هەر لێرە تەئکید دەکەمەوە کە ئەوە تەڵەبەکە کە تەقدیم دەکرێ بە نیەتی تەنزیم نیە، بە نیەتی موافەقەت کردن و موافەقەت نەکردنە، ئەگەر ئەوە جارێکی تر صیاغەکەی بگۆڕێت، ئینجا خاڵی سێیەم هەر سەبارەت بە بڕگەی، بە ماددەی سێیەم، خاڵی سێیەم نووسراوە: (یجب أن تکون المظاهرة و التجمع العام سلمیة)، ئەوە صیغەیەکی ڕاسپاردەی هەیە، تەوصیەش لە ناو قانوندا بەڕای من یەعنی ئەو صیغەیە یان موعالەجە بکرێت، یان لەوێدا شوێنی نابێتەوە، چونکە لە هەندێ شوێنی تردا ئێمە ئیشارەتمان بەوە داوە، یەعنی ئەو گومان و گومڕاییە و بەردەوام دووبارە کردنەوە کە دەبێ سلمی بێ و عونف بەکار نەیێت، عونفی لێ نەکەوێتەوە، لە ماددەکانی تردا موعالەجەی ئەو بڕگەیەی کردووە، دووبارە کردنەوەی لێرە ئەگەر لە گومڕایی زیاتر تەصەوری ناکەم خزمەت بە یاساکە بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار ڕەفیق سابیر، کەرەمکە.

بەڕێز د.رفیق صابر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشێك لەو، یان ڕاستیەکەی کە من دەمویست بڵێم هاوکارم کاك شوان کابان گوتی، من پشتگیری پێشنیارەکەی دەکەم، من پێمباشە ئەو ڕستەیەی کە بۆی زیاد بکرێ بەو شێوەیە بێ، بڕگەی سێیەمی ماددەی سێیەم: (یجب أن تکون المظاهرة و التجمع العام سلمیة و خالیة من أعمال العنف و یحظر رفع شعارات تحرض علی العنف و الکراهیة و معاداة مجموعة دینیة أو إثنیة أو قومیة محددة)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، لێژنەی یاسایی، با ئەوەل لێژنەی مافی مرۆڤ، کەرەمکە.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لە ڕاستیدا من دوای ئەوەی ڕێنمایی بەڕێز وەزارەتی ناوخۆم خوێندەوە، دەکرێ دەستخۆشیان لێ بکەین، کە دیارە ئیمکانیەتیان هەیە لە کاتێکی کەمتر لەو ماوەی کە لە پرۆژە یاساکەدا هاتووە، ئیمکانیان هەیە کە بتوانن ئامادەکاری بکەن بۆ داکۆکی کردن لە پاراستنی هەر خۆپیشاندان، ڕێپێوان یان هەر حاڵەتێکی تر پەیوەندی بەو پرۆژە یاساوە هەیە، بۆیە لەسەر بنەمای ئەو ڕێنماییە، هەروەها بە حوکمی ئەوەی ڕێکخراوەکانی کۆمەڵی مەدەنیش کە لە چوارچێوەی دەرکردنی ئەو ڕاپۆرتانەدا زۆر گوێمان لێ گرتن، هیوادارین لەوەیاندا شتێك بە قسەیان بکەین، کە ئەو 48 سەعاتە بکرێتە 24 سەعات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی کۆمەڵگەی مەدەنی، فەرموو.

بەڕێز د.دانا سعید صوفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشتر ڕای خۆم وت بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی ناوخۆ.

بەڕێز إسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەوێ موناقەشەمان کردووە کە چۆن هاتووە هەر لەسەر 48 سەعاتەکەی خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش لەگەڵ ئەو ڕایەین لە ڕاپۆرتی هاوبەش هاتووە، بەڵام ئەگەر چەند ڕوونکردنەوەیەك بدەم، ئەو پێشنیارانەی پێشکەش کران سەبارەت بە تێبینی یەکەم لەسەر ئەوە بوو کە لەبەرچی ئەو دەقە باس لەوە دەکات ڕەچاوکردنی ڕۆژانی پشوو؟ بەڕێزان ڕەچاوکردنی ئەو ڕۆژانە بۆ بەرژەوەندی ڕێکخەرانی خۆپیشاندانەکە بوو، نەوەك داواکە پێشکەش بکەن، وەزارەت بە حیجەتی ئەوەی ماوەکە تێپەڕیوە و مافیان نیە لێرە، یان کەوتە ڕۆژانی پشوو، لەبەر ئەوە ئەو ڕۆژانە لەبەرچاو بگیرێ حیساب نەکرێت بۆیان، بۆ ئەوەی داواکەیان بە هەند وەربگیرێ و ڕۆژەکانی پشوو حیساب نەکرێن، سەبارەت بە: (طلب تنظیم المظاهرة)، تەڵەبەکە و ماددەی پێشتر باس لە ئیجازە دەکات، تەڵەبەکە، داواکارییەکە بۆ ئەوەیە داوای مۆڵەت دەکەن، داواکە پێشکەش دەکرێ بۆ ئەوەی مۆڵەت وەربگرن، هەر ئەوەندەیە تەڵەبەکە (طلب تنظیم المظاهرة) مانای ئەوەیە داواکردنی داوای مۆڵەت وەرگرتن بۆ ڕێکخستنی خۆپیشاندانەکە، ڕێکخستنی خۆپیشاندان واتا ئەنجامدانی خۆپیشاندانەکە، باس لەوەش کرا کەوا (أن تکون المظاهرة سلمیة) وشەی (یجب)ی تێدایە بیدایەتی فەقەرەکە، (یجب) یەعنی شتەکە ئیلزامییە، نەك وەك تەوجیهاتێك بێت، (یجب أن تکون المظاهرة سلمیة)، واتا ئیلزامییە دەبێت بەو شێوەیە ئەنجام بدرێ، سەبارەت

بەوەی پێشنیار کرا کۆمەڵێك دەستەواژە و برگە زیاد بکرێت بۆ کۆتایی برگەی سێیەم، (یحظر رفع شعارات تحرض على العنف) کۆمەڵێك شت هاتووە، ئەگەر وشەی تەمییز زیاد بکەین بۆ ئەوەی وابزانم هەموو ئەو پێشنیارەی جەنابتان لەخۆ دەگرێ، (یحظر رفع شعارات تحرض على العنف و التمییز)، تەمیزەکە هەموو شتەکان دەگرێتەوە، فراوانە ئەگەر پێتان باشە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی ئاخیر صیاغەتان بخوێننەوە، دەیدەینە دەنگدان.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثالثة:

1 - **یقدم طلب تنظیم المظاهرة من قبل اللجنة قبل الموعد المعین لإجرائها بثمان و أربعین ساعة على الأقل على أن یراعى في ذلك أیام العطل الرسمیة.**

2 - **یجب أن یتضمن الطلب أسماء و عناوین و تواقیع أعضاء اللجنة المشرفة على تنظیم المظاهرة و بیان الغایة منها و تحدید مسارها و الزمان و المكان المحددین لها.**

3 - **یجب أن تكون المظاهرة سلمیة و خالیة من أعمال العنف و یحظر رفع شعارات تحرض على العنف والتمییز.**

4 - **في حالة عدم الرد على الطلب المقدم من قبل اللجنة بعد مضي ثمان و أربعین ساعة على تاریخ تقدیم الطلب یعد ذلك موافقة على تنظیم المظاهرة.**

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

به کوردیش کەرەمکە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی سێیەم:

1- داواکاری ڕێکخستنی خۆپیشاندان لەلایەن لێژنەوە پێش وادەی ئەنجامدانی بە (48) کاتژمێر بەلایەنی کەم بە مەرجێك ڕۆژانی پشووی فەرمی ڕەچاو بکرێت.

2- پێویستە داواکارییەکە ناو و ناونیشان و ئیمزای ئەندامانی لێژنەی سەرپەرشتی کاری ڕێکخستنی خۆپیشاندانەکە بگرێتە خۆ مەبەستەکەشیان لەو بارەیەوە ڕوون بکرێتەوە، ڕێگای ڕۆیشتنەکەیان و کات و شوێنی دەستنیشان بکرێت.

3- پێویستە خۆپیشاندانەکە ئاشتیانە بێ و دووربێ لە کاری توند و تیژی و بەرزکردنەوەی دروشمێ کە خەڵکی هان بدات بۆ توند و تیژی یا جیاکاری قەدەغە دەکرێ.

4- لە حاڵەتی وەڵام نەدانەوەی داواکارییەکە کە لەلایەن لێژنەوە پێشکەش کراوە دوای تێپەڕبوونی (48) کاتژمێر بەسەر مێژووی پێشکەش کردنی داواکارییەکە ئەمە بە ڕەزامەندی لەسەر ڕێکخستنی خۆپیشاندانەکە دادەنرێ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (11)

چوارشەممە رێکەوتی 2010/11/3

کاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی چوارشەممە رێکەوتی 2010/11/3 پەرلەمانی کوردستان - عێراق بە سەرۆکایەتی بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی) سەرۆکی پەرلەمان و, بە ئامادەبوونی بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبدالله سکرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (11)ی خولی سێیەم, ساڵی (2010) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی ماددە (20) لە پێڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموارکراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی کوردستان - عێراق, دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری درا دانیشتنی ژمارەی (11)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە کات (11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی چوارشەممە رێکەوتی 2010/11/3 دا بەم شێوەیە بێت:

1 -**بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆکردنی پرۆژە یاسای خۆپێشاندان و کۆبوونەوە گشتییەکان لە هەرێمی کوردستان-عیراق.**

2-**خستنەڕوو و گفتوگۆکردنی پرۆژە یاسای قەرەبوو کردنەوەی ڕاگیراوانی بێ پاساوی یاسایی لە هەرێمی کوردستان-عیراق.**

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

دانیشتنەکەمان دەست پێ دەکات، خولی سێیەمی هەڵبژاردن ساڵی دووەم خولی گرێدانی یەکەم ژمارەی دانیشتن (11)، ڕۆژی دانیشتن (2010/11/3) بەرنامەی کار:

به پێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی ماددە (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموارکراوی ساڵی 1992، پەرلەمانی کوردستان-عێراق دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری دا بەرنامەی کاری دانیشتنی ژمارە (11)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە کات (11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی چوارشەممە ڕێککەوتی (2010/11/3)دا بەو شێوەیە بێت:

1-بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆکردنی پرۆژە یاسای خۆپیشاندان و کۆبوونەوە گشتییەکان لە هەرێمی کوردستان-عیراق.

2-خستنەڕوو و گفتوگۆکردنی پرۆژە یاسای قەرەبوو کردنەوەی ڕاگیراوانی بێ پاساوی یاسایی لە هەرێمی کوردستان-عیراق.

ئێستاش داوا لە لێژنەی یاسایی، ناوخۆ و کۆمەڵگای مەدەنی و مافی مرۆڤ دەکەین کەرەمکەن بۆ شوێنی خۆتان، بەڕێزان ئەوڕۆ بە بێ وەزیری ناوخۆ گفتوگۆکان دەکەین، چونکە دانیشتنی لێژنەی ئەمنیان لە بەغدایە، چوونەتە بەغدا کە وەزیریش خۆی لە هەرێم بێت، یەکی تر لە جیاتی ئەو نایێت بۆ ئاگاداری، کەرەمکەن لە ماددەی چوارەوە دەست پێ بکەن.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ئێستا دەقی ماددە چوارتان بۆ دەخوێنمەوە لە یاساکە بە زمانی عەرەبی:

المادة الرابعة:

1-لكل المواطنين في إقليم كوردستان و الأحزاب السياسية و منظمات المجتمع المدني و النقابات المهنية و الإتحادات و الجمعيات و غيرها من التنظيمات المجازة قانوناً حرية تنظيم المظاهرات بعد إستحصال الموافقة التحريرية.

الرأي الثاني:

(بعد إشعار الوزير أو رئيس الوحدة الإدارية دون إستحصال الموافقة)، ئەوە نەما تەبعەن.

2-تتولى أجهزة الشرطة الإهتمام بحماية المتظاهرين.

3-على الجهات المعنية الإستماع إلى مطالب المتظاهرين لإيجاد الحلول المناسبة لها.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کەرەمکەن بە کوردیش بخوێننەوە.

بەڕێز إسماعيل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی چوارەم:

1-هەموو هاوولاتیەك لە ناو هەرێمی كوردستان و حیزبە سیاسیەكان و رێكخراوەكانی كۆمەڵگای مەدەنی و سەندیكا پیشەیی و یەكێتییەكان و كۆمەڵەكان و غەیری ئەوانە لە رێكخراوە مۆڵەت پێدراوەكان بە شێوەیەكی یاسایی ئازادی رێكخستنی خۆپیشاندانیان هەیە، بەڵام دوای وەرگرتنی ڕەزامەندی بە نووسین.
ڕای دووەم تەبعەن نەما.
2-دەزگای پۆلیس گرنگیدان بە پاراستنی خۆپیشاندەر دەگرێتە ئەستۆ.
3-لایەنی پەیوەندیدار دەبێ گوێ لە داواكارییەكانی خۆپیشاندەران یان كۆبوونەوە گشتییەكان بگرێ و بۆ دۆزینەوەی چارەسەری گونجاو بۆیان.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لێژنەی مافی مرۆڤ ڕەئیتان لەسەر پرۆژەكە؟

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە لەگەڵ ئەو خاڵەین كە وەكو خۆی هاتووە، بەڵام تەنها تێبینیەك هەبێ لەسەر وشەی (نووسینە)، لە ڕاستیدا هەندێك جار دەكرێ ئەو وەرگرتنی ڕەزامەندییە لە رێگەی ئیمێلەوە بێ، لە رێگەی فاكسەوە بێ، دەكرێ لە (رێگەی نووسین) بكرێ بە (فەرمی) تەصەورم وایە ئیجابی تر، ئەگینا وەكو محتەوا گرفتێكمان نیە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لێژنەی كۆمەڵگای مەدەنی ڕەئیتان؟

بەڕێز زكیە صالح عبدالخالق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ڕایە مە لەگەڵ وی ماددەیە وەكی ئەوە هاتیت د پرۆژەیدا.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لێژنەی ناوخۆ.

بەڕێز إسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە چۆن هاتووە لەوێ، لەبەر ئەوەی هەر چوار لێژنەكە كە موناقەشەمان كردووە لەسەر ئەوە ئیتیفاقمان كردووە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەگەڵ دەقی ماددەکەین هەر وەك خوێندرایەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، کێ ئەیەوێ لەسەر ئەو ماددەیە قسە بکات؟ ئەوڕۆ زۆر کەس جێگایان گۆڕیوە، ڕێزدار سکرتێری پەرلەمان دەڵێ ئەوە نایاساییە، بۆ ئاگاداریتان، ئەوانەی کە ناوی خۆیان تۆمار کردووە: ئاشتی عزیز، گۆران ئازاد، د.صباح محمد، کاردۆ محمد، ناسك توفیق، حاکم ڕزگار، عظیمة نجم الدین، سیوەیل عثمان، هاوڕاز خۆشناو، خلیل عثمان، د.حسن محمد سورە، کوێستان محمد، عدنان عثمان، إسماعیل سعید، عمر عبدالعزیز، حمە سعید حمە علی، کەسی تر ماوە ناوی نەنووسرابێ؟ نیە، ڕێزدار ئاشتی کەرەمکە.

بەڕێز ئاشتی عزیز صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی چواردەم، لێرە کە لە کۆتایی ماددەکەدا نووسراوە (حرية تنظيم المظاهرات و التجمعات العامة بعد إستحصال الموافقة التحريرية)، قسەکەی من لەسەر ئیستیحصالی موافەقەی تەحریری یەکەمە، تەناقووزە لەگەڵ ماددەی سێیەمدا، کە خاڵی چوارەمی دەڵێت: لە دوای ئەگەرهاتو وەڵامەکە نەدرایەوە لەلایەن مەحکەمەی ئیستیئنافەوە لە دوای 48 سەعات، ئەوە یەعنی ئەو تەڵەبە بە قبوڵ کردن دادەنرێ، ئا لێرەدا جارێك لەو لایەنەی کە داواکەی تۆمار دەکات لە مەحکەمەی ئیستیئناف لە دوای 48 سعات، ئەو داوایە بە شێوەیەکی تەحریریە، ئا لێرەدا داوا دەکرێ تۆمار کردنەکە یاخود داواکردنەکە و ئیجازە پێدانی ئەو لایەنە، دەبێ لە دوای وەرگرتنی ئەو موافەقەتە تەحریریەوە بێت، ئەگەر وابێ بە شێوەیەکی ئۆتۆماتیکی دوای 48 سەعات کە سکالاّیەکی تۆمار کردووە، وەڵامی نەدراوەتەوە، ئەو بە ئیجازە حیساب بێ، پێویستە ئەو موافەقەتە تەحریریەش هەڵبگیرێ بۆ ئەوەی دواتر ئیجازەکەی ئەویش ئیعتیبارێکی قانونی بۆ بکرێ و بە باتڵ حیساب نەبێ، سەبارەت بە خاڵی دووەمی ماددەی چوارەم (تتولى أجهزة الشرطة)، ئەوە بکرێ بە شوڕتەی چالاکییە مەدەنییەکان، بەو پێیەی چالاکییە مەدەنییەکان باشتر لە ڕێگای ئەگەر لە هەندێك شوێنی کوردستاندا، لە هەرێمدا ئەو پۆلیسانە ئامادەش کرابێت، ئەوکات کە حکومات و وەزارەتی ناوخۆ موجبەر بێت بۆ ئەوەی بەردەوام خولّی ڕاهێنان بۆ بەرزکردنەوەی توانای شوڕتەی چالاکییە مەدەنییەکان بکات، سەبارەت بە مامەڵە کردن لەگەڵ خەڵکدا، چونکە ناکرێ بە تەنها بە شێوەیەکی گشتی بوترێ شورتە، لە کاتێکی ئەزمەیەکی تەزاهوری گەورەیە، شورتەی هەندێك وەحداتی ئیداری تر، یان هەندێك سێکتەری تر بهێندرێ لەو موزاهەرەدا بەکار بهێنرێ، نەزانێ موعامەلە لەگەڵ

خەڵکدا بکات، چۆن موعامەلە لەگەڵ قەڵغان و کۆمەڵێك پێداویستیە مەدەنیەکانی خۆیان کە بە مەرج دانراوە، ئەوەش جارێکی تر حکومەت ئیجبار دەکاتەوە کە بەردەوام توانای ئەو شوڕتانە بەرز بکاتەوە لە شێوازی مامەڵە کردن لەگەڵ موتەزاهیریندا، لەکاتی پشێوی و لە کاتی سلمیشدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار گۆران ئازاد، کەرەمکە.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن تێبینیـەکم هەیـە تـەنها لەسـەر خـاڵی (3)، ئێمـە کـە ئـەو یاسـایە دەردەکـەین کـە بـۆ ڕێکخسـتنی خۆپیشاندانە و مەسئولیەت دەکەوێتە سەر جیهەی ئەمنی و پۆلیس بۆ پاراستنی مومتەلەکات و سەلامەتی خۆپیشاندەران، بەڵام ئێمە زۆرجار ڕووبەڕووی ئەو کێشەیە دەبینـەوە کـە خۆپیشاندەر لەبـەردەم جیهـەی مەعنی زۆر دەمێننەوە، جاری وا بە چەند ڕۆژ دەمێننەوە نابینرێن، لێرە ئەوە باس کراوە بەڵام پێشنیاری ئەوە دەکەم کەوا ئیزافەیەکی بکرێتە سەر، کەوا وەختێکی دیاری کـراوی بـۆ دابنـدرێ، ئـان ئەوەتـە بڵـێ لـە کورترین ماوە، یەعنی تیایـدا تەحدیـدی وەقـت بکـرێ، نـەوەك بـە کراوەیـی بمێنێتـەوە، بـۆ ئـەوەی لایـەنی بەرپرس زووتر بەدەم داواکارییەکانەوە بچن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار د.صباح، کەرەمکە.

بەڕێز د.صباح بەرزنجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دوو تێبینیم هەیە لەسەر ئەو ماددەیە، یەکـەم: ڕەنگـە ئـەوە بۆچـوونێك بێـت، سـەبارەت بـە تـەرتیبی ماددەکە ئێمە لە پێشدا دەبێ تەسـبیتی حەقەکـە بکـەین، ئینجـا باسـی مەوزووعەکـە بکـەین، ئـەو ماددەیـە باسی ماف دەکات، دەڵێ کێ مافی خۆپشاندانی هەیە؟ دەبوایـە ئـەوە پـێش ماددەکـانی تـر بوایـە، چـونکە لـە پێشدا دەبێ مافەکە تەسبیت ببێ، ئینجا باسی ئەوە بکرێت تەنزیمی موزاهەرات چۆن دەکرێ؟ ئـەوە خـاڵی یەکەم، ئایا ئەوە ئیشکالێك دروست ناکات؟ بەڵام ڕەنگە تەرتیبەکە وا جوانتر بوایە، بە پێشدا تەسبیتی ماف ئینجا مافی ئەوە بکرێت چۆن تەقدیمی تەڵەب دەکرێ بۆ تەزاهووڕە، نوقتەیەکی تر کـە ئاماژەی پـێ بکـەم، ئایا ئەو کەسانەی کە مواتینی کوردستان نین، هاوواڵاتی نین بەڵام موقیمن لە کوردسـتان، مومکینـە خـەڵکی وڵاتێکی تر بن، ئەگەر بیانەوێ خۆپیشـاندان ئـەنجام بـدەن، بـە پێـی ئـەو دەقـە بـێ نـاتوانن، چـونکە ئـەوە نەصە کـە صـەڕاحەتەن باسـی ئـەو کەسـانە دەکـات کـە مـافی خۆپیشـاندانیان هەیـە، موقیمـەکانیش ئیزافـە بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

هەر ڕوونکردنەوەیەك بۆ قسەی جەنابت، لە دەرەوە لە زۆر ولاّت کە موزاهەرە دەکرێت، ئەوەی مونەزیمی موزاهەرەکەیە، دەبێ جنسیەی ئەو ولاّتەی هەبێ، موقیمی ئەو ولاّتەش دەبێ، ئینجا خەلکی تر کە پاش ئێمە کورد بووین لە یۆنان جنسیەمان نەبوو، موزاهەرەیەکمان دەکرد بۆ هەلّەبجە بەلاّم دەبوایە یەکێك کە جنسیەی ئەو ولاّتەی هەبێ تەسجیل بکات، ئینجا خەلکی تر دەچوو، ئەوە هەر بۆ ڕوونکردنەوەیەك، سوپاس، ڕێزدار کاردۆ، کەرەمکە.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە دوێنێ موناقەشەیەکی زۆرمان کرد لەسەر مۆلّەت و ئاسانکاری و ئەوانە، ئەو دەقە لە جیاتی مافەکە بدان ئەوەندە تەشدیدی کردۆتەوە سەر ڕێکخراوەکان دەبێ مۆلّەتیان هەبێ، جارێکی تر بە نووسین ئەوە وەرگرێتەوە، ئەوە مافەکە دەیدەیتە هاوولاّتی، ئێ تۆ ئەگەر ئەو ڕێکارانە، ئەو ڕێ و شوێنە یاساییانەت گرتۆتەبەر پێشتر کە باس کرا لە مۆلّەتەکە کە دەبێ چی بکات؟ ئەوە بۆ جارێکی تر تەئکید دەکەینەوە، جارێکی تر ترسێکی گەورەمان بۆ دروست دەکات، بەڕاستی ئەو مۆلّەتە کێشەیەکی زۆر گەورەمان بۆ دروست دەکات، لەبەر ئەوە پێم باشە هەموو هاوولاّتیەك لە ناو هەرێمی کوردستان، هەروەها حیزبە سیاسیەکان و ڕێکخراوەکانی کۆمەلگەی مەدەنی و سەندیکای پیشەیی و یەکێتیەکان و کۆمەلّەکان مافی خۆپیشاندانیان هەیە، دوای گرتنەبەری ڕێ و کارە یاساییەکان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار ناسك خان، کەرەمکە.

بەڕێز ناسك توفیق عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من (3) خاڵم هەیە لەسەر ماددەی چوارەم، لە بڕگەی یەکەمدا هەر هەمان ئەو ڕەئیەی کە باس لە ئیستیحصالّی موافەقەی تەحریری دەکات، بەڕاستی ئەوە هەر پێویست ناکات وجودی هەبێ لێرە، چونکە پێشتر لە ماددەکانی تر تەسبیت کراوە، تەئکید کردنەوە لێرە جارێکی تر ئیشکالێك دروست دەکات، لەبەرئەوە ئەوە هەر زیادەیە لابردرێت، ئەوە یەك، دوو: کە دەڵێ: (تتولى أجهزة الشرطة الإهتمام بحماية)، دەکرێ صیغەکە بە نەوعێکی تر دابڕێژرێ بۆ ئەوەی ئیجباری بکەی لەسەری نەك ئیهتیمام بە حیمایە بێ، (على أجهزة الشرطة حماية المتظاهرين)، ئیتر ئەو موتەجەمیعینەشی ناوێ، چونکە تۆ ئۆتۆماتیکی ئەو موتەزاهیرینەن موتەجەمیعیشت کۆکردۆتەوە، لەبەر ئەوە پێویست ناکات ناوی موتەجەمیعین بێنی (على أجهزة الشرطة حماية المتظاهرين)، یەعنی ئەو ئیهتیمامە لابببەین، خاڵی سێیەم بەڕاستی منیش دیسان لەگەڵ ئەوەدام زۆر بە مەفتوحی هێشتوویەتەوە، ئەگەر بکرێ وەقتی بۆ دیاری بکەین، کاتی بۆ دیاری بکەین، ئایا لە خیلالی چەندێك گوێیان لێ بگیرێ و وەلاّم بدرێنەوە؟ بۆیە دەکرێ بلّێین: (في وقت يتفق عليه الطرفان)، یەعنی هەردوو تەڕەف، چ لایەنی پەیوەندیدار جیهەتی مەعنی کە پیچشتر دیاریمان

کردووە، لەگەڵ ئەو لێژنەیەی کە هاتوون تەسجیلیان کردووە، یەعنی وەختێ دیاری بکەین کە ئەو وەختە ئەو دوو کەسە ئیتیفاق بکەن لەسەری، ئەوە باشترە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار حاکم ڕزگار، کەرەمکە.

بەڕێز ڕزگار محمد أمین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە قانونی ژمارە (17) و ژمارە (18)مان هەیە، قانونی ئەحزاب، قانونی جەمعیات، لە قانونی ژمارە (17) بە دەقێکی تایبەت هاتووە، لە ماددەی (13) (يتمتع الأحزاب بالحقوق التالية: التجمع و التظاهر و الإضراب بالطرق السلمية وفق القانون و بعلم السلطات المختصة)، ئەوە لە قانونی ئەحزاب هاتووە، ئەگەر مولاحەزە بکەی ئەوە لێرە لەگەڵ تەنزیمی میهرجانات و ئیحتیفالات و عەقدی نەدەوات و هەموو ئەو شتانەی تیادا باس کردووە، لێرە باسی علم دەکات فەقەت، ئایا ئەوە ئەو حەقە بۆ لێرە ئەحزابی سیاسی، بۆ ئەحزابی سیاسی باس بکرێتەوە؟ لە کاتێکدا لە قانونی ئەحزاب بە شێوەیەکی موحەدەد بۆ خۆی ئەو حەقەی پێدراوە، ئەوە نوقتەیەك، لێرە باسی علمیش دەکەن، باسی مۆڵەت ناکات، ئەوە قانونی ژمارە (17)ی ساڵی 1993یە، قانونی ژمارە (18) ئەویش قانونی جەمعیاتە، لە ماددەی (6) دەڵێ: (للجمعية حق التجمع و التظاهر و الإضراب و تنظيم المهرجانات و الإحتفالات و إمتلاك وسائل الإعلام وفق القوانين المرعية)، لێرەش دووبارە ئەو حەقەی پێداوە بە جەمعیات، ئیتر من نازانم لێرە ئایا دووبارە کردنەوەی ئەوان لە کاتێکدا خەلەلێك، ئیختیلافێکیش هەیە، لە شوێنی خۆی دەبێ لە ڕووی صیاغەی تەشریعییەوە یان نا؟ من پێموایە لە شوێنی خۆی نیە، ئەگەر ماددەکە بەو جۆرەی لێ بکرێت، تەئیدی بۆچوونەکانی کاك د.صباح و کاك عبدالسلام بەرواری و سۆزان خانیش دەکەم، کە دوێنێ بەشێکیان تەرح کرد، لەسەر مەسەلەی چۆنیەتی تەسەلسولی ماددەکان و ئەساسیات و غەیری ئەساسیات، ئەگەر ئەو ماددەیە بەو جۆرەی لێ بێت: (حق تنظيم المظاهرة مكفول لجميع مواطني الإقليم أو الشخصيات المعنوية المجازة التي لم ترد في القوانين الخاصة)، چونکە مومکینە من دوو قانونم مولاحەزە کردووە، ڕەنگە زۆر قەوانینی تریش هەبێ کە باسی کردووە و موعالەجەی کردووە و جۆرێتی بۆ ئەوەی تەعاروز نەبێ لە تەشریعاتدا هەر نەصێك کە دەردەچێ، هەر قانونێك کە دەردەچێ دەبێ سولتەی تەشریعی ئاگای لە قەوانینەکانی تری کە پەیوەندیدارە بەو قانونە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار عەزیمە نجم الدین، کەرەمکە.

بەڕێز عظيمة نجم الدين حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من ئاشتی خان کردی، بەڵام من تێبینیم لەسەر خاڵی دووەم هەیە، دەزگای پۆلیس گرنگیدان و پاراستنی خۆپیشاندەر یان کۆبوونەوەکان، ئێمە مادام یاسایەکمان هەیە بۆ ڕێکخستنی پیشاندان دادەنرێ، پێویستە لەگەڵ ڕێکخستنی ئەو یاسایەشدا پۆلیسی چالاکییە مەدەنییەکان دروست بکرێ ئەگەر لە هەر پارێزگایەك نەبێ گرنگی بەوەش بدرێ، لەبەر ئەوەی کە پۆلیسی ئاسایی ناتوانێ تەعامول لەگەڵ خۆپیشاندەران بکات بەو شێوەی کە پۆلیسی چالاکییە مەدەنییەکان ڕاهێنراون کە چۆن تەعامول لەگەڵ خۆپیشاندەر بکرێ، خاڵێکی تر ئەوەی سێیەم: لایەنی پەیوەندیدار دەبێ گوێ لە داواکارییەکانی خۆپیشاندەران یان کۆبوونەوە گشتییەکانمان لابرد ئێمە، تەنها دەمێنێتەوە خۆپیشاندەران بگرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار سیوەیل عثمان، کەرەمکە.

بەڕێز سیوەیل عثمان أحمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت (المادة الرابعة) (أولاً)، با شێوازەکەی بخوێنمەوە تا دەگەمە ئەو جێیەی قانوییەکەیە، (لكل المواطنين في إقليم كوردستان و الأحزاب السياسية و منظمات المجتمع المدني و النقابات المهنية و الإتحادات و الجمعيات و غيرها من التنظيمات المجازة)، پێم باشە (و غير المجازة قانوناً) بۆی زیاد بکرێ، (و غير المجازة قانونا حرية تنظيم المظاهرات بعد إستحصال الموافقة)، تەبعەن هەندێك ڕێکخراو هەیە تەقدیمیان کردووە بۆ وەزارەتی ناوخۆ، مۆڵەتیان پێ بدرێ، بەڵام پێیان نەدراوە، تەبعەن نابێتە ڕەسمی، ئەگەر نەبێتە ڕەسمی، موجاز نەبێ، ئەگەر موجاز نەبێ؟ یەعنی بۆی نیە ئەو کاتی خۆپیشاندان بکات؟ ئەوە بە نیسبەت ماددەی یەکەم، ماددەی دووەم ناسك خان باسی کرد، ئەگەر ببێتە وجوبی (علی) بۆ زیاد بکەین، (علی شرطة)، (على أجهزة الشرطة)، بەڵام لە جیاتی ئەو شوڕتەیە ئاشتی خان و عەزیمە خان باسیان کرد، چالاکی مەدەنی بێت باشترە، ئەگەر خاڵی یەکەم پێشنیاریەکەی حاکم ڕزگار پەسند بکرێ زۆر باشە، لەبەر ئەوەی مادام لە قانونی ئەحزاب و مونەزەماتی موجتەمەعی مەدەنی، ئەو شتانە هاتووە بڵێین ڕێی پێدراوە قانونەکەی، لێرە پێویست ناکات دووبارە بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار هاوڕاز، کەرەمکە.

بەڕێز هاوڕاز شێخ أحمد حمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ ئەوەی بە داخەوەم مۆڵەت تەسبیت کرا ئەوە ڕەفز کرایەوە، لەوەشدا ئەوە بەڕاستی خۆی ئەو وەرگرتنی ڕەزامەندییە بۆ ئەو ڕێکخراوانەی کە موجازن، لەگەڵ ئەوەی کە ئەوی تری لەگەڵدا نیە، ئەوە تەحصیل حاصلە، نازانم لێرە تەئکید کردنەوە و جەخت لەسەر کردنەوەی، من پێموایە پێویستی نیە، سەبارەت بەوەی کە خاڵی دووەم ئەرکی یەعنی بە کەلیمەی گرنگیدان هاتووە، لە عەرەبیەکەش بە

ئیهتیمام هاتووه، گرنگیدانی پۆلیس به پاراستنی خۆپیشاندەران، وابزانم ئەوە زۆر بێ هێزە، لە جێگای خۆی نیە هەر ئەوە ئەرکی پۆلیس بێت، وەکو واجیباتێك لەسەر پۆلیس ئەرکی پۆلیس و بەرپرسیارێتی پۆلیس بێ پاراستی خۆپیشاندەران لەوێ، هەروەها سەبارەت بە خاڵی سێیەمیش یەعنی شتەکە وا هاتووە لایەنی پەیوەندیدار دەبێ گوێ لە داواکارییەکانی خۆپیشاندەران و ئەوە کۆبوونەوە گشتییەکان هاتووە، دوایی دۆزینەوەی چارەسەری گونجاو، ئەوەش زەروورە بەڕاستی چارەسەرکرنی کێشەکە وا بەکراوەیی نەمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار خلیل عوسمان، کەرەمکە.

بەڕێز خلیل عثمان حمد أمین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من قسەم لەسەر خاڵی دووەمە بۆ ئەوەی جیهاتی مەعنی ئەمنی ئیلتیزاماتی دێتە سەر، پشتگیری لە قسەی برادەرانم دەکەم کە پێویستە نەك هەر (تتولی) بێ، بوترێت: (يجب على أجهزة الشرطة القيام بالمهام التالية)، یەکەم شت: (بذل أقصى جهد للحيلولة دون الإخلال بالسلوك السلمي للمظاهرة)، دوو: (منع أي إخلال بالأمن و النظام)، سێ: (حماية الممتلكات العامة الحكومية و الخاصة المملوكة للناس و الشركات)، چوارەم: (تقديم المساعدات الطبية و الإنسانية للمتظاهرين)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار د.حسن، کەرەمکە.

بەڕێز حسن محمد سورە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشەکی دەمەوێ بڵێم ئەوە ماددەی پێنجەمە، چونکە ئێمە ماددەیەکمان ئیزافە کرد بە نیسبەت پرینسیپ، پێویستە ئەوە ڕەچاو بکرێ، خاڵی دووەم من هەست دەکەم تێکەڵێەك هەیە لە نێوان ماددەی چوار و سێ و دوو و هەتا حەوتیش، پێویست بوو تەصنیفێك هەبوایە، نیسبەت بە (شروط و إجراءات و ظوابط)، یەعنی هەر یەکیان لە ژێر عینوانێك هاتبایە، کە تەماشای دەکەین لە زۆر ماددەکان (ضوابط) تیکرار دەبێتەوە، خاڵی سێیەمیشم تەئیدی کاك خەلیل دەکەم، بەڕاستی ئیشی شوڕتە تەنها حیمایەی موتەزاهیرین نیە، یان بەو شێوەی کە لە پێشنیارەکەی کاك خەلیل هاتبوو، یان ئیزافەی (حماية المتظاهرين و النظام والآداب العامة)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار کۆێستان محمد، کەرەمکە.

بەڕێز کۆێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەسەر ماددەی (4) دوو تێبینیم هەیە، یەکیان دیارە هاوڕێم بەڕێز حاکم ڕزگار ڕوونی کردەوە، بۆیە بەڕای من هەروەك بەڕێزیان باسیان کرد، یان دەبێ حیزب و ڕێکخراوەکان لاببرێت، یان دەبێ وەك ئەوەی کە لە یاسا تایبەتیەکەی خۆیان هاتووە، هی ئەوان ئاگادار کردنەوە بێ نەك مۆڵەت، چونکە لە یاسا تایبەتیەکەی خۆیان وەك بەڕێزیان خوێندیەوە ئاگادار کردنەوەیە نەك مۆڵەت، ڕای دووەمیشم سەبارەت بە پۆلیسە، دیارە هاوڕێکانم باسیان کرد، بەڵام من دەمەوێ تەفسیری بدەمێ کە ئەو هێزانەی پۆلیسی چالاکییە مەدەنیەکان دروست کراوە، بەڕێوەبەرایەتی هەیە وەزارەتی ناوخۆ سەرپەرشتی دەکات، ئەوانە هەموو مودەڕەبن، هەموو جل و شتی تایبەتی خۆیانیان هەیە، ئەرکی ئەوانە چالاکییە مەدەنیەکانە کە کۆبۆتەوە لە مەسەلەی خۆپیشاندانە، لەبەرچی ئەو مەهامە لەوان دەسەندرێتەوە و دەدرێ بە پۆلیسی تر؟ بۆیە پێویستە مادام ئەو بەڕێوەبەرایەتیە دروست کراوە، وەزارەتی ناوخۆ ئەرکی کێشاوە لە دروست کردنی و مەصرف کێشان و تەدریب کردنیان، مەفرووزە ئەوە ئەرکی ئەوان بێت نەك پۆلیس بە گشتی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار عدنان عثمان، کەرەمکە.

بەڕێز عدنان عثمان محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر ئەوەلەن یەکەمەکەی لە ڕاستیدا من پێموایە دەبێت جیاکرێتەوە، وەك ئەوەی بەڕێزان باسیان کرد مواتینین دیارە وشەیەکە ناسراو نیە، مەعروف نیە، وادیارە خۆیان دەناسێنن، بۆیە ئەو بڕگەیە جیایە دیارە تەسبیت کرا ئەوەی کە دەبێ موافەقە بکات، بەڵام لە ڕاستیدا حیزبە سیاسیەکان و (NGO)کان و ڕێکخراوەکان و سەندیکاکان ئەوانە ناسراون، قیادەیان هەیە، ئۆفیسیان هەیە، مۆڵەتی ڕەسمیان هەیە لەلایەن حکومەتەوە، شوێنەکانیان دیاری کراوە، کەسەکانیان ناسراون، بۆیە موافەقەی تەحریری ئەوان جگە لە خاڵێکی تەعجیزی و جگە لە کارێکی ڕۆتیناتی هیچی تر نیە، بۆیە من جارێکی تر تەئکید دەکەمەوە سەر ئەوەی ئەو بەڕێزانەی باسیان کرد، زۆر گرنگە حیزبەکان هەر جۆرێك لە حورمەت دان بە حیزبەکان کە مۆڵەتی ڕەسمیشان وەرگرتووە، سەندیکاکانیش ئەو مافەیان پێ بدرێت کە بە هەمان ئصولی جاران بۆ ماوەی 48 سەعات پێش وەختی خۆپیشاندانەکە ئەوانیش با بڵێین لایەنە بەرپرسەکان ئاگادار بکەنەوە،ئاگادار کردنەوە کارێکی زۆر گرنگە بۆ ئەوەی تەداروکی هەموو مەسائیلەکان بکرێت، ئەوەی تر کە ئاشتی خان باسی کرد، دیارە زۆر کارێکی گرنگە کە چالاکییە مەدەنیەکان لەڕاستیدا لە چەند ڕوویەکەوە وەکو ئەوەی بەڕێزان باسیان کرد هەم پرۆفێشنالّی، هەم کەرەستەکان، هەم ڕێزگرتن لە مافی مرۆڤ ئەوە کارێکی گرنگە بۆ ئەوەی پۆلیسی عام نەبێت، دەبێت تەحدید بکرێت چ نەوعە پۆلیسێك؟ خاڵێکی تر من بە گرنگی دەزانم لێرەدا لەڕاستیدا قسەی لەسەر بکەم، ئایا پێویست ناکات پرسیارەکەم بۆ لێژنەی یاساییشە، ئایا پێویست ناکات لێژنەیەکی هاوبەش هەبێ لە کاتی خۆپیشاندان لە نێوان نوێنەری

خۆپیشاندەران و پۆلیسی چالاکییە مەدەنیەکان، بۆ ئەوەی جۆرێك لە کۆنترۆڵ و جۆرێ لە موتابەعە کردنی کارەکانی یەکتر و با بڵێین ڕێڕەوی خۆپیشاندانەکە، پێمواید لێژنەیەکی هاوبەش لەو کاتەدا کارەکان باشتر و ئاسانتر دەکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار إسماعیل، کەرەمکە.

بەڕێز إسماعیل سعید محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خوشك و برایانی بەرێز، بە دڵنیاییەوە ئێمە کە دەکەوینە ئەخیر قسەکانمان دووبارەی هەر تێدایە، بەڵام هیوادارم بە کورتی تۆزێ تەوزیحی تر بدەین، لەسەرەتا بەڕێز کاك د.صباح باسی هاونیشتمانی کرد، جەنابیشت تەوزیحێکت دا کە جەنابت لە یەکێ لە وڵاتەکان بینیوتە ئەوەی کە جنسیەی نەبێ، لە حەقەتدا هەر وڵاتێك بۆخۆی یاسا بۆخۆی دادەنێ، لە کوردستان زۆر هاوواڵتیان هەیە خەڵکی کوردستانی ئێرانن، تورکیان، سوریان، بەڕاستی جنسیەشیان نیە، یەعنی بە قەناعەتی من لێرە ئەوە وابێ هەموو دانیشتوان، هاوواڵتیەك کە لە کوردستان دانیشێ حەقی خۆپیشاندانی هەبێ، کە ئەوەت کرد، ئەوە ئەو حەقە لە موقیمەکان دەسەندرێتەوە، من بۆخۆم جارێکیان لە سلێمانی نزیکەی (300) کرێکاری بەنگلادیشیم بینی کە زۆلمیان لێ کرابوو، بەڕاستی هاتن خۆپیشاندانیان کرد، لەو حاڵەتانەدا کە ئەو حەقە لە موقیمینی خەڵکی کوردستان وەردەگیرێتەوە، ئەوە باش نیە، یەعنی هەموو هاوواڵتیەك دانیشتووی کوردستان ئەو مافەی هەبێ، سەبارەت بە ئەوەی کە کاك حاکم ڕزگار ئیشارەی پێدا، هاوڕێیانیش تەئکیدیان کردەوە، خۆپیشاندان یەك مەخاوڤ هەیە کە ببێتە توند و تیژی، یان پێکدادان، بەڵام ڕێکخراو و سەندیکا و ئەوانە کە خۆیان لە حەقەتدا مۆڵەتیان هەیە و ئیلتیزاماتیان هەیە، مەسئولیاتیان هەیە، دیارن بەڕاستی، لەبەر ئەوە دەکرێت لەگەڵ هاوواڵتی جیا بکرێتەوە، ئەساسەن ئەوانە کێن؟ لەبەر ئەوە ئەوانە تەنها بە ئاگادار کردنەوە ئیکتیفا بێ، یەعنی پێویستی بەو مۆڵەتە نەبێ، دیسان هاوڕێیان تەئکیدیان کردەوە، پۆلیسی چالاکییە مەدەنییەکان ڕادەهێندرێت، یەعنی ڕۆشنبیریەکی تایبەتی پێ دەردرێت، چۆن تەعامول لەگەڵ خۆپیشاندان دەکات؟ لەبەر ئەوە ئەوە تایبەتە، ئەو سەقافەتەی ئەو هەیەتی لەوانەیە لەلایەنی تر ئەو مەجالەی بۆ دروست نەکرابێ، وەکو پۆلیسی چالاکییە مەدەنییەکان، بە ڕۆشنبیریەکی سەردەمیانەوە گوش کراوە بۆ ئەو حاڵەتە، دیسان منیش تەئکید دەکەمەوە کە ئەو ئیشە، ئەو جۆرە چالاکییە ئیشی پۆلیسی چالاکییە مەدەنییەکان دەبێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بە هەڵە لێك نەدرێتەوە کە من ئەوەی باسم کرد بیززەبت ئەوەیە ئەوەی داوای موزاهەرە دەکات، کە ئیجازە وەردەگرێ دەبێ هاوواڵتی ئەو وڵاتە بێ، جنسیەی ئەو وڵاتەی هەبێ، بەس بۆ موزاهەرە هەر کەسێك حەقی هەیە، ئێمە کورد بووین لە وڵاتێك بووین، دەمانویست موزاهەرە بکەین،

حەقمان نەبوو بڕۆین تەسجیل بکەین، ئیللا چەند برادەرێك ئەوانەی جنسیەیان هەبوو، تەسجیلیان دەکرد ئیتر هی شیلیش دەهات بەشداری دەکرد، عەرەب دەهات، کورد دەهات، فارس دەهات، ئەوروپی دەهات، جنسیەشیان نەبوو، یەعنی مەبەستەکە تێکەڵ نەکرێ، تۆ ئەوەی کە ئیجازەکە وەردەگرێ دەبێ جنسیەی ئەو ولاتەی هەبێ، موقیمی ئەو شوێنە بێ، ئیتر خەڵکی تر حەقی خۆیەتی بەشدار بێ، یەعنی تۆ ناتوانی موزاهەرەیەك ببێ خۆ ناتوانی یەکێك جنسیەکەی لێ وەربگری بڵێی تۆ کێی؟ بۆچی هاتوویتە موزاهەرە؟ زۆر سوپاس، ڕێزدار عمر عبدالعزیز، کەرەمکە.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاءالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا من پرسیارێکم هەیە ئایا پێویست نەدەبوو وەزیر لێرە بوایە بۆ ئەوەی گوێی لە گفتوگۆکان بێ؟ هەروەها ڕاوسەرنجی وەزارەتەکەشی لەسەر ئەو خاڵانەی کە ماون بدابایە، هیوادارم بتوانێ ئامادە بێ باشترە، بە نیسبەت ئەو ماددەیەشەوە من زۆر لەسەر تەئکید کردنەوە ناچم، بەڵام خاڵی یەکەمیان، بڕگەی یەکەمیان، منیش وابزانم لە دوو سەرەوە گرفتمان بۆ دروست دەکات، بەڵام ئەگەری ئەو ئیشکالەی کە بەڕێز کاك حاکم ڕزگاریش باسی کرد، کە لەگەڵ ئەو جیهاتانەی تەرخیصی ڕەسمیان هەیە، دووەمیش لە ڕووی تایمی، یەعنی تەوقیتی خۆپیشاندەرانەوە گرفت دروست دەبێ ئەگەر قەیدی موافەقەی تەحریری و ئەوانە ئەوە دەبێ چارەسەرێکی بکات لێژنەی یاسایی، چونکە لەوێ وتوومانە 48 سەعات، لێرەش دوای 48 سەعات یەعنی دەبێتە 4 ڕۆژ، تۆزێ ناوازحە کە چۆن ئەو تەرخیصە دەگەیەندرێ، ئیشعاری جیهەتی مەعنی دەکرێ، بە نیسبەت خاڵی دووەم: منیش تەسنیە دەکەم لەسەر ئەو پێشنیارەی کاك خەلیل، بە کەمێ تەعدیلاتەوە پێم باشە کە بەو شێوەی لێ بکرێت: (تتولى أجهزة الشرطة مسؤولية الحماية)، تەبعەن ئەوە تەسنیەیە لەسەر قسەی چەند خوشك و برایەکی تریش، بەڵام مەبەستم ئەوەبوو کە هەر تەنها باسی ئەوە نەکرێ ئەو صیغە عامە کە لێرە وتراوە (حماية المتظاهرين)، (تتولى أجهزة الشرطة مسؤولية حماية حياة و ممتلكات المتظاهرين و المواطنين عموماً)، یەعنی دەبێ شتەکە وابێ، جاری وا هەیە هاووڵاتی زەرەمەند دەبێ، جاری وا هەیە دوکانداریك زەرەمەند دەبێ، جاری وا هەیە ئوتومبێلی خۆپیشاندەران دەشکێندرێ، یان ئەگەر ئەرکی تەنها حیمایەتی خۆپیشاندەران بکەینە مسئولیەتی شورتە، ئیتر ئاگای نابێ لەو شتانە، کە ئەموالی عامەمە و ئەموالی خاصە هەیە لەو موحیتە، لەو شوێنە کە ئەو ڕێپێوانەی یان ئەو خۆپیشاندانەی تێدا دەکرێ، لەبەر ئەوە دەبێ باسی مومتەلەکاتیش بکەین هی مواتینین و هی موتەزاهیرینیش، یەعنی دەبێ صیغەکە ئەوانەی هەموو تێدا بێ، بە نیسبەت بڕگەی (3)، تەسنیە دەکەم لەسەر قسەی کاك ئازاد و ئەو خوشك و برایانەی تر ناسکە خان و هاوڕاز خان، ئەوانیش باسیان کرد، دەبێ دوو تەوقیتی تێدا بێ ماددەی (3)، ئەگەر لێژنەی یاسایی بەڕێزیش گوێیان لێمان بێ، بڕگەی (3) دەبێ (2) تەوقیتی تێدا بێ، هەر چۆن جێی دەکەنەوە، یەکەم: جیهاتی مەعنی لە کەیەوە گوێ دەگرێ بۆ مەتالبی موتەزاهیرین، ئێمە ئەو گرفتە ڕۆژانە لە کوردستان هەستی پێ دەکەین، بەیانی تا ئێوارە خەڵکێك

دێن، دوکان جێ دەهێڵن، کۆلێژ بەجێ دەهێڵن، کۆدەبنەوە، حازرن، جیهەی مەعنی کە جیهەی مونەزیمەیە، وەرەقەی حازرە، تەڵەباتی حازرە، جیهەی مەسئول نایەت، مەفرووزە قەیدی فەوریەتی تێخەین، (فور إستعدادها)، ئامادەبوونی ئەو جیهەتە بۆ تەقدیمی تەڵەبەکەی دەبێ جیهەی مەعنی حازر بێ، ئەوە شەرتی یەکەم، لە ئەخیریشدا بۆ ئەوەی (إیجاد الحلول)یش هەر دەبێ قەیدێك دیاری بکەن چ بەو صیغەیەی کە ناسکە خان تەڕحی کرد، (في وقت یتفق علیه الطرفان) یان بەهەر صیغەیەکی تر لێژنەی یاسایی پێی باش بێ، چونکە ئەو دوو تەوقیتەی تێدا نەبێ شتەکە هەر بە عمومی دەڕوات، لەوانەیە مانگێك جواب نەدەنەوە، لەوانەیە بۆ گوێ گرتنیش ئەو ڕۆژە ببێ بە دوو ڕۆژ، ببێ بە سێ ڕۆژ، کە ئەوە تەبیعاتی زۆری دەبێ، خاڵی ئەخیرم تەسنیە لەسەر قسەکانی کاك د.صباح و کاك حاکم ڕزگار، ئەو یاسایە ماددەی زۆرمان ماوە هیوادام لێژنەی یاسایی و لێژنە پەیوەندیدارەکان بێ تاقەت نەبن بەو پێشنیارانە، تۆزێ تەرتیب و تەصنیفی دەوێ بەڕاستی بۆ ئەوەی کە ماوە، تا ئێستا چوار، پێنج ماددە چووە، پۆلینکردنەکان، ئەرکەکان، مەسئولیەتەکان، تەعریفی شتەکان زۆر تێکەڵ و پێکەڵیەکی تێدایە، دەکرێ لە ماددەی پێنجەم لێژنەی یاسایی بەڕێز تۆزێ پێداچوونەوەی پێدا بکات، ئەگەر مەجال ما، یەعنی ئەگەر کاتمان درێژبوویەوە، چونکە بەڕاستی هەندێ لە ئەرکەکان خراوەتە بڕگە یەکەوە هەندێکی لە بڕگە یەکدایە، وەکو مولاحەزەیەك من ناچمە سەر نموونەکە، چونکە هاوڕێیانم باسیان کرد، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار حمە سعید، کەرەمکە.

بەڕێز حمە سعید حمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە بڕگەی یەکەم جارێ لە ماددەی (2) لە بڕگەی دوو دەڵێ: (لایجوز تنظیم المظاهرة) بە ئیتلاقی، ئیتر کە وتوویەتی نابێ، لێرە ئەوە یان زیادە، یان بەڕای من دەبێ تەفکیك بکرێ، تەفکیکەکەش بۆ ئەوەی هەموو ئەو جانیبانە بگرێتەوە، پێموایە وەکو تەئیدی کاك حاکم ڕزگار و ئەو خوشکانەی تر دەکەم کە تەسنیەیان لەسەر کرد، کە (لکل المواطنین أو الشخصیات المعنویة الغیر مجازة)، چونکە تەحصیل حاصلە ئەحزاب و مونەزەمات و نەقابات و ئیتیحادات لە یاسای ئەحزاب و مونەزەمات ئەوە هەیە کە موزاهەرە دەکەن و تەعن بە ئیشعار بێت، خاڵێکی تر بۆ ئەوەی جەنابت فەرموت و برادەرانیش تۆزێ ئیشکال دروست بوو، لێژنەی موتەزاهیرین، لێژنەی ئیعتیراز، موتەزاهیرین، ئەوانە بۆیان هەبێ کەمواتینی کوردستانی بن و جنسیەیان هەبێ، بەڵام (لکل المقیمین فی إقلیم کوردستان)، بۆ نموونە کۆمەڵێك کرێکار، کۆمەڵێ موەزەفی بیانی هاتوون کەرتێکی تایبەت، کۆمپانیایەك زوڵمیان لێ دەکات، ئیجحاف بە حەقیان دەکات، شتێك دەکات، ئەوانە ئەی چۆن تەعبیر لە ڕەئی خۆیان بکەن؟ کەواتە ئەوەی لە ناو بڕگەیەك بکرێت کە لێژنەیەك، خاڵێکی تر، بەڕاستی منیش لەگەڵ ئەوەدام کە لێژنەیەکی موشتەرەك پێك بهێنرێ، ئەوەی کە کاك عەدنان وتی، لێژنەیەکی موشتەرەك پێك بهێنرێ لە جیهاتی مەعنی و لێژنەی موتەزاهیرین

و له پۆلیسی چالاکییه مەدەنییەکان، بۆ ئیشراف لەسەر موزاهەرەکە، ئەوە خاڵێکن خاڵێکی تـریش تەسـنیە لەسەر قسەی ئەو خوشك و برایانە دەکەم کـە پێمواییـە ئیهتیمـام بـە حیمایـەی موتـەزاهیرین زۆر زەعیفـە، (أضـعف الإیمـان)ە، کـەوا باشـە (علـى أجهـزة الشـرطة المدنیـة)، شـوڕتەی چـالاکییه مەدەنییـەکان، (حمایـة المتظاهرین لسلامتهم و دون إلحاق الأضرار بهم مادیاً و معنویاً)، یان ئەو تەفاصیلانەی کە کاك عمـر و کـاك خەلیل وتیان، بێگومان ئەو خاڵی سێیەمەش(على الجهات المعنیة الإستماع إلى مطالب المتظاهرین فور الشروع بالمظاهرة)، یەعنی لە بەیانییەوە تا ئێوارە خەڵکێك دەوامی جێهێشتووە وەکو مامۆستا عمـر وتـی دوکـانی داخستووە، لەبەر خۆر دەوەستن، ئیحتیماله کێشە و شتی تری زیاتری لێ ببێتـەوە، بـەس یەکسـەر (إسـتماع إلى المطالیب فور الشروع بالمظاهرة) ئەوە یەك، (و الجواب لمطالیبهم في وقت یتفـق علیـه الطرفـان)، یـەعنی جەوابەکەش نەك ئیتر هەر گوێی لـێ بگـرێ و بـڕوات دوای مـانگێکی تـر، یـان دوای سـاڵێکی تـر، یـان هـەر جوابی نەداتەوە، کۆمەڵێ شت مەسەلەن مەسئولینی محەلی، قایمقام، ئەوانـە دەچـن بـۆ موزاهەرەچـیەکان، بەڵام گوێیان لێ دەگرن، بەس وەڵامیان نادەنەوە، ئـەوە گرنگـە، دیـاری کردنـی، هـەم گـوێگرتن لێیـان، هـەم وەڵامدانەوەیان، لەگەڵ ڕێزدا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سـوپاس بـۆ گشت ئـەو بەڕێزانـەی موداخەلـەیان کـرد، ئێستا لێژنـە بـەڕێزەکان ڕەئیتـان لەسـەر ئـەو موداخەلانە؟ کەرەمکە لێژنەی یاسایی.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەو پێشنیارانەی کـە پێشکەش کـرا، باس لـە بڕگـەی یەکـەم کـرا، وشـەی تـەحریری لـە کۆتـایی بڕگەکە لابـبردرێ، لەبەر ئەوەی پێشتر لە مـاددەی (3) بڕگـە (4) دەنگـی بـۆ دراوە کـە لـەو حاڵەتـەی وەڵام نـەدراوە ماوەیـەك تێپـەڕی، ئێمـەش لەگـەڵ ئـەوەین، یـان وشـە تەحریریەکـە لابـبردرێ، یـان وەکـو خـۆی بمێنێتەوە، بڕگەیەك زیاد بکرێ، واتا دوای (بعد إستحصال الموافقة التحریریة)، ئەو بڕگەیە زیاد بکـرێ، (أو بعد مضي المدة القانونیة المنصوص علیها في الفقرة الرابعة مـن المـادة الثالثـة مـن هـذا القـانون)، یـەعنی یـان ئەوەتە موافەقەی تەحریری، یان (مضي المدة)، واتا ئێمە پشتگیری لە بۆچوونەکە دەکەین، بـە کـام صیاغە بـێ، وشـەی تـەحریری لابـبردرێ یـان ئـەو بڕگەیـە زیـاد بکـرێ، زۆر لـە ئەنـدامان پێشنیاری ئـەوەیان کـرد ماوەیەك دابندرێ بۆ وەڵام دانەوەی داواکاری خۆپیشاندەران، بەڕێزان بـەپێی داواکـە ئـەوە دەگـۆڕێ، ئێمـە ناتوانین سەقفێکی زەمەنی لە قانونەکە تەحدید بکەین، داوایەکان هەر جارێ پەیوەندی بە لایەنەك هەیە، داواکە هەرجار پێویستی بە ماوەیەك هەیە، کە سەقفێکی زەمەنی دابنێین، بۆ هەر داوایەك جیاوازی هەیـە ناتوانین ئەوە تەقید بکەین، بەڵام ئەو لایەنەی کە لە ماددە (1) پێناسەمان کردووە لە بەرژەوەندیەتی، بە زووتـرین کـات وەڵامـی داواکـەیان بداتـەوە، گوێیـان لـێ بگـرێ، کێشـەکەیان بـۆ چارەسـەر بکـات، تـاکو خۆپیشـاندەران بلاّوببنـەوە و کۆتـایی بـە خۆپیشـاندانەکە بهێـنن، لـە بەرژەوەنـدی هـیچ لایەنـەك نیـە

ماوەیەکی زۆر ئەوانە بەردەوام بن، پێشنیارێك کرا (بعد إستحصال الموافقة التحريرية)، بوترێ (بعد إستكمال الإجراءات القانونية) هەردووك هەمان شتە، هیچ لە ڕووی یاساییەوە کێشە نیە، لەبەر ئەوەی موافەقەی تەحریریش، ڕەزامەندی بە نووسراو بەشێکە لەو ڕێکارە یاساییانە کە ماددەی (2) و (3) ڕێکی خستووە، هیچ جیاوازی نیە (إستحصال الموافقة التحريرية)، یان بڵێین (إستكمال الإجراءات القانونية)، پێشنیاری ئەوە کرا کە (أجهزة الشرطة)، ئیهتیمامەکە وجوب بێ، بەڕێزان وجوبی ئیهتیمامەکە ڕاستە لێرە بەو صیاغەتە هاتووە، (تتولى أجهزة الشرطة الإهتمام)، بەڵام لە ماددە (12) سزا دانراوە، ئەگەر سەرپێچییەك کرا یاخود هێزی ڕادەبەدەر بەکارهات لە ماددە (12) سزای بۆ دانراوە، ئەوە بەڵگەیە لەسەر ئەوە شتەکە وجووبیە و ئیلزامیە، پێویستە ئەو کارە بکەن، ئەگەر ئەو دەقەش نەبایە، خۆی لەبارودۆخی ئاسایش ئەرکی ئەو وەزارەتەیە پۆلیسە کە ژیان و موڵکی گشتی و تایبەتی بپارێزێ، دەقەکە هەبێ و نەبێ، ئەوە لە هەموو بارودۆخێك ئەرکی ئەو لایەنەیە کەوا دەکەوێتە ئەستۆی ئەو ئەرکە بکات، پێشنیارێك کرا کەوا لە قانونی ئەحزاب (بعلم السلطات) هاتووە، ڕاستە ئەو دەقە ئێمە ئاگادارین کە هەیە بەڵام ئەو یاسایە، ئەو پرۆژە یاسایەی کە ئێستا گفتوگۆ لەسەری دەکرێ، ئەوە یاسایەکی تایبەتە بە خۆپێشاندان، دەقێکی تایبەتە کارەکە ئەنجام دەدات، بۆ ئەوەی ئەگەر ئەو کێشەیە نەمێنێ یاخود ئەو مەترسیەی کە هەیە، ئێمە دەتوانین لە حوکمە کۆتاییەکان، ئەحکامی خیتامی دەقێك زیاد بکەین (لايعمل بأي نص يتعارض مع أحكام هذا القانون) ئەوە هیچ کێشەیەك نامێنێ و چارەسەری ئەوە دەکات، باس لە پۆلیسی چالاکی مەدەنی کرا، بەڕێزان ئەو بەشەی ئێمە ئاگادارین کرایتەوە، بەشێکە لە پۆلیس، ئێمە ئەو یاسایە تایبەت نیە بەوەی صنفەکان و دەرەجەکانی پۆلیسی داخلی، نەچووینە ناو ئەو وردەکارییانە، ئەوە ئەوان یاسای تایبەتی خۆیان هەیە، چۆن ڕێکیان خستووە؟ ئەوەش کە ئاماژەتان پێکرد، ئەو بەشە دامەزراوە ئەوە بەڵگەیە لەسەر ئەوەی وەزارەتی ناوخۆ نیەتی هەیە، ئەوەشی جێبەجێ کردووە، بەشێکی تایبەتی داناوە بۆ هەندێك کار، ئەوتەفاصیلە لە قانونی خۆیان جێبەجێ دەکەن، ئێمە نەچووینە ناو وردەکارییەکە، کاری ئێمە نیە و کاری ئەو یاسایەش نیە، باس لە پاراستنی ئاداب کرا، باس لە پاراستنی مومتەلەکاتی عامە و خاصە کرا، ئەوە لە ماددە (6) هاتووە (على الوزير أو رئيس الوحدة الإدارية إتخاذ جميع الإجراءات القانونية الضرورية للمحافظة على....) ئەو شتانەی کە باستان کرد، واتا لە ماددەیەکی تایبەت لەبەر گرنگی ئەو بابەتە باس کراوە، باس لە لێژنەی هاوبەشیش کرا، پێویست ناکات بەڕێزان هیچ لێژنەیەکی هاوبەش هەبێ، لەبەر ئەوەی لایەنی پەیوەندیدار هەیە، لێژنەی ڕێکخەری خۆپیشاندان هەیە، وەزیر و سەرۆکی یەکەی کارگێڕی هەیە، ئەوانە بەو ئەرکانە هەڵدەستن، پێویست ناکات لە نێوان خۆیان لێژنەیەکی تریش دابنێنن خۆتان گوتتان ئەوە ڕۆتین زیاد دەکات و چەند جیهەت و لایەن زیاد بکرێت داخلی ئەو مەوزووعەی بکەن، بۆیە هیچ پێویست ناکات لێژنەی هاوبەش هەبێ، ئەوە ڕوونکردنەوەکانی لێژنەی یاساییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، لێژنەی ناوخۆ، کەرەمکە.

بەڕێز إسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ماددەی چواردم تەنها لەسەر خاڵی دووەم کە قسەی لەسەر کرا، دەزگای پۆلیس گرنگیدان بە پاراستنی خۆپیشاندەر یا کۆبوونەوەکان دەگرێتە ئەستۆ، پێشتر لە یاساکەدا دەڵێت: پۆلیس و ئاسایش و ئێمە لەبەر ئەوە دامان نا، مولزەممان کرد لەبەر ئەوەی دەزگای پۆلیس گرنگی دەدات بە پاراستنی خۆپیشاندەران، لەسەر ئەو مەسەلەیە ئەوە ئیزافە کراوە، بۆ مۆڵەت پێدەر، ئەوە لایەنی پەیوەندیدار کە لە ماددەی شەشەم هاتووە دەڵێ: پێویستە لەسەر لایەنی مۆڵەتدەر بەر لە خۆپیشاندانەکە هەموو کارێکی پێویست ئەنجام بدات، پێش وەخت بۆ پارێزگاری کردن لەسەر سیستەم و ئادابی گشتی، پاراستنی کەسەکان و سامانی تایبەتی لە کاتی خۆپیشاندانداا، ئەوە تەنها دەزگای پۆلیس مولزەم کرایە بەوەی کە پارێزگاری لە خۆپیشاندانەکە بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی ماڤ مرۆڤ، کەرەمکە.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستیدا بۆ ئەوەی وزووحی زیاتر هەبێ بتوانین بە سینگێکی فراوانەوە بۆچوونی تریش وەرگرین، من ڕام وایە دوای پەسندکردنی ئەو ماددەیە ڕاستەوخۆ بچینە سەر گفتوگۆ کردن لەسەر پرینسیپەکان، بە تایبەتی ئەوەی کاك عبدالسلام لە ڕاپۆرتی لێژنەی کۆمەڵەی مەدەنیش بە وازحی لەسەری باس کرابوو، ئەوەی پەیوەندی بەو بڕگانەوە هەیە لە ڕاستیدا دەکرێ لەدوای گفتوگۆی ئەندامانی پەلەمان هەندێ تێڕوانین هەیە بگۆڕدرێن لەڕاستیدا، ئەوەی لە بڕگەی یەکەمدا، دەستەواژەی یەکەم ناوی هاوولاتی هاتووە، ئێمە دەبینین لە پێناسەکەشدا قسە لەسەر خەڵك کراوە، لە بڕگەکانی داهاتوو تردا قسە لەسەر ئەفراد و جەماعات کراوە، من تەصەورم وایە لێرە وشەی هاوولاتی پێوسیت ناکات هەبێ چونکە پێشتر زیکر کراوە و لەسەر مەسەلەی ڕێکخراوە مۆڵەت پێدراوانیش، لەڕاستیدا هەندێ ڕێکخراو لە هەرێمی کوردستاندا هەن هێشتا ئەکتیڤن و ڕۆڵی خۆیان دەبینن، دەتوانن تەمسیلی چین و توێژە جیاجیاکان بکەن، بەڵام لەبەر هەر هۆکارێك بێ ئیجازەیان وەرنەگرتووە، مادام بۆ خەڵك و ئەفراد و جەماعە هەبێ، داوای مۆڵەت بکەن و ڕێگەیان پێ بدرێ خۆپیشاندان بکرێ، ئیجاب ناکات لێرە ئیتر قسە لەسەر ڕێکخراوە مۆڵەت پێدراوەکان بکەین، هەرچەندە پێش دەستەواژەی ڕێکخراوە مۆڵەت پێدراوەکان، وشەی غەیری ئەوانەش هاتووە، کە لە کاتێکدا ئەوە مەتاتیە دەکرێ لە غەیری ئەوانە ئەو ڕێکخراوانەش بگرێتەوە کە مۆڵەتیان نیە، بەڵام لە ڕاستیدا ئەگەر ئەو دەستەواژەی ڕێکخراوە مۆڵەت پێدراوەکان لابەین، تەصەورم وایە لە هەندێ

تەعقیداتی تر دوور دەکەوینەوە، سەبارەت بەبڕگەی دووەم ئەوەی پەیوەندی بە ئەرکی دەزگاکانی پۆلیسەوە هەیە، لە ڕاستیدا دەبێ مەسەلەکە وجوبی بێ، ئیلزام بکرێن، بۆیە ڕام وایە دەستەواژەکە بەو جۆرەی لێ بکرێ، پێویستە دەزگاکانی پۆلیس پاراستنی خۆپیشاندەر بگرنە ئەستۆ، ئەوە هەرچەندە حاصل تەحصیلە، مادام بڕگەکە هاتووە بە جۆرێکی تر، ئەگەر هەیە دەبێ بەو جۆرە بێ کە مەسەلەکە ئیلزامییە، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کۆمەڵگەی مەدەنی، کەرەمکە.

بەڕێز زکیە صالح عبدالخالق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە گەلەك بەڕێزا بەحسێ هاوولاتی بوونێ کر، هەرچەندە هەوەی بەڕێزیش جاب دا، بەس هاوولاتی ئەو کەسەیە کو جنسیا وی وەلاتی هەبیتن، چونکو مەسئولیەتەکا قانونی دکەویتەسەر، ژبەر هندێ ژی لێ وی درکێ ئەو کەسێ کو تەنزیما مزاهەرێ را دبیت، پێدڤیا کو جنسیا هەبیتن، ئەوکەسێ دی هەر کەسەك بیتن شیێتن، یێ کو جنسیەشی نەبیتن شیێتن مزاهەرێدا بەشداری بکاتن، بەس منەزەمێت یێت، وێ مزاهەرێ پێدڤی کو جنسیە هەبیتن، ژبەر هندێ ژی ناوی هاوولاتی ل سەر تێتە دانان، نسبەت ئەجهیزەی شورتێ، شورتێ مەدەنی بیتن، هەرچەند مە لیژنا خۆدا گەلەك مناقەشە و دانوستاندن سەر هەندێ کرن، بەس دیف دیتنا مە دگەل وان منەزماتێت هەین ژی، وەسا دیار بوو کو شورتا مەدەنی یان پۆلیسێ مەدەنی، ل هەمی پارێزگەهێت یێت کوردستانی بەلکی یان ل هەمی جهێت کوردستانی بەلکی نەبیت، دگەڵ هندێ ژی جزئەکە ئەجهیزەیا شورتێ، ژبەر هندێ ژی هەر دڤی رەنگی هەی هات، نسبەت بڕگا دوهێ، هەروەکی ڕاپۆرتامە ژی داهاتیە، لیژنا کۆمەڵگەی مەدەنی بێژیت هێزەکانی پۆلیس بەرپرسن، لە پاراستنی گیان و سەلامەتی خۆپێشاندەران، واتا ئیلتیزامەکی دروست کری، وجوبیەو ئەز بێژم ئەم چین ڤێ درکێژیدا ڤێ گۆڕینا دروست بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێروان کەرەمکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، دوو، سێ خاڵ هەیە بە پێویستی دەزانم کە جوابی بدەمەوە، یەکەمیان/ ئەوەیە برای بەڕێزم کاك ڕزگار ئیشارەتی بەوە دا کە تەعاروزێك هەیە بەینی قانونی ئەحزاب و قانونی جەمعیات لەگەڵ ئەو قانونەی ئێستا هەیە، ئەو قانونانە هەردووکی لە ساڵی 1992 دەرچووە، لە یەکێکیان دەڵێ: (القوانین النافذة)، لە یەکێکیان دەڵێ: تەنها (إشعار)، یەعنی بە عیلمی سوڵتات بێ، بۆ مەعلوماتی جەنابی، ئێمە پەنا دەبەینە بەر نەصێکی دەستووری کە دەڵێ: هاوولاتی و جەمعیات و ئەحزاب مافی

خۆپیشاندانیان هەیە، بە یاسایەکیش تەنزیم دەکرێ، ئێستاش ئێمە بەرەو تەنزیم کردنی ئەو خۆپیشاندانە دەڕۆین لە ناو ئەو یاسایە، نابێ ئەو قاعیدەی قانونیەشمان لەبیر بچێ کە دەڵێ: (اللاحق) یان (ینسخ السابق)، ئەوەی ئێستا ئێمە دەری دەکەین، ئەوە (معول علیه) نەك ئەو قانونەی جەنابی ئیشارەتی پێدا، بە پێی ئەو قاعیدەیە، جگە لەوەش ئێمە دەتوانین لە نیهایەتی نەصەکە بڵێین: (لا یعمل بأي نص یتعارض و أحکام هذا القانون)، ئەوە بۆ خاڵی یەکەم، هی خاڵی دووەم: زۆر لە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ئیشارەتیان پێدا (تتولی أجهزة الشرطة)، ئێمە کە گوتمان (تتولی أجهزة الشرطة) مەعنای ئەوەیە غەیری ئەجهیزەی شوڕتە کە تایبەتن و پەیوەندیان بە وەزارەتی ناوخۆ هەیە، ئەوانە حەقیان نیە داخلی ئەو مەسەلەیە بن، وەکو (قوی)ی ئەمنی داخلی کە ناویان هاتبوو، ئەوەمان لابرد گوتمان تەنها شوڕتە ئەو حەقەی هەیە، لە شوڕتەش باسی ئەوە کرا ببێتە چالاکی مەدەنی، ئێمە نابێ داخلی هەیکەلیات بین، بە بێ ئەوەی ئەو قانونە هەبێ چالاکی مەدەنی دامەزراوە، گەشەشی سەندووە، بۆیە ئێمە ناکرێ لەو قانونە داخلی هەیکەلی تەنزیمی وەزارەتی ناوخۆ بین، ئەوەش خاڵی دووەمە، بە نیسبەت هاتنی ئادابی عام و نیزامی عام، ئەوە نەصێکی دەستوورییە، واجیبە بە قەناعەتی ئێمە، زۆر تیکرار کردنەوەکەی زۆر هین نیە، چونکە لە ئەصڵدا ئەجهیزەی شوڕتە خۆی موکەلەفە بە حیمایەتی ئەمنی عام، لەسەر حیمایەتی نیزامی عامیش نەك هەر بە نیسبەت ئەو قانونە، بە نیسبەت هەموو ئەو قەوانینانەی کە سەروەت و ماڵی هاوواڵتیان دەپارێزێ، ڕووحیشیان دەپارێزێ، ئەوە تەنها بۆ ڕوون کردنەوە بوو، حەزم کرد ئیشارەتی پێ بدەم و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نیزامی، کوێستان خان کەرەمکە.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من نوقتە نیزامیەکەم، دوێنێ دوو هاوڕێیکەم باسیان کرد، دوو جاریش بە نووسین نووسیومە بۆ بەڕێز سکرتێری پەرلەمان، ئەوە لە خولی پێشووشدا هەروەها ئیشەکان بەڕێوەچووە، ئەو لێژنە پەیوەندیدارانە کە لەسەروەن کاریان خوێندنەوەی یاساکانە، خوێندنەوەی ڕاپۆرتەکانە، موناقەشەی ڕاپۆرتەکانە، هەندێ جاریش دانی ڕەئی یاساییە، بەڵام بە داخەوە لەو خولەدا ئەو بەڕێزانە وەڵامی یەك یەك ئەندامانی پەرلەمان دەدەنەوە کە ئەوە نانیزامی نییە، من دوو جار ئەوەم بۆ بەڕێز سکرتێری پەرلەمان نووسیوە و وەڵامەکەشی داومەتێ دەڵێ: وایە، بەڕێز سکرتێری پەرلەمان لەگەڵ ڕەئیەکەی منە، لەبەر ئەوە تکا دەکەین با ئەوە بە ڕێگەیەکی نیزامی بڕوات بۆ ئەو بەڕێزانە مافیان نیە وەڵامی ئێمە بدەنەوە، ئەگەر ڕەئیەکی تایبەتیان هەیە، وەك ئێمە ناوی خۆیان بنووسن ڕەئیەکانیان بدەنەوە، بەڵام ئەو لە تێڕوانینی خۆیەوە، بە ناوی لێژنەیەکەوە وەڵامی یەك یەك ڕەئی ئێمە بداتەوە، بە بێ کۆبوونەوەی لێژنە، بەڕاستی ئەوە خاڵێکی نانیزامییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار سکرتێری پەرلەمان مواداخەلەی هەیە، پاشان کاك شێروان.

بەڕێز فرست أحمد عبدالله/سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاستە خوشکە کوێستان دوێنێ بۆ منی نووسی و منیش وەڵامەکەیم بە نووسین دایەوە، بە ڕەئی من، ئەوە ڕەئی منە، دوور نیە من غەڵەتیش بم، هەر ڕەئیەك لە ناو پەرلەمان پێشکەش بکرێت، سەرۆکایەتی شعور بکات ئەو ڕەئیە پێویستی بە دەنگدان هەبێت، لازمە ڕەئی لێژنەی قانونی وەربگرین، چەند مونسەجیمە لەگەڵ بینایەکانی، ئوسوس و مەبادیئی قانون، ئەوە لە ناحیەك، ناحیەکی تر، ئەگەر ڕەئیەك پێشکەش کرا شعوریان کرد ئەوە خیلافی مەبادیئی قانونە، زۆر زەروورییە بۆ ئەندامان، چونکە هەموو حقوقی نین، حقوقیش بن زۆر شت هەیە منیش نازانم، ئەوانیش نازانن، مەفرووزە ڕوونی بکەن ئەو ڕەئیە خیلافی قانونە، پرسیارەکانی تر ئەوڕۆ بەیانیش لەگەڵ کاك شێروان باسم کرد، زەرووری نیە لێژنەی قانونی وەڵامی هەموو پرسیارەکان بدات، ئیللا لەو دوو حاڵەتانە، پرسیارێك یان ڕەئیەك شعور بکەن سەرۆکایەتی دەخەنە بەردەنگدان، زەروورییە ڕەئی خۆی لەسەر بەیان بکەن، نەکو ڕەئیەکی خیلافی قانون و مەبادیئی دەستووری تێپەڕ ببێت، یانیش ڕەئیەك غەڵەت بێت، مونسەجیم نەبێت لەگەڵ مەبادیئی، لەو دوو حاڵەتانە پرسیارەکانی تر بە ڕەئی منیش موکەلەف نینە وەڵامی پرسیارەکانی تر بدەنەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی کەرەمکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە بە قەناعەتی خۆمان لە حدودی تەوزیحات نەچووینەتە دەرەوە، مەسئەلەیەکی قانونی وەکو ئێستا د.ڕزگار ئیشارەتی دا، مەفرووز وایە و ئەرکی ئێمەیە جوابی بدەینەوە، چونکە ویجهەت نەزەری قانونی ئێمە ئەوەیە ئەندامانی پەرلەمان دەبێ صورەتەکی وازحیان هەبێ، چونکە ئێمە ڕەنگە بە نیسبەت ئەو مەسەلەی ئێمە بەرەو دەنگدان دەچین، ئەگەر ئێمە تەوزیحی نەکەین، ڕەنگە وەکو پێویست تەصویتەکە لە جێگای خۆی نەبێ، ئەوە یەك، دوو: ئێمە حەز دەکەین ئەگەر سەرۆکایەتی نەڵێ لێژنەی یاسایی، ئێمە خۆ سەربەخۆ قسە ناکەین، ئەگەر سەرۆکایەتی ڕێگەی پێداین بە نیسبەت ئەو تەوزیحاتەش قسە دەکەین، ئەگەر نا ئێمەش وەکو هەر لێژنەیەکی تر مافەکی خۆمانە ئەگەر مەسائیلی قانونی هاتە گۆڕێ ڕەئی خۆمان بڵێین، نەك وەڵامی یەکە یەکەی ئەندامانی پەرلەمان بدەینەوە، ئێمەش لەگەڵ ئەو ڕەئیە داین، ئێستا کە د.ڕۆژان وەڵامی داوە، تەنها بۆ تەوزیح بوو، بۆ هیچ شتێکی تر نەبوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر، نوقتەی نیزامی، کەرەمکە.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاءالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من نوقتەیەکی نیزامی وازح و نموونەیەکی زیندووتان عەرز دەکەم، لەو فەقەرەیە زیاتر لە پێنج، شەش پەرلەمانتار دوو، سێ پێشنیاریان کرد، هیچ وەلامێکی یاساییشی نەدرایەوە، بۆ نموونە وترا: تەوقیت دابندرێ بۆ گوێ گرتن، بۆ وەلامدانەوە، دووەم وترا مەسئولیەتی حیمایە وازح بکرێ، لێژنەی مافی مرۆڤیش باسی مەسئولیەتی کرد، خوشکە ڕۆژان دەڵێ پێویست ناکات، چونکە وا هاتووە، ئەو دوو مەوزووعە، دەبێ لێژنەی یاسایی صیاغەکە وەرگرێ، ئەگەر خۆیان حازرن حازری بکەن، ئەگەر خۆیان حازر نین داوا لە پەرلەمان بکەن، وەکو زۆرجار دەیکەین، خوا هەڵناگرێ بۆ ئەوەی بڵێین هەموو جار وایە، بەس بڵێن ئەو پێشنیارە بنووسن تا ببێتە هاوکارییەك بۆیان و بیخەنە دەنگدانەوە، ئێستا ڕوونکردنەوەکان هەمووی بەو ئاقارە دەچێ کە ئێمە نەتوانین ئیتر هیچ پێشنیارێك پێشکەش بکەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا چەند شت هەیە ئێمە لە سەرۆکایەتی ئەوەمان کردووە بخرێتە دەنگدانەوە، یەکێ ئەوەی کە چالاکی مەدەنی، پۆلیسی چالاکی مەدەنی سەرپەرشت کرا، ئەوە لە سێ ئەندامی پەرلەمان زیاتر بوو دەخرێتە دەنگدانەوە، کات دیاری بکرێت لە بەینی هەردوولا ئەوە دەخرێتە دەنگدانەوە، (تتولی) بکرێتە (یجب) یان حیمایە بکرێتە ئەرك، ئەوە دەخرێتە دەنگدانەوە، لێژنەی هاوبەش لە بەینی جیهەتی ئیداری و لە جیهەتی موزاهەرە دروست بکرێت، ئەوە دەخرێتە دەنگدانەوە، ئەو نوقاتانە ئێمە حازرمان کردووە هەمووی دەخرێتە دەنگدانەوە، ئێستا نوقتەی نیزامی کەرەمکە.

بەڕێز عدنان عثمان محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستیدا زۆربەی قسەکانی سەرۆکایەتی لێژنەی یاسایی، نەك لێژنەی یاسایی، سەرۆکایەتی لێژنەی یاسایی تەفنید کردنی ڕەئی موقابیلە، کە لەگەڵ قەناعەتەکانی ئەواندایە، تۆ ئەوە ئیجتیهادە لە ڕاستیدا ئیجتیهادی قانونی نیە، ئیجتیهادە و بیر و بۆچوونە، بۆیە ئەگەر جەنابتان ئەو بوارەیان پێ دەدەن بەردەوام بن لەسەر ئەوە، تکام وایە لە دوای قسەکانی ئەوان بوار بە ڕەئیە جیاوازەکە بدرێ بۆ ئەوەی جارێکی تر قسە لەسەر بۆچوونەکانی خۆی بکات، لە کۆتایی قسەکاندا تەفنیدی هەموو قسەکانی ئێمە دەکەن، کە کردوومانە، ئێمەش بە قانونی قسەمان کردووە، بۆیە دەبێت ئەگەر ڕاستی بوار بەو شێوازە دەدرێت، ئەوانیش بە ئارەزووی خۆیان تەفنیدی قسەی موقابیل بکەن، بوار بە ئێمەش بدرێت، تەعبیر لە بیر و بۆچوونەکان، بۆ دواجار قسە لەسەر بیر و بۆچوونەکان بکەین دیفاعی لێ بکەین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

كەرەمكە.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی لەو خولەدا ئەو حاڵەتە تێبینی دەکرێت، لەگەڵ ڕێزم بۆیان، هیچ دلگران نەبن لەو قسەیە، من دوێنێ و (10) کەسیش، (10) دانە کەس پشتگیری لێ کردم وتم: ئەو یاسایە یاسایەکی مەدەنیە، بڵێین خۆپیشاندانەکان ڕێك دەخات، ئیقتیراحم کرد، ئەو ئیقتیراحەش تەنها هی من نەبوو، لەوە و پێشیش لە فراکسیۆندا ئیقتیراحی کاك عبدالسلام بووە، من فورصەتم بۆ هات کە یەکەم کەس قسەم کرد، ئیقتیراحەکەی ئەوم پێشکەش کرد، وتمان ئەوە بە کۆمەڵێك بنەمای مەدەنیانە بخەینە پێشی ئەو یاسایەوە، من داوام کرد و ئەوانەی پشتگیریان کردم بە عەینی مەبدەء داوایان کرد، سەیر دەکەم ئەوڕۆ دەڵێم چی بەسەر هات؟ نەصێکیان هێناوە، ڕێزم هەیە نەصێکیان هێناوە دەڵێن ئەو نەصە بەسە، نەخێر من ئیصرار دەکەم لەسەر ئەوەی بەو نەصە بێت، دیاریشم کرد، وتم: هەموو لایەك ماف و ئەرکی خۆی دەزانێ، بۆیە دەبێت ئەوە بەو شێوەیە بێت، ڕاستە لەوانەیە شتێکی نوێ بێ، ڕاستە لەوانەیە تیکرار بێ، بەڵام ئێمە ئەوە شتێکی جیاوازە، با هەموو کەسێك کە دەیخوێنێتەوە ئەو یاسایە بزانێ ئەوە مەبادیئەکانیەتی، من زۆر ڕێزم هەیە بۆیان، ئەوان زۆر ماندوو دەبن، زۆر هیلاك دەبن، تەنها و تەنها دەبێ ڕەئی قانونی بدەن، زۆر سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، پێش ئەوەی قسە بکەن ئەرکی لێژنەی یاسایی و لێژنەکانی تریش لێرە کەم دەکەینەوە، ئەو بەڕێزانەی کە دێنە ئێرە و ئەندامانی پەرلەمان قسە دەکەن، ڕەئی خۆیان دەردەبڕن، لێژنەکانی تر لەسەر مینەصە دەبن بە تەنسیق لەگەڵ لێژنەی یاسایی، تەحدیدی ڕەئی ئەو بەڕێزانە دەکەن، کە حەقی هەیە بخرێتە دەنگدان، یەك کەس، زیاتر لە دوو کەسە، چەند کەسە دەڵێ ئەو مەوزووعە، ئەوە دەخرێتە دەنگدان و تەواو ئیتر وای لێ دەکەین، ئەو موشکیلەیەش چارەسەر دەبێ، کاك شێروان کەرەمکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت برای بەڕێزم کاك عمر کە ئیشارەتی ئەوەی دان جوابی ئێمەی نەداوەتەوە بە نیسبەت هەندێ پێشنیار، ئێمە بە تەنسیق لەگەڵ سەرۆکایەتی هەندێ خاڵمان لێرە گەڵاڵە کردووە، بەڵام صیاغە لای ئێمە ئامادەیە، وە نیە بە نەزەر ئیعتیبار وەرنەگیرێ، دەبوایە کاك عمر ڕاوەستێ بخوێنینەوە، ئەگەر تێیدا نەبوو ئەو وەختە حەقی ئەو گلەییەی هەبوو، بە نیسبەت سۆزان خانیش حەز دەکەم ئیشارەت بەوە بدەم، من دوێنێ ڕەئی خۆم بە صەراحەت دا، ئەو ڕەئیەش بەڕاستی ئەو بەیانییە هەندێ قسەمان لەسەر کردووە، هێشتا گەڵاڵە نەبووە بە تەواوی، هەتا بڵێین پێشنیارەکە، دوایی ئێمە تەحدید ناکەین ئەو پێشنیارە بە نەزەری ئیعتیبار وەرگرە، ئەرکی سەرۆکایەتییە ئەوەی تەحدید بکات، نەك ئێمە، ئێمە تەنها مولزەمین بە

صیاغه، صیاغەکەش دەمانەوێ شتەکی ڕێك و پێك بێت، ئەو مەبەستەی کە پێشنیارەکەی بۆ تەقدیم کرا، ئەوە بگرێتەوە، لە بیریش نەکراوە، بەڵام ماددەکەش جێی بە فەراغ جێهێشتراوە، بۆیە دیسان دەڵێمەوە ئێمە مولزەم نین بە قبوڵی ئیقتیراحات، ئەوە ئیشی سەرۆکایەتیە، بە نیسبەت کاك عەدنانیش، من وەکو ئەندامێکی پەرلەمان ئازادم، چۆن ئەگەر لێرە صیفەتی سەرۆکی لێژنەی یاسایی بێ، سەرۆکی لێژنەی یاساش نەبێ، بەڵام وەکو ئەندامێکی پەرلەمان مافی خۆمە منیش قسە بکەم، بەڵام کە لێرە دادەنیشم ڕاستە بە ناوی لێژنەی یاسا قسە دەکەم، ڕەنگە هەندێ لە ئەندامانی لێژنەی یاسا پێیان باش بێت، هەندێکیش پێیان باش نەبێت، بەڵام ئێمە کە لێرە دادەنیشین تەمسیلی لێژنەی یاسایی دەکەین، بەڵام جار جاریش من حەقێکی شەرعی خۆمە، حەقێکی قانونی خۆمە وەکو ئەندام پەرلەمانێك قسە بکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دوو نیزامی ماوە، کەرەمکە جەنابت و پاشان کاك عبدالسلام.

بەڕێز عظیمة نجم الدین حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوێنێ هەر لە قسەکانی سەرۆکی لێژنەی یاساییدا، کاك شێروان ئاماژەی بەوە کرد، کە ڕاپۆرتە هاوبەشەکەی کە ئامادەیان کردووە (44) ئەندام تیایدا ئامادە بوونە، وا داڕێژراوەتەوە کە هەموو ئەو ئەحکامانەی لێژنەی یاسایی خۆی مەبەستیەتی کە بۆ مۆڵەت پێدان بێت، یاساکە وا داڕێژراوەتەوە کە (44) ئەندام، خۆ ئەو (44) ئەندامە ڕەئیان وەرنەگیراوە و ئیمزایان نەکردووە لەسەر ئەوەی کە ئەو یاسایە بەو شێوەیە دابڕێژرێتەوە، بەڵام من هەست دەکەم ئەو داڕشتنەوەیەی ئەو ڕاپۆرتە هاوبەشە زیاتر فەرزی لێژنەی یاسایی بەسەرەوە بووە، کە ئێستاش مەجالی ئەوەی تیا نەما کە بە ئاگادار کردنەوە جێگای بکرێتەوە لە یاساکە، بۆیە نەخرایە دەنگدان، من پێموایە مادام پێویست بە دەنگدانی ئەندامانی پەرلەمانیش ناکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز عبدالسلام مصطفی بەروازی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلاهی پێم خۆش بوو ئەو مەوزووعە کراوە، من دەڵێم یەك: جیاوازییەك دەبێت هەبێ لە نێوان ڕای شەخصی ئەندام پەرلەمان و ڕای مومەسیلینی لێژنەکان کە لەوێ دادەنیشن، من تەصەور دەکەم لە نیزامی داخیلی ئالیەتێك هەیە کە لە سەرۆکایەتی پەرلەمانیش ویستی مواخەلەیەك بکات لەسەر موناقەشەیەك، دەچێتە جێگایەکی تر، وەکو ئەندام پەرلەمان ڕەئی دەدات، ئەگەر ڕەئی لێژنەیە، من وا نالێم، بەڵام خۆیان بەینی خۆیان ڕێك کەوتوون سێ کەسیان ناردووە یان دوو کەس، ئەگەر وەکو کاك شێروان دەڵێت ڕەئی خۆمە وەکو ئەندام پەرلەمان، ئەگەر بڵێت وەکو ڕەئی ئەندام پەرلەمان، بەڵام من تەصەور دەکەم

حەلەکەی زۆر ئاسانە، جەنابیشت زۆرجار یەعنی ڕەچاوت کردووە و سەرکەوتوو بووین تێیدا، کە هەمووی قسە دەکەن ئێوە لە سەرۆکایەتی ئەو خاڵانەتان، هەر ئەوڕۆش ڕوویدا، خاڵەکە کۆبکەنەوە بپرسە یاسایی چی دەڵێی؟ فلان چی دەڵێت؟ ئەو کاتە ئەو ڕەئیە موسبەقە نادرێت، ئەو ئینتیباعەش لای ئێمە دروست نابێت کە ئەوان تەئسیر دەکەن لەسەر ئەو، سێیەمیان ئەوە لای من گرنگە کە ئیشکالیەتەکە هەمووی لەوێدایە، ئەو حادیسەی کە ڕووی دا دوێنێ، وای لێ کرد کە دوێنێ بڵێم نیزامییە، پاشان وەرنەگیرا وەکو نیزامی، ئەوە ئێستا نەتیجەیە، لێژنەی یاسایی ڕێزێکی گەورەم هەیە بۆ ماندوو بوونیان، دەزانم لە خولەکانی تریش، ئێستاش، لە هەموومان زیاتر مەشغولن، من وا تێگەیشتبووم وەکو سەرۆك لێژنە، لێژنە تایبەتەکە خۆی دەگریتە ئاخیر صیەغ و شت لەبەری بابەت، چونکە وەزیر دەبینین، لێژنە دەبینین، خۆمان پەروەردە دەکەین بۆ ئەو بابەتە، موناقەشات دەکەین، تەصەوری من لێژنەی قانونی خزمەتێکی گەورەمان بۆ دەکات، بە ئینگلیزی پێی دەڵێن (auxiliary tasks) یەعنی ئێمە لە یاسا نازانین، ئەوان بۆمان صیاغەیەکی یاسایی دەکەن، ئێمە نازانین چ یاسا هەیە لە دونیا، پێمان دەڵێن وەکو ئەو حادیسەی ئێستا حاکم وتی، دەڵێت بابە ئەوە لە فلانە مادده هەیە، ئێمە هەر خۆمان ئەو کاتە مەشاریع بێ ئەو تەقدیم ناکەین، بۆیە ڕجا دەکەم جەنابی جێگری سەرۆك گوێی لە من گرت لە کۆبوونەوەی سەرۆکی لێژنەکانیش ئەو پێشنیارەم کرد، ڕجا دەکەم ئێمە ئالیەتی پێشکەش کردنی پرۆژەکان و ئالیەتی پێشکەش کردنی ڕاپۆرتەکان لە نیزام داخلی کاك فرست وابزانم مانیع نیە، تەنها تەفسیری نصوصە، لێژنەی تایبەتمەند ڕاپۆرتی خۆی دەنێرێت، موجبەرە لەگەڵ لێژنەی یاسایی، لەوێ لێژنەی یاسایی تێبینی یاساییەکان و شکلیەکانی دەداتێ، بە تەصەوری من ڕەئی نیهائی بهێلێدرێت بۆ لێژنەی پسپۆر، ئەو کاتە ئەوانیش ئەو ماندوو بوونەیان بەلاش ناچێت، ئاخیر مولاحەزە مادەی (2) کە دوێنێ هێڵرا من بە صەراحەت وتم نیزامییە، چونکە ئێمە ئێستا مادەی (3)مان تەصویت کرد، مادەی (4) و (5)یش دەکەین، مادەی (2) بەڕێزان قیمەتی نەما، ئەو شتانەی کە ویستمان ببێتە چوارچێوەی ئەو یاسایە نەبوو، هاتینە تەفاصیل، ئەو نەصەی بەرامبەر کە ئیقتیراح کرا داعی نیە، چونکە لە دیباجە هەیە، بمینێت لە دیباجە زۆر باشترە، نیزامیەکەم لەوێدا بوو، ناتوانین ئێستا لێژنەی، من خۆم هەڵدەستم ئیقتیراح دەکەم لێژنەی دوو تەصویت لەسەر بکەین، مادەی (2) نەمینێت، ئەوانەنە کە نەتیجەی وابزانم هەلومەرجە، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابتان، بەڕێزان ئێستا شتەکە زۆر ڕوون و وازحە، زۆریش ئیشەکەی ئێمەش ئاسانتر دەبێ لەمەودوا، ئەو بەڕێزانەی ئەندامی پەرلەمان کە قسە دەکەن لەسەر هەر ماددەیەك، ئەو بەڕێزانەی لێرە دەبن تەشخیصی بکەن، چەند لەو بۆچوونانە لە صیاغەیەکی قانونی بخرێتە دەنگدانەوە، ئەوجا ئێوە قەراری لێ بدەن، ئەوجا موشکیلە حەل دەبێت، پێویست ناکات وەکو ئەندامێکی پەرلەمان جوابی خۆیان بدەنەوە، زۆر زۆر تەبیعیە، چونکە هەمووتان قسە دەکەن، بۆ ئەوەی بڕیاری نیهائی دەخرێتە

بەردەنگدانەوە، صیاغەیەکی جوانی دەکەی، سێ ڕەئی هەیە، چوار هەیە، لە چوار شکل صیاغە دەکرێ و یەك، یەك دەیخەینە دەنگدانەوە، خۆتان قەراری لێ دەدەن، ئەوە ئیشی لێژنەکانیش و سەرۆکایەتیش و ئێوەش ئاسان دەکات، ئیتر وا دەڕۆین لەمەودوا، لێژنەی یاسایی کەرەمکە.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە زۆر سوپاسی کاك عبدالسلام بەرواری دەکەین بۆ ئەو تێبینیانەی سەبارەت بە تەدەخول کردنی لێژنەی یاسایی تەنها لە بابەتی یاسایی یان دەستووری، ئێمەش زۆر خۆشحاڵ دەبین ئەگەر لەمەودوا ئێمە هەر نەیەینە سەر مینەصەش، لێژنەکانی تایبەتمەند بێنە سەر مینەصە و ئەو ئەرکەی لەسەر شانی ئێمەیە سووك بکەن، زۆر مەمنوونین، مەمنوونی هەموو ئەندامانی پەرلەمانیشین، ئەوە یەك، ئەو پێشنیارەی کاك عبدالسلام پێم خۆشە ئێستا بخرێتە دەنگدان، کە لەمەودوا لێژنەی یاسایی بەس تایبەت لە بابەتەکانی یاسایی صرف، یان لە صیاغەکردنی قانونەکان بێتە سەر مینەصە، هەرلە جێگای خۆمان دادەنیشین، نایەینە سەر مینەصەش، مەمنوونتان دەبین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

نا، نا ئەوەڵەن کاك عەونی تکایە، ڕجائەن بە ئینفیعال نابێ، شتێکی زۆر تەبیعیە، زۆری دروست و سەلیمیشە کە ئەندامانی پەرلەمان موناقەشەیان کرد ئەکسەریەتی وای پێ باشە دەیخەینە ئەو قاڵبەوە، لێرە صیاغە دەکرێ، صیاغەکان دەدەینە دەنگدان، پەرلەمان حەسمی دەکات و خەڵاص دەبێت، جا ئەوە بە نیسبەت ئەوەی تریش دوێنێ دوامان خست بۆ ئاخیر، ئەگەر ئەخیر پێیان ویست، ئێستا وەرەوە سەر ماددەکە، ڕجائەن بەسە، نیزامیش نەما، خەڵاص، چەند بۆچوونێك هەبوو، یەکێك لەو بۆچوونانە دەڵێ: پۆلیسی چالاکی مەدەنی سەرپەرشتی حیمایەی خۆپیشاندانەکان بکەن، بە تەسەلسول بیخوێنە یەك، یەك، دەیخەینە دەنگدانەوە، بەڵێ، کەرەمکە.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوای هاتنی ئەو پێشنیارانە و تێبینیانە لەسەر ئەو ماددەیە، ئێمە صیاغەیەکمان داڕشتیە، ئێستا صیاغەکە دەخوێنمەوە، ئەگەر ئەندامانی پەرلەمان موافەقەتیان کرد لەسەری بدرێتە دەنگدان، بە ئیزافە یان بە کەمکردن یان بەهەر شێوەیەك بێت،

المادة الرابعة:

1-لكل المواطنين و المقيمين في إقليم كوردستان بصورة رسمية و الأحزاب السياسية و منظمات المجتمع المدني و النقابات المهنية و الإتحادات و الجمعيات و غيرها من التنظيمات المجازة قانوناً حرية تنظيم المظاهرات بعد إستحصال الموافقة أو بعد مضي المدة القانونية المنصوص عليها في الفقرة رابعاً من المادة الثالثة من هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جارێ با ئەوە حەسم بکەین، ئەو فەقەرەی کە خوێندرایەوە بەو شێوەیە ئەگەر کەس مولاحەزەی لەسەر نیە دەیخەینە دەنگدانەوە، کەرەمکە.

بەڕێز ناسك توفیق عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ڕەئیەکمان دا وتمان ئەگەر بکرێ ئەو ئیستیحصالی موافەقەی هەر لابەین، ئەو کاتە ئەو حەقەش لە ئەحزابی سیاسی و مونەزەمات ناسەنێتەوە کە ئێستا لە یاساکەی خۆیان باس لە ئیشعار دەکات، چونکە تۆ ئۆتۆماتیکی پێش ئەوە.....

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە حەسم بوو، ڕجائەن، بە قانون، بە دەنگدان حەسم بوو، ناگەڕێینەوە ئیلغای بکەینەوە، دوێنێکە ڕەئیمان لەسەری دا، کاك عبدالسلام کەرەمکە.

بەڕێز عبدالسلام مصطفی بەرواری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جەنابت و زەکیە خانیش وابزانم باسی ئالیاتی وەرگرتنی موافەقە لەلایەن موقیمین، ئێستا ئەو نەصە دەڵێت: موقیمیش حەقی هەیە تەنزیمی موزاهەرە، تەنزیم جیاوازە لە ئەنجامدان، (حق تنظیم المظاهرة) جیاوازە لە ئەنجامدان، (حق تنظیم المظاهرة یبدأ بالتنظیم)، بۆیە ڕجاتان لێ دەکەم یان ئەو حەق تەنزیمە بگۆڕن، یان (القیام بالمظاهرات و التجمعات حق مضمون لکافة مواطني و سکان الإقلیم)، ئەوە وابزانم وازحە موناقەشەی پێناوێ، چونکە (حق تنظیم) یەعنی (تقدیم طلب) کە چی ناوێت، یەك، دوو: ئەو موافەقە تەحریریە من پێشنیارێکم تەقدیم کرد، پێشنیارەکە دەگونجێ لەگەڵ زۆربەی زۆری (بعد إستکمال الإجرتءات القانونیة) هەردوولا دەگرێت، پێش 48 سەعات تەقدیمیشی کردووە، دەکرێ پاش 48 سەعات بە پێی ئیجرائی قانونی ڕەفزیش کرابێت، یەعنی هەر جەوابی نەدرابێت، من ڕێزم هەیە بۆ ئەو ڕەئیەی وتی فەرق نیە، ئیستیحصالی موافەقە وەکو بەڕێزان وتیان، واتا دەبێت موافیق بیت، (إستکمال الإجرتءات القانونیة) یەعنی (وفق هذا القانون)، (إجراءات هذا القانون)، هەردوولا دەگرێتەوە، یەعنی ئەگەر وەڵامیشی بۆ نەهات 48 سەعاتە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کەرەمکە.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

باسی کرد له ماددە (رابعاً): (لكل المواطنين و المقيمين في إقليم كوردستان بصورة رسمية)، (بصورة رسمية) یەعنی وابزانم زیادە ئەو وشەیە، بۆ چیە؟ (المواطنين و المقيمين في إقليم كوردستان)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کەرەمکە.

بەڕێز سەرهەنگ فەرەج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بۆخۆم لەسەر ئەو ماددەیە قسەم نەکرد، بەڵام ئەوەندەی تێبینیم کرد پێشنیازێك هەبوو کە کاك ڕزگار تەبەنی کرد و برادەرانی تریش پشتگیریان لێ کرد، لەسەر ئەوەی کە ئیعتیماد بکەنە سەر یاسای ئەحزاب، بۆیە حەقە ئەو پێشنیازە بخرێتە دەنگدانەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە کرایە قەرار، بڕیار درا، دەبێ موافەقەت وەربگیرێ، ڕوونیش کرایەوە، ئەو قانونی تازە ئەوەی ڕابردوو نەسخ دەکات، ئەوە ناخرێتە دەنگدان، ئێمەش لە سەرۆکایەتی ناتوانین بیخەینە دەنگدان، چونکە دوێنێ دەنگ درا بە شێوازێکی تر، کەرەمکە.

بەڕێز حسن محمد سورە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەمەوێ ئەوە بڵێم کە ئاگامان لەوە بێت ئێمە باسی موزاهەراتی عامە دەکەین، لە حاڵەتی موزاهەراتی عامە موقیمین ئەو حوریەتەیان پێ نادرێت کە تەنزیمی موزاهەرەیەکی عام بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تەواو بوو، نیزامی، یەك کەس ماوە کاك عمر، کەرەمکە.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاءالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من وانازانم ئەوەی کە ئیقرارمان کردووە تەعاروزی بێ لەگەڵ تەعدیلی ئێمە، لەوێ ئێمە بە نەص نەمانوتووە ئەحزاب و (NGO)کان و سەندیکا و مونەزەمات و ئەوانە، لەبەر ئەوە زۆر ئیعتیادی مەجالی تێدایە، ئەو قاعیدە قانونیەش کە کاك شێروان و ئەوان باشتر دەزانن، کە دەبێ کاتێك کە سەهوێك لە موشەریعەوە دروست دەبێت، بڵێی: (لايعمل بأي قانون يتعارض مع ...) ئەوە، ئێمە کە مونتەبیە بووبین قانونێکی ترمان هەیە، ماددەیەکی تر، بەڕاستی دەبێ باسی نەسخی ئەو ماددەیە بە قەرارێك بکەین، یەعنی ئەگەر دانیشێ پەرلەمان بڕیاری بێ، لێژنەی یاسایی ئەحزاب پێداچوونەوەی بۆ بکات، هەموارى بکات، مافی خۆمانە دەتوانین ئەو کاتە قسەی تێدا بکەین، بەس ئێستا کە دەرکمان کردووە تەعاروزێکی یاسایی هەیە، نابێ بچینە بەر ئەو قاعیدەیە کە ئەوان لە من باشتر لەوە دەزانن، دەبێ بیگونجێنین، دەبێ شتێك دەرنەکەین کە پێچەوانەی ئەوە بێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حمە سعید، کەرەمکە.

بەڕێز حمە سعید حمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ حەل کردنی ئەو ئیشکالە من پێشنیار دەکەم پشتگیری ڕەئیەکەی کاك عبدالسلام و مامۆستا و ئەوەی کە جەنابیشت باست کرد، دەکەم، کە حەقی تەنزیمی تەزاهوریان نیە، ئەو خاڵە، ئەو بڕگەیە تەفکیك بکەین، بیکەین بە سێ بڕگە، بڕگەیەکیان حەقی تەنزیم، ئەوە بەس مواتینی ئیقلیمی کوردستان دەتوانێ، موشارەکەش ئەوە هەموو موقیمین دەتوانن، جا ئەحزاب و مونەزەمە، ئەحزاب و مواتنین جیاکەینەوە، ئەحزاب و مونەزەمات بۆ ئەوەی تەعاروزیشی نیە لەگەڵ ماددەی دوو، ئەوە بەس ئیشعار بکات، بەڵام مواتنین و موقیمین موافەقەی تەحریری وەرگرێ، کەواتە ئەگەر تەفکیکمان کرد بە سێ بڕگە، ئەو بڕگەیەمان کرد بە سێ خاڵ، ئەو کاتە هەموو ئەو شتانەی جەنابیشت و بەڕێزان وتیان دێتە دی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پێشنیارەکەت بنووسە، بە نووسین بیدە لێژنەی یاسایی با صیاغەی بکەن، کاك خورشید کەرەمکە.

بەڕێز خورشید أحمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلا بەس مولاحەزەی ئەوەم کرد (بشكل رسمي)، (بشكل قانوني)، ڕەسمی نابێت، (بشكل قانوني)، چونکە ئەوە ئیجرائاتی قانونی هەیە تا بتوانێت لێرە بمێنێت، یەعنی ڕەسمیەکە بکرێت بە قانونی.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئێستا ئەو پێشنیارانەی کە هەیە بە نووسین بیدەنە ئێرە، بۆ ئەوەی صیاغە بکرێت و ئەوانەی پێویستیش بێ دەدەینە دەنگدان، بەڕێز کاك فرست موداخەلەیەکی هەیە، تکایە گوێبیست بن.

بەڕێز فرست أحمد عبدالله/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر لە برادەرانیش ئەوی تریان باس کرد، کاك عبدالسلام بوو، برادەری تر بوو، مەفرووزە (2) شت لێك جیاواز بن، حەقی تەزاهور و حەقی تەنزیمی موزاهەرە، بە ڕەئی من ئەگەر لێژنەی قانونی بە نەزەر ئیعتیبار وەربگرێت، ئیحتیمال هەیە نەجات بین لە هەندێ کێشەکان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا ئەم خاڵانە کە لە موداخەلەی ئەندامانی پەرلەمان تەشخیص کرا کە پێویستی بە دەنگدانە دەیخەینە دەنگدانەوە، یەکێك لەوانەی کە داوا کرا پۆلیسی چالاکی مەدەنی سەرپەرشتی بکات، ئێستا دەیخەینە دەنگدانەوە، بەڵام هەر ڕوون کردنەوەیەك ئەگەر لە ناحیەیەك چالاکی مەدەنی نەبوو، نەیکات، مەسەلەن، نوقتەی نیزامی، کەرەمکە، فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە ڕاپۆرتەکە موناقەشەمان کرد لەسەر پۆلیسی چالاکیە مەدەنیەکان، وتمان و موتەفق بووین لەوێ هەموو لێژنەکان، مەبەستمان پۆلیسی چالاکیە مەدەنیەکان وەکو موشەریع، بەڵام ئەم تەسنیفە نابەینە ناو قانونەکە، لەبەرئەوەی ئێستا بیخەیتە دەنگدان کێشەیەکی گەورە دروست دەکات، ئەگەر وتیان نا، یەعنی ئێمە بەرەو پۆلیسی تر دەڕۆین، لە کاتێك دا ئێمە مەبەستمان پۆلیسی چالاکیە مەدەنیەکانە بۆ پارێزگاری کردن لە تەزاهور، لەوێ قسەمان لەسەر کردووە لەمەحزەرەکە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز زیاتر لە سێ ئەندامی پەرلەمان داوایان کردووە و دەیخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە، چونکە ئەوەڵەن من تەئیدی کاك کاردۆ دەکەم، برادەرانیش و سکرتێری پەرلەمان هەموویان ڕەئیان ئەوەیە، ئەگەر لە قەزا و ناحیەیەك نەبوو، چی بکەین؟ هەتا دروستی دەکەی دەبێت ڕابوەستێ و موزاهەرە نەکات؟ بەڵام لەگەڵ ئەوەش ڕەئی ئێوەی بەڕێزە، داوایەك هەبوو و دوو کەس ئێستا هەستن دیفاع بکەن لەوەی چالاکی مەدەنی و دوو کەسیش دیفاع بکات کە نا، ئێستا ئەو بەڕێزانەی کە دەیانەوێت حیمایەی موزاهەرەکان تەنها پۆلیسی چالاکی مەدەنی بیکات، کێ دەیەوێ قسە بکات، نەسرین و کاردۆ لەملا، کێ دەیەوێ بە عەکسەوە بێت؟ کێ دەیەوێ هەر تەنها پۆلیس بێت، اسماعیل و کاك د.صباح، نەسرین خان کەرەمکە.

بەڕێز نەسرین جمال مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەو پێشنیارەی کە هاتووە تایبەت بە پۆلیسی چالاکیە مەدەنیەکان، ئەوە شتێکی حەزاریە و هەروەکو ئاماژەمان پێی کرد لە وەزارەتی ناوخۆ ئەو بەڕێوبەراتیە دروست کراوە، یەعنی کێشەیەکمان نیە لەوە، یەعنی ئەمانە تەدریبیان پێ کراوە کۆمەڵێك قانونی خۆیان هەیە کە دەتوانن جێ بەجێ ی بکەن و کێشەکان گەورە نەبێت، بۆ ئەو پرسیارەشی کە باسی دەکەن لە قەزا و ناحیەکاندا هەموو ناحیەیەك و هەموو قەزایەك مدیریەتی شورتەی خۆی هەیە، ئەم مدیریەتی شورتانە وەزارەتی ناوخۆ دەتوانێ لەومدیریەتی شورتانەی کە لە قەزا و ناحیەکانەوە هەیە بەشێك بکاتەوە بەناوی بەشی پۆلیسی چالاکیە مەدەنیەکان و بە زووترین کاتیش لە وەزارەتەوە دەتوانن پەروەردەیان بکەن، ڕایان بهێنن و دەورەی سەریعیان بۆ بکەنەوە، یەعنی ئەوە لەو کێشەیەش نەجاتمان دەبێت، یەعنی زوو تر سەیتەرە دەکرێت بەسەر وەزعەکاندا و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کاردۆ فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە لیژنەکان هەروەکو باسم کرد قسەمان لەسەر ئەوە کردووە کە مەبەستمانە کە مامەڵە کردن لەگەڵ خۆپیشاندان، وەکو خۆپیشاندانی شارستانی و ئاشتیانە، یەعنی ئەمە شتێکی بەڕاستی پێویستی بە موناقەشە نیە، لە کاتێك دا حکومەت خۆی پۆلیسی تەسنیف کردووە و ئیختساسی داوەتە ئەوانە و دەورەی پێ کردوون و وشیاری داونەتێ و ڕای هێناون و پارەیەکی زۆری لێ سەرف کردوون، یەعنی حکومەت خۆی بە پێویستی زانیوە لە واقعدا بە بێ ئەوەی یاسایەکە هەبێت و ئەم هێزەی دروست کردبێت بۆ تەعامولێکی حەزاریانە لەگەڵ خۆپیشاندان، لام سەیر دەبێت ئەندامانی پەرلەمان بیر لە هێزی تر بکەنەوە، ئەمە لایەکیان، ..... .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە، رجائەن ئەندامانی پەرلەمان حەقی خۆیانە چۆن بیر دەکەنەوە وەکو جەنابت. کەرەمکە.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر قسە لەسەر قەزاو ناحیەکان بێت بەڕاستی ئەمە پێش 48 سەعات مونەزمین یان ڕێکخەرانی تەقدیمی تەڵەب دەکەن، ئەم هێزەی لە پارێزگا هەیە دەتوانێ بچێ لەم شوێنەی کە دیاری کراوە پارێزگاری لێ بکاو بەو شێوەیەی کە بۆی داندراوە و بە پێی ئەو ڕێنماییانە و سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا تەرەفی مقابل، کاك اسماعیل کەرەمکە.

بەڕێز اسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە کە دەڵێین پۆلیس، بە تەئکید ئێستا پۆلیس لەناو وەزارەت بەڕێوبەراتیەك هەیە بەناوی بەڕێوبەرایەتی چالاکیە مەدەنیەکان، بەڵام کە دەڵێی پۆلیس، پۆلیس هەمووی دەگرێتەوە یەعنی پۆلیسی هاتوچۆ دەگرێتەوە، پۆلیسی ئاگرکوژێنەوە دەگرێتەوە، ئەوانە هەمووی دەبێت هاوکار بن و موشتەرەکن لە خۆپیشاندانەکە، هەر بە تەنیا نیە، بەڵام پۆلیسی چالاکیە مەدەنیەکان ئەوە لەگەڵ ڕۆیشتنەکە دەڕۆن و هەموو پۆلیس بە گشتی دەبێت پارێزگاری لە خۆپیشاندانەکە بکەن، ئەگەر خۆپیشاندانی سەرانسەری بوو، باشە ئەو هەموو پۆلیسە لە کوێ دێنی تۆ؟ هاتوچۆ بێ شوێن دەبێت چی لێ دەکەی؟ خۆپیشاندانی سەرانسەری بێت ئیللا دەبێت هەموو پۆلیسی هەرێمی کوردستان موشارەکە بکەن لەو خۆپیشاندانە، تەنها چالاکی مەدەنی ناکرێت لە سلێمانی بیبەیە ماوەت و یان لە هەولێر بیبەی بۆ سۆران و یان لە دهۆك

ببیەی بۆ شوێنێکی دیکە، ڕەنگە ئێستا لە پارێزگاکان هەیە، لەبەرئەوە پێویستە پۆلیس بیکات کە گوتت پۆلیس، یەعنی هەمووی دەگرێتەوە، ئەوە ئاسان تر دەبێت بۆ سەلامەتی خۆپیشاندەران، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك د.صباح فەرموو.

بەڕێز د.صباح بەرزنجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەم ئەشکالیەتەی کە ئێستا دروست بووە، ئایا ئەجهیزەی شورتەی مەدەنی بێت یان ئەجهیزەی شورتە بە عام بێت؟ پێم وایە نەسەکە ئەگەر عام بێت زۆر باشترە، چونکە مەسئولیەتەکە جوانتر تەوزیع دەبێت بەسەر هەموو جۆرەکانی پۆلیسدا، ئێمە یەعنی وەکو باسکرا جەنابی کاك اسماعیل فەرمووی کە ئەگەر هاتو خۆپیشاندانەکە سەرانسەری بوو، بێنینە بەرچاوی خۆمان ئێستا، ئەگەر ئێمە بڵێین (تتولى أجهزة الشرطة المدنية) ئەی بەم شێوە بەشەکانی تری پۆلیس ئیعفا دەکەی بۆیان هەیە هەر دانیشن و موتەفەرج بن لە مەوزوعەکە، پاشان ئاگاداری ئەوە بین کە لە ماددەی 16 دەڵێت (للوزير اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون)، ئەمەش دەروازەیەکی تیرە بۆ ئەوەی ئەو مەترسیانە نەمێنێت، تەنانەت ئەگەر لە شوێنێك دا شورتەی مەدەنی نەبێت یان شورتەی تر هەبێت، وەزیر تەعلیماتی وا دادەنێ کە ئەو خۆپیشاندانە بە شێوەیەکی سەلیم و بە شێوەیەکی دوور لە پشێویی و ئاڵۆزی دروست ببێت، ئێمە تا نەسەکە عام تر بکەین مرونەتی زیاتر دەبێت و مەسئولیەتەکە زیاتر دابەش دەبێت، هەرچەند ئەولەویەت بدرێت بەوەی کە شورتەی مەدەنی هەبێت، بەڵام کە وترا ئەجهیزەی شورتە بەعام ئایا شورتەی مەدەنی دەردەچێت لە مەوزوعەکە؟ نەخێر دەرناچێت، بۆیە پشتگیری لەوە دەکەم کە بەو شێوەیە بە عامی بمێنێتەوە، لەهەمان کاتدا بۆچوونی برادەران و خوشك و برایان بەراورد دەبێت، خۆمان دەمانەوێ ئەو خۆپیشاندانە بە شێوەیەکی زۆر سەلیم و بە شێوەیەکی زۆر ئاشتیانە و مەدەنیانە بەڕێوە بچێت، لەلایەکی تریشەوە لەو شوێنانەدا کە شورتەی مەدەنی لێ یە ئیمکانیەتەکە بەو شێوەیە نیە باقی ئەجهیزەکانی شورتەش دەچنە ژێربارى مەسئولیەتەکەوەو هەم هەدەفەکە تەحقیق دەبێت، هەم مرونەتێکی زیاتر دەدرێت بە نەسەکە و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان نیزامی هەیە، کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە هەڵەیەك هەیە لێرەدا، بۆ کاك اسماعیلیش و بۆ د.صباحیش، حەز دەکەم ئەو هەڵەیە ڕاست بکەمەوە و نیزامیشە قسەکەم زۆر، دەڵێت دەزگای پۆلیس گرنگی دەدات بە پاراستنی خۆپیشاندەر نەك خۆپیشاندان، پاراستنی خۆپیشاندەر جیایە و پاراستنی هەموو خۆپیشاندانەکان جیایە، وەکو پۆلیسی

مرورو پۆلیسی تر، ئەم بەس بە نیسبەت ئەوانەوەیە کە خۆپیشاندانەکەیان کردووە دەیان پارێزێ، ئەمە ئیشەکەی بەس ئەمەیە، ئەوە نیە ڕێگا بگرێت و ئەمە ڕێگا بکاتەوەو ئەمە پاراستنی خۆپیشاندانەکە هەمووی ڕەنگە ئاسایی تر بێت هەموو پۆلیس بەیەکەوە، بەڵام پاراستنی ئەوانەی موزاهەرە دەکەن دەبێت پۆلیسی چالاکیە مەدەنیەکان بێت، چونکە مودەڕەبن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

هەر بۆ مەعلومات گشت پۆلیس مەدەنیە، یەعنی هەر سلکی پۆلیس لە زمنی مەدەنی حیساب دەکرێت بۆ ئاگاداریتان، بەڕێزان ئەو خوشك و برایانەی کە ڕەئی خۆیان دا و تەوزیحێکی جوانیان دا، کێ لەگەڵ ئەوەیە بۆ خۆپیشاندەرەکان تەنها پۆلیسی چالاکی مەدەنی بێت دەستی بەرز بکاتەوە تکایە؟ تەنها 25 ڕێزدار لەگەڵە، کێ لەگەڵ ئەوەیە پۆلیسی عام بێت، یەعنی لەگەڵ ئەوە نیە پۆلیسی چالاکی مەدەنی بە تەنها بێت، دەستی بەرز بکاتەوە تکایە؟ 54 کەس لەگەڵ ئەوەن پۆلیس بێت بە گشتی، ئێستا دێینە سەر خاڵێکی تر، داواکرا لەناو بۆچوونەکان پێشنیارێك هەبوو کە لیژنەیەکی هاوبەش دابندرێت لەبەینی ئیدارە و لە بەینی ئەوانەی خۆپیشاندەرن، هی موزاهەرەکە، لیژنەیەکی هاوبەشی موشتەرەك دابندرێت، دەمەوێت دوو کەس لەسەر ئەوە قسە بکەن کە لیژنەی هاوبەش هەبێت، دوو کەسیش لەسەر ئەوەی کە هەر ئیدارە پێی هەڵبستێت، دوو ڕێزدار ئەوانەی دەیانەوێ لیژنەیەکی هاوبەش پێك بێت یەکێکیان عدنان عوسمان، دوو: کاك حمە سعید، کێ دەیەوێت کە هەر ئیدارە پێی هەڵبستێت تکایە دوو کەس ڕەئی خۆی بدات، کاك عبدالسلام و د.ڕۆژان، کاك بلال نیزامیە؟ کەرەمکە.

بەڕێز احمد سلیمان (بلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەرئەوەی کاتێك کە تەوزیحەکە دەدرێت، لەلایەك قسەکانی خۆی دەکات دواتر لایەکەی تر دەیکات، واباشترە ئاڵوگۆڕێکی تێدا هەبێت بۆ ئەوەی کە ئەگەر جواب دانەوەی پێویست بوو، هەر ئەو کەسە جواب بداتەوە، نەك جارێکی دیکە یەکێکی تر هەستێت قسە بکات و ڕوون کردنەوە بدات، یەعنی بۆ نموونە تەرەفی یەکەم یەکێکیان قسە بکات و تەرەفی دووەمیش بیکات، دوایی تەرەفی یەکەم دووبارە بیکاتەوە..... .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە ئێمە ئیدارەی جەلسەکە دەکەین بەو شێوەیە، ئێستا کاك عدنان کەرەمکە.

بەڕێز عدنان عثمان محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئێمە باسی خۆپیشاندان دەکەین، باسی سەدان و هەزاران خەڵك دەکەین کە دێنە سەر شەقام، باس لە کۆمەڵێك مەتالێب دەکەین، باس لە مەسەلەی ئەمنیەت دەکەین، باس لە مەسەلەی ئەوە دەکەین کە بە شێوەیەکی هێمنانە بڕواتە پێشەوە، باس لەوە دەکەین کە گوێیان لێ بگیرێت، یەعنی هەموو ئەو

مەسائیلانە پێمواییە بۆ هەم جێ بەجێ کردنی هەموو بڕگەکانی ئەم یاسایە و هەم سەلامەتی خۆپیشاندەران، بۆ ئەوەی هیچ جۆرێك لە تەشەنوج نەبێ و هەوڵدان بۆ جێ بەجێ کردنی ئەو ئەجیندەیەی کە پێش وەخت ئیتیفاقی لەسەر کاتەکە بۆ نموونە و لەسەر ڕێڕەوەکە، لەسەر شوێنەکە، لەسەر ئەمانە کراوە، بوونی لیژنەیەکی هاوبەش لەڕاستی دا کار ئاسانیەکی زۆر گەورە دەبێت بۆ هەردوو لایەن، بۆ خۆپیشاندەران، موتەزاهیرین، لەهەمان کاتیش دا بۆ لایەنی دەسەڵاتدار لە شارەکاندا، ئەو کاتە کارەکان باشتر دەڕۆنە پێشەوە و ئەو لیژنە هاوبەشەش جۆرێك لە سەرپەرشتی ئیش وکارەکان دەکات، سەرپەرشتی ڕێڕەوەکە دەکات، ئەگەر جۆرێك لە تەشەنوج دروست ببێت و کارێکی با بڵێین لە دەرەوەی یاسا دروست بوو بێت و جۆرێك لە خشونەت دروست ببێت، پێمواییە هەردوولا زووتر دەتوانن ئاگاداری یەکتری بکەنەوەو ئەو لیژنەیەش باشتر دەتوانێت موتابەعەی بکات، خێراتریش دەتوانن کۆنترۆڵی با بڵێین ئەو جەوە نائاساییە، ئەو جەوە تەشەنوجە بکەن، کە دروست دەبێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حمە سعید فەرموو.

بەڕێز حمە سعید حمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ئیزافەی ئەو قسانەی کە کران من پێمواییە هەم بۆ کارئاسانی و هەم بۆ هاوکاری دەزگاکانی حکومەت، هەم بۆ ئەو لیژنەیەی ئامادەکاری خۆپیشاندانەکانە و هەم بۆ پیادەکردنی قانون و یاساکان بە شێوەیەکی ڕێك و پێك، بۆ ئەوەی دیالۆگێك و پردێکی لەیەك گەیشتن لەنێوان هەردوو لا هەبێت و ئیشەکە و خۆپیشاندانەکە دوور بێت لە کاری سلبی یان ڕەد فعل و فعل و شتی لێ بکەوێتەوە پێویستە لە هەموو قۆناغەکاندا، قۆناغی کاتی داواکردنی مۆڵەتەکە و کاتی تەنفیز و جێ بەجێ کردنی موزاهەرەکە و لەوەدا کە ئەشکالات تیا دروست بوو بۆ ئەوەی لەیەك تێ گەیشتنێك هەبێ و گفتوگۆ ببێت لە بارەی چارەسەرکردنی کێشەکانەوە، بۆ نموونە ئیحتمالە ئیدارە ئەو کاتەی پێ باش نەبێت یان ئەو شوێنەی پێ باش نەبێت، کاتێك کە لیژنەی موتەزاهرین گوێ دەگرێت بۆ قسەکانی ئیدارە قەناعەت دەکات، کەواتە ئەمە هاوکاریەك بوو هەم بۆ ئیدارە و هەم بۆ ئیشەکە، کاتێکیش ئەوان ئیدارە ئەشکالیەتێکی دەبێت ڕوون کردنەوە دەبێت، کەواتە ئێمە زیاتر لێك تێ گەیشتن و زیاتر ڕۆحی دیالۆگ و گفتوگۆ کردن بە شێوەیەکی مەدەنیانە و دیموکراسیانە دەگەنە نەتیجەیەك کە هاوکاری قانونە و پیادە کردنە، بۆیە من پێم باشە ئەو لیژنەیە بۆ سەرخستنی یاساو موزاهەرەکە بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە دەنگدانە، بۆ ئەوەی نیساب تەواو بێت و ئێستا دوای ئەوەی کاك عبدالسلام و د.ڕۆژان قسە دەکەن دەنگدانە، بۆ ئەوەی نیصابەکە تەواو بێت، کاك عبدالسلام فەرموو.

بەڕێز عبدالسلام مصطفى صديق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە دوێنێ ماددەی یەکەممان پەسند کرد، لە ماددەی یەکەم (خامساً) هاتووە باسی لێژنەی (منظمة)، (منظمة) پێنج کەسەکەنە (یتولون ادارة وتنظيم المظاهرة) و پێشان (یتمتع بالأهلية القانونية)، ئەوەی بەشداری کردبێت لە موزاهەرەیەك باش دەزانێت کە یەکەمین جار پۆلیس گەیشتە ئەوێ، دەڵێ: کێنە مونەزیممەکان، دەلێت منیش مولازم سەرکەوت، ئەوەش خوشکە مولازم ئەوەل شیرین، کاکە وەرن ئێمە مەسئولین لە حیمایەی ئێوە و موزاهەرە، ئێوەش خەڵك گوێ لە ئێوە دەگرێ و لێژنەکە مەیدانیەن لەهەر موزاهەرەیەك من موشارەکەم کردبێت تەشکیل دەبێت، ئەگەر مەبەست لێژنەیەك بێت بیرۆقراتیەك، هەیکەلێك لە دائیرەیەك بێنێتە جێگایەك لە کاتی ئەنجامدانی موزاهەرە پێویستیمان بەو هەماهەنگیە هەیە، هەدەف دامەزراندنی لێژنەکە ئەوەیە، هەماهەنگی، ئاگاداریان لە یەك هەبێت، تاوەکو مەسیرەکە هەدەف خۆی تەحقیق بکات، شوڕتەش واجبی خۆی و ئیلتیزاماتی خۆی جێبەجێ بکات، بە ڕەئی من ئێمە پێویست نیە ئەوە بڵێین، چونکە لە ڕۆحیەتی دیار کردنی ئەرکی شوڕتە و لە ڕۆحیەتی تەحدید کردنی لێژنە هەیە، پاشان وەزارەت بە ڕێنمایی دەتوانێت شێوەی ئەو هەماهەنگییە دیار بکات، بۆیە نابینم هیچ مەبەڕیر هەبێ لە قانون ئێمە ئیلزام بکەن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار د.ڕۆژان، کەرەمکە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕای من پێویست ناکات ئەو لێژنە هاوبەشە هەبێت، لەبەرئەوەی هەر وەك کاك عبددالسلام ئاماژەی پێدا لە ماددەی (1) چەند دەستەواژە پێناسە کراوە، لەوانە لێژنە: کە لەو کەسانە پێك دێت خۆپیشاندانەکە ڕێك دەخەن و ئەو کەسانە کە ژمارەیان لە (3) کەمتر نەبێت، لە (5) زیاتر نەبێت، بەرپرسیارێتیەکی گەورە دەکەوێتە سەر ئەستۆیان، هەروەها لایەنی پەیوەندیداریشمان پێناسە کرد، ئەو لایەنەیە کەوا کێشەکەی ئەو کەسانەی کەوا خۆپیشاندانیان ئەنجام داوە، پەیوەندی بە دەسەلآت و پسپۆڕی ئەو لایەنە هەیە، هەماهەنگیەك لە نێوان ئەو دوو لایەنە هەبێ، ئەو لێژنەیە لە شوێنی ئەو لێژنە هاوبەشە هاتووە کە کاك عەدنان پێشنیاری کردووە، واتا پێویستمان بە لێژنەیەکی هاوبەش نیە، هەر هەمان لێژنە بەو کارە هەستێ، داواکاری خۆپیشاندەران بگەیەنێتە ئەو لایەنە بۆ ئەوەی چارەسەرێکی گونجاویان بۆ بدۆزێتەوە و گوێ لە داواکارییەکان بگیرێن، کارەکە زیاتر زەحمەت دەبێ ئەگەر لێژنەیەکی تر جگە لەو لێژنانە و لەو لایەنانەی کە لە ماددە (1) پێناسە کراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابتان، بەڕێزان ئێستا گوێتان لێ بوو، ئێستا بۆ ئەوەی لێژنەیەکی هاوبەش هەبێ دەیخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵە تکایە دەستی بەرز بکات؟ 16 کەس لەگەڵدایە، کێ لەگەڵ ئەوەدایە بە تەبیعی بڕوات کە لەگەڵ ئەوەن لێژنەی هاوبەش دروست نەبێت تکایە دەست بەرز بکەن؟ بە زۆرینەی دەنگ ئەو موقتەرەحە ئیلغا کرایەوە، زۆر سوپاس، ئێستا پێشنیارێکی تر هەبوو کە زیاتر لە (3) ئەندامی پەرلەمان داوایان کرد ڕەئیان بە هەند وەربگیرێت، کات دیاری بکرێت بە تەوافوقی هەردوولا، دوو کەسم دەوێ لەسەری قسە بکات، بۆ شوێن و جێگا و بە موشتەرەکی، کەرەمکە.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر بۆ تەوزیحی مولاحەزەکە بۆ ئەوەی بزانین، ئێمە کاتمان بۆ ئەوە باس کرد کەوا لایەنی پەیوەندیدار بێت گوێی لێ بگرێ، نەک بۆ ئەوەی کە، یەعنی ئەگەر قسەی لەسەر بکەین بۆ ئەو.....

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەوە زۆر تەبیعیە، هەموو موزاهەرەیەک لە کوێی دونیا دەست پێ دەکات، تەجەموع دەکات، حەرەکەت دەکات، دەگاتە شوێنی خۆی، کاغەزەکەی خۆی دەخوێنێتەوە، پاشان تەسلیمی دەکات، یەعنی ئەوە زۆر زۆر تەبیعیە حاصل تەحصیلە، پێویستی بە دەنگدانیش نیە، یەعنی ئەوە لە هەموو موزاهەرەیەک دەڕۆی لە کۆتایی دەیخوێنیتەوە، لێتی وەردەگرن، دەیبەن دیراسەتی دەکەن، ئەوە لاچوو، تکایە ئاخیر صیاغە بخوێندرێتەوە، لەگەڵ ئەوەی ئیهتیمام لە صیغەکە زۆر پێشنیار هات کە لابدرێت، یەعنی ببێتە واجیبی پۆلیس، تەواو بوو؟ کەرەمکە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الرابعة:

1- لكل المواطنين و المقيمين في إقليم كوردستان بشكل قانوني و الأحزاب السياسية و منظمات المجتمع المدني و النقابات المهنية و الإتحادات و الجهات و غيرها من التنظيمات المجازة قانوناً حرية التظاهر بعد إستحصال الموافقة التحريرية أو بعد مضي المدة القانونية المنصوص عليها في الفقرة رابعاً من المادة الثالثة من هذا القانون.

2-على أجهزة الشرطة حماية المتظاهرين.

3-على الجهات المعنية أخذ مطالب المتظاهرين بعد تلاوتها ثم الإجتماع مع اللجنة لإيجاد الحلول المناسبة لها خلال فترة زمنية مناسبة.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بە کوردیش هەتانە؟ یان بەس بە عەرەبی، بەڕێزان وەکو ئاخیر صیاغە خوێندرایەوە، کێ لەگەڵە تکایە دەستی بەرز بکات؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە زۆرینەی دەنگ پەسند کرا، بۆ ماددەی (5) کەرەمکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الخامسة:

لايجوز إجبار أحد على المشاركة أو عدم المشاركة في المظاهرة لأي سبب كان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بە کوردیش کەرەمکە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی پێنجەم:

نابێ کەس ناچار بکرێت بۆ بەشداری کردن یان بەشداری نەکردن لە خۆپیشاندان بۆ هەر هۆیەك بێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی ناوخۆ ڕەئیتان.

بەڕێز إسماعيل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە دوای موناقەشە لەسەر ئەو مەسەلەیە، چۆن هاتووە ماددەکە هەر وەکو خۆی پشتیوانی لێ دەکەین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی کۆمەڵگای مەدەنی.

بەڕێز زکیە صالح عبدالخالق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مە هیچ مولاحەزە لەسەر نەصی ماددە نینە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی ماف مرۆڤ.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ڕامان وایە هەروەکو خۆی بێ، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان کەس دەیەوێ لەسەر ئەو ماددەیە قسە بکات؟ تەنها یەك کەس، کاك حاکم ڕزگار، کەرەمکە.

بەڕێز ڕزگار محمد أمين:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا من دەمەوێ ئیشارەت بدەم بە ماددەی (72) لە نیزامی داخلی، کە ئایا ئێمە ڕەوتی ئیش کردنەکەمان ئێستا موتەفیقە لەگەڵ ماددەی (72) یان نا؟ ئەو ماددەیە من گەڕامەوە بۆ هەردوو مەشروعەکە، لە هیچ لە یەکێ لەو مەشروعانە نیە، ئەگەر سەیری ماددەی (72) بکەیت، چۆنیەتی سەننی قانون، ئیجرائاتەکانی، لە دوای ئەوەی پرۆژە یاساکە، لەگەڵ ڕاپۆرتی هەردوو لێژنەکە لەلایەن سکرتێرەوە تەوزیع دەکرێت، فەقەرەی (2) دوای دابەش کردنی ڕاپۆرتەکە بەس ئەو ڕاپۆرتەیە کە بەڕێزان لە لێژنەی قانونی و لە لێژنەی موختەص تەنزیمی دەکەن، جارێکی تر دەیدەنەوە بە پەرلەمان، لە یەکەم کۆبوونەوە دەخرێتە بەردەمی پەرلەمان، پەرلەمان دەست بە گفتوگۆ لەسەر ڕاپۆرتی هەردوو لێژنەکە دەکات، سەبارەت بە پرۆژەکە، ئینجا دێتە سەر گفتوگۆکردن لەسەر پرۆژەکە خۆی و، ئەگەر بڕیار لەسەر بنەماکانی درا ئەوسا دەنگ لەسەر یەك بە یەکی ماددەکانی دەدرێت، واتا دەنگ لەسەر ماددەکانی پرۆژەکە، لێرە پرۆژەکە ونە، ئێستا ئێمە دەنگ لەسەر چی دەدەین؟ ئێمە دەنگ لەسەر ئەو ڕاپۆرتە موشتەرەکە دەدەین بە مەوادی نوێوە کە هیچ وجودی نیە لەوێ، پێموایە ئێمە بە غەڵەت دەڕۆین، داوای لێبووردن دەکەم کە قسە ناکەم لەسەر ئەو ماددەیەی ئێستا تا ئەوە ساغ نەکرێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، تەوحید کرا، ئەو لێژنانە بەیەکەوە دانیشتن، تەصویت کرا، پەرلەمان حەقی دا، کە ئەوە بکرێتە ئەساس، پرۆژەکەی تر لادرا، تکایە دانیشە، ڕجائەن، دەستت بەرز بکە، ئیجازەت پێ دەدەم ئینجا قسە بکە، کەرەمکە ئێستا.

بەڕێز ڕزگار محمد أمین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەگەڵ دەقەکە گونجاوە یان گونجاو نیە؟ ئێمە بە پێی ماددەی (72) دەڕۆین یان نا؟ ڕاستە ئەوان تەکلیف کراون، ئایا تەوحیدی مەشروع هەیە لە نیزامەکە، ئێمە باس لەوە دەکەین کە پرۆژەیەك دێت، خۆ نابێ پرۆژەکە ئەوەندە بێت لە ئەخیردا، ڕاپۆرتەکە موناقەشە دەکرێ، دواتر کە بنەماکانی وەرگیران من دەمەوێ پرسیار بکەم لە بەڕێزان، ئێمە باس لەوە دەکەین پرۆژەکە ون بووە لێرە، ئەوە ڕاپۆرتە، ڕاپۆرت تەنزیم دەکرێ ڕاستە، بەڵام دوایی قسەکردن لەسەر دەقی ماددەکانە، ماددە بە ماددە قسەی لەسەر دەکرێت، ماددە بە ماددەی پرۆژەکە، نەصەکە زۆر وازحە، من وای تێدەگەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز هەر بۆ مەعلوماتی جەنابت، ئەو پرۆژە یاسایە کە ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان تەقدیمیان کردبوو، دوو پرۆژە یاسا بوو، پاشان خۆیان ئیتیفاقیان کرد، بە بڕیار لێرە لەگەڵ یەك دانیشتن، هەردووکیان تەوحید کرد بەیەك پرۆژە هاتە ئێرە، ئێوەی بەڕێز لێرە بە کۆی دەنگ بڕیار درا ئەوە ببێتە ئەساس، لەبەر ئەوە لەسەر ئەوە دەڕۆین، یەعنی مەسەلەکە وایە، ئەگەر پرۆژەیەك بوایە هی حکومەت

وایە، هی ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانە، بەڵام قبوڵیان نەکردبایە، ئێمە نەشمان دەخستە دەنگدانەوە، بەڵام ئەو تەڵەبە هەبوو، لەبەر ئەوە بەو عەقارەوە دەڕوات، زۆر سوپاس بۆ جەنابت، ئێستا ماددەی (5) جیهەی بۆ ئیزافە بکرێت و بخریتە دەنگدانەوە، ئەگەر صیاغەی بکەن و بیخوێنن بۆ ئەوەی دەنگی لەسەر بدەن.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الخامسة:

لا يجوز إجبار أحد أو جهة على المشاركة أو عدم المشاركة في المظاهرة لأي سبب كان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا کێ لەگەڵە تکایە دەستی بەرز بکات؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نیە؟ بە کۆی دەنگ پەسند کرا، بۆ ماددەی (6).

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة السادسة:

على الوزير أو رئيس الوحدة الإدارية إتخاذ جميع الإجراءات القانونية الضرورية للمحافظة على النظام العام و الآداب العامة و حماية الأشخاص و الأموال العامة و الخاصة أثناء تنظيم المظاهرة.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی شەشەم:

پێویستە لەسەر وەزیری یان سەرۆکی یەکەی کارگێری هەموو ڕێکارێکی یاسایی پێویست بگرێتە بەر بۆ پارێزگاری لە سیستەمی گشتی و ئادابی گشتی و پاراستنی کەسەکان و ماڵی گشتی و تایبەتی لە کاتی ڕێکخستنی خۆپیشاندان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی ناوخۆ ڕەئیتان.

بەڕێز إسماعيل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەك خۆی کە هاتووە تەنها تێبینی ئەوەی دەکەین، لە جیاتی وەزیر و یان سەرۆکی یەکەی کارگێڕی، بڵێت پێویستە لەسەر لایەنی مۆڵەتدەر، تەنها ئەوەندە ئەگەر نا وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی مافی مرۆڤ، ڕەئیتان.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش تەئیدی بۆچوونەکەی کاك ئیسماعیل دەکەین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی کۆمەلگای مەدەنی.

بەڕێز زکیە صالح عبدالخالق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نەصی ماددە هاتینە هیچ تێبینییێ لەسەر نینە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی یاسایی.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەزیرمان لە پێناسە تەعریف کردووە، (رؤساء)ی وەحداتی ئیداری تەعریفمان کردووە، بۆیە ئێستا لێرە کە وەزیر و ڕەئیس وەحدەی ئیداریە، پێمان باشە بمێنێتەوە لەبەر ئەوەی وازحە، وزووحی هەیە، بۆ بیکەینە (جهات ذات العلاقة)؟ یان جیهەتی پەیوەندیدار، یان ئەو جیهاتانەی کە دەسەلاتی ئەوەیان هەیە، بە وازحی بێت وابزانم باشترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ناۆخۆ ڕەئیتان.

بەڕێز إسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە مانعمان نیە، بەڵام لەبەر ئەوەی لە پێشتر هاتووە کێ دەسەلاتی هەیە ڕێ بە خۆپیشاندان نەدات، وەزیر و سەرۆکی یەکە ئیدارییەکان، لێرە پێویست ناکات دووبارە بێتەوە، لەبەر ئەوە من پێم باش بوو هەر لایەنی پەیوەندیدار بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان کەس لەسەر ئەو بابەتە قسەی هەیە، 4 بەڕێز دەیانەوێ لەسەر ئەو بابەتە قسە بکەن، جمال تاهیر، عبدالله ملا نوری، عبدالسلام بەرواری، ئاشتی عزیز، کەرەمکە.

بەڕێز جمال طاهر إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مولاحەزەم ئەوەیە، ئاخیری جومله (الأموال العامة و الخاصة أثناء تنظيم المظاهرة)، تەنزیمی موزاهەرە شتێکە و موزاهەرە شتێکە، تەنزیم لە سەرەتاوە دەست پێ دەکات، دوایی دەبێتە (حدث)، دەبێتە سەیر و مەسیرە، ئیقتیراح دەکەم (أثناء المظاهرة) یەعنی کە ڕووداو ڕوو دەدات، دەبێتە فعل، (لحين إنتهائها)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار عبدالله ملا نوری، کەرەمکە.

بەڕێز عبدالله محمد نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لێرە من ئەو ماددە بە ماددەیەکی باش دەزانم، بەڵام هەست دەکەم جۆرێك لە لاسەنگی تێدایە، ئەگەر بکرێت بیخوێنمەوە بۆ ئەوەی لاسەنگییەکە پێشان بدەم، دەڵێ: پێویستە لەسەر وەزیر یان سەرۆکی یەکەی کارگێڕی هەموو ڕێکارێکی یاسایی پێویست بگرێتە بەر بۆ پارێزگاری لە سیستەم و ئادابی گشتی و پاراستنی کەسەکان و مالْ و ..... تا کۆتایی، واتا لێرە جۆرێك لە دەسەڵات دەدات هەم سەرۆکی وەحدەی ئیداری و ئەو دام و دەزگایانەی تر کە بەشداری دەکەن لە چاودێری کردنی خۆپیشاندانەکە، ئەو دەسەڵاتە هەست دەکەم بە جۆرێك لە جۆرەکان بڵێین ڕەهایە، یەعنی ڕەنگە هەندێك جار لە ئەنجامی مومارەسە کردنی ئەو دەسەڵاتە ئێمە بینیومانە لە خەڵك دراوە، یەعنی پێشێل کردنی مافەکانی مرۆڤ ڕوویداوە، لە خەڵك دراوە، خەڵك گیراوە، لە دەرەوەی یاساشەوە بووە، بۆیە من پێشنیار دەکەم بۆ ئەوەی تەوازوونێك دابنرێ، جۆرێك لە کۆت و بەندیش لەسەر لایەنە بەرپرسەکان دابنرێت، وای لێ بکەین: پێویستە لەسەر وەزیر یان سەرۆکی یەکەی کارگێڕی بە ڕەچاو کردنی بنەماکانی مافی مرۆڤ، ئا لەوێدا ئەو وشەیە دابنرێ، من پێموایە شتێکی باش دەبێ، ئەگەر قسەش لەسەر ئەوەیە ڕەچاو کردنی بنەماکانی مافی مرۆڤ، شتێکی مەتاتیە، ئێمە لە بیرمان نەچێ، سیستەم و ئادابی گشتیش بەهەمان شێوە مەتاتیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار عبدالسلام بەرواری، کەرەمکە.

بەڕێز عبدالسلام مصطفى صديق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ مەبدەئەکەمە و (إتخاذ كافة)، (جميع) دیارە بۆ چی بەکار دێت و (كافة) بە چی، ئەوانەی (يعد كافة الإجراءات القانونية الضرورية)، لێرە مەزموون کراوە، ئەوەی کە دەڵێین ئەوانە ئیجرائاتی عونفی دەرەوەی قانون نەکەن، چونکە ئیجرائات قانونیە، لێدان قانونیەن مەمنوعە ئەگەر کردی، لەوێش نووسراوە، بۆیە من لەگەڵ ئیزافەی (كافة) یەعنی ئەوە لوغەوییە، (المحافظة على النظام العام) ئەگەر بیکەین، هەمووی ناگرێت؟ بە ئادابەوە، بە سەیری چوونەوە ناو بینایات و شارع و ئەو، (وحماية الأشخاص

والأموال والحريات والحقوق العامة والخاصة) ئیقتیراح دەکەم، یەعنی حیمایە، حیمایەی جەسەدییە، ئەموال عاممە هەیە، حوریاتیش هەیە، حقوقیش هەیە، موزاهەرە نابێت تەعدا بکات لە هەموو حقوق و حوریاتی عام و خاص، ئەو تێبینیەی کاك جمال من تەئیدی دەکەم، تەنزیمی موزاهەرە شتێکە، (خلال المظاهرة) أو (جراء المظاهرة) شتێکی ترە، مەبەستیش هەر (من خلال)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار ئاشتی عزیز، کەرەمکە.

بەڕێز ئاشتی عزیز صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی شەشەم من ڕایەکی جیاوازم هەیە، بە بڕوای من ئەو مادەیە لێرەدا بەشێکی زۆری زیادەیە، بەو پێیەی کە لە هەندێك بڕگەی تردا دووبارە بۆتەوە، کە دەوترێ (على الوزير أو رئيس الوحدة الإدارية إتخاذ جميع الإجراءات القانونية)، لەوانەیە لە حاڵەتێکدا ئەوە تەسبیت بوو، ڕەئیەکی زۆری هێنا لە نێو ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمان، بەبڕوای من تاوەکو (قانونية الضرورية) بمێنێتەوە هەتا حەدێك، دواتر لە دوای ئەوە ئەوە وەصفی وەزیفیە بۆ ئیشی جەنابی وەزیری ناوخۆ خۆی، کە ئێمە جارێکی تر وەصفی وەزیفیمان کردووە، هەر پۆستێکیش کە وەردەگیرێت کۆمەڵێك وەصفی وەزیفی تێدایە، ئەگەر جەنابی وەزیری ناوخۆ لە حیمایە کردنی نیزام و نیزامی عاممە و ئادابی عام، حیمایەی ئەشخاص و ئەموالی عاممە و خاصە، ئەوانە هەموویانمان هێنایە دەرەوە، خودی بەڕێزی ج ئەرکێك دەمێنێتەوە بۆ ئەوەی پیادەی بکات؟ یەعنی ئەوە ئا لێرە وەصفی وەزیفیە کە لە پۆستدا دەنووسرێ، پێویست ناکات لێرە دووبارە بکرێتەوە، خاڵێکی تر بۆ تەئکید کردنەوەی ئەو تەناقووزە لە ماددەی چوارەمدا خاڵی دووەم کە دەنگی لەسەر دراوە: (تتولى أجهزة الشرطة الإهتمام أو مسئولية حماية المتظاهرين)، ئەی خۆ ئەو شوڕتانە جارێکی تر لەسەر ڕێکاری یاسایی، ئیستینادەن لەسەر ئەنزیمە و تەعلیمات کە لە جەنابی وەزیرەوە وەردەگیرێ حیمایەی موتەزاهیرینەکان، خۆ هەر یەکە تەعلیماتی تایبەتی خۆی نیە، تەئکید کردنەوەیەکی تر هەر لەسەر ئەو ڕاپۆرتە، ئەگەر بچینە سەر ماددەی چواردەهەم، کە دەڵێن: (على مجلس الوزراء و الجهات ذات العلاقة تنفيذ)، ئەوە جارێکی تر هەر تەئکید کردنەوەیە، (و للوزير إصدار التعليمات اللازمة) تەعلیماتی لازمە ج فەرقی هەیە لەگەڵ ئەوەی کە لێرەدا نووسراوە (الإجراءات القانونية الضرورية)، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، وەڵا ئێمەش لە سەرۆکایەتی ئینتیزارمان دەکرد پێشنیارێ بێ هەر ماددەکە لابچێت، چونکە زیادە، ئەگەر ئەو پێشنیارە پەسند بکەن دەیخەینە دەنگدانەوە، لێژنەی ناوخۆ، کەرەمکەن.

بەڕێز إسماعيل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن پشـتگیری لـه پێشـنیارەکەی ئاشـتی خـان دەکـەم، نـەمینێ، چـونکە لـە پێشـتر هـاتووە ئەوانـە، هـەموو دەسەڵاتەکانی دیارن، سوپاس.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش مانعمان نیە وەکو لێژنەی یاسایی، چونکە ئەو دەسـەڵاتانەی کـە لێـرە هـاتووە بـە شـکلەکی عـمومی وەزیریش هەیەتی، موحافزیش هەیەتی، قایمقامیش هەیەتی، مودیر عامیش هەیەتی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، مافی مرۆڤ.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا ئێمەش تێبینی ئـەوە دەکـەین هـەموو ئـەو کـەس و حاڵەتانـە دووبـارە بوونەتـەوە لـە بڕگـەکانی پێشتر و پاشتریش دا، بۆیە ڕامان لەگەڵ لێژنەی ناوخۆ و یاساییدایە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کۆمەڵگای مەدەنی.

بەڕێز زکیە صالح عبدالخالق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکی ئاشتی خانێ بەحس کری، هەمی ئەو کەسەیێت هاتین، سەلاحیەتێت وان یێ دیار کری بەری نوکەژی ژبەر هندێ ژی هیچ مانع نینە کو ئەڤ ماددە بهێتە لابردن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان کێ لەگەڵ ئەوەیە ماددەی شەش لابچێت، چونکە ئەرکی وەزیر و ئەوانەیە کارەکەی خۆیـان بکـەن، زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نیە، بە کۆی دەنگ ماددەی شەش ئیلغا کرا، بۆ ماددەی حـەوت کـە دەبێتـە شـەش، فەرموو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة السابعة:

1-يمنع منعاً باتاً حمل أو حيازة سلاح أو مواد متفجرة أو سامة أو حارقة مـن قبـل المشاركين حتـى إذا كـانوا مرخصين قانوناً بحيازتها و ذلك أثناء المظاهرة.

2-على أجهزة الشرطة منع أي شخص يحمل سلاحاً ظاهراً أو خفياً أو أيـة آلـة جارحـة أو المـواد المشار إليها في الفقرة أولاً من هذه المادة الدخول إلى مكان تنظيم المظاهرة و لها حق إتخاذ الإجراءات القانونية بحقه.

بەڕێز إسماعيل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی حەوتەم:

1-هەڵگرتن و حیازەی چەك و ماددەی تەقینەوە یان ژەهراوی یان سووتێنەر لەلایەن بەشداربووان بە تەواوی قەدەغەیە، تەنانەت ئەگەر بە شێوەیەکی یاساییش مۆڵەتیان پێدرابێ بۆ حیازەیان و ئەوەش لە کاتی خۆپیشاندان یان کۆبوونەوەی گشتی پەیڕەو دەکرێ.

کۆبوونەوەی گشتی لادەدرێت لە هەر شوێنێك کە هاتبێت.

2-پێویستە لەسەر دەزگاکانی پۆلیس نەهێڵن هیچ کەسێك چەك بە ئاشکرا یان بە نهێنی هەڵگرێ یاخود هەر ئامێرێکی بریندارکەر یان ئەو ماددانەی کە لە بڕگەی یەکەمی ئەو ماددەیەدا ئاماژەیان پێکراوە هەڵگرێ بچێتە شوێنی ڕێکخستنی خۆپیشاندانەکە یاخود بۆیان هەیە هەموو ڕێکارێکی یاسایی لەبەرامبەریدا وەربگرن.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی مافی مرۆڤ.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەنها لە بڕگەی دووەمدا ئەخیر دێر کە دەڵێ: شوێنی ڕێکخستنی خۆپیشاندانەکە، ڕێکخستنەکە لاببرێت تەصەور دەکەم گونجاوترە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی ناوخۆ ڕەئیتان هەیە لەسەری؟

بەڕێز إسماعيل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پشتگیری لە لێژنەی مافی مرۆڤ دەکەین، ڕێکخستنەکە لاببرێت بچێتە شوێنی خۆپیشاندانەکە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کۆمەڵگای مەدەنی.

بەڕێز زکیە صالح عبدالخالق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مە هیچ تێبینی لەسەر نینە وەکی نەصی هات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان: